

**KÜLTÜREL ETKİLEŞİM SÜREÇLERİNDE YEREL
KİMLİK VE MEKANIN DÖNÜŞÜMÜ: BAYRAMPAŞA-
YILDIRIM MAHALLESİ ÜZERİNE MEKANSAL VE
SOSYO-KÜLTÜREL BİR İNCELEME**

KÜBRANUR KALEMCİ

ÖZYEGİN ÜNİVERSİTESİ

HAZİRAN, 2025

KÜLTÜREL ETKİLEŞİM SÜREÇLERİNDE YEREL
KİMLİK VE MEKANIN DÖNÜŞÜMÜ: BAYRAMPAŞA-
YILDIRIM MAHALLESİ ÜZERİNE MEKANSAL VE
SOSYO-KÜLTÜREL BİR İNCELEME

Kübranur Kalemci

Kent ve Mimarlık

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu

Fen Bilimleri Enstitüsü
Özyeğin Üniversitesi
İstanbul

Haziran, 2025

**KÜLTÜREL ETKİLEŞİM SÜREÇLERİNDE YEREL
KİMLİK VE MEKANIN DÖNÜŞÜMÜ: BAYRAMPAŞA-
YILDIRIM MAHALLESİ ÜZERİNE MEKANSAL VE
SOSYO-KÜLTÜREL BİR İNCELEME**

Jüri:

Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu

Tez Danışmanı

Mimarlık Bölümü

Özyeğin Üniversitesi

Doç. Dr. Güliz Özorhon

Mimarlık Bölümü

Özyeğin Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Candan Ilgın Özülke

Mimarlık Bölümü

Maltepe Üniversitesi

Kabul Tarihi: 12 Mayıs 2025

Bu süreçte kaybettiğim; sevgileri, öğrettikleri ve anılarıyla hâlâ yoluma ışık tutan anneanneme, babaanneme ve dedeme ithafen...

ORİJİNALLİK BEYANI

Bu tez çalışmasının tek yazarı olduğumu ve bu tez metninin düzeltmeler de dahil olmak üzere tez jürisi tarafından kabul edilen ve onaylanan son metin olduğunu beyan ederim. Bu çalışmadaki tüm veri ve bilgiler araştırma etiği kuralları ve akademik dürüstlük ilkelerine uygun olarak elde edilmiş, üretilmiş ve sunulmuştur. Tüm bilgimi, fikir, düşünce ve telif hakkıyla korunan her türlü materyali standart referans kurallarına uygun olarak sunduğumu, bu tezin orijinalliğini ve herhangi bir bölümünün başka bir yükseköğretim kurumundaki bir diploma programına sunulmadığını beyan ederim.

Kübranur Kalemci

ÖZET

Küreselleşme ve kültürel etkileşim süreçleri, yerel ölçekte kimlik oluşumları ile mekânsal yapılanmaları derinlemesine biçimlendirmekte; toplumsal, kültürel ve fiziksel alanlarda yeni etkileşim türlerine zemin hazırlamaktadır. Bu çalışma, kültürel etkileşimlerin yerel kimlik yapıları ve mekânsal pratikler üzerindeki etkilerini İstanbul'un Bayrampaşa ilçesindeki Yıldırım Mahallesi örneği üzerinden analiz etmektedir. Göçle şekillenen kültürel etkileşim ve mekânsal dönüşümün iç içe geçtiği bu mahalle, küresel ile yerelin karşılaşma, çatışma ve melezleşme dinamiklerinin somut biçimde gözlemlenebildiği özgün bir bağlam sunmaktadır. Araştırma, küreselleşmenin kültürel boyutuna dikkat çekerek bu sürecin yalnızca homojenleştirici değil, aynı zamanda yereli dönüştüren ve görünür kılan çok katmanlı doğasına odaklanmaktadır. Çalışma, tümdengelimci bir yaklaşımla kurgulanmış olup; küreselleşme, göç, kültürel etkileşim, yerel kimlik ve melezleşme gibi kavramlar etrafında, disiplinler arası bir kavramsal çerçeve üzerine inşa edilmiştir. Alan çalışması nitel yöntemle yürütülmüş; elde edilen bulgular yorumsamacı yaklaşımla değerlendirilmiştir. Alan çalışması sürecinde, göçmen toplulukların yerleştikleri mekâna dair üretim ve günlük kullanım pratikleri ile kültürel aidiyet biçimleri kapsamlı biçimde incelenmiştir. Tezin amacı, küresel etkilerin ve kültürel etkileşim süreçlerinin mahalle ölçeğinde yerel kimliği ve mekânsal algıyı nasıl dönüştürdüğünü ortaya koymaktır. Bulgular, Yıldırım Mahallesi'nde yaşayan göçmen toplulukların, geleneksel kültürel kodlarını yeni sosyal ve mekânsal bağlamlara uyarlarken aynı zamanda melez kimlik biçimleri ürettiklerini göstermektedir. Bu durum, mahallenin hem kültürel hem de fiziksel düzeyde dönüşümünü beraberinde getirmekte; özgün ve dinamik bir yerel kimlik üretmektedir. Bu çalışma, kültürel küreselleşme ve göç süreçlerinin, mikro ölçekteki, yerel düzene etkilerini anlamaya yönelik özgün bir katkı

sunmakta; yerel kimliklerin küresel dinamiklerle nasıl etkileşime geçtiğini sosyo-mekânsal boyutlarıyla birlikte ele almaktadır. Ayrıca, kültürel melezleşmenin sadece farklılıkların bir arada bulunmasıyla sınırlı kalmadığını; kolektif hafızayı, toplumsal aidiyet duygusunu ve mekânsal sahiplenmeyi yeniden şekillendiren aktif bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, sürdürülebilir ve katılımcı yerel kimlik politikalarının geliştirilmesinde kültürel etkileşim süreçlerinin dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kültürel etkileşim, yerel kimlik, göç, küreselleşme, kültürasyon*

ABSTRACT

Globalization and cultural interaction processes profoundly reshape identity formations and spatial configurations at the local level, giving rise to new forms of engagement across social, cultural, and physical domains. This study analyzes the multilayered effects of cultural interactions on local identity structures and spatial practices through the case of Yıldırım Neighborhood in Istanbul's Bayrampaşa district. As a site shaped by migration-induced cultural interaction and spatial transformation, the neighborhood offers a unique context where dynamics of encounter, tension, and hybridization between the global and the local can be concretely observed. Focusing on the cultural dimension of globalization, the research emphasizes its multilayered nature that not only homogenizes but also reconstructs and makes the local visible. Designed through a deductive approach, the study is grounded in an interdisciplinary conceptual framework centered on globalization, migration, cultural interaction, local identity, and hybridization. Fieldwork was conducted using qualitative methods, and the findings were interpreted through an interpretive lens. During the field study, the spatial practices, cultural belonging, and intergenerational identity transmission of migrant communities were examined in depth. The main aim is to reveal how global influences and cultural interaction processes reshape local identity and spatial perception at the neighborhood scale. The findings demonstrate that migrant communities in Yıldırım adapt their traditional cultural codes to new social and spatial contexts, producing hybrid identities. This process leads to cultural and physical transformation, generating a unique yet dynamic local identity. The study offers an original contribution to understanding how cultural globalization and migration affect local structures and shows that hybridization actively reshapes collective memory, belonging, and spatial ownership.

Keywords: *Cultural interaction, local identity, migration, globalization, acculturation*

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın her aşamasında bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren, sabrı ve destekleyici yaklaşımıyla süreci verimli bir şekilde ilerletmemi sağlayan değerli danışmanım Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu'na en içten teşekkürlerimi sunarım. Tezimin değerlendirilmesinde kıymetli görüş ve katkılarıyla çalışmama değer katan jüri üyeleri Doç. Dr. Güliz Özorhon'a ve Dr. Öğr. Üyesi Candan Ilgın Özüлке'ye; ayrıca Kent ve Mimarlık Yüksek Lisans Programı kapsamında bizlere farklı bakış açıları kazandıran ve sürecin her aşamasında katkılarını esirgemeyen tüm hocalarıma, özellikle de Program Koordinatörü Prof. Dr. Hülya Turgut'a teşekkür ederim.

Araştırmamın alan çalışması sürecinde deneyimlerini ve görüşlerini paylaşarak çalışmamı zenginleştiren Yıldırım Mahallesi sakinlerine ve tüm katılımcılara da içtenlikle teşekkür ederim.

Hayatım boyunca bana koşulsuz destek sunan aileme; sevgili anneme, babama ve ablama, özellikle de tez süreci boyunca motive edici desteğiyle her zaman yanımda olan kardeşim Yasemin'e teşekkür ederim.

Bu sürecin en yoğun anlarında yanımda olan, sabrıyla, desteğiyle ve varlığıyla bana güç veren değerli arkadaşım Mustafa'ya ayrıca teşekkür etmek isterim.

Tez yazım sürecinin yalnızca akademik bir çalışma değil, aynı zamanda kişisel bir gelişim ve deneyim süreci olduğuna inanarak; bu çalışmayı hayatımın önemli bir döneminin anlamlı bir yansıması olarak görmekteyim.

İÇİNDEKİLER

ORİJİNALLİK BEYANI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR	ix
TABLO LİSTESİ	xiii
ŞEKİL LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xviii
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç ve Hedefler	4
1.1.1. Araştırma Soruları	4
1.1.2. Araştırmanın Hipotezleri	5
1.1.3. Araştırmanın Kapsamı	6
1.2. Araştırma Yöntemi	8
1.3. Araştırma Aşamaları	9
2. LİTERATÜR TARAMASI	12
2.1. Küreselleşme ve Kültürel Etkileşim	12
2.1.1. Küreselleşmenin Tanımı ve Boyutları	12
2.1.2. Küreselleşmenin Kültürel Boyutu ve Yerelliğe Etkileri	21
2.1.3. Küreselleşme Tartışmalarında Homojenleşme ve Heterojenleşme	23
2.2. Yerel Kimlik ve Dönüşüm Süreci	34
2.2.1. Kentsel Kimlik Bileşenlerinden Yerel Kimliğe Doğru	34
2.2.2. Yerel Kimlik ve Özellikleri	42
2.2.3. Küresel - Yerel İlişkisinde; Kü-Yerelleşme	47
2.2.4. Küreselleşme Sürecinde Yerel Kimliklerin Dönüşümünü Etkileyen Faktörler	49
2.3. Göç ve Kültürel Etkileşim Kavramlarının Yerel Kimliğe Etkisi	56
2.3.1. Küreselleşme Sürecinde Göç Olgusunun Konumu ve Ulus-Ötecilik Kavramı	56
2.3.2. Ulus-Ötesi Göçmenlerin Kültürel Uyum Süreçleri	62

2.3.3. Kültürlenme (Kültürasyon) Kavramı	66
2.4. Kültürel Etkileşim Süreçlerinin Mekânsal Yansımaları ve Mahalle Düzeyinde İncelemeler	72
2.4.1. Mekân- Kimlik İlişkisinde Öne Çıkan Kavramlar.....	72
2.4.2. Kültürel Etkileşim Süreçlerinin ve Yerel Kimlik Dönüşümünün Mekansal Yansımaları.....	78
2.4.3. Mekansal Düzenlemelerde Mahalle Ölçeği	84
2.5. Bölüm Sonucu.....	85
3. METODOLOJİ	89
3.1. Kavramsal Çerçeve: Küreselleşme, Göç ve Yerel Kimliklerin Dönüşümüne Bütüncül Bir Yaklaşım	89
3.2. Araştırmanın Metodolojisi ve Yöntemi:	91
3.2.1. Ölçeğin Belirlenmesi: Mahalle Ölçeği.....	94
3.2.2. Alan Çalışması Ölçütlerinin Belirlenmesi	95
4. ALAN ÇALIŞMASI	102
4.1. Alan Çalışmasının Tasarımı, Yöntemi ve Tanımlanması	102
4.2. Araştırma Alanının Tanıtımı: İstanbul, Bayrampaşa İlçesi-Yıldırım Mahallesi Tarihsel Süreci.....	103
4.2.1. Mahallenin Konumu ve Fiziksel Yapısı.....	103
4.2.2. Yıldırım Mahallesi'nin Tarihsel Gelişimi ve Demografik Yapısı ..	105
4.2.3. Alana Ait Bulgular	111
4.2.3.1. Sosyo-Demografik Bilgiler	111
4.2.3.2. Mekansal Kullanım ve Fiziksel Çevre	114
4.2.3.3. Göç Deneyimi ve Etnik Kimlik	143
4.2.3.4. Kültürel Uyum Süreçleri ve Kültürleşme Stratejileri	153
4.2.3.5. Toplumsal Etkileşim ve Komşuluk İlişkileri	162
4.2.3.6. Yerel Kimlik Dönüşümü ve Aidiyet Duygusu.....	171
4.2.4. Alana Ait Bulguların Değerlendirilmesi	185
5. SONUÇ	192
KAYNAKÇA	200
EKLER.....	216
Ek A: Anket Soruları.....	217

Ek B: Derinlemesine Görüşme Soruları.....	224
Ek C: Etik Kurulu Onay Belgesi.....	226
Ek D: Kavramsal Çerçeve Ön Plana Çıkan Kavramların Sınıflandırması	229
Ek E: Lynch'ın Kuramsal Bileşenleri Üzerinden Yıldırım Mahallesi'nin Analizi.....	230
Ek F: 2014–2024 Arasında Yıldırım Mahallesi'nde Konut Dokusu Üzerinden Mekânsal ve Sosyal Dönüşümün İzleri.....	231
Ek G: 2014–2024 Arasında Ticari Mekânlarda Küresel ve Yabancı İsimli İşletmelerin Artışı	232

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1.2. 1: Appadurai (1990) Kültürel Akışlar Yaklaşımı	22
Tablo 2.1.3. 1: Brand Finance Marka Değeri Raporuna Göre Öne Çıkan Markalar	27
Tablo 2.3.3. 1: Sam (2006) Kültürleşmenin Temel Bileşenleri.....	67
Tablo 2.3.3. 2: Berry ve ark. (1989) Kültürleşme Sınıflandırması.....	67
Tablo 2.3.3. 3: Berry ve ark. (1989) Kültürleşme Stratejileri Tablosu.....	69
Tablo 4.2.2. 3: 1946–1970 Yılları Arasında Yugoslavya’dan Türkiye’ye Gerçekleşen Göç Dalgalarının Dönemsel Dağılımı.....	110
Tablo 4.2.3.1. 1: Anket Katılımcılarının Yaş Dağılımı.....	112
Tablo 4.2.3.1. 2: Anket Katılımcılarının Cinsiyet Dağılımı	113
Tablo 4.2.3.1. 3: Anket Katılımcılarının Eğitim Seviyesi Dağılımı	114
Tablo 4.2.3.1. 4: Anket Katılımcılarının Yıldırım Mahallesi’nde Yaşama Süreleri....	114

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1.3. 1: Tezin Kapsamı.....	7
Şekil 1.3. 1: Tezin Strüktürü.....	11
Şekil 2.1.1. 1: Küreselleşme Kavramının Yıllara Göre Öne Çıkan Boyutları.....	20
Şekil 2.2.2. 1: Yerel Kimlik Kavramının Yıllara Göre Öne Çıkan Boyutları	42
Şekil 3.1. 1: Kavramsal Çerçeve Ön Plana Çıkan Kavramların Sınıflandırması	90
Şekil 3.2.2. 1: Araştırmanın Temel Ölçme Kriterlerinin Belirlenmesi	96
Şekil 3.2.2. 2: Araştırmanın Ölçme Kriterleri ve Ölçme Yöntemlerinin Gruplandırılması	96
Şekil 4.2.1. 1: İstanbul Haritasında Bayrampaşa İlçesinin Konumu.....	104
Şekil 4.2.1. 2: Yıldırım Mahallesi Konumu	105
Şekil 4.2.2. 1: Göç Süreci (Türkoğlu, 2021)	107
Şekil 4.2.2. 2: Bayrampaşa ve Yıldırım Mahallesinin Yıllara Göre Nüfus Dağılımı... ..	109
Şekil 4.2.3.2. 1: Lynch'in Kuramsal Bileşenleri ile Yıldırım Mahallesinin Analiz Edilmesi	116
Şekil 4.2.3.2. 2: Mostar Köprüsü'nün Bayrampaşa'da ki Tezahürü	121
Şekil 4.2.3.2. 3: Yıldırım Mahallesi Bosna Sancak Kültür ve Yardımlaşma Derneği .	122
Şekil 4.2.3.2. 4: Yıldırım Mahallesi Sokak İsimlerinde Farklı Kültürlerin İzleri	123
Şekil 4.2.3.2. 5: Yıldırım Mahallesi Park İsimlerine Kültürel Kimliğin Yansıması ...	124
Şekil 4.2.3.2. 6: Yıldırım Mahallesi Ticari Mekanlara Kültürel Kimliğin Yansıması	125
Şekil 4.2.3.2. 7: Yıldırım Mahallesi İç Mekanlara Kültürel Kimliğin Yansıması	126
Şekil 4.2.3.2. 8: Kültürel Sentezin Sosyal Mekanlara Yansıması (Kalemci, 2024).....	127
Şekil 4.2.3.2. 9: Balkan Kültürünün Yerel Girişimcilik Üzerindeki Yansıması: Novi Pazar Gurme Örneği (Kalemci, 2024)	128

Şekil 4.2.3.2. 10: Küresel Kimliğin Mekânsal Yansımaları: KahveCity, Harlem Shake Coffee ve Fred's Örnekleri.	129
Şekil 4.2.3.2. 11: Eski Balkan Evleri ile Yıldırım Mahallesi'ndeki Konut Tipolojilerinin Karşılaştırılması	131
Şekil 4.2.3.2. 12: Geleneksel Detayların Modern Yapılarda Sürdürülmesi: Güvercinlik ve Eğimli Çatı Örnekleri.....	132
Şekil 4.2.3.2. 13: Bayrampaşa Belediyesinin Uygulamadaki Yeni Çatı Modeli.....	133
Şekil 4.2.3.2. 14: Yıldırım Mahallesi'nde Geleneksel ve Standartlaşmış Konut Tipinin Yan Yana Varlığı (Kalemci, 2024).....	134
Şekil 4.2.3.2. 15: Yıldırım Mahallesi'nde Geleneksel Avlu Kültürünün Kapı Önü Bahçelerine Uyarlanması (Kalemci, 2024).....	135
Şekil 4.2.3.2. 16: Mahalle Sakinlerinin En Yoğun Zaman Geçirdiği Alanların Dağılımı	137
Şekil 4.2.3.2. 17: Mahalle Sakinlerinin Konut Dönüşümüne Dair Görüşleri.....	138
Şekil 4.2.3.2. 18: Mahalle Sakinlerinin Kültürel Kimliğin Konutlar Üzerindeki Yansımalarına Dair Değerlendirmeleri.....	138
Şekil 4.2.3.2. 19: Mahalle Sakinlerinin Genel Kültürel Dokuyu Değerlendirmesi.....	139
Şekil 4.2.3.2. 20: Mahalle Sakinlerinin Dış Mekân Kullanımındaki Tercihleri.....	140
Şekil 4.2.3.2. 21: 25 Yaş Altı Genç Neslin En Sık Gitmeyi Tercih Ettiği Mekanlar ...	141
Şekil 4.2.3.3. 1: Etnik Aidiyetin Görsel Temsilleri: Boşnak Bayrakları ve Zambak Figürlerinin Mekânsal Kullanımı. (Kalemci, 2024).....	144
Şekil 4.2.3.3. 2: Kamusal Alanlarda Etnik Kimlik ve Kolektif Hafıza Temsilleri: Srebrenitsa ve Şehitler Anıtları (Kalemci, 2024).....	145

Şekil 4.2.3.3. 3: Yıldırım Mahallesi’nde Farklı Kültürel Kimliklerin Birlikteliğini Simgelleyen Kamusal Alandaki Sembolik Temsili (Kalemci, 2024)	146
Şekil 4.2.3.3. 4: Yıldırım Mahallesi’nin Kimliksel Dağılım Oranları.....	148
Şekil 4.2.3.3. 5: Yıldırım Mahallesi’nde Göçmen Kökenli Katılımcıların Coğrafi Menşesine Göre Dağılımı.....	148
Şekil 4.2.3.3. 6: Mahalle Sakinlerinin Kültürel Kimlik Algısının Dağılımı	150
Şekil 4.2.3.3. 7: Mahalle Sakinlerinin Dil Kullanım Grafiği	151
Şekil 4.2.3.4. 1: Göçmen Katılımcıların Günlük Yaşamda Kültürel Yönelimleri	156
Şekil 4.2.3.4. 2: Göçmen Katılımcıların Mutfak Kültürü Yönelimleri	156
Şekil 4.2.3.4. 3: Göçmen Katılımcıların Özel Gün ve Ritüellerde Kültürel Yönelimleri	157
Şekil 4.2.3.4. 4: Göçmen Katılımcıların Ev İçi Süsleme ve Eşya Kullanımındaki Kültürel Yönelimleri.....	158
Şekil 4.2.3.4. 5: Mahalle Sakinlerinin Farklı Kültürel Gruplarla Etkileşim Düzeyi Dağılımı	160
Şekil 4.2.3.4. 6: Mahalle Sakinlerinin Topluluklar Arası Sosyal Ayrışma Algısı	161
Şekil 4.2.3.4. 7: Farklı Kültürel Gruplar Arası Etkileşimin Yaygınlık Düzeyi.....	162
Şekil 4.2.3.5.1: Türkiye Bosna Savaş Derneği’nin Yıldırım Mahallesi’nde Toplumsal Dayanışma ve Kültürel Etkileşime Katkıları	164
Şekil 4.2.3.5.2: Türkiye Bosna Savaş Derneği’nin Yıldırım Mahallesi’nde Toplumsal Dayanışma ve Kültürel Etkileşime Katkıları	165
Şekil 4.2.3.5.3: Balkan Şehirlerine Düzenlenen Ulaşım Ağı Üzerinden Ulusötesi Kültürel Etkileşim (Kalemci, 2024).....	165

Şekil 4.2.3.5.4: “Kardeşlik Sınır Tanımaz” Sloganı Etrafında Şekillenen Ulusötesi İftar Organizasyonları.....	166
Şekil 4.2.3.5.5: Mahalle Sakinlerinin Konut Tipi ve Akrabalık Temelli Yerleşim Dağılımı	168
Şekil 4.2.3.5.6: Komşuluk İlişkilerinin Zaman İçindeki Dönüşümüne Dair Katılımcı Görüşleri	169
Şekil 4.2.3.5.7: Yıldırım Mahallesi’nde Sosyal Dayanışma Ağlarına İlişkin Katılımcı Görüşleri	170
Şekil 4.2.3.6. 1: 2014–2024 Arasında Yıldırım Mahallesi’nde Konut Dokusu Üzerinden Mekânsal ve Sosyal Dönüşümün İzler.....	175
Şekil 4.2.3.6. 2: 2014–2024 Arasında Ticari Mekânlarda Küresel ve Yabancı İsimli İşletmelerin Artışı	178
Şekil 4.2.3.6. 3: Katılımcılara göre Yıldırım Mahallesi’nin Yerel Kimlik Algısı.....	182
Şekil 4.2.3.6. 4: Mahalle Sakinlerine göre Küreselleşmenin Yıldırım Mahallesi’ndeki Kültürel ve Mekânsal Etkisi.....	183
Şekil 4.2.3.6. 5: Mahalle Sakinlerinin Aidiyet Hissi Algısı	184
Şekil 4.2.3.6. 6: Mahalle Sakinlerinin Kültürel Kimliğin Korunma Düzeyine Dair Algısı.....	185
Şekil 4.2.4. 1: Yıldırım Mahallesi’nde Konut Dokusunun Katmanlı Dönüşümü	187
Şekil 4.2.4. 2: Yıldırım Mahallesi’nde Kolektif Hafıza ve Küresel Etkilerin İzinde Oluşan Çok Katmanlı Mekânsal Palimpsest.....	189

KISALTMALAR LİSTESİ

COVID-19: Coronavirus Disease 2019 - Koronavirüs Hastalığı 2019

K-Pop: Korean Pop - Kore Pop Müziği

K-Drama: Korean Drama - Kore Dizileri

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development - Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü

UN-Habitat: United Nations Human Settlements Programme - Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı

1. GİRİŞ

Küreselleşme; günümüz kentlerini etkileyen, dönüştüren ve tüm bu süreçte kentlerin ve kent kimliklerinin zaman ve mekan içinde geçirdiği bu farklılıkları anlama çabası doğuran önemli bir faktördür. Küreselleşme olgusunun gündelik yaşama entegre olmasıyla birlikte bireylerin toplumsal ilişkilerinde, yerel değerlere bakışında ve kültürel sürekliliğin sağlanmasında kapsamlı değişimler ortaya çıkmıştır. Farklı boyutlarda birçok değişimi beraberinde getiren küreselleşme, yerel kimlikleri etkileyen çok katmanlı bir süreçtir ve bu sürecin kültürel boyutu, özellikle yerel kültürel değerlerin dönüşümü üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Genel olarak yerel kimlikler; belirli bir coğrafi bölge, topluluk ya da kültürel yapıyla doğrudan ilişkili olan ve bireylerde aidiyet hissi oluşturan unsurları içerir. Ancak küreselleşmenin etkisiyle, bu kimliklerin yapısında ciddi farklılaşmalar gözlenlenmeye başlamıştır. Özellikle iletişim teknolojilerindeki yaygınlaşma, kültürlerarası etkileşimlerin artması ve küresel medya araçlarının günlük yaşam üzerindeki etkisi, yerel kimliklerin daha esnek ve dönüşüme açık hale gelmesine neden olmuştur. Bu dönüşüm sürecinin temelinde, küreselleşmenin yalnızca ekonomi ve siyaset gibi çok yönlü alanlarında değil; aynı zamanda kültürel düzlemde de derin ve yönlendirici etkiler yarattığı, kültürel küreselleşme olgusu yer almaktadır. Castells (2013) kültürel küreselleşmenin yalnızca toplumların kültürel kimliklerini dönüştürmekle kalmayıp, aynı zamanda geleneksel değerlerle küresel normlar arasında çoklu bir etkileşim alanı yaratan, karmaşık ve zaman zaman çelişkili bir süreç olduğunu belirtmektedir. Bu etkileşim, kültürlerin durağanlıktan uzak, karşılıklı etkileşim yoluyla sürekli olarak yeniden biçimlendiği dinamik bir yapıyı ortaya koyar. Bu durum özellikle büyük şehirlerde daha belirgin hale gelmekte; kentlerin kimliklerini, mekan düzenlemelerini ve kültürel yapısını ciddi ölçüde yeniden şekillendirmektedir. Küresel

medya ağlarının baskınlığı, iletişim araçlarının hayatın her alanına yayılmış olması ve uluslararası göçlerin artışı gibi dinamikler, yerel kültürlerin küresel kültürel unsurlarla daha yoğun temas kurmasına zemin hazırlayan inşa süreçleri olmuştur. Kültürel küreselleşme, ilk zamanlarda çoğunlukla standartlaşmanın ön plana çıktığı, kültürel homojenleşme kaygılarıyla tartışılmış olup, bu süreçte yerel kimliklerin zamanla zayıflayacağı ve kültürel ifadelerin giderek tek tipleşeceği yönünde endişeler dile getirilmiştir. Ancak zamanla bu bakış açısı değişmeye başlamış, farklı coğrafyalarda ortaya çıkan hibrit durumlar ve kültürel melezleşme örnekleri, çeşitliliğin tamamıyla yok olmadığına, tam tersine yeni biçimlerde varlığını sürdürdüğüne işaret etmiştir. Böylece, küreselleşmenin kültürel kimlikler üzerindeki etkisi yalnızca bir tehdit olarak değil, aynı zamanda yeniden şekillenme ve dinamikleşme fırsatı olarak da görülmeye başlanmıştır (Özalp, 2024).

Kültürel küreselleşmenin en yoğun haliyle hissedildiği alanların başında hız, yoğunluk ve tüketimin ciddi etkileriyle şekillenen metropoller gelmektedir. Bu kentler, küresel kültürel akımlar ile yerel geleneklerin kesişim alanı olarak, içinde barındırdıkları farklılıklarla birlikte özgün ve karmaşık kültürel dokuların ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Bu çok katmanlı dönüşüm, yalnızca bireylerin toplumsal aidiyetlerini yeniden tanımlamalarına değil, aynı zamanda yerel kimliklerin özünde ciddi değişimlere sebep olmaktadır. Tüm bu sürecin ana etkenlerinden biri de göç olgusu olmaktadır. Farklı kültür, etnik ve dini gruplardan olan bireylerin hareketlilik süreçleriyle birlikte aynı kent yaşamına dahil olması, yalnızca kentsel mekânların fiziksel görünümünü değil, aynı zamanda sosyal yapısını da köklü biçimde dönüştürmektedir. Bu değişiklikler kentlerin daha küçük ölçekli birimlerinde, mahalle ölçeği gibi, daha hissedilir etkilere sebep olurken; bir taraftan eklenen yeni katmanlar ile kültürel kimliği zenginleştirdiği, diğer

tarafından ise yerel kimliklerin yarattığı özgün değerleri görünür kılarak, yeniden tanımlandığı süreçlerde belirleyici olduğu gözlemlenmiştir. Bu noktada kültürlenme kavramı devreye girerek, yerel topluluklar ile bölgeye yeni gelen farklı grupların etkileşime girmesine ve kültürel çeşitliliğin artmasına olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda kültürlenme (kültürasyon ya da kültürleşme), farklı kültürel grupların karşılaşması sonucunda, bireylerin ve toplulukların farklı kültürel unsurları benimseyerek yaşadıkları kültürel uyum, etkileşim ve yeni bir kimlik oluşturma süreci olarak ifade edilebilir (Göregenli, 2014).

Kentleri etkileyen bu karmaşık süreci daha yakından incelediğimizde, ‘mahalle’ kavramının süreç içinde özellikle önemli ve belirgin bir rol üstlendiğini gözlemliyoruz. Mahalleler, bu etkilerin mikro ölçeklerde en somut şekilde ortaya çıktığı alanlar olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, mahallelerin sosyal dokusunu incelemek, yerel kimliklerin küresel dinamiklerle nasıl evrildiğini ve bu dönüşümün mekânsal yansımalarını anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir.

Metodoloji, araştırma konusunun çok boyutlu yapısını anlayabilmek için teorik ve pratik yaklaşımları bir arada içeren kapsamlı bir strateji üzerine kurulmuştur. Araştırmada teorik çerçeve literatür taraması ile oluşturulmuş, kültürel etkileşimlerin ve yerel kimliklerin mekânsal değişim süreçlerini anlamak için; küreselleşme, kültürel etkileşim, yerel kimlik, göç ve melez kimlik kavramları kapsamında daha önce yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Aynı zamanda araştırma, nitel araştırma yöntemleri benimsenerek yürütülmüş; derinlemesine görüşmeler, gözlemler ve mekânsal analizler gibi nitel veri toplama teknikleriyle elde edilen bulgular, yorumsamacı bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, Yıldırım Mahallesi'nin tarihsel ve toplumsal yapısı,

kültürel etkileşimlerin şekillendirdiği kimlik dinamikleri ve mekansal kullanım üzerindeki etkiler, kuramsal çerçevenin çıktılarıyla birlikte ele alınmaktadır.

1.1. Amaç ve Hedefler

Bu çalışma, küreselleşme sürecinde kültürel etkileşimlerin yerel kimlik üzerindeki etkilerini sosyal, kültürel ve mekânsal boyutlarıyla analiz etmeyi amaçlamaktadır. Küreselleşmenin homojenleştirici ve yerel kimlikleri güçlendiren iki yönlü dinamiği, göç ve kültürasyon süreçleri bağlamında ele alınmıştır. Bu kapsamda, göçmen toplulukların yeni yerleşim alanlarında kültürel değerlerini koruma ve aynı zamanda yerel kültürle karşılıklı etkileşim içinde yeni kültürel biçimler oluşturma süreçleri, mekânsal ve sosyo-kültürel boyutlarıyla çok yönlü olarak incelenmektedir.

Çalışma, teorik çerçeveyi alan araştırması ile destekleyerek, kültürel etkileşimlerin yerel kimliklerin sürdürülebilirliği üzerindeki dönüştürücü etkileri tartışmayı hedeflemektedir. Küreselleşme, göç ve kültürlenme süreçleri arasındaki ilişki, mahallenin mekânsal dokusu, sosyal yapısı ve gündelik yaşam pratikleri üzerinden değerlendirilmektedir.

Genel amacıyla, bu çalışma literatürde küreselleşme ve yerel kimlik arasındaki çok katmanlı ilişkiye dair yeni bir perspektif sunmayı ve mahalle ölçeğinde bu sürecin mekânsal yansımalarını detaylandırarak gelecek çalışmalara katkı sağlamayı hedeflemektedir.

1.1.1. Araştırma Soruları

Bu bölümde yer alan sorular, çalışmanın kuramsal çerçevesi ile saha bulguları arasındaki ilişkiyi kurmak üzere yapılandırılmıştır. Küreselleşme, göç ve kültürel etkileşim süreçlerinin yerel kimlik üzerindeki etkilerini çok boyutlu bir şekilde

değerlendirmek amacıyla oluşturulan bu sorular, aynı zamanda çalışmanın odaklandığı sosyal, kültürel ve mekânsal dönüşümlerin analizine yön vermektedir.

1) Küreselleşme ve göç, yerel kimliğin korunması ve yeniden inşasında nasıl bir rol oynamaktadır?

2) Farklı kültürel grupların bir arada yaşaması, mekânın sosyo-kültürel yapısını ve aidiyet ilişkilerini nasıl dönüştürmektedir?

3) Göçmenlerin eski yerleşim yerleriyle kurduğu kültürel ve duygusal bağlar, yeni mekânlardaki yerel kimlik inşasını nasıl yönlendirmektedir?

4) Göçmenlerin hem kendi kültürel miraslarını koruyup hem de yeni kültürel unsurları benimsemeleri, mekânsal dönüşümde nasıl bir sentez yaratmaktadır?

5) Kültürel etkileşim ve hibrit kimlik deneyimi, gündelik yaşam pratiklerini ve mekânsal aidiyet duygusunu nasıl biçimlendirmektedir?

Bu sorular doğrultusunda yürütülen analizler, yerel kimliğin dinamik ve çok katmanlı doğasını anlamaya yönelik yeni bir bakış açısı sunmayı amaçlamaktadır.

1.1.2. Araştırmanın Hipotezleri

Yerel kimliğin dönüşümü, sadece kültürel unsurların değişimiyle sınırlı kalmayıp; aynı zamanda sosyal örgütlenme biçimleri, aidiyet duygusu ve mekânsal pratikler üzerinden de okunabilir. Bu doğrultuda geliştirilen üç temel hipotez, hem kuramsal çerçevenin mantıksal uzantısı hem de saha verilerinin yorumlanmasına yön veren analitik bir çerçeve sunmaktadır:

H1: Küreselleşme ve göç süreçleri, yerel kimlikleri yalnızca dönüştüren değil, aynı zamanda onları yeniden inşa eden bir etkileşim zemini sunar; bu süreçte göçmen topluluklar, hem eski kimlik bağlarını koruyarak hem de yeni kültürel formlar geliştirerek yerel kimliğin evriminde etkin bir rol üstlenir.

H2: Mahalle ölçeğinde farklı kültürel gruplar arasında yaşanan karşılaşmalar, melez kimliklerin ortaya çıkmasına ve bu kimlikler aracılığıyla yeni sosyal örüntülerin ve aidiyet biçimlerinin gelişmesine zemin hazırlar.

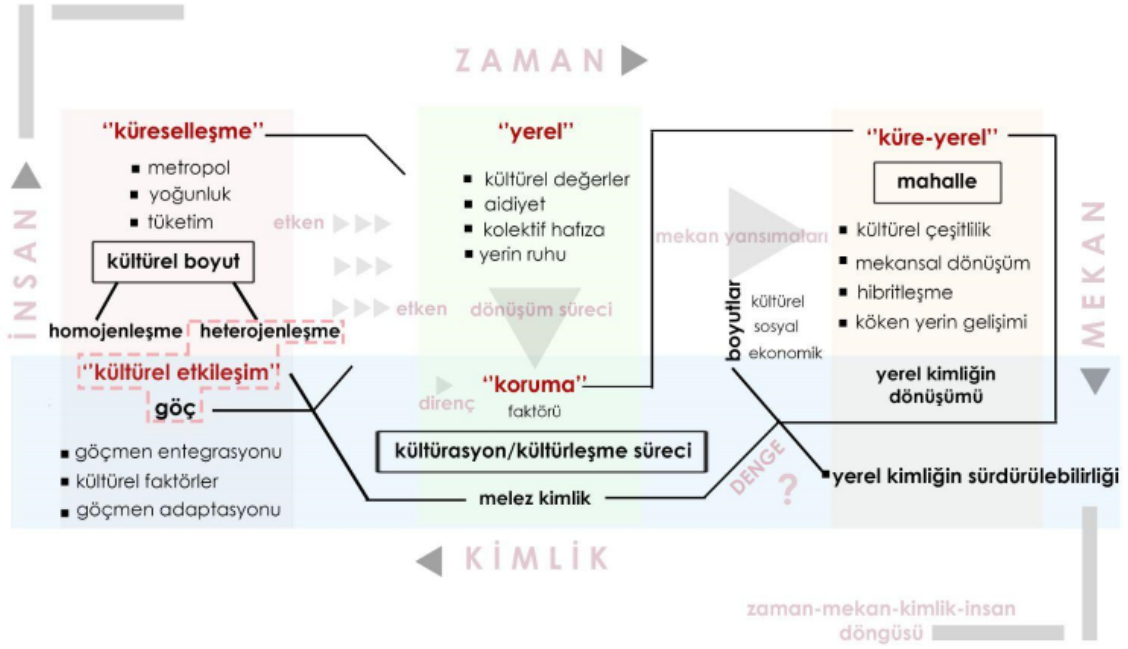
H3: Kültürel etkileşim ve göç olgusu, mahallelerin hem fiziksel hem de simgesel mekânsal yapılarında dönüşüm yaratarak, geçmişten gelen mekânsal alışkanlıkların küresel normlarla harmanlandığı özgün mekânsal kimlik biçimlerinin oluşmasına neden olur.

Bu üç hipotez, çalışmanın saha bulgularını çok katmanlı bir perspektiften analiz etmeye olanak sağlayarak, yerel kimliğin dinamik doğasını anlamaya yönelik kuramsal ve ampirik bir zemin sunmaktadır.

1.1.3. Araştırmanın Kapsamı

Tezin temel yaklaşımı, küreselleşmenin etkisiyle dönüşüm geçiren yerel kimlik olgusunu; sosyal, kültürel ve mekânsal katmanlarıyla birlikte ele alarak bu dönüşümün hem etkilerini hem de ortaya çıkardığı sonuçları çok boyutlu biçimde irdelemeye dayanmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın odak noktası, küreselleşmenin özellikle kültürel boyutu etrafında şekillenmekte; göç olgusu ve kültürel etkileşim süreçlerinin yerel kimliğin yeniden inşasındaki rolünü kapsamlı bir bakış açısıyla incelemeyi amaçlamaktadır. Literatürde sıklıkla vurgulandığı üzere göç dinamikleri, yerel kimliklerin dönüşüm sürecinde kültürel küreselleşmenin etkili bir aracı olarak ön plana çıkmaktadır. Bu doğrultuda tez kapsamında, küreselleşme, göç, kültürel etkileşim ve yerel kimlik gibi anahtar kavramlar bir bütün olarak ele alınmakta; bu süreçlerin kent ölçeğinde ortaya çıkardığı mekânsal dönüşümler çok yönlü bir biçimde analiz edilmektedir (Şekil 2.1.3.1).

Şekil 3.1.3. 1: Tezin Kapsamı

Küreselleşmenin büyük şehirler üzerindeki etkileri yoğunlukla nüfus yoğunluğu, hız, hareketlilik ve tüketim yoğunluğu üzerinden hissedilmekte olup; bu durum, göç hareketlerini arttırarak beraberinde göçmen deneyimlerini, kolektif hafızanın taşınmasını ve kültürel adaptasyon süreçlerini tetiklemektedir. Bu bağlamda yerel kimliğin yeniden biçimlenişi, kültürel değerlerin, aidiyet hissinin, özgünlük arayışının ve mekâna bağlılık duygusunun etkileşimli şekilde dönüşümüne bağlıdır. Küresel ve yerel unsurların iç içe geçerek şekillendirdiği "kü-yerel" (glocal) olgusu, mahalle düzeyinde kültürel ve mekansal kimlik çeşitliliği, hibritleşme ve dinamik yaşam örüntüleriyle görünürlük kazanmaktadır. Bu etkileşimler, özgün ve dinamik bir yerel kimlik üretimine ve korunmasına katkı sağlayarak, sürdürülebilir kentleşme politikaları açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Mekânsal dönüşümün izleri yalnızca fiziksel çevreyle sınırlı kalmayıp, kültürel ve sosyal ilişkilerin örgütlenme biçimleriyle birlikte değerlendirilmekte; mahallelerde oluşan yerel kimliğin sürekliliği ve dönüşüm potansiyeli üzerinden anlamlandırılmaktadır. Bu bağlamda, kültürel etkileşim ve uyum

süreçlerini ifade eden kültürlenme (kültürasyon) dinamikleri, metropol yaşamına entegrasyonu ve kültürlerarası ilişkileri dengeleyen bir zemin inşa ederek, yerel kimliklerin sürekliliğine katkıda bulunmaktadır. Araştırma alanı olarak ise, küreselleşmenin etkilerinin güçlü biçimde gözlemlenebileceği yoğun birimler olarak metropoller tercih edilmiştir. Metropoller bu bağlamda çalışmanın mikro düzeyde inceleme yapacağı mahalle ölçeği üzerinden ele alınmıştır. Bu kapsamda, İstanbul'un kültürel çeşitliliği yüksek, göçle şekillenmiş ve hızlı kentsel dönüşüm dinamiklerine sahip yapısı dikkate alınmış; örneklem alanı olarak, özellikle kültürel etkileşimlerin ve yerel kimlik dönüşümünün somut biçimde izlenebildiği Bayrampaşa ilçesine bağlı Yıldırım Mahallesi seçilmiştir. Bu mahalle, çok katmanlı göç geçmişi, iç içe geçmiş melez kültürel yapısı ve mekânsal yapıdaki farklılaşma ile teorik çerçevede ele alınan kavramların incelenmesi için uygun bir mikro alan işlevi görmektedir.

1.2. Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada, nitel yöntem yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yöntem, araştırma konusunun çok katmanlı doğasına uygun, derinlemesine ve kapsamlı bir analiz imkânı sunarak, sosyal ve mekânsal dönüşüm süreçlerini bütünsel bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Veri toplama aşamasında öncelikli olarak literatürde konuyla ilgili kaynakların taraması yapılarak, çalışmanın teorik çerçevesini oluşturan küreselleşme, kültürel etkileşim, yerel kimlik, göç, melez kimlik gibi araştırmanın temel kavramlarını içeren makaleler, kitaplar, doktora ve yüksek lisans tezleri incelenmiştir. Bu sürecin sonucunda elde edilen bilgiler ve kavramlar arasındaki ilişkiler incelenerek, araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Alan çalışması veri toplama sürecinde ise, mahallede yaşayan farklı kültürel gruplar ile derinlemesine görüşmeler yapılmış ve katılımcı gözlem yöntemi kullanılmıştır. Görüşmeler, katılımcıların kültürlenme

sürecinde yaşadıkları deneyimleri ve bu süreçlerin yerel kimlikler üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik sorular ve anket sürecini içermektedir. Katılımcı gözlem yöntemi ile mahalledeki mekansal ve kültürel dönüşümler yerinde gözlemlenerek, fotoğraf ve video kayıtları ile dokümanite edilmektedir. Ayrıca, mahalledeki mimari doku ve mekan kullanımının da analiz edilmesiyle, kültürel etkileşimlerin fiziksel çevre üzerindeki yansımaları değerlendirilmektedir. Bu yöntemsel yaklaşımın amacı Yıldırım Mahallesi'nde farklı kültürlerin bir arada yaşamasıyla meydana gelen kültürlenme süreçlerinin yerel kimliği nasıl şekillendirdiği ve bu süreçlerin sosyal, kültürel ve mekansal yansımalarını anlamayı amaçlamaktadır.

İzlenen bu yöntem sayesinde, yer değiştirme ve kültürel etkileşim süreçlerinin yerel kimlikler üzerindeki etkileri hem teorik hem de pratik düzeyde kapsamlı bir şekilde analiz edilmektedir. Çalışmanın bulguları doğrultusunda, literatürde bu dinamikleri anlamaya yönelik yeni stratejiler ve politikaların geliştirilmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir. Ayrıca, çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın metodolojisi ve kullanılan yöntemler daha ayrıntılı bir şekilde ele alınarak, saha çalışmasına geçiş süreci sistematik bir çerçevede sunulmaktadır.

1.3. Araştırma Aşamaları

Bu tez, beş ana bölümden oluşmaktadır. Tezin strüktürü Şekil 2 de şematize edilmiş olup; ilk bölüm, araştırmanın giriş kısmını oluşturmakta ve çalışmanın amacını, önemini, araştırma sorularını ve hipotezlerini ortaya koymaktadır.

İkinci bölümde ise, literatür taraması kapsamında konu ile ilgili temel kavramlar ve teorik yaklaşımlar ele alınmaktadır. Bu bağlamda öne çıkan akademik çalışmalar incelenerek; küreselleşme, kültürel etkileşim, yerel kimlik, göç ve melez kimlik gibi

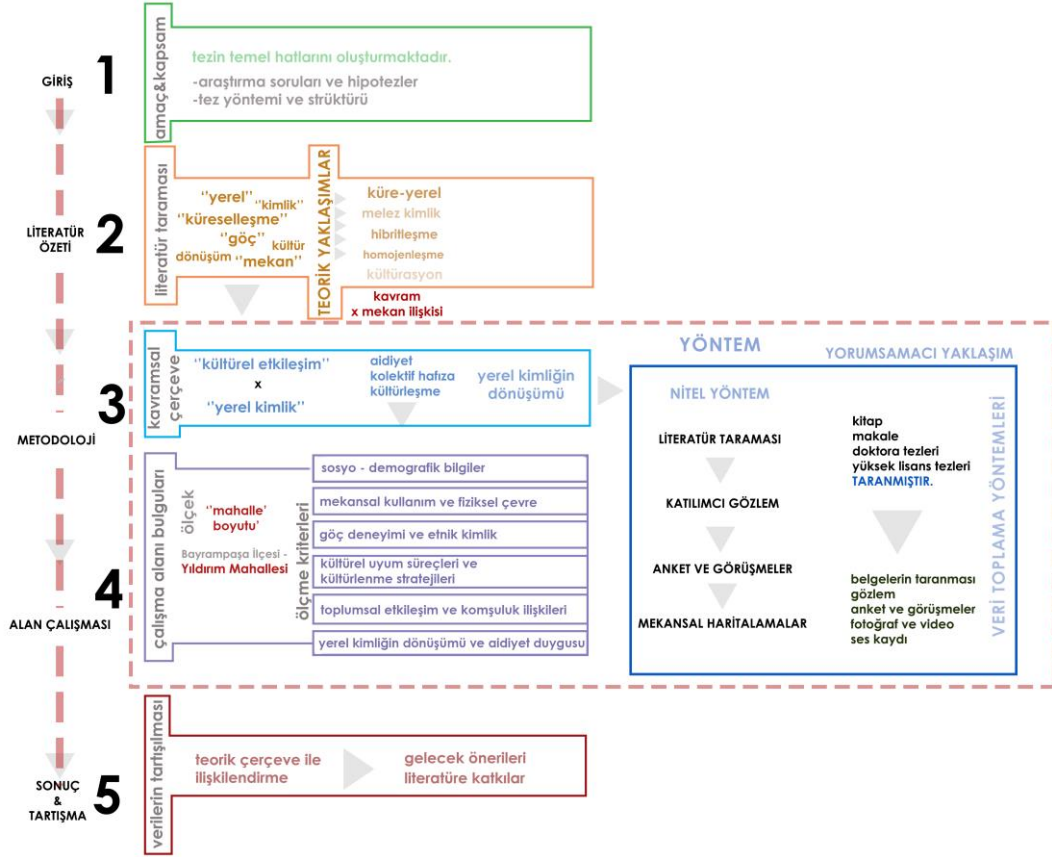
kavramlar üzerine literatürde öne çıkan güncel tartışmalara yer verilmektedir. Bunun yanı sıra, küre-yerel etkileşimi, melez kimlik oluşumu, kültürel hibritleşme ve kültürlenme gibi teorik yaklaşımlar ele alınarak çalışmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuş; böylece literatür özeti yalnızca mevcut bilgilerin aktarımıyla sınırlı kalmayıp, araştırmanın problematiği doğrultusunda kavramlar arası özgün bir ilişki ağı kurulmuştur.

Üçüncü bölümde, çalışmanın metodolojisi detaylandırılmaktadır. Çalışmada kullanılacak araştırma tasarımı, veri toplama yöntemleri ve analiz teknikleri açıklanarak; çalışmanın güvenilirlik ve geçerlilik kriterleri ele alınmaktadır. Aynı zamanda kavramsal çerçeveyi oluşturmak amacıyla literatür taraması sonucunda ortaya çıkan kavramlar arasındaki etkileşimler analiz edilerek, bu kavramların tezin araştırma soruları çerçevesinde nasıl ele alındığı tartışılmaktadır.

Dördüncü bölümde, belirlenen metodoloji doğrultusunda Bayrampaşa-Yıldırım Mahallesi'nde gerçekleştirilen alan çalışması sunulmuş; mahallenin sosyo-demografik yapısı, mekânsal kullanım biçimleri ve fiziksel çevresi detaylandırılarak saha bulguları analiz edilmiştir. Araştırmada, bireylerin deneyim ve kimlik inşa süreçleri, kültürel uyum mekanizmaları ve mekânsal dönüşüm dinamikleri sistematik biçimde değerlendirilmiş ve elde edilen veriler teorik çerçeve ile ilişkilendirilerek, araştırma sorularına yanıt aranmaktadır.

Beşinci ve son bölümde ise, araştırmanın genel sonuçları özetlenerek, elde edilen bulgular ışığında genel değerlendirmeler yapılmış ve gelecekteki araştırmalar için öneriler sunulmaktadır. Bu strüktürel yapı, araştırmanın amaçlarını gerçekleştirme sürecine katkı sunarak, aynı zamanda araştırma sorularına sistematik ve çok yönlü bir biçimde yanıt üretilmesini sağlamaktadır (Şekil 1.3.1).

Şekil 1.3. 1: Tezin Strüktürü

2. LİTERATÜR TARAMASI

Küreselleşme ve göç olgularının giderek artan yoğun etkisiyle birlikte yerel kimlikler, çok katmanlı ve dinamik bir dönüşüm süreci içerisine girmiştir. Özellikle farklı kültürel grupların bir arada yaşadığı mahallelerde, farklı etnik ve kültürel grupların etkileşimi, kimlik oluşum ve dönüşüm süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, çalışma kapsamında incelenen akademik literatür, küreselleşmenin kültürel etkileri, göç ve mekânsal dönüşüm ilişkisini inceleyen teorik yaklaşımları içermektedir. Mevcut akademik çalışmalar ışığında, kültürel etkileşimlerin etkilediği yerel kimlik ve mekânsal yapı arasındaki bağlantılar değerlendirilerek araştırmanın kuramsal temelleri oluşturulmuştur.

2.1. Küreselleşme ve Kültürel Etkileşim

Bu bölüm, küreselleşmenin kavramsal çerçevesini çizerek ekonomik, politik ve özellikle kültürel boyutlarını açıklamayı amaçlamakta; bu sürecin yerel kültürler üzerindeki etkilerini, homojenleşme ve heterojenleşme tartışmaları bağlamında ele almaktadır. Küreselleşmenin kültürel etkileşim süreçleriyle nasıl iç içe geçtiği ve yerel kimlikler üzerinde nasıl dönüştürücü bir rol oynadığı bu kapsamda incelenmektedir.

2.1.1. Küreselleşmenin Tanımı ve Boyutları

Küreselleşme, çok katmanlı yapısı, farklı ölçeklerdeki etkileri ve zaman zaman kendi içinde çelişkiler barındırması nedeniyle kesin ve tekil bir tanımla sınırlandırılması güç, karmaşık bir toplumsal süreçtir. Bu çok boyutlu yapısı nedeniyle literatürde birçok farklı bakış açısıyla ele alınmakta ve değişken bağlamlarda çeşitli anlamlar yüklenmektedir. Literatür verileri değerlendirildiğinde en genel tanımıyla küreselleşme; günümüz kentlerini etkileyen, dönüştüren ve tüm bu süreçte kentlerin ve kent

kimliklerinin zaman ve mekan içinde geçirdiği bu farklılıkları anlama çabası doğuran önemli bir faktör olarak ifade edilmektedir. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren yükselişe geçen bu süreç, aslında Sanayi Devrimi ile başlayan teknolojik gelişmeler ve yaygınlaşan ticaret ağlarını barındıran tarihsel bir arka plana sahiptir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemelerle birlikte, küreselleşme yalnızca ekonomik bir süreç olmanın ötesine geçerek; toplumsal yapılar, kültürel formlar ve siyasal ilişkiler üzerinde de belirleyici bir etkiye sahip olmuştur. Bu gelişmeler, ülkeleri daha fazla birbirine bağlayarak, karşılıklı etkileşimlerin arttığı ve karşılıklı bağımlılığın geliştiği bir yapıya dönüştürmüştür (Steger, 2013).

Küreselleşme olgusunu açıklamak ve bu süreci tüm boyutlarıyla anlayabilmek adına birçok teorisyen çeşitli yaklaşımlar geliştirmiştir. Bu bağlamda, Anthony Giddens, George Ritzer, David Harvey, Malcolm Waters ve Roland Robertson gibi düşünürler tanımlamaları ve özgün katkılarıyla literatürde sıklıkla referans verilen isimler arasında yer almaktadır. Bu düşünürlerden biri olan Anthony Giddens, küreselleşmeyi modernleşme süreciyle doğrudan bağlantılı ve modernitenin ayrılmaz bir uzantısı olarak görmektedir. Bu bağlamda küreselleşmeyi; uzak coğrafyalardaki toplumsal oluşumların giderek birbiriyle iç içe geçmesi ve yeniden şekillenen bu toplumsal ilişkilerin ise yerel düzeydeki oluşumları temelinden dönüştürmesi olarak tanımlamaktadır (Giddens, 1996). Giddens'ın yaklaşımı, bu sürecin yalnızca ekonomik yönüyle değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel alanlarda da kapsamlı etkiler doğurduğunu ortaya koymakta; yerel olan ile küresel olan arasındaki temasın, karşılıklı ve dönüştürücü özelliğine işaret etmektedir.

Robertson (1998) küreselleşmeyi özellikle kültürel yönüyle inceleyerek hem bu çalışmada hem de literatürde önemli bir yer edinmiştir. Küreselleşmeyi, ona göre kültürel

çeşitliliğin ana faktör olarak etkilediği bu süreci, kültürler arası karşılıklı ilişkilerden doğan ve farklı boyutlarda etkilerini gösteren çok katmanlı bir süreç olarak değerlendirir. Küreselleşme sürecinin yerel unsurların küresel düzen içinde hem korunarak hem de zamanla değişime uğrayarak şekillendiğini aynı zamanda bu yaklaşımın, kültürel ve yerel özgünlükleri yok etmek yerine, bu farklılıkları daha görünür hale getirdiğini savunur.

Waters (1995), küreselleşmeyi, toplumlar arasındaki fiziki ve bölgesel sınırların etkisinin giderek azalması ve bireylerin bu değişim konusunda giderek daha fazla bilinçlenmesi şeklinde tanımlar. Aynı zamanda aynı Robertson gibi, küresel kültürün tekdüze bir yapıdan ibaret olmadığı bakış açısını benimseyerek aksine giderek esnekleşen; farklı bireylerin, toplumların, medeniyetlerin ve grupların bu kültürel yapı ile karşılıklı ve sürekli olarak birbirini etkileme sürecinde olduklarını savunur.

David Harvey, küreselleşmeyi zaman ve mekân kavramları üzerinden ele alarak, bu iki olgunun sınırlarının giderek muğlaklaşması ile geçirdiği dönüşüm üzerinden açıklar. Ona göre bu süreç, fiziksel mesafelerin önemini yitirdiği ve yaşanan tüm olayların gerçekleşme hızında ciddi bir yükselişin olduğu bir döneme işaret etmektedir. Farklı coğrafi bölgeler arasındaki etkileşimler eskiye kıyasla çok daha kısa sürede gerçekleşmekte; ekonomik, toplumsal ve kültürel olaylar eş zamanlı olarak birbirinden farklı coğrafyalarda hissedilir hale gelmektedir. Bu gelişmeler, mesafelerin ve zamanın bir nevi “bükülmesiyle” birlikte, küresel düzenin daha iç içe ve anlık geri dönüş sağlayabilen bir yapıya dönüşmesine yol açmaktadır (Harvey, 1999). Bu bağlamda Harvey’in küreselleşme olgusuna yaklaşımı, yalnızca tüketim ya da ekonomi odaklı değil, mekânsal deneyimin ve zaman algısındaki dönüşümün ön plana çıktığı karmaşık bir yapı olduğunu ortaya koyar.

George Ritzer, küreselleşme sürecini özellikle Batı temelli yaşam stili ve Amerikan kültürünün yoğun etkisinin ve kalıplaşmış normların farklı kültürden toplumlara nüfuz ederek baskılaması üzerinden değerlendirir (Ritzer, 2016). Ritzer'in bu konudaki en dikkat çeken kavramlaştırması "McDonalddlaşma"dır. Bu kavram ile özellikle hızlı yaşam ve hızlı yemek sektörünü işaret ederek bu ilkelerin her geçen gün daha fazla yaygınlaşarak bir sistematığe dönüşmesinden bahseder. Giderek standartlaşan yapıları ve süreçleri ifade eden bu kavram, yalnızca tüketim ve yemek alışkanlıklarını değil hayatın her anından bir parçayı dönüştürerek yeni küresel düzende bir tekdüzelik yaratmaktadır. Ritzer, bu tek tip genişleme sürecinin, yayılmacı hırslarına ve farklı kültürleri baskılayarak ön planda olma arzusuna "grobalization" (kür-empéryalleşme) adını verdiği kavramla, tek yöne dirençli bir etkiden bahseder. Ritzer'e göre bu etki, yerel kültürlerin özgünlüğünü tam anlamıyla yok etmese de onları kendi sistemi altında yönetmeye çalışır. Böylece küreselleşmeyi, çift yönlü etkiyi destekleyen Robertson'ın aksine baskın bir kültürel sistemin genişlemesi ve farklı alanlara yayılması olarak görmektedir.

Steger (2013), küreselleşme olgusunu Robertson'ın (1998) ve Waters (1995)'in bakış açısıyla benzer bir şekilde değerlendirmektedir. Onun düşüncesine göre küreselleşme; yalnızca çok boyutlu bir yayılma süreci değil; yerel ve küresel olmak üzere her iki zeminde de karşılıklı ilişkilerin, etkileşimlerin ve toplumsal bağımlılıkların artarak bireylerin farkındalığının da bu süreçte üst düzeye çıktığı daha kapsamlı bir dönüşüm geçirdiğini savunur. Bu süreç, bireylerin yalnızca yeni dünya düzenine uyum sağlama süreci değil, aynı zamanda kendi yerel kimliklerini, özgün değerlerini ve kültürlerini daha esnek hale getirerek küresel düzlemde yeniden anlamlandırmalarına da olanak tanır.

Genel olarak değerlendirdiğimizde; küreselleşme, günümüz dünyasında yalnızca sınırların muğlaklaşarak yok olması değil, aynı zamanda esneyerek hem toplumların kendi içinde hem de farklı bireyler ve toplumlar arasında çok katmanlı bir iletişim ve etkileşim ağının kurulmasıdır. Ekonomik düzlemde kültürel dönüşüm süreçlerine kadar uzanan bu dinamik ve devasa yapı, yerel düzeni tüm hatlarıyla dönüştürürken aynı zamanda küresel ölçekte yeni bağımlılık ilişkileri üretmektedir (Robertson, 1998). Literatürde yer alan çeşitli tanımlamalar, küreselleşmenin giderek karmaşıklaşan çok katmanlı yapısıyla; ekonomik, politik, teknolojik ve sosyo-kültürel alanlardaki dönüşümlerin ayrılmaz bir parçası haline geldiğini ve bu sürecin farklı coğrafyalarda eşzamanlı bir yeniden yapılanma olarak işlediğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle küreselleşme, tek yönlü bir yayılma değil; çok yönlü, çelişkili ve dönüştürücü bir süreçtir.

Küreselleşmenin ekonomik boyutu, ulusal ekonomilerin giderek daha fazla i ie geçtiği ve ekonomik faaliyetlerin yeni küresel dünyada yeniden inşa edildiği çok boyutlu bir süreçtir. Sermaye akışlarının giderek artması, üretim ağlarının farklı coğrafyalara yayılması ve malların, hizmetlerin ve yatırımların küresel pazarda dolaşıma girmesi bu sürecin temel unsurlarını oluşturur (Held & McGrew, 2014, s. 5-7). Bu bağlamda, küresel pazarlarda tanınır hale gelen çok uluslu şirketler, ekonomi dışında siyasi ve kültürel etki alanları da giderek genişletmektedir. Bu yapı her ne kadar ekonomik etkileşimleri arttırsa ve entegrasyon açısından imkanlar sunsa da küresel eşitsizlikleri daha da görünür kılarak, kaynakların ne kadar adaletsiz dağıldığını ortaya çıkaran ve ekonomik açıdan bağımlılık ilişkilerini yıpratıcı hale getiren yeni dinamikler yaratmaktadır. Bu nedenle ekonomik küreselleşme, yalnızca genişleme ve kalkınma odaklı değil; aynı zamanda dikkat edilmesi gereken çok yönlü ve çelişkili bir sürece işaret etmektedir (Aslanoğlu, 1998).

Politik küreselleşme, ulusal egemenlik anlayışlarının dönüştüğü ve uluslararası iş birliği süreçlerinin yeniden şekillendirilerek bu birlikteliği güçlendiren süreçleri kapsar. Bu dönüşümde, ulusötesi etkili kuruluşlar, örneğin Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği vb. gibi, küresel meselelerin çözümüne yönelik önemli bir aktör haline gelir (Giddens, 1996). Bu süreç, devletlerin gücünü belirli ölçülerde, yeni küresel düzenin ön plana çıkardığı küresel yönetim organlarına devretmesi ve uluslararası normların etkisinin artmasıyla şekillenir. Bu bağlamda, politik küreselleşme, küresel düzeyde alınan kararlar ile birlikte ortak hareket ve küresel birliktelik gerekliliğini gündeme getirir (Held & McGrew, 2014). Küresel dönüşümün en büyük etkenlerinden biri olan teknolojik küreselleşme ise tüm boyutlardaki dönüşümün gerçekleşmesinde az ya da çok mutlak rolü olan önemli bir aktördür. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerindeki olağanüstü gelişmeler sayesinde daha da hız kazanarak küresel etkileşim şekillerini köklü bir biçimde dönüştürmektedir. Dijitalleşmenin öncülüğünde evrilen bu süreçte, internetin ve diğer yeni medya araçlarının etkisiyle, bireyler ve toplumlar arasında bilgiye erişim biçimleri küresel çapta değişim ve gelişim göstermektedir. Castells (2013), bu dönüşümü "ağ toplumu" ifadesi ile açıklayarak, bireylerin ve toplulukların daha önce benzeri görülmemiş bir şekilde birbiriyle daha bağlantılı ve yakın ilişkiler kurabilecek düzeyde oluşan yeni ve daha güçlü bir toplumsal yapıdan söz etmektedir. Bu yeni yapılaşma, mekanların ve fiziki sınırların artık bir öneminin kalmadığı bilgi çağını şekillendirmektedir.

Kültürel küreselleşme, dünya çapında üretilen küresel kültür unsurlarının ve pratiklerinin yerel kültürel düzene gittikçe işleyerek, özgün değerlerin ve kültürlerin bu yeni küresel normlara göre uyarlanması sürecini ifade eder (Tomlinson, 2013). Bu olgu, aynı anda kültürel benzeşme ve çeşitlenme gibi karşıt eğilimleri beraberinde getirir. Literatürde bu karşıtlık iki zıt eksen temsil eden homojenleşme ve heterojenleşme

kavramlarıyla ifade edilmektedir. Homojenleşme, küresel ölçekteki baskın kültürel normların yerel kimlik ve kültür öğelerine üstünlük kurmasıyla, tüm farklılıkları birbirine benzetmesi olarak tanımlanırken, heterojenleşme ise küresel düzenin getirileriyle, yerel kültürü yansıtan unsurların etkileşime girerek yeni ve çeşitlilik içeren kültürel yapılar ve biçimlerin ortaya çıkma süreci olarak özetlenmektedir.

Küreselleşmenin öne çıkan temel boyutları arasında güçlü bir etkileşim ve birbirleri üzerinde dönüştürücü etkileri bulunmaktadır. Bu birliktelik, süreci değerlendiren ve tartışan birçok araştırma da ön plana çıkarak, küresel ölçekte kendine yer edinmeye çalışan yerel kültürler ve kimlikleri köklü bir şekilde biçimlendirmektedir. Bu bağlamda, bahsi geçen etkileşimin hız kazanmasında öne çıkan en önemli unsurlar hareketlilik, yer değiştirme süreçleri ve bunların yarattığı kültürel alışveriş dinamikleridir. Küresel ekonominin entegrasyonu, sermaye ve insanların sınırlar ötesi hareketliliği, yerel ekonomi kültürlerini de giderek farklılaştırmaktadır. Bu entegrasyon yarattığı hareketlilik ortamı ile yerel gelenekler ve toplumsal yapılar üzerinde değişimlere yol açmakta ve yerel işletmelerin küresel rekabete uyum sağlamasını mecbur kılmaktadır. Bu bağlamda küreselleşmenin özellikle belirli bir mekana, topluluğa ya da bölgeye olan etkisini incelerken, bu sürecin çeşitli boyutlardaki etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü küreselleşme gibi çelişki bir kavramın etkilerini dar bir çerçevede ele almak, olgunun farklı dinamiklerini gözden kaçırmak anlamına gelmektedir.

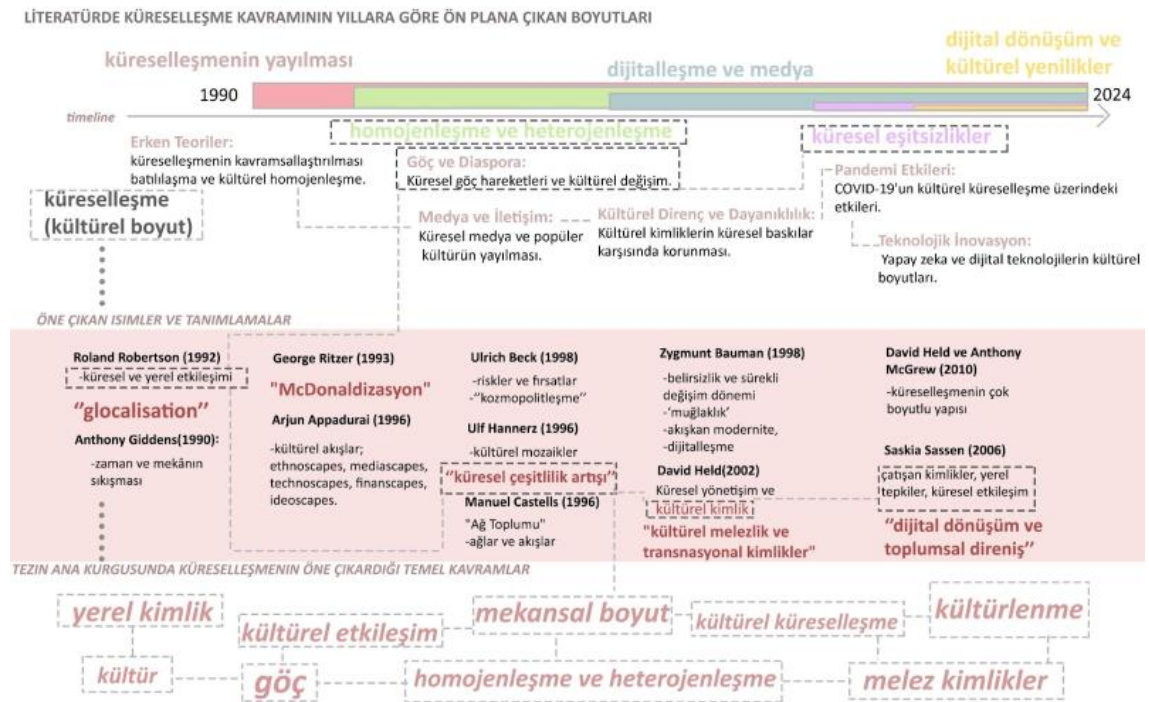
Küreselleşme etkilerinin şehirlerdeki kültürel ve mekânsal dinamikler üzerinde de belirgin yansımaları olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bu yansımaları incelerken; Turgut ve İnalhan'ın (2010) ifade ettiği gibi öncelikle her dönemin kendine ait ekonomik, teknolojik, sosyo-kültürel ve politik koşullarını göz önünde bulundurarak geçirdiği değişimi incelemek önemli olacaktır. Kentlerin kültürel ve mekânsal dinamiklerinin

küresel düzeydeki yeniden yapılanma süreçlerinden nasıl etkilendiğini anlamak, kentleşme ve küreselleşme arasındaki ilişkinin derinlemesine bir şekilde analiz edilmesini gerektirmektedir. Bu sadece kentsel yapılaşmanın daha iyi yönlendirilmesi açısından değil, aynı zamanda kültürel kimliklerin yeniden şekillendirilmesi ve sosyal yapılar arasındaki dengeyi sağlamak için de kritik bir öneme sahiptir. Çünkü küreselleşmenin etkisiyle, şehirlerdeki kültürel dinamikler de hızla değişmekte ve bu değişim, diğer tüm boyutları yoğun bir şekilde etkileyerek kentlerdeki dönüşümün en önemli aktörlerinden olan kültür ve kültürel etkileşimleri ön plana çıkarmaktadır. Bu noktada kültürün küreselleşme ile olan ilişkisine bakıldığında, yerel kültürler kendi özgünlüklerini korumaya çalışırken bir yandan da küresel kültürlerle daha yoğun ve iç içe geçmiş bir etkileşim ağına girmektedir. Bu süreç, yalnızca kültürel tek tipleşmeye zemin hazırlamakla kalmaz; aynı zamanda yerel ve küresel kültürlerin güçlü etkileşimiyle ortaya çıkan, çok katmanlı ve melez kimlik biçimlerinin oluşumuna da olanak tanır.

Bu çalışma, küreselleşmenin özellikle kültürel boyutuna ve bu süreçte yerel kimliklerin nasıl etkilendiğine odaklanmaktadır. Şekil 2.1.1.1' de literatürde küreselleşme kavramının yıllara göre öne çıkan boyutları ve bu boyutların gelişim süreçleri yıllara göre kategorize edilerek, yüksek lisans ve doktora tezleri aynı zamanda konuyla ilgili kitap ve makalelerin analizinden çıkarımlar yapılarak oluşturulmuştur. 1990'lı yıllarda küreselleşmenin kültürel boyutu, küresel ve yerel etkileşimlerle tanımlanmış, Roland Robertson (1998) tarafından "glocalisation" kavramı ile açıklanmıştır. Bu dönemde küreselleşme süreci, kültürel normların küresel ölçekte yayılması ile yerel kültürlerle kurduğu karşılıklı etkileşim üzerinden; hem homojenleştirici hem de farklılaştırıcı etkileri bağlamında değerlendirilmiştir. George Ritzer'in "McDonaldizasyon" (2016) ve Arjun Appadurai'nin (1990) kültürel akışlar

teorileri, bu dönemin önemli katkıları arasında yer almaktadır. Daha sonraki yıllarda, Ulrich Beck (1998) ve Zygmunt Bauman (2016) gibi teorisyenler, küreselleşmenin risk ve fırsatları aynı anda yaratan, çelişkili ve sürekli olarak değişim halinde olan yapısını vurgulamışlardır. David Held ve Anthony McGrew (2014), küreselleşmenin karmaşık yapısını derinlemesine inceleyerek, kültürel çeşitliliğin ve farklı kültürlerin bir araya gelmesinden kaynaklı oluşan melezleşme süreçlerinin önemini vurgulamışlardır.

Şekil 2.1.1. 1: Küreselleşme Kavramının Yıllara Göre Öne Çıkan Boyutları

Bu bağlamda küreselleşmenin yerel kültürler üzerindeki etkisi, yerel kimliklerin ve kültürel değerlerin nasıl korunabileceği veya özgün bir şekilde dönüşebileceği sorularıyla doğrudan ilgilidir. Bu nedenle, küreselleşme ve kültürel etkileşimler arasındaki ilişkiler, küresel dinamikler ve yerel kimlikler arasında nasıl bir denge kurulabileceğini sorgulayan bu araştırmanın temel odak noktalarından biri olmaktadır.

2.1.2. Küreselleşmenin Kültürel Boyutu ve Yerelliğe Etkileri

Küreselleşmenin çok katmanlı etkileri değerlendirildiğinde, bireylerin günlük yaşam pratikleri, yerel kimlik algıları ve kültürel değerlerin korunmasına yönelik tutumları arasında güçlü bir etkileşim ve karşılıklı dönüşüm ilişkisi olduğu görülmektedir. Tüm bu etkiler disiplinler arası olmak üzere birbirinden farklı alanlarda ayrı ayrı gelişerek, sonucunda bütünleşir ve güçlenen dinamik bir etki süreci yaratır. Bu süreç, yerel kimlikleri dönüştüren karmaşık dinamiklere sahip olup, özellikle kültürel yapılar üzerinde belirgin etkiler yaratmaktadır. Küreselleşme kültürel boyutuyla ele alındığında bir yandan toplumlar arası farkları gittikçe azaltarak, küresel bir kültürün egemen olmasına neden olurken, diğer taraftan her toplumun kendine özgü kültürel unsurlarını dünyaya tanıtmaya ve ifade etme imkanı da sağlamaktadır (Keyman & Sarıbay, 1998:8).

Literatür genelinde yerel kimlikler, genellikle belirli coğrafi bölgeler ve topluluklarla ilişkilendirilir ve bireylerin yere bağlı aidiyet hislerini şekillendirir. Ancak küreselleşme süreciyle birlikte, özellikle internet ve dijital medya aracılığıyla hız kazanan kültürel etkileşimler, yerel kimliklerin ve kültürel normların biçimlenişinde belirgin değişimlere yol açmakta; bu yapıların giderek daha geçirgen, melez ve çok katmanlı hale gelmesine neden olmaktadır. Küreselleşme tanımlarında sıkça vurgulanan bir diğer unsur, belirli bir coğrafyada meydana gelen toplumsal olayların, uzak bölgelerde de eş zamanlı olarak etkilerini göstermesidir. Bu durum, zaman ve mekân algılarının dönüşmesini beraberinde getirirken; özellikle dijital platformlar aracılığıyla toplumsal örgütlenme biçimlerinin yeniden yapılandığını ve farklı sosyal gruplar arasındaki etkileşimin hızla arttığını göstermektedir. Etkileşimlerin yoğunlaşması, ülkeler arasındaki hassas ilişkileri ve bununla birlikte güç dinamiklerini yeniden bir tartışma platformuna oturtmuştur (Giddens, 1996:88; Harvey, 2012).

Küresel iletişim araçları ve dijital platformların küresel dönemin etkisiyle normalden daha hızlı yaygınlaşmasıyla, farklı bölgelerdeki yerel ve kültürel değerler birbirleriyle daha da iç içe geçerek yeni anlamlar ve biçimler oluşturur. Tomlinson'a (2013) göre bu gelişmeler, farklı kültürlerin deneyimlerini küresel ölçekte paylaşarak, toplumlar arası ilişkileri yakınlaştırdığı; ancak, bu teknolojik ve ekonomik gelişmeler, yerel kültürlerin korunmasını zorlaştırırken, daha baskın olan merkezi kültürlerin yayılmasını hızlandırmıştır. Appadurai (1990) ise yaklaşımında, küresel kültürel etkileşimleri anlamak için bütünsel bir teorik çerçeve sunar. Ona göre, kültürel yapılar durağanlıktan uzak; göç, teknoloji, medya, sermaye ve ideoloji gibi çok yönlü hareketlilikler aracılığıyla sürekli olarak yeniden şekillenmektedir. Appadurai, bu çok boyutlu süreci analiz edebilmek adına kültürel etkileşimleri beş temel akış doğrultusunda açıklar (Tablo 2.1.2.1).

Tablo 2.1.2. 1: Appadurai (1990) Kültürel Akışlar Yaklaşımı

Akış Adı	Açıklama
Ethnoscapes	Göç eden bireylerin ve toplumların farklı coğrafyalara hareketini ifade eder.
Technoscapes	Teknolojik araçlar ve bilgi sistemlerinin dünya genelindeki dolaşımını kapsar.
Mediascapes	Medya içerikleri ve görsellerin kültürel algı ve kimlikleri etkilemesini açıklar.
Financescapes	Küresel düzeydeki para, yatırım ve ekonomik ağların hareketini anlatır.
Ideoscapes	Politik düşünceler ve ideolojilerin uluslararası yayılımını ifade eder.

Tanımlanan akışlar, kültürün yalnızca küresel etkilerle dönüşmediğini; aynı zamanda yerel düzlemdeki aktörlerin katkılarıyla ortaya yeni dinamiklerin çıkmasını sağlayarak dünya genelinde yeniden yapılanma ve anlamlandırma sürecinin ortaya çıkışını gösterir. Bu nedenle Appadurai'nin (1990) modeli, küreselleşmeyi sadece

standart ve benzeşen bir düzene yol açan süreç olarak değil; yerelin, küresel etkiler karşısında özgün biçimlerde yeniden şekillenen bir olgu olarak değerlendirmemizi sağlar.

Sanayi devriminin toplumsal gelişim dinamikleri ve üretim platformunda yarattığı güçlü etkilerinin ardından, Batı ile Doğu arasındaki kültürel etkileşim hız kazanmış ve bu etkileşim, endüstriyel üretimle başlayan sürecin içinde kültürel katmanların yeni biçimler almasına neden olmuştur. Kendi özgün değerlerine sahip kültürel yapılar, küresel etkiler karşısında esnekleşmiş ve bu dışsal etkileri içselleştirerek uyum sağlamaya başlamıştır. (Özalp, 2024). Küresel kültürel etkileşimin yarattığı çok boyutlu etkiler, kültürlerarası benzeşme, melezleşme ve kutuplaşarak ayrılma süreçleri gibi çeşitli açılardan incelenmektedir (Ölçekçi, 2020). Küreselleşmenin Batı’da yaygın olan değerlerle ve özellikle Amerikan etkileriyle kültürel özgünlüklerin kaybolması ve bir standartlaşma sürecine girilmesi fikri, "homojenleşme" görüşüyle öne çıkarken, kültürler arasındaki etkileşimler sonucu oluşan farklılaşma ve melez kültürel biçimler ise "heterojenleşme" görüşüyle açıklanmaktadır (Karaman & Holton, 2013: 59-61). Bu tartışmalar, sürekli etkileşim halinde olan ve birbiriyle bağlantılı olan iki ana eksenle şekillenen dinamik ilişkileri nasıl yansıtmaktadır?

2.1.3. Küreselleşme Tartışmalarında Homojenleşme ve Heterojenleşme

Kültürel küreselleşme, toplumsal değişimin ve yeni oluşumların en belirleyici etkenlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Modernleşme sürecinin getirileriyle birlikte yeniden biçimlenen toplumsal değişim ve kültürel değerler, modernitenin sonuçlarının yarattığı tartışmalarla birlikte kültürel küreselleşmenin farklı boyutlarını ön plana çıkarmaktadır (Yetim, 2002). Küreselleşmenin kültürel boyutuna dair tam bir görüş birliğine varılamamış olmasıyla birlikte konu hakkında ilgili çalışmalar da çeşitlilik

göstermektedir. Bu tezin temel faktörlerinden biri olan kültürel küreselleşme, literatürde homojenleşme ve heterojenleşme olmak üzere iki karşıt süreçle açıklanmaktadır.

Kültürel küreselleşmenin iki temel dayanağından biri olan homojenleşme yönü, dünya genelinde kültürel örüntülerin gün geçtikçe daha benzer hale gelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Giddens (1996: 8-13), küreselleşmeyi modernizmin bir sonucu olarak yorumlamış ve bu sürecin en belirgin özelliğinin, geleneksel yapıları ve yerel özgünlükleri zayıflatarak dönüştürmek olduğunu ifade etmiştir. Bu yaklaşım, farklı toplumların özgün kültürel dokularının zamanla muğlaklaştığını ve yerini giderek yaygınlaşan ortak kültürel formlara bıraktığını öne sürer (Tosun, 2007). Bu bağlamda, bazı araştırmacılar küresel kültürün büyük ölçüde Batı eksenli normlar ve yaşam biçimleri çerçevesinde yapılandığını belirtir; dolayısıyla diğer kültürel yapılar bu baskın sistemle uyumlu hale gelmeye zorlanmaktadır (Karaman & Holton, 2013).

Günümüz şehirlerinde, küreselleşme ve modernleşmenin etkisiyle, şehir planlaması ve mimaride daha standart bir yaklaşım benimsenmekte, bu da yerel kimliklerin zayıflamasına neden olmaktadır. Özellikle büyük metropollerde, birçok farklı açıdan standartlaşarak özgünlüğünü kaybetmiş fiziksel yapıları, gittiğimiz farklı kentlerde “aynılaşmış” ve “hissizleşmiş” olarak gözlemlemekteyiz. Giddens (1996), bu süreci baskınlık ve homojenize bir yapının doğuşu olarak tanımlar ve bunun zaman ve mekan içindeki dönüşümlerden kaynaklı olduğunu belirtir.

Stuart Hall (1998: 43-53), Giddens’ın bu görüşlerini güçlendirerek küresel kültürün Batıyı merkez alarak yayıldığını ve çoğunlukla tek bir dil, İngilizce, hakimiyetinde şekillendiğini vurgular. Ona göre de küresel kültür, homojenleşme eğilimindedir. Bunun en önemli etkenlerinden olarak, özellikle medya ve teknoloji alanlarında sektörün büyük payını barındıran Amerikan şirketlerini görmektedir. Bu

durum, kültürel etkilerin belirli bir çember içinde toplanarak tek bir yapı görünümüne bürünmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda kültürel küreselleşmenin bu yönünü savunan tarafların kabul ettiği hakim görüş şudur ki; kültürel küreselleşme, Batı kökenli dönüşümlerin tüm dünyaya yayıldığı inkâr edilemez bir süreç olarak; tek tip bir kültürün egemenliğiyle, standartlaşmanın ötesine geçemeyen bir ekonomi ve toplumsal yapı doğuracaktır (Aslanoğlu, 1998).

Günümüzde özellikle tüketim sektöründe gözlemlenen moda anlayışı, yeme-içme pratikleri ve eğlence tarzı; Amerikan stili yaşam ve kültürel alışkanlıklarının belirgin bir yansıması olarak öne çıkmaktadır. Bu durumu homojenleşme bağlamında ele alan çeşitli kuramcılar, küreselleşmenin temel etki faktörünün kapitalist düzen olduğunu savunmaktadır. Tüketim kültürünün bireylerin öz kimliğini ve kendini dış dünyaya ifade etme yöntemlerini biçimlendirdiği, bunun da uzun vadede tek boyutlu bireylerden oluşan küresel toplum yapısına yol açacağı endişeleri literatürde sıkça vurgulanmaktadır (Ölçekçi, 2020).

Marcuse (1999), teknolojik gelişmelerin birey üzerindeki yapısal etkilerini tartışırken, bu etkinin modern toplumun bireyleri standart kalıplar içerisinde düşünmeye ve hareket etmeye zorladığını ileri sürer. Bu bağlamda, ortaya çıkan tek tip birey ve toplum modelleri; eleştirel düşüncenin zayıflayarak tek boyutlu düşünce yapısının hakim olduğu ve sistemin kendi kalıplarının dışına çıkamayan bir dünya oluşumundan söz eder. Bu tekelleşmiş yapı, kültürel emperyalizmin zorlamaya başvurmadan gerçekleşmesini ve kültürel tahakkümün 'doğallaşmış' yollarla sürdürülmesini mümkün kılar (İçli, 2001).

Bu çerçevede "kültürel emperyalizm" kavramı, başta Amerika ve yanı sıra Avrupa merkezli kültürel normların, imgelerin, tüm yeni çağın dijitalleşme araçlarının ve platformlarının dünya geneline aktarılması ve bu değerlerin evrenselmiş gibi sunulması

üzerinden açıklanmaktadır. Bu durum, kültürel küreselleşmenin bir tür neo-sömürgecilik biçimi olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Ancak bu kültürel hakimiyetin salt "baskı" ile açıklanamayacağı düşüncesi, McDonaldizasyon, Amerikanlaşma ve Batılılaşma gibi farklı tanımlamaları gündeme getirmiştir (Giddens, 1996: 21–29).

20. yüzyılın ortalarından bu yana etkisini sürdüren kültürel küreselleşme süreci, ilk başlarda Warner Bros., Coca-Cola ve Walt Disney gibi küresel sembollerle temsil edilirken; günümüzde bu rol, Apple, Netflix, Snapchat ve Instagram gibi dijital medya aktörlerine evrilmiştir. Bu dönüşüm, kültürel tek tipleşmenin sadece fiziksel unsurlar değil, eşzamanlı olarak dijital kimlikler ve sosyal etkileşim biçimleri üzerinden de sürdüğünü göstermektedir (Ölçekçi, 2020).

Homojenleşme perspektifinde öne çıkan bazı tartışmalarda ise, yerel özgünlüklerin tamamen ortadan kalkmadığını göstermek üzere bazı direnişlerin olduğu, fakat bu örneklerin çoğunlukla yüzeysel temsillerle sınırlı kalarak baskın kültürel yapıya karşı güçlü bir karşı koyma potansiyelini barındırmadığı savunulmaktadır. Bu durum, küresel kültürel yapının egemen aktörü olan Amerikan kültürünün yalnızca dijital medya ve sosyal medya platformlarıyla değil, aynı zamanda ekonomik hegemonya aracılığıyla da etkisini yaydığını ortaya koyan Ölçekçi'nin (2020) analizleriyle paralellik göstermektedir. Brand Finance'e ait marka değeri raporunun 2019 yılına ait verileri, bu hegemonik yapıyı somut şekilde yansıtmaktadır. Küresel ölçekte en yüksek gelir ve etki düzeyine sahip ilk on marka arasında; Amerikan merkezli firmalar baskın bir şekilde yer alırken; yalnızca Çin merkezli iki firma ve Güney Kore'ye ait bir firma gibi birkaç istisnai örnek listeye girebilmiştir (Tablo 2.1.3.1).

Tablo 2.1.3. 1: *Brand Finance Marka Değeri Raporuna Göre Öne Çıkan İlk On Markanın Ülke Kökeni*

Ülke Kökeni	Markalar
ABD	Amazon, Apple, Google, Microsoft, AT&T, Facebook, Verizon
Kore	Samsung
Çin	ICB, China Construction Bank

Türkiye menşeli herhangi bir markanın bu küresel ağda yer alamamış olması, ulusal düzeydeki kültürel ve ekonomik üretim merkezlerinin küresel sistemdeki sınırlı etkinliğini açıkça gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda, sıralamada yer alan markaların büyük bir kısmının dijital medya ve iletişim platformları gibi alanlarda faaliyet gösteriyor olması, dijitalleşmenin günümüz küreselleşme sürecindeki kritik rolünü açıkça ortaya koymaktadır (Ölçekçi, 2020). Kültürel aktarım yalnızca sembolik ve ideolojik düzlemde değil, aynı zamanda dijital ağlar ve teknoloji altyapıları aracılığıyla ekonomik bir üstünlük sağlamaktadır.

Küreselleşme sürecini heterojen bir düzlemde ele alan yaklaşım, kültürel etkileşimleri tek yönlü bir yayılma veya tek tipleştirme çerçevesinde açıklayan homojenleşmeci yorumlara eleştirel bir mesafeyle yaklaşmakta; bu tür yaklaşımların, olgunun çok katmanlı ve dinamik yapısını ihmal ettiğini ileri sürmektedir (Kürkçü, 2013). Bu perspektife göre, farklı kültürlerle ait kümelenmeler ve bu kümelenmeler sonucu oluşan sürekli temas ve karşılaşmaların doğal sonucu olarak, sabit kimlikler yerine çoklu aidiyetler ve hibrit kültürel yapılanmalar ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmeyi yalnızca modernitenin yayılcı bir uzantısı gibi değerlendirmek, Batı dışı toplumları edilgen, taklitçi ve bağımlı konumlara indirgeme riskini doğurmaktadır. Said (1995) ve Hall

(1998) gibi düşünürler, bu tek yönlü yorumun gerçeklikten sapmak olduğunu, yerel kültürlerin yalnızca alıcı değil, aynı zamanda dönüştürücü ve aktif aktörler olduğunu vurgularlar. Onlara göre, kültürel etkileşim süreçlerini salt homojenleştirici kalıplarla açıklamak ve küreselleşmenin bünyesinde barındırdığı çeşitliliği ve yaratıcı dönüşümleri göz ardı etmek bu olguyu anlamada ciddi bir yetersizlik doğurmaktadır. Her dönemin kendine özgü yeni koşullar çerçevesinde farklılıklar barındırdığını ve bu farklılıkların bir aradayken daha değerli hale geldiğini temel alan bir perspektifin doğruluğunu savunmaktadırlar.

Bu bağlamda, Kumar da (1999:184-186), konuyu benzer bir perspektifle alarak; küreselleşmeyi sadece evrensel normların baskın hale geldiği dayatmacı bir süreç olarak değil, aynı zamanda yerel kimliklerin ve değerlerin tekrar şekillenmesiyle ön plana çıktığı bir çoğulluk alanı olarak değerlendirmektedir. Robertson (1998) da küreselleşmenin tek tip bir kültür anlayışının yanlış olduğunu, aksine farklı kültürel grupların birlikteliğinden şekillenen çok merkezli bir süreç olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre, kültürel alanlar arasında meydana gelen bu esneklik ve geçişkenlik, küreselleşmeyi sabit kimliklerin ötesine taşıyan ve iç içe geçmiş iki uç yapının (küresel-yerel) yarattığı hibrit bir karışım haline getirmektedir. Bu yaklaşım, evrensel ile yerel olanın karşıtlık temelinde değil, karşılıklı geçirgenlik ve eş zamanlı üretim mantığıyla birlikte var olduğunu öne sürer.

Hegemonyacı ekseninde olduğu gibi kültürü merkezi ve baskın bakış açısıyla ele almak; İngilizcenin küresel medya aracılığıyla dünya çapında baskın bir dil haline gelişi ya da Netflix, Apple ve Amazon gibi markaların evrensel semboller olarak kabul görmesi gibi örnekler, heterojenleşme kuramına göre, olgunun yalnızca “dayatılmak istenen” tek yönlü bir kısmını yansıtmaktadır. Zira küresel dolaşım ağı sadece merkezden çevreye doğru bir akış üretmemekte; aynı zamanda çevresel kültürler de tüm özgünlüğüyle

merkeze doğru yönelerek yeni biçimler ve temsiller üretmektedir (Şen, 2008). Güney Kore'nin pop müziği ve sineması (K-pop ve K-drama), Bollywood sineması, Etiyopya kahvesi, Asya mutfakları ya da Meksika mutfağı gibi örnekler, kültürel üretimin yönünün tek taraflı olmadığını kanıtlamaktadır.

Göç, dijital medya, uluslararası konferanslar ve eğitimler gibi çok boyutlu hareketlilikler, kültürel sınırları geçirgen kılarak, küresel ile yerelin daha önce hiç olmadığı kadar iç içe geçmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler, kültürün yalnızca aktarılmakla kalmadığını; aynı zamanda yeniden üretildiğini, dönüştürüldüğünü ve hibrit formlarda yeniden yapılandığını ortaya koymaktadır. Böylece, küreselleşme olgusunun açıklanmasında tek merkezli ve sabit yaklaşımlar yerini çoğulcu, ilişkisel ve dinamik modellere bırakmak zorunda kalmıştır.

Küreselleşmenin hızla artışı ve beraberinde getirdiği birçok yeni faktör ile bireylerin kimlik tasarımları, artık yalnızca ait oldukları yerel kültürel dokularla değil, aynı zamanda küresel düzlemdeki kültürel karşılaşmalarla da şekillenmektedir. Bu durum, kimliği tekil bir referans sistemi üzerinden tanımlamayı zorlaştırmakta; bireyleri çoğul, esnek ve geçirgen aidiyetler arasında yeniden konumlandırmaktadır. Artık birey, ne tamamen yerel olana bağımlı kalmakta ne de küresel olanla tümüyle özdeşleşmektedir. Aksine, bu iki boyut arasında sürekli bir git-gel ve yeniden inşa süreci yaşanmaktadır.

Melezleşme olgusu, yalnızca farklı kültürel öğelerin bir araya gelerek oluşturduğu sıradan bir karışımdan ibaret değildir. Aksine, bu süreç; baskın kültürel kodlara karşı geliştirilen alternatif söylemlerin, yaratıcı direniş biçimlerinin ve çok katmanlı kimlik kurgularının üretildiği dinamik bir düzlemdir. Kültürel karşılaşmaların çoğu zaman çatışmalı doğası, yüzeyde gerilimli gibi görünse de bu etkileşimlerden doğan kültürel formlar sıklıkla özgün, melez ve bağlama özgü kimliklerin ortaya çıkmasına olanak tanır.

Pieterse'nin (1995) "üçüncü kültür" kavramsallaştırması, bu tür kültürel melezleşmelerin doğasını anlamak açısından önemli bir teorik çerçeve sunar. Üçüncü kültür, yerelin özgünlüğü ve evrenselin merkeziliğinin birbirine eklemlenerek yeni anlamların üretildiği bir aradalık biçimidir. Bu aradalık en çok, günlük yaşam dinamiklerinde, özellikle de yemek ve müzik kültüründe, görünür hale gelir. Örneğin, küresel bir marka olan Starbucks'ın Japonya'daki şubelerinde Matcha Latte gibi yerel kültüre özgü geleneksel tatları kendi bünyesine entegre etmesi küresel düzenin formatıyla yeniden kurgulanmış halidir. Aynı zamanda bu örneğin farklı kültürlerde birçok yerel işletmeye kadar yansması ve Matcha Latte'nin günümüzde sosyal medya üzerinden tanıtımının yapılarak yaygınlaşması, küreselleşmenin yerel değerleri kendi küçük ölçeğinden çıkararak evrenselleştirdiğinin bir kanıtıdır. Bu tür örnekler, kültürel hibritleşmenin yalnızca bir uyarlama süreci olmadığı aksine yeni anlamların ve tatların yaratıldığı çok katmanlı bir sentez olduğunu gösterir.

Benzer bir durum, göç hareketleriyle birlikte ortaya çıkan yeni kültürel yerleşimlerde de gözlemlenebilir. Göç, farklı kültürlerden toplulukları yalnızca bir araya getirmekle kalmaz; bu kültürler arasında öyle bir entegrasyon süreci yaratır ki; bu süreç daha önce benzeri görülmemiş kültürel özgünlüklerin oluşumuna katkı sağlar. Örneğin, Pendik – Sapanbağları Mahallesi'ne yerleşen Boşnak göçmenlerin kurduğu restoranlar ve kafeler, geleneksel Boşnak mutfağını Türkiye'deki damak zevkine göre yeniden yorumlayarak kültürel bir sentez yaratmaktadır. Bu mekanlar yalnızca yemek sunmakla kalmaz; aynı zamanda iki farklı kültürel belleğin buluştuğu, aktarıldığı ve yeniden anlam kazandığı sosyal alanlar haline gelir. Bu tür melezleşmeler, yalnızca gastronomiyle sınırlı kalmaz; aynı zamanda mimari formlar, kamusal alan kullanımı ve mekânsal estetik

anlayışlarında da kendini gösterir. Mahalle dokusundaki mimari çeşitlenme, kullanılan unsurlar ve mekânsal ifadelerdeki hibrit yapılar, kültürel etkileşimin somut izlerini taşır.

Günümüzde özellikle metropoliten alanlar, küresel ve yerel kültürlerin etkileşime geçtiği en yoğun sahnelerden biri haline gelmiştir. Bu çokkültürlü ortamlar, bireylerin farklı kültürel unsurları bir arada deneyimleyip kendi kimlik yapılarını esnek ve çok boyutlu biçimde şekillendirmelerine olanak tanımaktadır. Hermans ve Kempen (1998)'a göre, birey farklı kültürel kökenlerden gelen ve hatta birbirine karşıt değerler taşıyan unsurları kendi kimlik yapısı içerisinde bir arada barındırabilir. Bu kültürel unsurlar, bireyin dünyayı algılama, yorumlama ve kendini konumlandırma biçimiyle çeşitlenerek, kimliğin çok boyutlu ve esnek bir biçimde şekillenmesine katkı sağlar. Böylece birey, kültürel çeşitlilikle kurduğu ilişki sayesinde farklı yaşam tarzlarını ve düşünme biçimlerini aynı çatı altında harmanlayabilmektedir. Bu bağlamda, “üçüncü kimlik” kavramı; yalnızca iki kültür arasında bir geçiş alanı değil, aynı zamanda farklı bakış açılarına imkân tanıyan bir çoğulluk ortamında uyum ve entegrasyonun sağlanabileceğini kanıtlayan bir tecrübeye dönüşmektedir.

Bu durum, İstanbul gibi kozmopolit şehirlerde daha belirgin gözlemlenebilir. Örneğin Beyoğlu semti, tarihsel süreçte çok katmanlı bir kültürel hafızaya sahip olmakla birlikte, günümüzde İstiklal Caddesi üzerinden hem küresel markaları hem de yerel dokuya ait öğeleri bir araya getiren melezleşmiş bir kimlik mekanına dönüşmüştür. Bu mekân; yalnızca alışveriş ve yeme-içme alanı değil, aynı zamanda tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve günümüzde farklı dokulardan izler taşıyan doğasıyla, günlük hayat dinamiklerinin birleştiği bir ortam yaratarak "üçüncü kimlik" formunun mekânsal karşılığını sunar (Özalp, 2024).

Küreselleşme bağlamında kimliğin nasıl şekillendiği sorusu ise, sosyal bilimlerin farklı alanlarında çeşitli yorumlara konu olmuştur. Küreselleşme, kimliği sabit bir aidiyet olmaktan çıkararak; bireyin kolektif hafıza, mekânsal deneyimler ve dönemin disiplinler arası tüm alanlarının katkılarıyla yeniden tanımlandığı, esnek ve tartışmaya açık bir sürece dönüştürmektedir. Coğrafi sınırların iletişim yoluyla aşılması, bireyin kimlik yönelimlerini dönüştürmekte ve onu çoklu kimlik biçimleriyle karşı karşıya bırakmaktadır (Azhar, 2014).

Bireyin kimliği, hem içinde yetiştiği toplumsal bağlamda gelişen yerel aidiyetler hem de küreselleşmenin etkisiyle karşılaştığı farklı kültürel unsurların etkileşimiyle şekillenen çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Bouymaj ve Renato'ya (2022) göre bu çok katmanlı kimlik, yalnızca bireyin köken toplumuyla değil; aynı zamanda dijital medya, göç ve küresel kültürel akışlar aracılığıyla kurduğu dinamik ilişkilerle sürekli yeniden inşa edilir. Benzer şekilde Erikson (1968), kimliği, bireyin yaşam boyunca edindiği deneyimlerin ve sosyal yapılarla etkileşimlerinin bir sonucu olarak tanımlar. Bu bağlamda bireyler, hem toplumsal kurallara uyum sağlamak hem de aidiyet hissini güçlendirmek amacıyla çevreleriyle sürekli iletişim hâlinde olurlar.

Küresel kültürün yapısal dinamiklerini analiz eden Appadurai (1990) ise küreselleşmeyi homojenleştirici bir süreç olarak değil, farklı ölçeklerdeki kültürel unsurların bir arada var olduğu karmaşık bir sistem olarak değerlendirir. Onun kuramına göre belirlediği beş temel akış, kültürel yapıyı ve etkilerini şekillendirmede anahtar rol oynar. Bu akışların etkisiyle, bireylerin yaşadığı kültürel karşılaşmalar ve kimlik inşa süreçleri çok daha akışkan ve hibrit hale gelmektedir. Böylece güçlenen melez kimliklerin ortaya çıkmasıyla, standartlaşmış tek tip kimlik modellerinden uzaklaşılırken; birden fazla kültürel etkene dayanan, karma ama bütünsel yeni kimlik formları ön plana

çıkılmaktadır (Aslanoğlu, 1998:181). Küresel kültürel dinamiklerin dönüştürdüğü çağdaş dünyada, göç olgusu Appadurai'nin (1990) ortaya koyduğu kültürel akış modeli çerçevesinde belirleyici bir rol üstlenir. Appadurai'nin "etnik akış" olarak adlandırdığı bu hareketlilik, bireylerin ve toplulukların yer değiştirmesiyle yalnızca fiziki bir geçişi değil, aynı zamanda kültürel karşılaşmaların ve adaptasyonların yarattığı dönüşüm süreçlerini de beraberinde getirir. Yalçın (2004) göçü, toplumların içsel yapılarının ve kültürel dokularının yeniden şekillendiği bir süreç olarak değerlendirir. Bu ifadesinde, özellikle kişiler arası ilişkilerin ve kimliklerin yeniden yapılandırılmasının önemini vurgular. Öte yandan, Tezcan (2008) göçü, bireylerin ekonomik faaliyetlerini, toplumsal aidiyet duygularını ve ilişki ağlarını yeniden şekillendiren, toplumsal yapıları köklü bir şekilde dönüştüren, dinamik bir yenilenme süreci olarak tanımlar.

Bu durum çerçevesinde, göç eden bireyler yalnızca kendi kültürel miraslarını farklı bölgelere taşımakla kalmaz; aynı zamanda ulaştıkları çevreyle kurdukları etkileşim düzeyine bağlı olarak, mevcut kültürel dokunun bazı unsurlarını benimseyip kendi yaşam pratiklerine entegre edebilirler. Böylece bireyler, hem geleneksel kalıplara bağlı kalma ihtiyacını hem de yeni çevresel düzene ve farklı bir kültüre de uyum sağlama çabasını aynı anda sergiler. Bu çok yönlü etkileşim, heterojenliği arttırarak yeni yerleşilen bölgede kapsamlı bir dönüşüme zemin hazırlar. Göçün yerel kimlikler üzerindeki etkisi, kimlik inşasının durağan kalmayıp sürekli evrimleşen, karşılıklı uyum ve direniş mekanizmalarıyla zenginleşen doğasını ortaya koyar; böylece kültürel çeşitlilik ve küresel faktörlerin, yerel kimlik dönüşümündeki etkileri üzerine yapılacak kapsamlı bir tartışmanın önemini vurgular.

2.2. Yerel Kimlik ve Dönüşüm Süreci

Bu bölüm, yerel kimliğin kuramsal temellerini ve kentsel kimlik bileşenleriyle ilişkisini inceleyerek, küresel dinamikler karşısında yerel kimliklerin nasıl şekillendiğini ve dönüştüğünü çok katmanlı bir çerçevede ele almaktadır. Bu bağlamda, yerel kimliğin kavramsal açılımı, küresel–yerel ilişkiler ekseninde ortaya çıkan "kü-yerelleşme" süreci ile birlikte değerlendirilmiş; küreselleşmenin etkisiyle yerel kimliklerin dönüşümünü belirleyen başlıca faktörler ayrıntılı biçimde analiz edilmiştir.

2.2.1. Kentsel Kimlik Bileşenlerinden Yerel Kimliğe Doğru

Küreselleşme, sınır tanımayan etkileşim ağlarının devrim yarattığı bir yeniden yapılanma süreci olarak, siyaset, ekonomi, kültürel üretim ve toplumsal düzenlemelerin geleneksel normlarının ve kalıplaşmış kuralların yerini alarak yeni bir düzen inşa eder. Bu süreç, bireylerin ve toplulukların varlık biçimlerini, kimliklerini ve kendilerini ifade ediş yöntemlerini kökten değiştiren kapsamlı dönüşümler yaratır. Geleneksel toplum değerlerinin yerini alan bu dinamik yapı, insanların dünyayı algılama, yorumlama ve bulundukları çevreyle ilişki kurma biçimlerinde derin dönüşümlere yol açarak, kimlik tanımlarının sorgulanmasına ve bunun sonucunda karma yapılar ortaya çıkmasına neden olur.

Kimlik sadece bireysel veya kolektif hafızanın bir yansıması değil, yaşam tecrübeleri, zamansal ve mekânsal koşulların sürekli etkisi altında yeniden üretilen çok katmanlı bir oluşumdur. Stuart Hall (1998) bu durumun tarihsel, kültürel ve sosyo-politik bağlamlarda sürekli yenilenerek akışkan bir yapı haline geldiğini vurgular. Benzer şekilde, Bilgin (2007) kimliğin bireyin yaşamı boyunca edindiği deneyimler ve sosyal etkileşimler neticesinde geçirgen ve dinamik bir biçimde oluştuğunu savunur.

Kişisel kimliğe dair yaklaşımlardan biri, Rapoport'un bireyin benzersizliğine yaptığı vurguya dayanmaktadır. Rapoport (1977), kimliği bireyin kültürel çevresiyle kurduğu ilişkiler içinde, mekânsal ifadeler aracılığıyla şekillenen; dışsal etkiler karşısında ise ayırt edici yönlerini koruma eğiliminde olan bir yapı olarak değerlendirir. Rutherford (2003) ise kimliğin sabit bir yapıya sahip olmadığını ve geçmiş deneyimlerle geleceğe dair tasavvurların kesişiminde sürekli olarak yeniden şekillendiğini ileri sürer. Ona göre kimlik, bireyin yaşam anlatısında ortaya çıkan çeşitliliklerin geçici biçimde birleştiği, değişken ve kesinlikten uzak bir oluşumdur. Öte yandan, Weeks (1990: 91), kimliği, bireyin hem başkalarıyla kurduğu ortaklıklar hem de kendisini farklılaştıran nitelikler aracılığıyla inşa ettiği bir aidiyet meselesi olarak değerlendirir. Calhoun (1994: 13) dil ve kültürel simgeler olmadan insanlar arasındaki farklılıkların anlamlandırılmayacağını savunur. Aydın (1998: 18) ise kimliği, toplumsal yapının ayrılmaz ve kurucu bir unsuru olarak görür. Benzer şekilde, Selçuk (2011), kimliği bireyin içinde yer aldığı sosyal ilişkiler ağı içinde oluşan ve toplumsal etkileşimle sürekli biçimlenen bir tanımlama biçimi olarak ele almaktadır. Bu yaklaşımlar, kimliğin yalnızca bireyin kişisel geçmişinden ibaret olmadığını; aksine sosyal ilişkilerle yoğrulan, kültürel sembollerin ve dilsel çeşitliliklerin sürekli etkileşimiyle biçimlenen bir yapı olduğunu ortaya koyar. Bu bağlamda birey hem öznel yaşantılarından hem de dahil olduğu toplumsal ortamın çok yönlü etkilerinden beslenerek katmanlı ve sürekli dönüşen bir kimlik geliştirir.

Erikson (1968), kimliği yalnızca bireyin kendini tanıma algısı değil; aynı zamanda, kişinin sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkiler ağı içerisinde geçmiş deneyimleriyle geliştirip, geleceğe dair yönelimlerini şekillendirmesine olanak tanıyan çok katmanlı bir inşa süreci olarak tanımlar. Bu perspektifte, bireyin kendini ait hissettiği toplulukların değerlerini ve ideallerini içselleştirmesiyle ortaya çıkan kimlik, yalnızca

kişisel yaşantılara değil, aynı zamanda ortak tarihsel hafızaya da dayanmaktadır. Bu bağlamda, kimlik oluşumu hem bireyler arasında hem de sosyal gruplar düzeyinde gelişen ilişkilerle örülerek ayrı ayrı olmak üzere hem bireysel kimlikleri hem de kolektif kimliklerin oluşumunu destekler (Bilgin, 2007). Ayrıca, birey içinde bulunduğu kültürel dokuyu direkt olarak kullanamaz; bu kültürel örüntüler, bireyin öznel katkısıyla yeniden biçimlenir. Türkbağ'ın (2003) vurguladığı üzere, birey içine doğduğu kültürü yalnızca benimsemekle kalmaz; aynı zamanda, onu kişisel bir süzgeçten geçirerek dönüştürür ve bu dönüşüm, kültürün kendisinde de değişimlere yol açar. Küreselleşmenin etkileri bağlamında kimlik ve kültürün yeniden tanımlanması, bu dönüşüm süreçlerini anlamada önemli bir çerçeve sunar. Bu çerçeve de yapılan çalışmalarda ortaya çıkan görüş şu şekilde özetlenmektedir; kimlik yalnızca bireysel farklılıkların değil, aynı zamanda kişinin kendisini toplumdaki yerleşik değerlerle kıyaslama biçiminin bir ürünü olarak şekillenir.

Kevin Lynch (1984) kimliği, bir varlığın ayırt edici niteliklerinin ortaya konması suretiyle, onu benzerlerinden farklı kılan ve özgünlüğünü görünür kılan unsurlar bütünü olarak açıklar. Bu bakış açısı, bireysel özgünlüğün ve ayırt edici niteliklerin önemine vurgu yaparken, tüm varlıkların aynı biçimde değerlendirilemeyeceği düşüncesini de beraberinde getirir. Kent bağlamında kimlik, bir şehri tanımlanabilir kılan, onu özgünleştiren ve mekânsal bellekte yer edinmesini sağlayan temel bileşenler aracılığıyla inşa edilir. Lynch'in (1984) kentsel çözümleme modelinde, yollar (akslar), sınır çizgileri, alanlar (bölgeler), odak noktaları ve tanımsal işaretler gibi beş temel unsur ön plana çıkar. Bu unsurlar, kent sakinlerinin çevrelerinde yön bulmalarını kolaylaştırmakla kalmaz; aynı zamanda, yaşadıkları alanla ilişkilerini zihinsel olarak yapılandırmalarına olanak sağlar. Dolayısıyla, Lynch'in yaklaşımında da fizikselliğin ötesinde anlam ilişkilerinin

vurgulanması; kentsel alanın sürekli olarak anlam üretme pratikleriyle şekillenen canlı ve sürekli yeniden kurulan bir ortam olarak görülmesini sağlar.

Kimlik, birey ve toplumların kendilerine özgü yapısal ve işlevsel nitelikleri aracılığıyla benzerlerinden ayrılmasını mümkün kılan, onları tanımlanabilir ve anlamlandırılabilir kılan bütünsel bir özgüllük alanıdır. Toplumun kültürel dokusuyla biçimlenen bu yapı, bireyleri ortak değerler etrafında bir araya getirirken, bir topluluğun ötekilerden farkını da görünür kılar (Güneroğlu & Bekar, 2017). Bu bağlamda kentler, yalnızca barınma ya da yaşam alanları olarak değil, aynı zamanda tarihsel ve toplumsal dönüşümlerin izlerini barındıran karmaşık yapılar olarak değerlendirilmektedir. Kentlerin çözümlemesinde, bireylerin kentle kurduğu çok katmanlı ilişkiler ön plana çıkar; zira insanlar, içinde yaşadıkları fiziksel çevreyle yalnızca mekansal boyutta değil aynı zamanda duygusal ve simgesel düzeyde bağ kurarlar. Bu bağların niteliği, çevrede meydana gelen fiziksel dönüşümlerin, mekâna atfedilen anlamları da kökten değiştirmesine neden olur (Rapoport, 1977). Kültürel ve psikolojik süreçler sonucu üretilen imgeler ve imajlar, bu anlamsal bağları etkiler ve insanın çevreyle olan etkileşimini değiştirir (Turgut ve İnalan, 2010). Bu süreci daha iyi kavrayabilmek için, Önem ve Kılınçaslan'ın (2005) ifade ettiği gibi, kent kimliği, kent imgesi ve kent profili gibi kavramlara başvurmak gerekmektedir. Kent kimliği, yalnızca gözle görülebilen yapıyı çevrenin ürünü olmayan; tarihsel süreç içerisinde oluşmuş, çok boyutlu ve bütüncül bir olgudur. Bu kimlik; bir kentin fiziksel dokusunun, coğrafi bağlamının, mimari biçimlerinin, kültürel belleğinin, yerel ritüellerinin ve gündelik yaşamdaki davranış örüntülerinin bir araya gelmesiyle şekillenir. Bu bağlamda, kent profili, söz konusu kimliği meydana getiren doğal çevresel koşullar, sosyal ve ekonomik yapılar ile dönüşen mekânların bir arada değerlendirilmesiyle tanımlanır. Kent profili; yalnızca fiziksel

formu değil, aynı zamanda o yapının arka planındaki toplumsal işleyişi, üretim biçimlerini ve yerleşim pratiklerini de yansıtan çok yönlü bir yapı sergiler. Şehir, betonarme strüktürlerin toplamından ibaret değildir; o kentte yaşayan insanların sosyo-kültürel etkileşimleriyle örülen bir anlam dünyasının da taşıyıcısıdır. Bu nedenle, kentsel kimlik sadece yapılı çevrenin değil, aynı zamanda kolektif yaşamın, ortak deneyimlerin ve paylaşılan değerlerin de mekâna yansıyan izdüşümüdür.

Kentsel kimlik, bir kentin doğal çevresel koşulları, yapay mekânsal elemanları ve sosyal yaşam örüntülerinin bileşiminden meydana gelen bütüncül bir olgudur. Coğrafi yapı, iklim, topoğrafya ve bitki örtüsü gibi doğal bileşenler bu kimliğin zeminini oluştururken; mimari yapılar, anıtsal değer taşıyan yapıtlar, kent bölgeleri, yollar, meydanlar ve kentsel mobilyalar gibi insan eliyle şekillenmiş unsurlar, bu zemini biçimlendiren araçlardır (Hacıhasanoğlu, 1996). Ancak bu yapıların, kültürel anlamlarla içselleştirilmesi ve donanması, onları sadece salt fiziksel varlıklar olmaktan çıkararak, toplumsal hafızaya kazınan simgesel öğelere dönüştürür. Böylece kentsel kimlik, yalnızca görünen düzlemde değil; kent sakinlerinin geçmişten bugüne taşıdığı kültürel örüntüler ve günlük yaşam alışkanlıklarıyla şekillenen yaşayan bir kimlik alanı haline gelir. Bir kentin “yer” olma hali, onu sadece bir konum olarak değil; anlam yüklenen, deneyimlenen ve hissedilen bir mekân olarak düşünmeyi gerektirir. Lynch’in (1984) yer kimliği kavramında ifade ettiği gibi, bireyin belirli bir çevreyle kurduğu ilişkiler sonucu oluşan bu kimlik, o çevrenin diğerlerinden farklılaşmasını ve birey için anlamlı hale gelmesini sağlar. İnsanların kentle kurduğu bağ, o mekanın bireyin zihninde nasıl konumlandığı ve ne tür anlamlar ile kodlandığı ile yakından ilişkilidir. Bu kavrayış, Norberg-Schulz’un (1979) "genius loci" (yerin ruhu) kavramında daha da derinlik kazanır. Ona göre, bir mekânın taşıdığı anlam, yalnızca fiziksel öğelerle değil, orada

yaşayanların içselleştirdiği duygular ve sezgisel algılarla şekillenir; mekân adeta kolektif bir bilinç katmanında herkesçe bilinen ama tam olarak ifade edilemeyen simgesel bir varlık hâline gelir. Kentsel mekânda yer alan bazı yapılar, bulundukları dönemlerin estetik yaklaşımlarını, gündelik yaşam tarzlarını ve kültürel kodlarını yansıtmakla kalmaz; aynı zamanda o topluluğun hafızasında kolektif anlamlar taşıyan sembollere dönüşür (Birol, 2007). Bu tür yapılar, geçmişin sadece hafızalarda anımsanan bir parçası değil; bugünün kimliğini de şekillendiren zamansız anlatılar haline gelir. Sonuç olarak, yerel kimliğin inşası, bireylerin fiziksel çevreyle kurduğu deneyimsel, kültürel ve duygusal ilişkiler aracılığıyla anlam kazanır. Bir mekân, onunla kurulan duygusal ve tarihsel bağlar sayesinde sahiplenilir ve içselleştirilir. Bu bağlamda kentsel kimlik, bireysel aidiyetin ötesinde, topluluğun ortak hafızasında köklenen kültürel bir aidiyet alanı olarak karşımıza çıkar. (Yıldız & Ertürk, 2017)

Yerin ruhu (genius loci) kavramı, bir mekanın taşıdığı kendine özgü karakteristik özelliklerin, özün, onu diğer yerleşimlerden ayıran temel bir kimlik unsuru olduğunu ifade eder. Mekâna özgü bu bütünsel yapı, kenti sıradanlaşmaktan alıkoyar ve bireylerin yaşadıkları çevreyi içselleştirerek daha anlamlı ilişkiler kurmalarına olanak tanır. Yerel kimlik ise bireyin belli bir çevreyle kurduğu aidiyet ilişkisinin hem fiziksel hem de duygusal düzlemde somutlaşarak kimlik ile ilişkilmesini içeren bir olgudur. Bu kimlik yalnızca fiziksel mekâna olan bağlılıkla sınırlı kalmaz; aynı zamanda tarihsel deneyimler, kültürel pratikler ve kolektif hafızayla birlikte ortak anılar çoğaldıkça daha da güçlenerek özgünleşir. Böylece bireyin kendisini belirli bir mekâna ait hissetmesi, yalnızca yaşama deneyimi değil, aynı zamanda kendisini bir yerle özdeşleştirme sürecine dönüşür. Bu noktada Relph'in (1976) ortaya koyduğu görüş, yerel kimliğin korunmasına dair önemli bir uyarı niteliğindedir. Ona göre, bireylerin anlam yüklediği yerlerle kurdukları özgün

bağların göz ardı edilmesi, zamanla bu yerlerin kimliğini kaybetmesine ve aidiyet duygusunun zayıflamasına neden olabilir. Relph'in yaklaşımı, yer kimliğinin geçmişle sınırlı nostaljik bir algıdan ibaret olmadığını; aynı zamanda geleceğe dair bir kimlik inşasının temelini oluşturduğunu vurgular. Bu nedenle, bireysel deneyimlere ve yerel değerlere duyarlılık gösteren çevre ve mekânların tasarımı, geleceğin kimlik yapısını koruyan, daha güçlü ve üretken yaşam alanlarının oluşmasını mümkün kılar.

Yer kimliği, yalnızca bir yerin fiziksel varlığıyla sınırlı olmayan; o mekâna özgü mimari, tarihsel süreklilik, kullanım biçimleri ve toplumsal anlamların bütünleşmesiyle oluşan çok boyutlu bir olgudur. Mekânın anlamı, zaman içinde toplumsal deneyimler ve kültürel etkileşimlerle şekillenerek, bireylerin zihinlerinde yer eden imgeler aracılığıyla daha da derinleşir. Bu nedenle bir yer, sadece içinde yaşanılan bir alan değil, aynı zamanda bellekte derin izler bırakan bir kimlik taşıyıcısı hâline gelir. Bu dönüşüm, yerel kimliğin inşa sürecinde belirleyici rol oynar (Yıldız & Ertürk, 2017).

Bu bağlamda, kamusal alanlar, toplumsal belleğin ve kültürel temsilin sahnelendiği, yerel kimliğin yansımalarının somut bir şekilde izlenebildiği temel ortamlardır. Kamusal mekânlar, yalnızca birer fiziksel buluşma noktası değil, aynı zamanda toplumun kültürel sürekliliğini yaşattığı, sosyal ilişkilerin kurulduğu ve kimliğin yeniden üretildiği yaşamsal alanlardır. Bu yönüyle kamusal mekânların erişilebilirliği, sürekliliği ve kapsayıcılığı, kent kimliğinin devamlılığı açısından kritik bir işlev üstlenir (Oktay, 2011: 58).

Bununla birlikte, tarihi ya da kültürel değere sahip özellikli şehirlerde kamusal alanların yalnızca turizm ve ticarileşme odaklı yeniden düzenlenmesi, yerel halkın bu mekânlardan dışlanması gibi sorunlara sebep olabilir. Bu süreç, mekânın özgün kimliğini ve güçlü karakterini zayıflatarak, onu daha yüzeysel ve anlamını yitirmiş bir hale getirir.

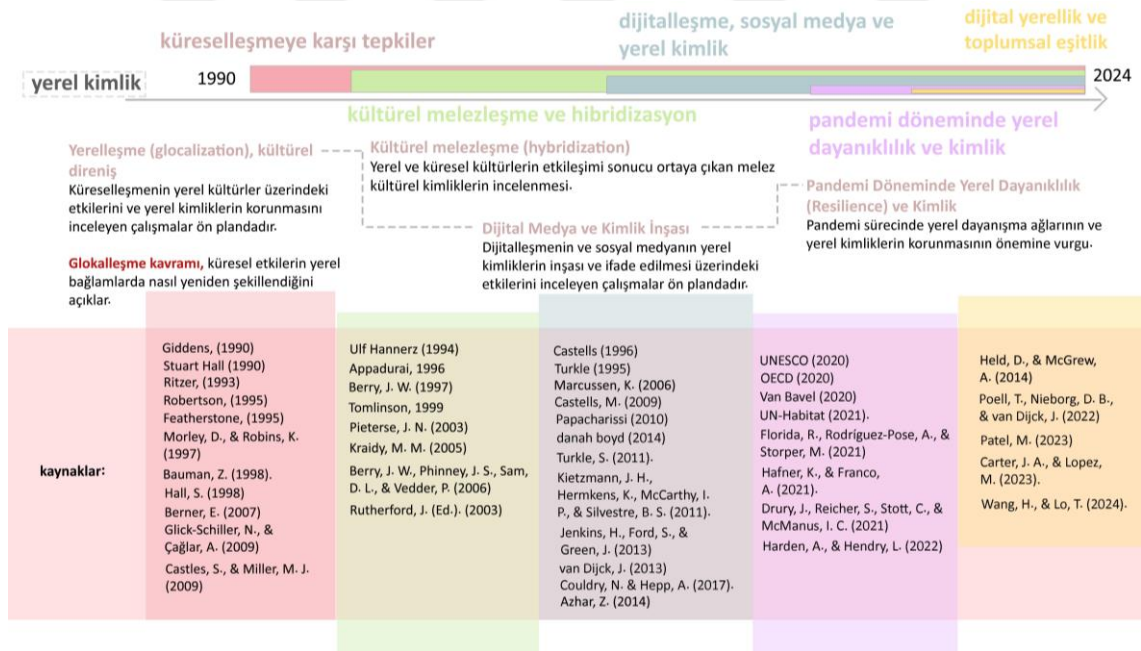
Mekânın yerel halkla kurduğu bağı zayıflaması ise, yerel kimliğin giderek silikleşmesi sonucunu doğurabilir. Böylece kent, gündelik yaşamın doğal bir parçası olmaktan uzaklaşır; yalnızca izlenen, temsili bir görüntüye indirgenen, ruhsuz bir ortama dönüşür. Özellikle meydanlar ve caddeler kentsel kimliğin hem görsel hem de sembolik olarak en yoğun hissedildiği alanlar arasında yer alır. Bu tür mekânlar, Lynch'in de kentsel mekânı bileşenlerine ayırırken odaklandığı ana işlevlerden olan; bireylere yön bulma, hatırlama, aidiyet geliştirme gibi mekânsal ve psikolojik işlevler kazandırır. Örneğin New York'taki Times Square, Roma'daki Piazza Navona, Berlin'deki Alexanderplatz ya da Lizbon'daki Rossio Meydanı, yalnızca fiziksel düzenlemeleriyle değil, aynı zamanda toplumsal bellekte taşıdıkları imgelerle kent kültürünün en görünür yüzleri hâline gelmiştir. Bu bağlamda, meydanlar ve caddeler yalnızca geçiş alanları değil, aynı zamanda kent kimliğini temsil eden sosyal hafıza merkezleridir. Relph'in (1976) yer kimliği üzerine ortaya koyduğu görüşler, bireylerin yaşadıkları çevreyle kurduğu bağı yalnızca mekânsal değil, aynı zamanda psikolojik ve kültürel boyutlar taşıdığını ortaya koyar. Ona göre bir yere aidiyet duyma hissi, bireyin kimlik gelişimi sürecinde vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Bu bağlamda, mekânın estetik, tarihsel ve toplumsal bütünlüğü, bireyin o yerle kurduğu ilişkiyi pekiştirir. Nitekim İstanbul'un Sultanahmet Meydanı, Galata Kulesi gibi simgesel öğeleri, sadece fiziksel unsurlar değil; aynı zamanda kentle kurulan bağı taşıyıcıları olarak işlev görür (Oktay, 2011).

Bu çerçevede değerlendirildiğinde, yerel kimlik; birey ile mekân arasında kurulan tarihsel, kültürel ve duygusal ilişkilerin bütününden beslenerek bireysel kimliğin önemli bir bileşeni haline gelir. Özellikle küreselleşme, kitlesel göçler ve mekânsal tekdüzelik gibi süreçlerin yoğunlaştığı günümüz kent yaşamında bu bağların korunması, yerel kimliğin sürdürülebilirliği açısından hayati önem taşımaktadır.

2.2.2. Yerel Kimlik ve Özellikleri

Yerel kimliğin yıllara göre değişimi literatürde karşımıza hangi temel başlıklarla çıkmaktadır? Kimliğini kaybetmemiş her mekân, kendine özgü yerin ruhunu taşır ve bu ruh, mekânın tüm niteliklerini ve anlamını içinde barındırarak onu benzersiz kılar. Mekânlar, sahip oldukları bu özgün özellikler sayesinde birbirlerinden ayrılır ve bu farklılıklar, yerel kimliğin zeminini inşa eder. Aidiyet duygusu ve özgünlük, yerel kimliğin inşasında kritik rol oynayan unsurlar olurken kimlik zaman içinde kendi döneminin gelişmelerine paralel olarak dönüşüm geçirerek şekillenir. Bu dönüşüm ise; akademik çalışmalarda dönemin önemli gelişmeleriyle birlikte literatürde sürekli bir yer edinmiştir (Şekil 2.2.2.1).

Şekil 2.2.2. 1: Yerel Kimlik Kavramının Yıllara Göre Öne Çıkan Boyutları

Yerel kimlik literatürü, zamanla küreselleşme, dijitalleşme gibi küresel dinamiklerin etkisiyle önemli dönüşümler geçirmiştir. 1990'lı yıllarda, yerel kimlik genellikle kültürel değerlerle sıkı bir bağ içinde ele alınmış ve bu dönemde

küreselleşmeye karşı geliştirilen yerel tepkiler ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda kü-yerelleşme (glocalization) kavramı; yerel kültürlerin küresel dinamiklerle etkileşim içinde biçim değiştirmesi, ancak bu süreçte kendi özgünlüğünü koruma çabasıyla yeniden tanımlanması sürecini açıklamak için sıklıkla başvurulmuş kuramsal bir çerçeve olarak öne çıkmıştır. Bu dönemde yerel kimlik, kültürel direnişin bir aracı olarak görülmüş ve küresel etkiler altında şekillenen yerel kültürlerin nasıl ayakta kaldığı incelenmiştir.

2000’li yıllarla birlikte, kültürel melezleşme (hybridization) kavramı literatürde yerini almış ve yerel ile küresel kültürlerin etkileşimiyle ortaya çıkan melez kimlikler üzerine derinlemesine incelemeler yapılmıştır. Bu dönemde, küreselleşmenin kültürel alan üzerindeki etkileriyle birlikte, yerel kimliğin farklı kültürel bileşenlerle etkileşerek nasıl yeniden tanımlandığı, literatürde önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir. Dijitalleşmenin de etkisiyle birlikte, yerel kimliğin dijital medya aracılığıyla ifade edilmesi ve inşa edilmesi süreçlerine dair araştırmalar artmıştır. Dijital platformların, yerel kimliklerin korunmasındaki ve yeniden şekillendirilmesindeki rolü üzerine de önemli çalışmalar yapılmıştır.

2020-2021 yıllarında yaşanan Covid-19 pandemisi, yerel kimliği kültürel dayanışma ve dirençlilik bağlamında yeniden şekillendirmiştir. Söz konusu dönemde UN-Habitat (2021), OECD (2020) ve UNESCO (2020) gibi önde gelen uluslararası kuruluşlar, yerel kimliklerin sürdürülebilirliğini sağlamak, toplumsal dayanışma ağlarını güçlendirmek ve kültürel bağları pekiştirmek amacıyla çok boyutlu politikalar geliştirmiş ve çeşitli uygulamalar hayata geçirmiştir. Ayrıca dijital yerellik ve toplumsal eşitlik gibi temalar öne çıkmış ve yerel kimliğin korunmasının önemi vurgulanmıştır. Bu süreç, yerel kimliğin kültürel bağlamda nasıl evrildiğini ve yeni küresel ve dijital dinamiklerle nasıl şekillendiğini gözler önüne sermektedir. Literatürdeki çeşitli çalışmaların da ortaya

koyduğu üzere yerel kimlik ve kültür birbirinden bağımsız düşünölemeyecek ölçüde doğrudan ya da dolaylı bir etkileşim içerisinde. Bu iki kavram arasındaki bağ, hem tarihsel süreçte hem de günümüz küresel dinamikleri bağlamında sürekli olarak yeniden tanımlanmakta ve dönüşmektedir. Bu doğrultuda, bu çalışmanın temel amacı; yerel kimliğin kültürel etkileşimler aracılığıyla nasıl şekillendiğini, yeniden üretildiğini ve dönüştüğünü çok katmanlı bir perspektiften incelemektir.

“Yerel” kavramı, çoğunlukla bireylerin yaşadığı fiziki çevreyle sınırlandırılrsa da, “yerellik” yalnızca mekânsal bir koordinatla ya da belirlenmiş hatlarla tanımlanamaz. Yerellik; insanların vakit geçirdikleri çevreyle kurdukları duygusal bağlar, o mekâna atfettikleri anlamlar ve farklı insanlarla girdikleri diyaloglar ve etkileşimler doğrultusunda yoğun hislerle inşa ettikleri ortak bağlamlar üzerinden şekillenir. Bu bağlamda yerel kimlik, bir topluluğun yaşadığı çevreyle kurduğu çok yönlü etkileşimler ile özellikle kültürel ve duygusal ilişkilerin kesişim noktasında şekillenen özgün bir anlam kümesidir (Berner, 2005). Öte yandan, kimliğin oluşum sürecini değerlendirirken, onu mekânsal bağlamdan ayıştırmak mümkün değildir. Kimlik, yalnızca bireyin öznel nitelikleriyle değil, içinde bulunduğu fiziki çevrede aldığı rol ve kurduğu aktif etkileşimle anlam bulur. Yerel kimlik, bireylerin günlük yaşam alışkanlıklarını devam ettirirken bir yandan da çevreyle olan daimi etkileşimleri sonucunda şekillenir. Bu fiziksel mekânlar yalnızca fiziksel faaliyetlerin gerçekleştiği nötr zeminler değil; aynı zamanda yüklenen duygu ile şekillenen ve kimlik inşasında aktif rol oynayan anlam yüklü alanlardır. Mekân, bireyin zihinsel ve duygusal dünyasında kalıcı iz bırakan deneyimlerin, belleğinde yer eden anıların ve aidiyet hissiyatının somutlaştığı bir hafıza yüzeyi olarak işlev görür. Bu noktada, bireylerin yaşadıkları çevreye anlam yüklemeleri, mekânların da bu anlamlarla yeniden tanımlanmasına yol açar. Böylelikle, zamanla fiziksel çevre yalnızca nesnel bir

yapı olmaktan çıkar; kültürel belleğin taşıyıcısı ve toplumsal kimliğin en önemli temsilcisi haline gelir (Taylan Susan, 2015).

Yerel kimlik, disiplinler arası bir kavram olarak farklı alanlardan araştırmacılar tarafından çeşitli açılardan ele alınabilir ve zaman içinde sosyal, ekonomik ya da kültürel dinamiklerle dönüşebilir. Bu durum, yerel kimliğin durağan bir mirastan öte; geleceği şekillendiren, aktif ve sürekli yeniden üretilen bir doğaya sahip olduğunu ortaya koyar. Yerel kimliğe dair tanımlamalar yapılırken, bireylerin mekâna ilişkin algısı, aidiyet duygusu ve o mekâna yükledikleri sembolik anlamlar dikkate alınmalıdır.

Kimliğin şekillenme sürecinde; fiziksel çevreye yönelik duyarlılık, kültürel değerlerle kurulan ilişki, mekânın bilişsel ve duygusal düzeyde algılanışı, görsel imgelerle kurulan bağ, zamanla gelişen alışkanlıklar ve ritüeller belirleyici faktörler arasında yer alır. Bu çerçevede, yerel kimlik yalnızca fiziksel değil; tarihsel, toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel boyutları olan çok katmanlı bir olgudur. Çünkü mekânla kurulan ilişkiler zamansal bağlamda dönüşebilir ve böylelikle kültürel hafızada yer etmiş olan anlamlar yalnızca bir yerle değil, aynı zamanda belli bir zaman dilimiyle de bütünleşir (Paasi, 2013). Onaran'ın (2006) da dikkat çektiği gibi, bir kentin anlam dünyasını kavrayabilmek için yalnızca fiziksel yapıları görmek yetmez; o yapılara ruh katan insanların hikâyeleri, yaşanmışlıkları ve yüklenen anlamları da okuyabilmek gerekir. Zira bir taşın geçmişini bilmeden ya da o mekânda yaşamış bireylerin katkılarını göz ardı ederek kenti anlamlandırmak mümkün değildir. Bu ifade, yerel kimliğin sadece görünen yapılarla değil; o yapılara yüklenen anlamlarla, hafızadaki izdüşümleriyle şekillenen duygu odaklı bir yapı içerdiğini açıkça ortaya koyar.

Bir kentin kendine has kimliğinin oluşumunda, en önemli etkenlerden biri yıllar boyunca birikerek aktarılan kültürel dokudur. Kültür, insanın çevresini anlamlandırma ve

ifade etme biçimlerinin tarihsel süreç içinde sembolleşerek bir bütün oluşturduğu hem maddi hem de manevi unsurları içeren kapsamlı bir yapı olarak tanımlanabilir. Bu yapı; bireylerin davranış kalıplarından toplumsal değer sistemlerine, düşünsel paradigmalardan sanatsal üretilere, teknolojik araçlardan inanç biçimlerine ve görsel temsillere kadar geniş bir yelpazeye yayılan öğeleri içerir (Aslanoğlu, 1998: 94). Bu çok katmanlı yapı, yerel kimliğin biçimlenmesinde önemli bir zemin oluşturur. Kültürel öğeler hem bireysel hem toplumsal düzeyde mekânla içselleşir; bu durum, yerel kimliğin, kent kimliğinin daha özel ölçekte ve derinlikli bir yansıması olarak ele alınmasına neden olur. Bu bağlamda yerel kimlik, kültürel birikimin fiziksel çevreyle kurduğu bağlar sayesinde anlam kazanır ve kentsel kimliğin alt ölçeği olarak değerlendirilir.

Altman'ın (1975) insan-çevre etkileşimine dayalı kültür tanımı (akt. Turgut, 1990), yerel kimliğin bu çok katmanlı yapısını kavramada açıklayıcı bir çerçeve sunar. Ona göre kültür ilk olarak; inançlar, normlar, değerler ve sosyal davranış biçimleri gibi sosyal yapıyı belirleyen ana unsurlar kültürel yapının temel özellikleridir. Yerel kimlik de bu unsurların mekânsal düzlemde somutlaşmış halidir ve belirli bir topluluğun karakteristik özelliklerini yansıtır. İkinci olarak bireylerin ortak düşünsel, duygusal ve davranışsal örüntülerini temsil eder. Bu çerçevede yerel kimlik, ortak değerler ve davranış kalıpları aracılığıyla belirli bir bölgede özgünleşen aidiyet biçimlerini içerir. Üçüncü olarak, kültürel değerlerin kuşaklar arası aktarımı, büyük ölçüde eğitim süreçleri ve sosyalleşme mekanizmaları aracılığıyla sağlanır; bu da tarihsel sürekliliğin korunmasına olanak tanır. Yerel kimlik de, bu süreçler aracılığıyla süreklilik gösterir ve bölgesel kültürün nesilden nesile aktarılmasını sağlar. Son olarak bu değerlerin fiziksel çevredeki yansımalarını kapsamaktadır. Yerel kimlik de bu kültürel unsurların belli bir coğrafyada görünürlük kazanmış halidir. Konut tipolojilerinden kamusal mekân kullanımına,

geleneksel pratiklerden toplumsal etkileşim biçimlerine kadar pek çok unsur, yerel kimliği mekânsal düzeyde görünür kılar.

Bu doğrultuda, bireylerin günlük yaşam hareketliliği içinde oluşturduğu alışkanlıklar, toplumsal etkileşim biçimleri ve mekânsal deneyimler; kültürel yapının sürekliliğini sağlayan temel bileşenlerdir (Çahantimur, 2007). Yerel kimlik, bu ortak kültürel deneyimlerin mekânda vücut bulduğu bir bağlam sunar ve bu yönüyle kentsel kimliğin sürekliliğini sağlayan önemli bir unsur olarak öne çıkar. Kent ve kültür arasındaki yakın ilişki, mekânsal aidiyetin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda simgesel ve kültürel bir bağlamda da kurulabildiğini ortaya koyar. Bu kapsamda, yerel kimlik ve kültür ayrı varlıklar olarak ele alınamaz; çünkü mekânın anlam kazanması süreci, bu iki unsurun birbirleriyle kurduğu dinamik etkileşime bağlıdır.

2.2.3. Küresel - Yerel İlişkisinde; Kü-Yerelleşme

Küyerelleşme (glocalisation), küresel güçlerle yerel unsurların yoğun iç içe geçişi sonucu ortaya çıkan kültürel değişim süreçlerini kavramamıza olanak tanıyan temel bir yaklaşımdır. Küreselleşme ile yerellik arasındaki ilişkiyi açıklamakta giderek daha fazla vurgulanan bu kavram, sadece kültürel homojenleşmeye değil, yerel kimliklerin küresel süreçlerle şekillendiği bir anlayışı benimsediği için dikkate değerdir. Küyerelleşme; küresel etkilerin yerel bağlamlarla uyum sağlayarak yerel kültürlerin dönüşümüne ve onlara özgün karakterler kazandırmasına yol açan süreci ifade eder. Robertson'un (1998) kavramsal çerçevesinde küreselleşme; topluluklar, kişiler, devletler ve insanlık arasındaki karşılıklı bağlantıların dinamik bir sonucu olarak ele alınmaktadır. Robertson, küreselleşmeyi yalnızca kültürel tekdüzeleşmeye yol açan bir etki olarak görmek yerine, bu sürecin beraberinde getirdiği farklılık ve yerelliği de ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle süreci tanımlamak için kullandığı 'küyerelleşme' (glocalisation) kavramını

açıklarken bu ikili ilişkiyi birbirinden bağımsız değerlendirmemektedir. Ona göre küreselleşme olgusu, evrensel ölçekli unsurlarla yerel özelliklerin karşılaşması ve etkileşim kurması yoluyla biçimlenir. Bu bağlamda küreselleşme, dünyayı daha bütünleşik bir yapıya kavuşturan ve yerel farklılıkları birbirine temas ettiren çok katmanlı bir dönüşüm süreci olarak değerlendirilebilir. Robertson'ın (1998) vurguladığı üzere bu olgu, yerel kültürlerin dışsal etkilere pasif biçimde maruz kaldığı bir süreçten ziyade; bu etkilerin yerel bağlamlarda yeniden yorumlandığı, içselleştirildiği ve farklı sosyo-kültürel yapılarda dönüştürüldüğü çok katmanlı bir dinamiğe işaret eder. Bu bağlamda, yerel kimlikler yalnızca küresel baskıların bir sonucu olarak biçimlenmez; aksine, bu etkileşim ağı içinde kendilerini yeniden tanımlar, kültürel özerklik alanlarını koruyarak süreklilik ve değişim arasında bir denge kurarlar.

Yerel ve küresel bağlamlar arasında kurulan dinamik köprü, sabit bir hiyerarşi ya da tek yönlü bir akıştan ziyade, karşılıklı etkilerin ve disiplinler arası dönüşümlerin yaşandığı aktif bir etkileşim alanı olarak değerlendirilmelidir. Bu süreçte yerel kimlikler, kültürel özgünlükler ve etnik çeşitlilik ön plana çıkarken; bununla birlikte farklılıkların küresel düzlemde daha görünür hâle geldiği çoğulcu bir ortam oluşmaktadır. Aslanoğlu'nun (1998) da ifade ettiği gibi, küreselleşme yalnızca fiziksel sınırların aşılması ya da ekonomik bütünleşmenin sağlanması değil; aynı zamanda kültürel anlamda parçalanmaların, kimlik kırılmalarının ve çoğul anlatıların yükseldiği bir zemin sunar. Bu durum, küresel dinamiklerin yerel bağlamlarla kaçınılmaz biçimde kesişmesini ve yerelliğin yeniden tanımlanmasını gerekli kılar. Robins'in (1997) dikkat çektiği gibi, günümüz koşullarında yerel ile küresel düzlemler arasında çok boyutlu, karmaşık ilişkiler kurulmakta; bu ilişkiler, tek taraflı bir etki süreci değil, karşılıklı bir etkileşim ağı şeklinde işlemektedir. Robertson (1998) ise süreci, dünyanın küçülmesinin yanı sıra; insanların

dünya çapında bilinç geliştirmesini sağlayan bir farkındalık süreci olarak yorumlar. Bu yaklaşım, küresel ve yerel düzeyler arasındaki ilişkileri daha dengeli kavramsal araçlarla açıklama çabasını yansıtır.

Castells'in (2013) ağ toplumu kuramı çerçevesinde ortaya koyduğu çalışmalar, kimliğin yalnızca yerel bağlamda sabit bir yapı olmadığını, aksine küresel ölçekte çoklu dinamiklerle şekillenen ve sürekli dönüşen bir olgu olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre kimlik, bireylerin yaşadığı mekânla, tarihsel deneyimlerle, kolektif hafızayla ve siyasal yapıların etkisiyle şekillenen anlam üretme süreçlerinin bir çıktısıdır. İnanç sistemleri, aile yapıları, ulusal aidiyet biçimleri ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi kimliğin temel bileşenleri, bu dönüşüm sürecinde küresel kültürel projelerle sürekli etkileşim içindedir. Tajfel'in (1984) sosyal kimlik kuramı da bireyin kendini çevresiyle tanımlama eğilimini vurgular; birey, ait olduğu sosyal grubun değerlerini içselleştirerek kimliğini inşa ederken, tehdit algısı durumunda kimliğini koruyacak yeni uyum stratejileri geliştirme eğilimindedir. Küreselleşmenin kültürel boyutunu eleştirel bir bakışla değerlendiren Tomlinson (2013) özellikle tüketim kültürünün yaygınlaşmasıyla birlikte yerel kimliklerin benzerleşerek yok olma riskiyle karşı karşıya kaldığını belirtir.

2.2.4. Küreselleşme Sürecinde Yerel Kimliklerin Dönüşümünü Etkileyen Faktörler

Küreselleşmenin yerel kimlikleri dönüştürme kapasitesi, David Harvey'in zaman ve mekan algısındaki yoğunlaşmaya işaret eden "zaman-mekan sıkışması" kavramıyla yakından ilişkilidir. Harvey'e (2012) göre, küresel kapitalizmin üretim, ulaşım ve iletişim süreçlerini büyük ölçüde hızlandırması, mekânsal uzaklıkların anlamını yitirmesine ve zaman algısının yeniden biçimlenmesine neden olmuştur. Özellikle dijital teknolojilerin yaygınlaşması sayesinde bireyler, küresel bilgiye neredeyse anlık erişim sağlayabilmekte ve bu durum zamanın daha yoğun, akışkan ve baskılayıcı bir biçimde deneyimlenmesine

yol açmaktadır. Artık bir günlük zaman dilimi bile, tüm bilgi ağına hızlı erişim sayesinde, geçmişle kıyaslandığında daha uzun hissedilmekte; bireyin günlük yaşam ritmi hızlanmakta, karar alma ve kimlik geliştirme süreçleri bu hızın etkisi altında şekillenmektedir (Harvey, 2012). Foucault'nun teorisine göre, bireyin içinde bulunduğu fiziksel çevre üzerindeki etkisi zamanla zayıflamış; birey, mekânı şekillendiren etkin bir özne olmaktan çıkarak, mekânsal kurguların belirlediği pasif bir nesneye dönüşmüştür (Kargı, 2014). Bu dönüşüm, bireyin hem zamansal hem de mekânsal bağlamda sınırlandırılmasına yol açarak, onun eylem kapasitesini kısıtlamakta ve yaşadığı çevre karşısında edilgenleşmesine neden olmaktadır. Urry (1999) ise benzer şekilde, küresel süreçlerin bireyin günlük yaşamına dolaylı ancak derinlemesine nüfuz ettiğini belirtir. Birey, bu küresel dinamiklere doğrudan müdahale edemese de, onların sosyal pratikler üzerindeki dönüştürücü etkisini deneyimlemek zorunda kalır. Bu durum, yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda zihinsel ve sosyal sınırlılıkları da beraberinde getirir. Sonuç olarak birey, mekânla kurduğu ilişkide çok katmanlı bir kuşatılmışlık içinde, dönüştüren değil, dönüştürülen bir figüre evrilir. Harvey (2012) bu dönüşümü, kapitalist sistemin bireyi zaman baskısı altında sürekli üretken olmaya zorlaması ve fiziksel mekân engellerinin giderek ortadan kalkmasıyla ilişkilendirir. Bu bağlamda, bireyin mekânla kurduğu ilişkide bir yoğunlaşma ve çöküş hali gözlemlenmektedir; birey, sanki dünya üzerine doğru kapanmakta gibi hisseder ve bu yoğunluk kimlik alanında da derin gerilimler yaratır. Bireyler küresel kültürel normlarla yerel değerler arasında sıkışmakta ve bu aradalık kimliğin inşasında süreklilikten ziyade parçalanmışlık hissine neden olmaktadır.

Bu sürecin sadece bir kimlik bunalımı yaratmadığı, aynı zamanda bireyin zamanla ve mekânla kurduğu bağın da köklü biçimde dönüştüğü görülmektedir. Kargı'nın (2014) vurguladığı üzere, bu durum kültürel sürekliliğin kesintiye uğradığı bir ara mekâna işaret

ederken, bireyin aidiyet bağlarının zayıflamasına ve karar mekanizmalarının bulanıklaşmasına neden olmaktadır. Ceylan (2019) da bu süreci birey açısından bir tür varoluşsal gerilim olarak yorumlar ve kimlik inşasında belirsizliğin derinleştiğine dikkat çeker. Dolayısıyla, küresel etkileşim ağları bireyi özgürleştirmekten ziyade, kimi durumlarda kültürel anlamda daha fazla kuşatarak bireyin içsel çatışmalarını artıran bir rol oynamaktadır.

Zaman-mekân algısındaki sıkışma, bireylerin duygusal alanlarda da tedirgin hissettirmekte; yaşamlarına anlam kazandırma, gelecek konusunda yönlendirme ve toplumsal düzeyde istikrar arayışı içerisine sokmaktadır. Bu bağlamda yerel kimlikler, bireyin aidiyet ihtiyacına cevap veren, köklenme ve anlam üretme süreçlerinde belirleyici olan bir referans noktası hâline gelmektedir. Yerel kimlik; belirli bir mekânla özdeşleşmiş sosyal ilişkiler ağı, kültürel değerler ve tarihsel belleğin birbiriyle kuvvetli bağlarla etkileşime girmesiyle yapılır. Ancak küreselleşmenin hız, dolaşım ve esneklik odaklı yapısı, yerel kimliğin özgün kodlarını sorgulamaya ve dönüştürmeye açık hâle getirmektedir. Bireyler artık yalnızca küresel sistemlerin bir parçası olmakla kalmamakta, aynı zamanda yerel kimlikler de bu küresel ağlarla doğrudan temas hâline geçmektedir. Bu temas, yerel kimliklerin ya içe kapanma ve direnç üretme ya da küresel öğelerle bütünleşerek melezleşme gibi farklı biçimlerde yeniden inşasına yol açmaktadır. Küresel normlarla karşı karşıya kalan birey, bir yandan kültürel aidiyetini koruma gayretindeyken, öte yandan bu normlar doğrultusunda kimliğini yeniden yapılandırma ihtiyacı hissetmektedir. Böylece yerel kimlik, yalnızca aidiyetin sembolü değil, aynı zamanda küresel düzlemde bir direniş alanı ve kimliksel tartışma ortamına dönüşmektedir.

Bu bağlamda, zaman-mekân sıkışmasının birey üzerindeki etkisi, onu yerel kültürel yapılara daha fazla yönelmeye sevk etmektedir. Belirsizlikle kuşatılmış küresel

bir ortamda, yerel aidiyet bireyin psikolojik ve kültürel tutunma noktası hâline gelirken; bu kimlik unsurları da içinde bulundukları bağlamla birlikte yeniden inşa edilerek şekillenmektedir. Yerel değerler yalnızca korunmakla kalmamakta, aynı zamanda küresel etkileşimle birlikte yapısına yeni anlam zincirleri ekleyerek güçlenmektedir. Bu nedenle, yerel kimlikler küresel çağda bireyin kendilik deneyimini sürdürebilmesi açısından hâlâ merkezi bir rol oynamaktadır.

Küreselleşme, farklı ölçeklerdeki bilgi, sermaye, kültür ve insan akışının senkronize biçimde hızlandığı, farklı yönleri bir arada barındıran toplumsal dönüşüm sürecini ifade etmektedir. Bu dinamik bağlamda insan hareketliliği, yani göç, yalnızca ekonomik ya da demografik boyutu olan bir olgu olmaktan çıkmış; aynı zamanda kültürel etkileşimin, kimlik tartışmalarının ve mekânın yeniden kurgulanması süreçlerinin temel belirleyicilerinden biri hâline gelmiştir. Göç, ister iç ister dış ölçekte gerçekleşsin, bireylerin yalnızca fiziksel çevrelerini değil; aynı zamanda kültürel aidiyetlerini, kimlik özelliklerini ve sosyal pratiklerini de gittikleri yeni bölgelere taşımalarına neden olmaktadır. Bu doğrultuda göçmen birey ya da gruplar, gittikleri yeni bölgelerin mevcut kültürel dokusuyla bağ kurmaya başlasa dahi kendi yerel kimliklerini koruyarak, dış etkilere göre uyarlama çabası içerisine girmektedir.

Gündüz'ün (2015) Yalova'da gerçekleştirdiği alan araştırması, kırsal kökenli göçmen grupların kentleşme ve modernleşme süreçleri bağlamında karşılaştıkları kimliksel gerilimleri ve bu gerilimler karşısında geliştirdikleri sosyo-kültürel eğilimleri anlamak açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Araştırma bulguları, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden gelen göçmenlerin, yeni kentsel çevrede baskın kültürel yapılara karşı direnç geliştirerek, kendi kültürel örüntülerine dayalı alternatif bir yerel kimlik inşa ettiklerini göstermektedir. Bu bulgu, göçün yalnızca mekânsal bir yer

değişimiyle sınırlı olmadığını; aynı zamanda yerel kimliklerin taşınabilir, yeniden biçimlenebilir ve farklı bağlamlarda yeniden üretilebilir yapılar olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmada, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan gelen göçmenlerin, kentin çeperinde konumlanan ve zamanla kültürel açıdan homojenleşen bir mahallede, hem modern yaşam biçimlerine yönelik bir arzuyu hem de kendi yerel kimliklerini muhafaza etme yönündeki güçlü eğilimleri bir arada taşıdıkları gözlemlenmiştir. Zamanla artan hane sayısıyla birlikte şekillenen bu yerleşim birimi, her ne kadar kentsel altyapıya entegre olmuş görünse de, sosyal açıdan dışlanmış bir yapı sergilemiştir. Fiziksel olarak kent merkezine yakın olmakla birlikte, kültürel ve toplumsal anlamda merkezin dışında konumlanmıştır. Göçmenlerin ilk yerleşim sürecinde yerel halk tarafından görece kabul edildikleri, ancak nüfus artışı ve zamanla ekonomik-siyasal güç kazanımıyla birlikte bu ilişkinin gerilimli bir hâl aldığı saptanmıştır. Bu dönüşüm, mahallenin daha içe kapanan, homojenleşen ve ayrışan bir sosyal yapı geliştirmesine neden olmuştur. Araştırma bulguları, göçmen toplulukların modern kentsel yaşama dâhil olma istekleri ile kültürel kökenlerini sürdürme yönündeki eğilimlerinin aynı anda var olabileceğini; bu durumun ise kent mekânında özgün, dirençli ve yeniden şekillenen yerel kimlik biçimlerinin oluşumuna zemin hazırladığını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede yerel kimlik, durağan ya da sabit bir yapıdan ziyade, göç, kentleşme ve kültürel etkileşim süreçleriyle birlikte sürekli olarak yeniden üretilen, mekânda yeniden biçimlenen bir sosyal inşa olarak değerlendirilmektedir. Gündüz'ün (2015) çalışması, kimlik ve mekân arasındaki karşılıklı etkileşim dinamiklerini çözümlemeye yönelik çalışmalarda, kültürel çeşitliliğin yoğun olduğu mahalle bağlamında önemli bir kuramsal ve ampirik katkı sunmaktadır.

Küreselleşmenin etkisiyle giderek artan göç hareketleri, farklı kültürlerin bir arada varlık göstermesine imkân tanırken; yerel kimliklerin yalnızca korunmasını değil, aynı

zamanda yeni sosyal bağlamlarda yeniden anlamlandırılmasını da mümkün kılmaktadır. Bu süreç, kültürel çoğulluk ve yerellik kavramlarını yeniden gündeme getirirken; yerel kimliklerin küresel etkileşim karşısındaki dayanıklılığı, esnekliği ve yeniden üretim kapasitesi üzerine önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Böylece göçmen bireyler, küresel ağlar içinde kendi kimliğini yeniden kurarken, yerel kültürlerin başka coğrafyalarda çoğalmasına, dönüşmesine ve görünürlük kazanmasına da katkı sağlamaktadır.

Küreselleşmenin beraberinde getirdiği çok yönlü olanaklar, bireylerin ulusal sınırların ötesinde sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkiler kurmalarını kolaylaştırmış; bu gelişme, göçmenleri yalnızca fiziksel olarak hareket eden bireyler değil, aynı zamanda çok katmanlı toplumsal dönüşüm süreçlerinin etkin öznesi hâline getirmiştir (Glick-Schiller & Çağlar, 2009). Göç, bir açıdan küreselleşmenin somut sonuçlarından biri olarak ele alınırken, farklı bir açıdan ise küresel düzeyde yaşanan yapısal dönüşümlerin mecburi bir çıktısı olarak değerlendirilmektedir. Her ne kadar göç, tarihsel bir olgu niteliği taşısa da günümüzde bireylerin eskiye nazaran daha uzun mesafeleri aşarak, ulusal sınırları daha sık geçtikleri ve farklı coğrafyalarda daha kalıcı yaşam alanları oluşturdukları gözlemlenmektedir. Giderek artan bu hareketlilik, küresel kapitalist sistemin derinleştirdiği ekonomik eşitsizliklerle doğrudan ilişkilidir ve göçü giderek daha fazla bireysel bir tercih halinden uzaklaştırarak, yapısal bir zorunluluk hâline getirmektedir. Dolayısıyla günümüzdeki göç hareketleri, sadece demografik bir olgu olmaktan ziyade, kimliklerin, kültürel aidiyetlerin ve mekânsal deneyimlerin yeniden şekillendiği çok boyutlu bir dönüşüm sürecine işaret etmektedir (Özgür, 2018).

Küreselleşme süreci, bireylerin mekânla kurdukları ilişkileri köklü şekilde değiştirmiştir. Artık bireyler, yaşamlarını yalnızca yerel bir çevreyle sınırlandırmak

yerine, çok yönlü uluslararası etkileşim biçimlerine yönelmektedir. İnsan hareketliliğinin artması ve uluslararası iletişimin kolaylaşması, bireylerin günlük yaşamlarını daha geniş bir çerçeveye taşıyarak, çoklu kimlik ve aidiyet biçimlerinin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Czaika ve de Haas (2015)'in görüşüne göre, dünya çapında gelişen ekonomik, sosyal ve kültürel bağlantılar, uzak mesafeler arası bölgelerde yaşanan göç akımlarını daha da erişilebilir kılmıştır. Salt (1992), uluslararası ekonomik alandaki genişlemenin, küresel işgücü piyasalarını dönüştürerek göç süreçlerine yeni çeşitlilikler kazandırdığını ileri sürmektedir. Castles ve Miller (2009) ise, göç olgusunun gün geçtikçe daha fazla ülkeyi kapsayan küresel bir gerçeklik haline geldiğini vurgulamaktadır. Berner'e (2010) göre küresel entegrasyon süreçleri, kent merkezlerinde birleşmeye yol açarken, diğer yandan ayrışmayı da beraberinde getirmektedir. Metropollerde küreselleşmenin düzensiz etkileri; bazı bölgelerde ekonomik ve kültürel kalkınmayı teşvik ederken, diğer bölgelerde dışlanmışlık ve öteki olma hissiyatını derinleştirmektedir. Bu dengesiz dağılım, kent içinde zenginliğin belirli alanlarda toplanmasına, diğer bölgelerde ise mekânsal ayrıcalıkların azalmasına ve toplumsal marjinalleşmenin güçlenmesine neden olmaktadır. Berner'in (2010) ifadesine göre küresel sermaye ve kültürün kent merkezinde yoğunlaşmasıyla daha az kaynak sahibi olan bireyler, kentin merkezden uzak çevrelerine itilerek burada yeni yerel alt kültürlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Böylece, küreselleşmenin avantajlarından yararlanan kesimler merkezde hızla uyum sağlarken, çeper bölgelerdeki gruplar yerel kimliklerine dayalı aidiyetlerini korumak ve güçlendirmek için kendi yollarını aramaktadır. Bu çerçevede, göç ve kültürel karşılaşmaların yerel kimlik üzerinde güçlü ve belirleyici etkiler yarattığı görülmektedir. Artan insan hareketliliği ve farklı kültürlerin kesişmesi bazen kültürel entegrasyonu

teşvik eder, bazen de geleneksel kimlik yapılarının korunmasına yönelik direnç mekanizmalarını ortaya çıkarır.

Genel anlamda değerlendirecek olursak; göç eden topluluklar, koşullara bağlı farklı stratejiler benimseyerek, hem kendi kültürel miraslarını hem de yeni yerleştikleri bölgenin kültürel dinamiklerini harmanlayarak kimliklerini yeniden inşa etmektedir. Böylece, göç ve kültürel etkileşim; yerel kimliklerin hem baskı altında kalıp tehdit gördüğü hem de yeniden filizlenip güç kazandığı karmaşık ve dinamik bir süreci ortaya koymaktadır.

2.3. Göç ve Kültürel Etkileşim Kavramlarının Yerel Kimliğe Etkisi

Bu bölüm, küreselleşme bağlamında göç olgusunun kazandığı yeni boyutları ve bu süreçte ortaya çıkan kültürel etkileşim biçimlerini irdelemektedir. Ulus-ötesi göç, göçmenlerin kültürel uyum stratejileri ve kültürlenme (kültürasyon) kavramı üzerinden, yerel kimliğin dönüşümünü etkileyen dinamikler çok katmanlı bir bakışla ele alınmakta; göçün yalnızca fiziksel bir yer değiştirme değil, aynı zamanda kimlik ve aidiyet bağlamında köklü bir yeniden yapılanma süreci olduğu vurgulanmaktadır.

2.3.1. Küreselleşme Sürecinde Göç Olgusunun Konumu ve Ulus-Ötecilik Kavramı

Göç, bireylerin ya da toplulukların çeşitli dışsal etkiler sonucu bulundukları yerlerden farklı bölgelere, kısa vadeli veya uzun süreli yaşam alanlarını değiştirdiği, sosyal-kültürel yapıları derinden dönüştüren önemli bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüz dünyasında, yaşanan bu hareketlilik, toplumsal ilişkiler üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olup, yerel ve küresel zeminde kimlikleri ve sosyal ilişkileri yeniden kurgulamaktadır. Farklı coğrafyalarda bu süreç, iç göç biçiminde kırsaldan kentsel alanlara yönelen yer değiştirmeler şeklinde ya da ülkeler arası dış göçler

biçiminde gözlemlenmektedir (Karakuş, 2014). Küreselleşmenin etkisi altında göç dinamiklerinin çok daha karmaşık ve esnek bir yapıya bürünmesiyle; ulaşım ile iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, bireylerin hareketliliğini belirgin biçimde artırarak mekânsal mesafelerin önemini yitirmesine neden olmuştur. Bu yenilikler, göçmenlerin geldikleri köken toplumla olan bağlarını sürdürebilmelerini kolaylaştırırken, ulus-ötesi yeni grupların oluşumunu destekleyen bir ortam yaratmıştır (Vertovec, 2004). Castles (2009) küreselleşme sürecinin göçü; bireylerin, fikirlerin ve kültürel unsurların sınırları aşarak serbestçe hareket etmelerini sağlayan yeni bir yapısal çerçeveye kavuşturduğunu belirtmektedir. Bu dönüşüm, göçün yalnızca fiziksel bir hareketlilikten öteye geçerek, ulusal sınırları aşan aktif ve çok boyutlu bir olgu haline gelmesine olanak tanımaktadır. Bu dönüşümlerle paralel olarak, göçmenlerin geçici ya da uzun vadeli olarak yaptıkları göç hareketlerinde bir artış gözlemlenmiş, bireylerin birden fazla yaşam alanı arasında hareket edebildiği çok-merkezli yaşam alışkanlıkları yaygınlaşmıştır. Göç olgusu, bu çoklu etkileşim ağında yalnızca toplumsal yapıları etkileyen bir sonuç değil, aynı zamanda bu yapıların şekillenmesinde etkili olan bir neden olarak da karşımıza çıkmaktadır. Göçün dinamik doğası, göç veren bölgeler, göçmenlerin yaşadığı deneyimler ve göç alan yerleşimler arasındaki ilişkiler sayesinde anlaşılabilir. Bu ilişkiler, göçün sabit bir olgu olmadığını, aksine bağlama göre sürekli evrilen ve şekillenen bir toplumsal yapıda olduğunu göstermektedir (İçduygu & Sirkeci, 1999). Bu nedenle, göç olgusu, toplumsal bilimler, mekân ilişkileri, insan davranışları ve çeşitli disiplinler arası akademik alanların kesişim noktası olarak, çok yönlü bir araştırma ortamı oluşturmaktadır.

Göç üzerine yapılan çalışmalarda, bu sürecin işleyişinde zaman ve mekân faktörlerinin merkezi öneme sahip olduğu ortaya konulmaktadır (İçduygu & Sirkeci,

1999; Özcan, 1999). Yalçın'a (2004) göre göç olgusu; sosyal, ekonomik, politik, çevresel veya kişisel gerekçeler doğrultusunda, bireylerin ya da toplulukların bir bölgeden diğerine, farklı zaman dilimlerinde, geri dönme imkânı veya kalıcı yerleşme arzusu taşıyarak, gerçekleştirdikleri mekânsal, toplumsal ve kültürel düzlemlerde yaşam alanını değiştirme eylemini ifade eder. Tezcan (2008) ise göçü; kimlik, üretim ve toplum düzlemlerinde derin etkiler yaratan, bireyin kendini yeniden tanımladığı, üretim mekanizmalarının dönüşüme uğradığı ve toplumsal yapıların yeni biçimler kazandığı çok katmanlı bir yeniden yapılanma süreci olarak tanımlar. Bu bağlamda göç, yalnızca bireylerin dünyayı algılama biçimlerinde yaşanan değişimlerle sınırlı bir olgu değildir; aynı zamanda “yuva” hissi, “aidiyet” bilinci, kolektif “hafıza”, fiziksel “mekân” ve bireysel ya da kolektif “kimlik” gibi temel toplumsal kavramların kapsamlı biçimde yeniden tanımlanmasına neden olur (Singh & Jha, 2021).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, küreselleşmenin de çok yönlü etkileri, göçü sabit ve tek yönlü bir hareket olmaktan çıkararak çok katmanlı bir sosyo-mekânsal dönüşüm süreci hâline getirmiştir. Bu süreçte göç hareketleri yalnızca hız kazanmakla kalmamış, aynı zamanda yapısal anlamda da belirgin bir dönüşüm yaşamıştır. Küresel çapta genişleyen iletişim ve bilgi ağları, ülkeler arası yaşam koşullarının daha şeffaf biçimde karşılaştırılmasına olanak tanımış; bu durum, potansiyel göçmenlerin hedef coğrafyalara erişimini kolaylaştırarak yeni göç örüntülerinin ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur. Ekonomi, tarih boyunca insan hareketliliği üzerinde en etkili belirleyicilerden biri olmuştur ve küreselleşmeyle birlikte bu etki daha da derinleşerek göçün gerekçelerini, yönünü ve biçimlerini yeniden şekillendirmiştir (Köşk & Özbek, 2017). Bu bağlamda, ulusötesi göç süreçleri farklı kuramsal çerçeveler aracılığıyla analiz edilmeye başlanmıştır. Çağlayan (2006) göçün, salt coğrafi bir yer değişimi olarak değil,

kültürel çeşitliliğin artmasına ve yeni sosyal örgütlenme biçimlerinin şekillenmesine yol açan kapsamlı bir yeniden yapılanma süreci olarak değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Tuna ve Özbek (2014), bireyin çeşitli sosyo-ekonomik, kültürel ya da çevresel etkenler sonucunda doğup büyüdüğü ülkeyi terk ederek başka bir ülkeye taşınmasını, uluslararası göç kapsamında tanımlamaktadır. Küreselleşmeyle birlikte ivme kazanan nüfus hareketleri uluslararası boyut kazansa da, ulus-devletlerin ve onların uyguladığı sınır politikalarının belirleyici etkisi günümüzde hâlâ varlığını güçlü bir biçimde sürdürmektedir. Glick-Schiller'in (1992) değerlendirmesine göre, uluslararası göçün dinamikleri yalnızca toplum içindeki mikro ölçekli değişimlerle açıklanamaz; bu süreç aynı zamanda küresel düzeydeki ekonomik dalgalanmalar ve siyasi yapılanmalardaki kırılmalarla da biçimlenmektedir. Bu çok yönlü etkileşim, uluslararası göçü, iç göç hareketlerine kıyasla daha kompleks ve kapsamlı bir toplumsal olgu olarak öne çıkarmaktadır.

Küreselleşmenin yarattığı çok yönlü dönüşüm, toplumsal örgütlenme biçimlerinden siyasal düzenlemelere ve ekonomik işleyiş kalıplarına kadar geniş bir yelpazede etkisini hissettirmiş; bu dönüşüm, göç olgusunun yapısını ve göçmen bireylerin yaşam deneyimlerini derinlemesine şekillendirmiştir. Günümüzde göçmenler, küresel iletişim araçları ve dijital teknolojiler aracılığıyla geldikleri yerle ilişkilerini kesintisiz olarak devam ettirmesiyle; yerleştikleri toplum içinde tam anlamıyla asimile olmaksızın, kendi kültürel kimliklerini koruma ve yeniden üretme eğilimlerini desteklemektedir. Bu çerçevede, klasik göç kuramlarının ötesine geçen ve küresel çağın çok yönlü insan hareketlerini tanımlamak üzere geliştirilen “ulusötesilik” (transnasyonalizm) kavramı giderek önem kazanmaktadır (Yılmaz, 2014). Schiller, Basch ve Blanc (1995), ulusötesi göçü; bireylerin hem köken ülke hem de yerleşilen toplumla aynı anda kurdukları çok

katmanlı sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal ilişkiler çerçevesinde şekillenen, çift yönlü bir aidiyet ve etkileşim süreci olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda ulusötesi göçmenler, yalnızca geçici konuklar olarak değil; içinde bulundukları yeni düzenin günlük işleyişine, kültürel normlarına ve ekonomik-politik sistemine etkin biçimde dahil olan aktörlerdir. Aynı zamanda, ilerleyen teknoloji ve artan hareketlilik sayesinde, geldikleri ülkeyle olan ilişkilerini sürdürülebilir kılarak; çok merkezli, çok katmanlı bir kimlik ve aidiyet inşası gerçekleştirirler.

Ulusötesi göç kuramları, göçmen bireylerin tek boyutlu kimliklerle tanımlanmasının yetersiz olduğunu belirterek, göçün bireyde çoklu kimlik biçimlerinin ve kültürel çeşitliliğe dayalı yaşam pratiklerinin gelişmesinde belirleyici bir rol oynadığını öne sürer. Bu sürecin temel yapıtaşlarından biri ise, göçmen bireyler arasında kurulan ve zamanla güçlenen sosyal ağlardır. Söz konusu ağlar aracılığıyla göçmenler, farklı coğrafyalar arasında çok yönlü bir hareketlilik sergileyerek kültürel ve ekonomik bağlarını canlı tutmaktadır (Yaman, 2014). Göç eden bireyler, ait oldukları kültürel dünyayı yalnızca geçmişte bırakmaz; onu yeni yaşam alanlarına da taşırlar. Göçmenlerin yerleştikleri toplumsal çevrede güvenlik, tanınma ve kabul görme duygularını deneyimlemeleri, yeni mekâna yönelik aidiyet duygusunun gelişmesini kolaylaştırmakta; bu süreç, bireylerin kolektif hafızalarıyla örtüşen anlamlı bir mekânsal bağ kurmalarına olanak tanımaktadır. Böylece göç olgusu, sadece fiziksel mekânlar arasında gerçekleşen bir hareketlilikten ibaret kalmaz; aynı zamanda kültürel değerlerin, geleneksel pratiklerin ve toplumsal bellek öğelerinin de yeni bağlamlara taşınmasını içeren çok katmanlı bir süreç hâline gelir (Çetinkaya, 2021).

Bireyler ulusötesi bağlar aracılığıyla kültürel miraslarını başka yerlerde yaşatırken, kimliklerini yeniden oluştururlar. Bu süreç, sürekli bir gelişim ve evrim

halinde gerçekleşir. Kimlik yalnızca içinde bulunulan mekâna dayanarak şekillenmez; aynı zamanda geçmiş deneyimler, gelenekler ve toplumsal bellekle de şekil alır. Bu bağlamda, bellek, hem bireyin kimliğinin oluşmasında hem de aidiyet duygusunun kalıcı olmasında ve devamlılığını sağlamada temel bir rol oynar (Karakuş, 2014). Bellek, bireylerin geçmiş deneyimlerini ve yaşadıkları mekânları kimlik inşasında bir referans noktası olarak kullanmalarına yardımcı olur; böylece iki farklı kültüre eş zamanlı olarak aidiyet bilinci geliştirmelerine zemin hazırlar. Devletler, sınır güvenliğini sağlama ve göçü denetim altına alma çabasıyla yasal göç rejimlerini belirlerken, aynı zamanda ülke içinde farklı etnik ve kültürel gruplarla nasıl bir ilişki kurulacağına dair politikalar üretmektedir. Bu politikalar; kültürel homojenliği hedefleyen asimilasyon, farklılıkları alan tanıyan çokkültürlülük ya da dışlayıcı uygulamalar gibi çeşitli modeller üzerinden şekillenmektedir (Topçu, 2019). Kolukırık (2014), göçle birlikte artan kültürel çeşitliliğin toplumsal uyum açısından sağlıklı bir biçimde karşılanabilmesi için, ulus devletlerin kendi kültürlerini mutlak ve üstün gören bakış açılarını terk etmeleri gerektiğini vurgular. Zira göç hareketlerinin süreklilik kazanması, kültürel farklılıkların daha da belirginleşmesine yol açacak ve bu durum, mevcut göç politikalarının yeniden yapılandırılmasını kaçınılmaz hale getirecektir. Topçu (2019) ise bu süreci değerlendirirken, ulus devletlerin farklı kültürel yapılara karşı tehdit algısı geliştirmek yerine, tüm toplumsal gruplara eşit haklar tanıyan kapsayıcı bir yaklaşım geliştirmeleri, çokkültürlü yapının devamlılığı ve kalıcılığı açısından büyük önem taşıdığını vurgulamaktadır.

Sam (2006) çok kültürlülüğü; farklı köken grupların kendi yerel kültürüne ait kimliklerini koruyarak, ortak bir toplumsal yapıda birlikte varolmayı başaran, kültürel çeşitliliğe dayalı çoğulcu bir sistem olarak açıklar. Bu anlayış, kültürel çeşitliliğe karşı

duyarlı olmayı, farklı toplumların kendine özgü niteliklerinin tanınmasını ve kabul edilmesini içerdiği gibi, söz konusu gruplar arasında hak ve fırsat eşitliğinin sağlanmasını da savunur. Çok kültürlülük, yalnızca farklılıkların hoşgörüsüyle karşılanması değil; aynı zamanda bireylerin bu adaletli yapının inşasında etkin roller üstlenmelerini de gerektiren katılımcı bir tutumu ifade eder. Ayrıca, çok kültürlülük yaklaşımı, egemen grubun toplum içindeki diğer kültürlerle bütünleşmeyi mümkün kılmak amacıyla geliştirdiği uyum süreçlerini de kapsar. Bu bağlamda, çoğulcu bir toplumsal düzenin sürdürülebilirliği açısından baskın grubun, çok kültürlü yapıyı içselleştirmesi ve desteklemesi, toplumlar arası etkileşimin sağlıklı biçimde düzenlenmesinde belirleyici bir unsur olarak öne çıkar (Karakuş, Göregenli & Umuroğlu, 2014).

2.3.2. Ulus-Ötesi Göçmenlerin Kültürel Uyum Süreçleri

Göç, bireylerin ve toplumların yer değiştirmesiyle farklı kültürel kimliklerin kesişmesine imkân tanıyan dinamik bir süreç olarak, hem göç edenlerin hem de ev sahibi toplumların sosyo-kültürel yapılarında köklü değişimlere neden olmuş; bu karşılıklı etkileşim, çokkültürlü toplumsal yapıların gelişmesinde önemli bir itici güç haline gelmiştir (Güvenç, 1999). Göçmenler, yeni yerleştikleri bölgelere yalnızca ekonomik ya da maddi unsurlarını değil, paralel biçimde özgün kültürel miraslarını, dil yapılarını ve kimlik anlayışlarını da beraberlerinde taşırlar. Bu durum, göçmenlerin kendi kimliklerini koruma çabaları doğrultusunda biçimlenmiş; yerel koşulların etkisiyle bu eğilim farklılıklar gösterse de, birçok göçmen yeni çevresiyle derin bir entegrasyona gitmektense öz kültürel özelliklerini muhafaza etmeyi tercih etmiştir (Çağırkan, 2016). Bu tür bir yönelim, göçmen toplumlarla yerleşik halk arasında zamanla kültürel değerler, kimliğe dair algılar ve aidiyet hissi etrafında çeşitli anlaşmazlıkların ya da gerilimlerin artmasına yol açabilmektedir. Burada “yerleşik halk” ifadesi, mahallede uzun süredir yaşayan,

doğrudan Türk kültürünü temsil eden ve bu kültürel kimlik üzerinden mekânsal ve sosyal aidiyet geliştirmiş grubu ifade etmektedir.

Hacıhasanoğlu (1996), kültürel kimlikler arasında ortaya çıkabilecek uyumsuzlukları "kimlik çatışması" olarak değerlendirmekte; ancak bu çatışmanın, zamanla kültürel etkileşim, uyum sağlama ya da asimilasyon gibi süreçler aracılığıyla dönüşerek, bir kimliğin diğerleri üzerinde baskınlık kurması sonucunda "kimlik uyumu"na evrilebileceğini belirtmektedir. Castles ve Miller'ın (2008) analizine göre, göçmenleri kabul eden ülkeler, bu süreci temelde üç farklı politika ekseninde şekillendirmektedir; aşamalı dışlayıcılık, asimilasyon ve kültürel çoğulculuğu benimseyen çokkültürlülük yaklaşımları. Asimilasyona dayanan yaklaşımda, göçmen bireylerden etnik, dini ya da kültürel özgünlüklerini terk etmeleri ve baskın toplumun değer sistemine entegre olmaları talep edilir. Bu anlayış içerisinde, özellikle göçmen çocuklarının ana dillerini korumaktan ziyade, egemen dilde eğitim alarak sosyo-kültürel entegrasyona yönlendirilmeleri öngörülür. Tarihsel süreçte birçok sanayileşmiş ülke tarafından uzun süre boyunca uygulanan bu yöntem, zamanla yerini daha kapsayıcı ve katılımcı entegrasyon stratejilerine bırakmıştır. Öte yandan, bazı ülkeler bu geçişi doğrudan bir değişim şeklinde değil; ayrımcı yaklaşımdan başlayıp, asimilasyona uğrayarak nihayetinde çokkültürlülük politikalarına yönelme biçiminde deneyimlemişlerdir.

Göçmenlerin içinde bulundukları toplumla kalıcı ve etkin bir şekilde bütünleşmelerini hedefleyen entegrasyon stratejileri, uzun dönemli sosyal uyum sağlamada sundukları çözümler bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Kaplan'ın (2015) değerlendirmesine göre, bu politikaların uygulanması sayesinde ev sahibi toplum ile göçmen topluluklar gün geçtikçe daha fazla bağ kurarak, kültürel bir kaynaşmayı

beraberinde getirmektedir. Söz konusu etkileşim, farklı kültürel geçmişe sahip bireylerin yeni yaşam alanlarında karşılaştıkları değer sistemleriyle kendi kültürel değerlerini harmanlamaları sonucunda, hibrit yapılar taşıyan özgün kimliklerin ve kültürel örüntülerin oluşmasına yol açmaktadır. Göçün küresel ölçekte ivme kazanması, çok katmanlı kimlik kümelerinin ve sentezlenmiş kültürel formların çeşitli coğrafyalarda görünür hale gelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda Ilgın ve Hacıhasanoğlu (2006), küreselleşmenin bu sürece katkısını, göçmenlerle yerleşik halk arasındaki uyumun, küresel düzlemde paylaşılan ortak değerler üzerinden şekillenmesiyle mümkün hâle geldiğini ifade ederek açıklar. Örneğin, hızlı yemek - hızlı yaşam alışkanlıklarının dünya genelinde benzer tüketim kalıpları yaratması ya da iletişim teknolojilerinin evrensel düzeyde yayılmasıyla beraber benzeşen iletişim biçimlerinin ortaya çıkması, bu kültürel bütünleşmenin pratik örnekleri olarak değerlendirilebilir.

Günümüzde, göç, kültür ve kimlik alanlarında meydana gelen köklü değişimlerde küreselleşmenin rolü artık kaçınılmaz bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel küreselleşmenin göç akımlarını nasıl biçimlendirdiğine dair tartışmalar, bir yandan kültürel tekdüzeliğe işaret ederken, diğer yandan çoğulcu yaklaşımların önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda Pieterse (2009), göç süreçlerinin üç temel noktaya evrildiğini ileri sürer. Bunlar; kutuplaşma, asimilasyon ve melez kimlik oluşumudur. Ölçekçi (2020), kutuplaşmayı; farklı toplumlar arasında öne çıkan toplumsal, etnik ve inanç temelli kimlik unsurlarının, küresel ortak zemin algısını gölgede bırakarak, kültürel etkileşim yerine ideolojik ve kimlik temelli ayrışmayı derinleştiren bir dinamik olarak tanımlar. Sosyal bilimler literatüründe, asimilasyon genellikle egemen kültürün daha az baskın olanı yutarak tek tip bir yapı yaratması olarak tanımlanır. Ritzer (2016) ise, küresel kültürün giderek ağırlık kazanmasının, yerel ve özgün kültürel dokunun zayıflamasına

yol açtığını; bu baskın yapıların, diğer kültürel biçimleri dönüştürüp kendine uyarlaması sonucu bireysel kimliklerin yeniden inşa edildiğini ve böylece melez kültürel formların ortaya çıktığını belirtir.

Melezleşme, asimilasyon anlayışının aksine göçmenlere mevcut kimlik unsurlarını korurken yeni kimlik alanları inşa etme imkânı tanır. Bu süreçte bireyler, geldikleri toplumla bütünleşme çabası içinde kimliklerini tarif ederken kimi zaman belirsizlik yaşayabilir; bu noktada kişisel değerler, ilgi alanları ve mesleki profiller gibi bileşenler kimlik inşa sürecinin temel dinamiklerini oluşturur (Karakuş, 2014). Melezleşme dinamiği, göçmenlere kendi özgün kimlik türleri geliştirme olanağı sunar; örneğin “Arnavut kökenli Türk vatandaşı” ya da “Hint kökenli İngiliz komedyen” tanımlamaları ile hem etnik hem de ulusal bağlarını aynı anda ifade edebilirler. Bu tür hibrit kimlik pratikleri, göçmenlerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde aidiyet hissini dönüştürerek, yeni bir uyum ve ilişki ağı kurmalarına katkıda bulunur (Çağırkan, 2016).

Göçmenler, asimilasyona zorlanmak yerine hem geldiği kültürel mirası hem de ev sahibi toplumda edindikleri yeni kimlik öğelerini bir arada tutarak özgün bir melez kimlik inşa edebilirler. Bu nedenle melezleşme, göçmenlik deneyiminin merkezi bir kavramı haline gelmiştir. Smith (2008) de göç ve göçmenlik tanımlarında meydana gelen dönüşümün ancak melez kimlik perspektifi tam olarak kavrandığında anlaşılabilceğini ileri sürer. Bu yaklaşıma göre melez kimlik, yerelden küresele uzanan çok katmanlı bir etkileşim sürecinin sonucunda oluşur ve bireyin hem aidiyetini hem de kimliğini yeniden inşa etmesine olanak tanır. Farklı etnik ve kültürel geçmişe sahip grupların temasıyla ortaya çıkan bu sürekli dönüşümü değerlendirmek için literatürde sıklıkla karşımıza çıkan kültürlenme kavramına bakmak faydalı olacaktır.

2.3.3. Kültürlenme (Kültürasyon) Kavramı

Göç, kültürlerarası disiplinlerde esasen bireylerin ve toplulukların yeni kültürel ortamlarla girdikleri alışverişler üzerinden ele alınır. Bu çerçevede kültürlenme, farklı kökenlerden gelen grupların birbirleriyle teması sonucunda ortaya çıkan ve hem toplumsal normları hem de bireysel algı ve davranış kalıplarını eşzamanlı olarak dönüştüren karmaşık bir uyum ve yeniden yapılanma sürecidir (Karakuş, 2024). Süreç, yalnızca bireylerin değil, aynı zamanda içinde bulundukları toplumsal yapının da dönüşümüne neden olan dinamik bir değişim döngüsünü ifade eder.

Kültürlenme süreci, bir yandan farklı kültürel toplulukların kesişim noktasında ortaya çıkan toplumsal ve kültürel dinamikleri, diğer yandan da bu kesişimin birey ve topluluklarda tetiklediği bilişsel-duygusal entegrasyon ve değişimleri kapsar (Karakuş, 2014). Berry (2005), kültürlenme sürecinin en az iki farklı kültürel topluluğunun aralıksız ve çift taraflı bir etkileşim ağını sürdürmesi sonucunda gerçekleşebileceğini öne sürer. Teoride bu karşılıklı etkileşimin eşit düzeyde gerçekleştiği varsayılsa da Montreuil (2001) bu sürecin pratikte, genellikle bir kültürün diğerine göre baskın duruma geldiğini savunur. Kültürlenme, farklı kültürel kökenlere sahip toplulukların, bir arada yaşadıkları süre boyunca, devamlı olarak temas kurduğu anda başlar ve bu çift taraflı etkileşim sonrası, taraflardan en az biri, bazen her ikisi, kendi kültürel yapısında ciddi etkileri olan bir dönüşüm yaşar (Sam, 2006). Ayrıca Sam'e (2006) göre bu sürecin temelini oluşturan üç bileşeni kültürlerarası temas, karşılıklı etkileşim ve kültürel değişimdir. Bu üç unsur, kültürel uyum süreçlerinin dinamik doğasını anlamak açısından belirleyici niteliktedir (Tablo 2.3.3.1).

Tablo 2.3.3. 1: *Sam (2006) Kültürleşmenin Temel Bileşenleri*

Tema	Açıklama
Temas	Kültürler, doğrudan ve sürekli etkileşimle kültürel değişimlere yol açar; bu temas yüz yüze, internet ya da medya yoluyla olabilir.
Karşılıklı Etki	Kültürler arası etkileşimde güç farkları bir grubun daha fazla etki yapmasına yol açar; ancak değişim her iki grup üzerinde de olur.
Değişim	Kültürler arası etkileşimde bireylerde ve topluluklarda kalıcı değişiklikler gerçekleşir; hangi unsurların değiştiği önemlidir.

Berry ve arkadaşları (1989) ise kültürleşme süreci sonucunda meydana gelen değişimleri beş ana başlık altında sınıflandırmışlardır. Berry ve arkadaşlarına (1989) göre kültürleşme süreci fiziksel, biyolojik, kültürel, sosyal ve psikolojik değişimler gibi sınıflara ayrılarak, süreç bu temel kategoriler altında şekillenmektedir (Tablo 2.3.3.2).

Tablo 2.3.3. 2: *Berry ve ark. (1989) Kültürleşme Sınıflandırması*

Sınıflandırma Kategorisi	Açıklama
Fiziksel Değişimler	Yeni coğrafyaya adaptasyon, çevresel koşullar ve nüfus yoğunluğundaki değişim.
Biyolojik Değişimler	Beslenme alışkanlıklarında değişim ve sağlık profillerinde farklılaşma.
Kültürel Değişimler	Politika, ekonomi, din ve sosyal organizasyonlarda yapısal dönüşümler.
Sosyal Değişimler	Grup aidiyetleri ve sosyal ağların yeniden yapılanması.
Psikolojik Değişimler	Davranış, bilişsel süreçler ve duygusal tepkilerde bireysel uyum süreçleri.

Berry ve arkadaşlarına (1989) göre kültürleşme, bahsettikleri beş temel boyut doğrultusunda, göçmenlerin yeni toplumsal çevreyle karşılıklı etkileşime girdikçe, hem resmi kurum ve topluluk yapılarını hem de bireylerin bedensel alışkanlıkları ve içsel deneyimlerini eş zamanlı olarak dönüştüren kapsamlı bir yeniden şekillenme sürecidir. Bu bakış açısı, kültürel temasın yalnızca bir boyutta değil; yapısal düzenlemeler, sosyal

ağlar, biyolojik tepkiler ve psikolojik uyum dinamiklerinin iç içe geçtiği dinamik bir yenilenme döngüsü yarattığını öne sürer. Kültürel dönüşüm her zaman dış çevreyle etkileşim sonucu kendiliğinden gelişmeyebilir; bazı bireyler ya da kültürel topluluklar, kendi kültürel kimliklerini koruma amacıyla bu değişim sürecini bilinçli biçimde yavaşlatabilir ya da hâkim kültürün norm ve değerlerine entegre olmayı isteyerek reddedebilirler. Şeker'in (2005) değerlendirmesine göre, bu durum kültürlenmenin yalnızca pasif bir uyum süreci olmadığını; aksine, bireylerin kendi kültürel kimliklerini korumaya yönelik bilinçli tepkileriyle şekillenen tepki odaklı bir süreçtir. Çokkültürlü ortamlarda, bireylerin ve grupların kimliklerini korumayı mı yoksa yeni kültürel ilişkiler geliştirmeyi mi tercih edecekleri; aynı zamanda hangi kültürlenme yolunu seçecekleri sorusunun cevabını belirler. Berry ve arkadaşları (1989), bu tercihi iki temel soruya verdikleri olumlu ya da olumsuz yanıtlarına dayandırır:

“Özgün kültürel kimliğimi devam ettirmek istiyor muyum?”

“Başka kültürlerle ilişki kurmayı istiyor muyum?”

Bu iki soruya verilen olumlu/olumsuz yanıt kombinasyonları, dört ayrı kültürlenme stratejisini meydana getirir (Tablo 2.3.3.3).

Tablo 2.3.3. 3: Berry ve ark. (1989) Kültürlenme Stratejileri Tablosu

Kültürel Kimliğin Korunması	Baskın Kültürle Etkileşim	Kültürlenme Stratejisi	Açıklama
Hayır	Evet	Asimilasyon	Birey kendi kültürel kimliğini terk eder ve baskın kültüre tamamen uyum sağlar.
Evet	Hayır	Ayrılma	Birey kendi kültürüne sıkı sıkıya bağlı kalır ve baskın kültürle etkileşimden kaçınır.
Evet	Evet	Bütünleşme	Birey hem kendi kültürünü korur hem de baskın kültürle aktif bir şekilde etkileşim kurar.
Hayır	Hayır	Marjinalleşme	Birey ne kendi kültürünü sürdürür ne de baskın kültürle ilişki kurar; sosyal bağlar zayıflar.

Berry ve ark. (1989) tarafından geliştirilen kültürlenme kuramı, bireylerin farklı kültürel bağlamlarda benimsedikleri uyum stratejilerini dört temel eğilim doğrultusunda sistematik biçimde sınıflandırır. Asimilasyon eğiliminde birey, ait olduğu kültürel yapıyı terk ederek, egemen toplumun yaşam biçimini, değerlerini ve sosyal normlarını içselleştirerek bu yeni yapıya bütünüyle entegre olmayı hedefler. Ayrışma eğiliminde ise birey, kendi kültürel kimliğini koruma yönünde direnç gösterirken, baskın kültürle ilişkilenemeyi tercih etmez. Bütünleşme stratejisinde birey, öz kültürel kimliğinden vazgeçmeden, ev sahibi toplumun normlarıyla da aktif bir ilişki geliştirir; böylece her iki topluma da bağlılık gösteren çift taraflı bir kimlik ve aidiyet inşa eder. Buna karşılık marjinalleşme durumunda birey, ne kendi kültürel geçmişiyle bağını sürdürür ne de yeni toplumun değerlerine adapte olabilir. Bu stratejiler, bireyin kültürel çoğulluk içinde kimliğini nasıl konumlandığını analiz etmede kuramsal bir zemin sunar.

Bireylerin benimsediği kültürlenme stratejileri, hem zaman dilimine hem de içinde bulundukları sosyal bağlama göre değişkenlik gösterebilir. Sam (1997), bireylerin tek ve sabit bir stratejiyle hareket etmek zorunda olmadığını; aksine, bulundukları ortamın

dinamiklerine göre stratejik tercihlerinde esneklik gösterebileceklerini ifade etmektedir. Bu doğrultuda, bir kişinin özel yaşam alanında geliştirdiği kültürel yönelim ile kamusal alanlarda benimsediği yönelim birbirinden farklı biçimlerde tezahür edebilir.

Göçmen toplulukları üzerine yapılan çeşitli araştırmalar, bireylerin geldikleri yeni yaşam alanlarında entegrasyon sürecinde bütünleşme stratejilerini kullanmalarını hem etkili hem de yaygın bir seçim haline getirdiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan, marjinalleşme eğilimlerinin oldukça nadir görülmesinin yanı sıra, bu stratejiyi benimseyen bireylerin kültürel uyum süreçlerinde sınırlı başarı elde ettikleri tespit edilmiştir (Karakuş, 2014). Kültürlenme olgusu, ağırlıklı olarak uluslararası göç çerçevesinde incelenmesine rağmen, benzer süreçlere iç göç örneklerinde de rastlanabilmektedir; bu durum, yerel kültürel farklılıkların derecesi ve yoğunluğuna bağlı olarak çeşitli biçimlerde tezahür etmektedir. Berry ve diğer araştırmacıların (Berry, 2005; Berry ve diğerleri, 1989) yaklaşımına göre, kültürlenme süreci yalnızca uluslararası göçmen deneyimleriyle kısıtlanmamalı; aynı coğrafi alanda varlık gösteren ve birbirinden farklı kültürel kimlikleri barındıran yerel toplulukların da bu kapsamlı sürecin analizine entegre edilmesi gerekmektedir.

Ülkemiz bağlamında yapılan bir çalışmada, Şeker (2005), Bulgaristan'dan gelen göçmenlerle, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden İzmir'e yerleşen grupların entegrasyon süreçlerini karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Bu araştırmada, Berry ve ark. (1989) tarafından ortaya koyulan kültürlenme modeli temel alınmış; elde edilen sonuçlar, iç göç gerçekleştiren bireylerin benimsediği eğilimleri, uluslararası göç deneyimindeki kişilerin entegrasyon sürecinde benimsediği eğilimlerle büyük ölçüde örtüştüğünü göstermiştir. Ayrıca, çalışma kültürleşme kuramının yalnızca uluslararası göç olaylarını açıklamakla kalmayıp, iç göç süreçlerine de uygulanabilir bir yorumlama çerçevesi sunduğunu; göçün

gerçekleştirdiği bölgelerin hem köken yer hem de yeni yerleşim alanlarındaki mekânsal özelliklerin bu sürecin seyrinde belirleyici rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Kültürlenme, çoğunlukla iki farklı grubun bir arada yaşamasıyla gerçekleşen temas ve bağlar sonucu biçimlenen ve tarafların birbirini etkileyerek dönüştürdüğü çift yönlü bir süreç olarak açıklansa da Berry (2005) bu tanıma önemli bir güç ilişkileri boyutu kazandırmıştır. Ona göre, egemen konumdaki grup, kültürlenme sürecinin hangi şartlarda, ne ölçüde ve hangi çerçevede gerçekleşeceğine karar vermek gibi ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Bu güç asimetrisi, yalnızca uyum sürecinin yönünü değil, aynı zamanda bireylerin benimsediği entegrasyon eğilimlerini de doğrudan şekillendirmektedir. Bu bağlamda bütünleşme modeli, göç süreçlerinde en ideal ve dengeli sonuçlara ulaşılabilen bir strateji olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, sağladığı çift yönlü benimseme ile özellikle kimliklerin sabit değil, çok katmanlı ve esnek biçimlerde yeniden üretildiği melez kimlik yapılarının gelişimini destekler. Şeker'in (2005) vurguladığı gibi, melez kimlik, bireyin hem kendi kültürel mirasıyla bağını koparmadan sürdürebilmesini hem de içinde bulunduğu yeni kültürel çevrenin unsurlarını benimseyerek çok boyutlu bir benlik inşa etmesini mümkün kılar.

Göçmenlerin yeni kültürel çevrelere adapte olma süreçlerini ve bu dönüşümsel değişiklikleri anlamlandırmada, "kültürlenme" (acculturation) kavramı temel teorik araçlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Literatürde "acculturation" kavramı bazı kaynaklarda "kültürleşme" terimiyle de kullanılmakta olup, bu iki kullanımın çalışmalarda birbirine yakın anlamlar taşıdığı görülmektedir. Bu teorik yaklaşım, göçmenlerin kültürlenme süreçleri üzerine odaklanan kültürlerarası çalışmalarla paralel olarak, yerleşik toplumların göçmenlere yönelik tutum ve davranışlarını çözümlemeyi amaçlayan sosyal psikoloji araştırmalarında da ele alınmaktadır (Göregenli, 2014).

Küreselleşmenin getirdiği hızla artan göç hareketleri, hem bireysel düzeydeki kimlik ve mekânsal ilişkileri etkileyip, hem de toplumsal yapıları kültürel örüntüler ekseninde yeniden biçimlendiren dinamik süreçleri de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda göç olgusu modern dünyada, kalıplaşmış toplumsal düzeni kökten yenileme ve küresel etkileşimlerde kritik bir rol oynama özelliği taşımaktadır.

2.4. Kültürel Etkileşim Süreçlerinin Mekânsal Yansımaları ve Mahalle Düzeyinde İncelemeler

Bu bölüm, kültürel etkileşim süreçlerinin mekân üretimi ve mekânsal dönüşüm üzerindeki etkilerini ele alarak, kimlik ve mekân arasındaki karşılıklı etkileşimi kavramsal ve ölçek temelli bir perspektiften tartışmaktadır. Bu çerçevede; mekân-kimlik ilişkisinde öne çıkan kavramlar tanımlanmakta, kültürel etkileşimlerin ve yerel kimlik dönüşümünün mekânsal düzlemdeki yansımaları incelenmekte ve özellikle mahalle ölçeği üzerinden bu dönüşümün özgün örüntüleri analiz edilmektedir.

2.4.1. Mekân- Kimlik İlişkisinde Öne Çıkan Kavramlar

Toplumsal bağlamda mekân, yalnızca bireyin davranış ve kimliğini şekillendiren bir çevre değil; aynı zamanda insan müdahaleleriyle sürekli biçimlenen dinamik bir yapı olarak değerlendirilmelidir (Harvey, 2003). Bu karşılıklı ilişki, birey ile mekân arasında kesintisiz bir etkileşim ve eşzamanlı bir evrim sürecinin yaşandığını göstermektedir. Öte yandan, temel fiziksel gereksinimlerin karşılanması amacıyla oluşturulan mekânsal yapılar, zaman içerisinde kullanıcılarının yüklediği sembolik ve duygusal anlamlar sayesinde yeni işlevler kazanmaktadır (Güleç Solak, 2017). Bu çerçevede mekân, yalnızca fiziksel bir zemin değil, insanların sosyal pratikleriyle dokunan ve bu pratikler aracılığıyla sürekli yenilenen bir ortamdır. İnsanın mekânı hem tasarlayan hem de ona

ruh kazandıran özne olması, mekânın dinamik ve sürekli dönüşen doğasını besleyen temel unsurlardan biridir. Bu mekanlar kimi zaman bireyin yaşamında denge sağlayan bir unsur, kimi zaman belirleyici bir güç, kimi zamansa arka planda kalan bir öge olarak işlev görür; ancak her koşulda hem bireysel hem de toplumsal kimliklerin inşasında temel referanslar oluştururlar. Toplumsal normların mimari tercihler ve şehir planlaması aracılığıyla somutlaşması, mekânı bu kuralların işlendiği bir haritaya dönüştürür. Böylece mekân, barındırdığı toplulukların inançlarını, geleneklerini ve yaşam biçimlerini yansıtan; aynı zamanda bu değerlerce biçimlendirilen çok katmanlı bir anlam haritasıdır. Kişinin mekânla kurduğu ilişki ise salt dışarıdan gözlenen etkileşimlerden ibaret kalmayıp, zihinsel imgeler ve duygusal deneyimlerle şekillenen içsel bir süreçtir (Rapoport, 1990). Bu süreç, bireyin zaman ve mekan algısı ile içinde bulunduğu sosyal çevre ve kişisel geçmişi doğrultusunda mekâna yüklenen anlamları sürekli olarak yeniden yorumlayarak zenginleştirmektedir.

Mekân ve anlam ilişkisinin ele alındığı çalışmalarda, fiziksel çevrenin yalnızca görünen somut yönü değil, bireylerin ruhsal durumları, zihinsel algıları ve kültürel uygulamalarıyla kesişen yönleri de dikkate alınmaktadır. Bu sebeple, mekân ve birey arasındaki etkileşimi anlayabilmek adına, genel olarak araştırmalarda, "yer kimliği", "yerle kurulan bağ" ve "yer algısı" gibi kavramların ön plana çıkarıldığı görülmektedir (Gustafson, 2001). Bu terimler, insanların mekanla ilişkilerini ve bu ilişkinin onların içsel dünyalarındaki yansımalarını açıklamada önemli analitik araçlar olarak kullanılmaktadır.

Kişilerin yaşadıkları çevreyle kurdukları ilişki, aidiyet, özdeşleşme ve sahiplenme duyguları tarafından şekillendirilmektedir. Bu duygusal temeller, bireylerin bulundukları mekâna kendi kimliklerine ait anlamlar ve özellikler atfetmelerine yol açar (Spencer, 2005). Bu sürecin bir yan etkisi olarak, göç deneyimleri sırasında ortaya çıkan kimlik

belirsizlikleri, yeni yaşam alanının benimseniş ve bu çevre içinde bireysel ya da kolektif hafıza ürünlerinin mekansal yansımaların yarattığı güven duygusuyla hafifleyebilmektedir. Dolayısıyla bireyler ve topluluklar için mekân, kimlik inşasının yeniden kurgulanmasına olanak tanıyan dinamik bir zemin işlevi görür. Sosyo-psikolojik yaklaşımlar ise, kimliğin toplumun yerleşik normlarıyla sürekli etkileşim içinde evrilen, aktif ve katmanlı bir yapı olduğunu ortaya koyar. Hem iç göç süreçlerinde hem de uluslararası göçün ardından gözlemlenen kimlik sorunları, mekan ile kimlik arasındaki ilişkinin süreklilik arz eden, esnek yapısını daha da belirgin hale getirir. Hall (1987), kimliği geçmiş deneyimler, mekânsal aidiyet hissi ve bilinçdışı yönelimlerin kesişiminden sürekli olarak yeniden üretilen akışkan bir yapı olarak tanımlarken, Chambers (2005) bu evrimin sabit bir bitiş noktası olmaksızın devam ettiğini ileri sürer. Simmel (2000) ise kentsel ortam ile bireyler arasındaki karşılıklı etkileşimleri çözümleyerek, şehrin yapısını oluşturan mekanların insanların davranış kalıplarını nasıl biçimlendirdiğini ortaya koyan öncü bir sosyologdur. Simmel'e (2000) göre, büyük kentlerin yoğunluğu ve hızı, bireyde kalıcı zihinsel uyum süreçleri başlatır ve bu dönüşüm, insan ilişkilerinin biçimlenmesinde belirleyici bir rol oynar. Ayrıca modernliğin kentsel bağlamda anlaşılması, yalnızca toplumsal yapıların değil, aynı zamanda yapısal planlamalar, mekânsal organizasyon ve görsel estetik gibi fiziksel unsurların da analiz edilmesini gerektirir. Bu nedenle, kimliği yalnızca belirli bir mekâna ya da toplumsal yapıya indirgemek, onun çok yönlü doğasını kapsamlı bir biçimde açıklamakta yetersiz kalır.

Dovey (1999), bir mekânın biçimlenmesinde belirleyici unsurun, birey ile mekân arasındaki zamansal ve deneyimsel etkileşim sonucunda ortaya çıkan sahiplenme duygusu olduğunu ileri sürmektedir. Bu çerçevede, 'yer' kişinin aidiyet duygusunu somut

bir alan hâline getirir. Kişisel kimlikle doğrudan bağlantılı olan yaş, toplumsal roller, kültürel normlar, cinsiyet ve sosyal konum gibi öğeler, bireyin yer ile kurduğu ilişkiyi doğal olarak biçimlendirir. Öte yandan Moneo (1998), mimarlığın varlığını sürdürebilmesinde yer kavramının merkezi bir rol oynadığını vurgular. Ona göre, yer yalnızca mimariyi fiziki bir yapı olarak somutlaştırmakla kalmaz; eşzamanlı olarak mekânın taşıdığı öznel anlamı da korur. İnsan ise içinde bulunduğu yerden edindiği yaşamsal deneyimi ve enerjiyi, anlamlı bir mekânsal bağa dönüştürerek o çevreyle içselleştirilmiş bir ilişki kurar. Bu bağlamda mekân, sadece fiziksel bir alan yaratmanın ötesinde, onu biçimlendiren bireyin yaşam deneyimlerinin somut bir yansımasıdır. Kişi, çevresiyle sürekli ve döngüsel bir şekilde etkileşim hâlinde kalarak kendi mekânsal dünyasını inşa eder. Kuramsal düzeyde “yer” kavramı, mekânı bütünüyle oluşturan tüm deneyimlerin örüntüsüdür; bu çok boyutlu örüntünün gözle görülür karşılığı ise mekânsal üretimdir. (Morley&Robins, 1997) Başka bir bakış açısına göre ise mekân, içindeki anlam dizilerini bireyin yorumlama süreciyle kazanır; çevre algısı ile mekân yaratma yetisi birbirini daimi besleyen iki faktördür. Günlük yaşam pratikleri, bireye çevreyle başa çıkma becerileri kazandırır da, gerçekten “kendine ait” bir mekân kurmak, yüzeysel bilgiden öte uzun süreli deneyimlere gereksinim duymaktadır. Sonuçta yerin maddi formu, o mekâna duyulan aidiyet hissiyle paralel olarak anlam kazanır ve bu birliktelik birbirinden ayrı düşünülemez (Asiliskender, 2004).

Mekân, sadece kimliğin şekillenmesinde değil; bireylerin anılarını besleyen hafıza ve hatırlama süreçlerinde de temel bir rol oynayan ve bu süreçte kendini aktif bir şekilde dönüştüren bir alan olarak yorumlanabilir. Bu özellik, geçmiş deneyimlerin güncel yaşantıya taşınarak yeniden anlamlandırılmasını mümkün kılar. Bellek, ilk etapta bireysel bir fenomen olarak düşünülse de sosyal ve kültürel dokular arası kurduğu güçlü

bağlantılar sayesinde, kişisel deneyimlerin yanı sıra toplumsal hafızanın inşasında da etkin bir rol üstlenir. Halbwachs'ın (2018) belirttiği üzere, hatıraların tam anlamıyla kavramsallaşabilmesi, onların ait oldukları daha geniş bütüne bakarak ve daha geniş bir perspektifle yorumlayarak gerçekleşir çünkü bireylerin her ne kadar kişiye ait deneyimleri olsa da bu deneyimler gerçekleştikleri sosyal kesişim noktalarıyla zenginleşir. Bellek, yaşanan deneyimlere yüklenen anlamı oluşturma sürecinde, etkileşim kurulan kişilerden, mekânlardan ve imgelerden güç alarak sürekli yeniden inşa edilir. Bu çerçevede kolektif bellek, toplumsal birliktelik paylaşılan ve onlar için değer taşıyan ortak anılar toplamı olarak şekillenmektedir (Zelizer, 1995). Zaman akışıyla bireyler arasında; simgesel işaretler, kültürel kodlar, toplumsal normlar ve görsel temsiller aracılığıyla aktarılan bellek, bu öğelerin sürekliliği sayesinde kolektif hafızanın yapılanmasında merkezi bir rol oynar (Olick, 2014). Bu hafıza türü, bir topluluğun veya belirli bir mekânın tarihsel ruhunu analiz edip aktarırken, bireylerin geçmiş deneyimlerine dayalı algılarını ve geleceğe ilişkin öngörülerini besleyen işlevsel bir araç olarak hizmet eder. Aynı zamanda toplumsal dokuda yatay sosyal ağlarla dikey hiyerarşileri yeniden düzenleyerek, dinamik bir yeniden kurgulama sürecini mümkün kılar (Keskin, 2022). Bu etkileşim, yalnızca kişilerarası ilişki düzeyinde kalmayıp tüm bu sürecin, mimari tercihlerin ve kamusal ritüellerin oluşumunda da merkezi bir rol üstlenmesini sağlar. Böylece kolektif bellek, sadece geçmiş anımsamanın ötesine geçerek kültürel kodların yorumlandığı ve toplumu şekillendiren temel bir mekanizma haline gelir.

Kolektif bellek, bireylerin kimlik oluşturma süreçlerinde işlevsel bir bileşen olarak rol oynar; yalnızca geçmişe ait izleri barındırmanın ötesine geçerek, güncel yaşam pratiklerine rehberlik eden simgesel ve kavramsal altyapılar geliştirir. Bu yaratıcı mekanizma, topluluk üyeleri arasında paylaşılan bir gelecek tasarımı ve dayanışma

duygusunun pekişmesine zemin hazırlar (Bilgin, 2013). Göçmenler, geldikleri yeni çevrelere uyum sağlarken, mekânsal dönüşümlerde yalnızca yapıların fiziksel değişimi değil; aynı zamanda simgesel değerler ve günlük yaşam pratiklerinde çoğu mekanda gözlemlenebilecek kültürel göndermeler de ön plana çıkmaktadır. Göçmenlerin kendi geçmişlerine ait mekânsal izleri geldikleri bölgeye ait yerel özellikleriyle iç içe geçerek yeni, hibrit anlatılar üretir. Bu kaynaşma, hafızanın çift yönlü aidiyet duygusunu besleyen bir etki yaratır (Çetinkaya & Göközkut, 2021). Böylece, kültürel kimliklerini temsil eden simgesel öğelerle zenginleştirdikleri alanlar, zamanla somut aidiyet noktaları oluşturur; bu alanlarda günlük yaşam pratikleri, hem göçmen kökenlerinin hem de yerel kültürün özellikleriyle harmanlanarak yeniden yorumlanır. Bu gruplar bir yandan kendi dil ve kültürel pratiklerini koruyarak aralarındaki bağı güçlendirirken, diğer yandan ev sahibi toplumun dilini ve toplumsal değerlerini içselleştirerek çift yönlü bir etkileşim süreci geliştirir. Bu dinamik, belleğin mekânda somutlaştığı, benlik ile aidiyetin iç içe geçtiği anlam yüklü sosyal alanların oluşumuna zemin hazırlar (Bilgin, 2007).

Her mekân, sahip olduğu mimari karakteristikler ile orada yaşayanların yüklediği toplumsal anlamları birleştirerek çok katmanlı bir bellek ağı oluşturur. Bu ağın bütünlüğü, mekânı evrensel ölçekteki diğer alanlardan ayıran yerel özellikleri görünür kılar ve kimliğin mekânsal temsiline katkıda bulunur. Küreselleşmenin ve göç hareketlerinin mekânda bıraktığı izler, toplumsal etkileşim ağlarıyla iç içe geçerek hem fiziksel hem de sosyokültürel dönüşümlerin kesişim noktasını oluşturur. Bu dönüşüm sürecinin tam kalbinde ise bireylerin mekânı kendi deneyimleri doğrultusunda içselleştirme pratikleri yer alır; bu pratikler aidiyet duygusunun yanı sıra kendileme süreci olarak karşımıza çıkmaktadır (Göregenli, 2021). “Kendileme” kavramı, bireylerin veya toplulukların mekâna atfettikleri anlamı yaratıcı bir eylem olarak kurgulayıp yeniden üretmelerine

odaklanır ve böylece yerel kimliğin mekânsal ifadesindeki dönüşümünü yönlendirir. Pol (2002), bu pratiğin kimlik sürekliliğini sağlarken mekânsal semboller aracılığıyla paylaşılan değerleri nasıl güçlendirdiğini vurgular. Göregenli (2021), kendilemenin değişim sürecinde hem niyet hem de eylem boyutunu kapsayan, mekânın işlevsel dönüşümüne zemin hazırlayan bir mekanizma olduğunu öne sürer. Bilgin'e (2007) göre ise kendileme, mekân üzerindeki hâkimiyet ve sahiplik duygusunu somutlaştıran, kontrolü ifade eden kritik bir süreç olarak ortaya çıkar.

Kentsel mekânlar bireysel mülkiyetle tanımlanmasa da kendileme pratikleri bireylerin bu alanlara kendi deneyim ve değerlerini yansıtmasına imkân tanır; böylece mekanlar sembolik bir "sahiplenme" düzeyine erişir (Bilgin, 2007). Kişisel deneyimlerin mekâna yansıtılması, bireylerin oraya duyduğu aidiyet hissini ve duygusal bağlılığını derinleştirir. Göregenli (2021), kendilemeyi yalnızca fiziksel müdahaleler değil, aynı zamanda sosyal etkileşimlerin ve algısal anlam katmanlarının yeniden kurgulandığı etki süreci olarak görür. Ilgın ve Hacıhasanoğlu'nun (2006) ifadesinde ise bu dinamik; bireyin mekân üzerinde "sahiplenme" hissi geliştirmesi, "korunan alan" adı verilen psikososyal güvenlik bölgelerinin inşası ve derinleşen "yer bağlılığı" olmak üzere üç temel bileşenin etkileşimiyle beslenir. Bu bağlamda, kendileme, göçmenlerin yeni ortamlarla uyum sağlamasında ve yerel kimlik yapılarının çok boyutlu olarak yeniden şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır.

2.4.2. Kültürel Etkileşim Süreçlerinin ve Yerel Kimlik Dönüşümünün Mekansal Yansımaları

Toplumlar tarih boyunca öz niteliklerini korusa da, farklı kültürel çevrelerle girdiği etkileşim ve teknolojik gelişmeler nedeniyle sürekli bir yenilenme süreci geçirirler; bu süreçte uyum kapasitesini yitiren kültürler, toplumsal beklentileri

karşılama başarısızlığa uğrayabilmektedir (Arslanoğlu, 2000). Günümüz modern sosyal yapılarındaki değişimde merkezi rol oynayan yoğun göç hareketlerinin etkisiyle, kültürel dönüşüm, yeni yerleşen bireylerin kendi değer sistemlerini ev sahibi toplumun normlarıyla uyum içinde kaynaştırmasıyla daha belirgin hale gelir. Göçmenler yalnızca kültürel unsurlarını taşımakla kalmaz; ev sahibi halkla temas halinde oldukları her bir alanda, toplumsal dokunun yeniden inşasına katkıda bulunur. Bu karşılıklı alışveriş, sosyal sistemlerin uyum içinde gelişmesini mümkün kılar. Ne var ki, göçmenlerle yerel nüfus arasında güçlü entegrasyon mekanizmaları kurulmadıkça oluşan ayrışmalar, bu dinamiği zayıflatır ve ortak uyumu sekteye uğratar.

Mekân ile kültür arasındaki etkileşim, toplulukların çevrelerine ilişkin değer, norm ve inançlarını sahiplenmeleriyle başlar; bu benimseme süreci, ortak kullanım alanlarının hem fiziksel dokusuna hem de sembolik katmanlarına yansır. Farklı perspektif ve değer sistemlerine sahip gruplar, bulundukları mekânlara kendi özgün anlam yapılarını ekleyerek yerel kimliğin sürekli evrimleşen yapısını ortaya çıkarır; bu çok katmanlı izler, kimlik oluşumunun dinamik doğasını hem açığa çıkarır hem de besler. Aynı coğrafi alanda bir arada var olan çeşitli toplulukların bıraktığı kültürel izler ise, yerel kimliğin sürekli dönüşümünün somut göstergeleri olarak belirir.

Berry (2005) benzer şekilde ifadesinde; göçmenlerin, yanlarında taşıdıkları özgün davranış kalıpları ve alışkanlıklar sayesinde yerleştikleri mekânda kendilerine has bir aidiyet inşa etme çabasına girdiklerini savunur. Bu süreçte, ev sahibi toplumsal dokuyla etkileşim halindeyken ya kültürleşme mekanizmalarına dahil olup yeni normları içselleştirir ya da karşılaştıkları kültürel yapıların etkisiyle davranış biçimlerini ve yaşam alışkanlıklarını yeniden tanımlarlar (Berry, 2005). Bu çift yönlü etkileşim, yerleşim alanlarındaki mekân kullanım biçimlerini baştan aşağı dönüştürerek göçmenlerin

değerleriyle yerel normların sentezlenmesine yol açar. Örneğin, 1950’lerde yoğunlaşan kırsal-kentsel göç, plansız gecekondü mahallelerinin yaygınlaşmasına yol açmış ve buralarda yaşayanlar, köy yaşamının pratiklerini kent koşullarına göre yeniden biçimlendirmek zorunda kalmıştır. Bu mahallelerde kırsal kökenli unsurlar, kentsel sosyal dinamiklerle iç içe görünürken, göçmen gruplar genellikle işçi semtlerinde pazarlar, toplanma alanları ve benzeri mekânsal organizasyonlar aracılığıyla kendi kültürel izlerini somutlaştırmıştır (Tümtaş & Ergun, 2016). Benzer şekilde göçmenler, ev sahibi toplumun içine entegre olurken aynı zamanda kendi kökenlerine ait değerleri de mekânsal düzenlemelere yansıtarak; özellikle konut bölgelerinde, daha uygun maliyetli fakat yoğunlaşmış bir yerleşim yapısının oluşmasına sebep olmaktadır. Böylece, farklı kültürel öğeler, yerel sosyal alışkanlıklar ve yaşam biçimlerine yeni katmanlar eklenir. Göçmen topluluklar, geleneksel yaşam biçimlerini korumaya özen gösterirken, bulundukları mahallelerde ticari ve sosyal işlevler üstlenen yeni alanların üretimine katkıda bulunurlar. Kültürel alışkanlıkların mekân kullanımını değiştiren etkisi, örneğin geleneksel alışveriş caddelerinin, yerel ürünlerin yanı sıra, göçmen mutfak kültürleri, el sanatları ve diğer kültürel öğeleri de bünyesinde barındırarak çeşitliliğin artmasına yol açar. Sonuç olarak bu dinamik süreç, mekânların yalnızca ekonomik işlevsellikten uzaklaşarak, çok kültürlü etkileşimin yaşandığı ortak sosyal ortamlara dönüşmesini beraberinde getirir. Bu dönüşüm hem fiziksel çevrenin hem de bu çevre ile etkileşim içinde olan toplulukların sosyal yapısının yeniden kurgulanmasına neden olur.

Tüm bu sürecin temelinde yatan kültürel farklılıkların bir aradalığı; göçmen gruplar ile yerel nüfus arasındaki iletişimin yoğunlaşmasını sağlayarak, mekânın kullanım biçimlerinde radikal yeniliklere de zemin hazırlar. Dijital çağın getirisi teknolojik araçlar ve küreselleşme özellikle genç kuşakların daha önce aşına olmadıkları

kültürel düzenlemelerle hızlıca bütünleşmelerine olanak tanır. Bu kapsamda, bölgeye gelen üniversite öğrencileri gibi enerjik topluluklar, çevrimiçi platformlar ve dijital iletişim araçları üzerinden yoğun etkileşime girerken, var olan mekansal düzenin homojenleşmesinde belirleyici rol üstlenirler. Böylece şehirlerin sosyal dokusu, kültürel çeşitliliğin özgün unsurlarını da bünyesinde barındıran daha kapsayıcı yapılar şeklinde yeniden biçimlenir.

Bireylerin kültürel eğilimleri, her yeni çevrede entegre olma çabasıyla zamanla evrilir; bu süreç, ani ve köklü değişimler yerine, mevcut davranış biçimlerinin kademeli olarak yeniden şekillenmesiyle gerçekleşir (Sam, 2006). Bu çerçevede Rouen'in (2017) 1950' li yıllarda İstanbul'da yaşam konulu araştırmasında ortaya koyduğu bulgular kayda değerdir. Rouen, kalabalık ailelerin kültürel miraslarını, konut kullanım biçimleri aracılığıyla anlamlı ve yaşanabilir alanlara nasıl dönüştürdüklerini ortaya koyar. Örneğin, aynı apartmanda ikamet eden aile bireyleri, günün büyük bölümünü büyükannenin yaşadığı dairede geçirerek, yemek vakitlerini, hazırlık sürecini ve çamaşır, bulaşık yıkama gibi ortak günlük işlevleri yerine getirir. Bu durum aile bireylerinin gün boyunca toplu yaşam pratiği sergilediğini; akşam saatlerinde ise kendi özel alanlarına çekilerek bireysel dinlenme düzenlerine yöneldiğini ortaya koyar (De Rouen, 2017: Aktaran Chagel & Gültekin, 2023).

Kültürel yönelimlerin, bireylerin eylemlerini ve alışkanlıklarını nasıl kurgulayacağına temel bir rol oynadığı, bu yönelimlerin eski yaşamışlıklarla kurulan bağlara dayanarak şekillendiği kabul edilir. Göçmenler özelinde bakıldığında, köken toplumlarından edindikleri davranışsal kodlarla yeni mekânsal düzenlemeleri nasıl benimsedikleri arasında sıkı bir etkileşim olduğu görülmektedir. Kılıçkırın (2017), bu bağlamda eski yerleşim yerinden ayrılmanın göçmenlerde derin bir eksiklik duygusu

yaratabileceğini, ancak aynı kişilerin bu tür duygusal boşlukları doldurmak için "eski dokuyla" yeniden temas kurmaya ve hafızada anımsanan, eski, gündelik yaşam pratiklerini devam ettirmeye yönelik çabalar sergilediklerini vurgular. Bu bağlamda yaptığı çalışma ile Londra'ya yerleşen Kürt göçmenlerin, eski yurtlarındaki yaşam atmosferini güncel mekanlarına taşımak için kendi yöntemlerini geliştirdiklerini göstermektedir. Geleneksel dokuma örtüler, el yapımı seramikler ve zanaat ürünleri gibi önceki evlerinden getirdikleri kişisel ürünleri yeni yaşam alanlarında sergileyerek; hem geçmişle kurdukları bağı somutlaştırmakta hem de yabancı kentsel çevrede tanıdık bir atmosfer yaratmaktadırlar. Bu strateji, göçmenlerin hem psikolojik uyum sağlamalarına yardımcı olur hem de "aidiyet" duygusunu sürdürerek mekânla bellek arasında bağ kurmalarını mümkün kılar.

İlgın ve Hacıhasanoğlu'nun (2006) Almanya'daki Türk kökenli göçmenler üzerine yürüttükleri araştırma, Türk kökenli göçmenlerin hem özel yaşam alanlarında hem de kamusal mekânlarda kültürel aidiyetini aktif biçimde koruduğunu göstermektedir. Ev içi düzenlemeleri yöresel dokuma ürünler, geleneksel mutfak gereçleri ve süs eşyalarıyla anavatanlarından izler taşıırken; bazı aileler taharet musluğu banyolarına ekleyerek bu geleneği Alman komşularıyla da paylaşmaktadır. Kamusal alan kullanımında ise, özellikle Kreuzberg bölgesinde, Türk göçmenlerin arka bahçeler, parklar ve semt pazarlarında olağanüstü bir yoğunlukla varlık gösterdiği ve bu mekânların kullanımına yönelik tercihlerde belirgin ayrışmalar gözlemlendiği ifade edilmektedir. Özellikle Kreuzberg'de yaşayan Türklerin, konutların arka bahçelerini Almanlara kıyasla çok daha aktif ve yoğun şekilde kullandığı görülmüştür. Hatta bazı arka bahçelerin neredeyse tamamen Türkler ve diğer yabancı gruplar tarafından kullanıldığı çalışmanın dikkat çeken örneklerinden olmuştur.

Chagel ve Gültekin'in (2022) araştırması, Suriyeli göçmenlerin Halep'te geniş salonları misafir ağırlamaya, daha küçük odaları ise aile içi yaşama ayırdıkları, mahremiyete odaklı büyük evlerde yaşarken; Türkiye'de sınırlı metrekare ve bütçe koşulları altında mekânlarını yeniden düzenlediklerini ortaya koymaktadır. Göçmenler, açık mutfaklara geçici bölmeler yerleştirmek, oturma odasının bir köşesini yatak odasına dönüştürmek ve bahçe kapısını ana giriş noktası hâline getirmek gibi pratik müdahalelerle yaşam alanlarını kendi gereksinimlerine uyarlamış; pek çoğu, küçülmüş konutlarda bile konfor bulduklarını belirtmiştir. Bu düzenlemeler, göçmenlerin yeni çevrelerinde mekâna bağlı olarak bakış açılarını değiştirme ve esnek uyum stratejileri geliştirme kapasitelerini gözler önüne sermektedir (Chagel & Gültekin, 2022).

Göçmenlerin yaşam alanlarını dönüştürme çabalarında iki ana strateji göze çarpar. Birincisi, göçmenlerin geçmişe ait alışkanlıklarını ve anılarını yeni konutlarına taşıyarak, tanıdık mekan dinamiklerini koruma isteğidir. İkincisi ise mevcut fiziksel sınırları ve kaynakları göz önünde bulundurarak alanı işlevsel hâle getirme amacıdır. Geçkili (2015), bu etkileşimli süreci 'karşı aidiyet' kavramıyla açıklar ve birey ile mekânın karşılıklı olarak birbirini şekillendirdiği bu süreçte, zamanla her iki unsur arasında yeni bir bağlılık duygusu gelişir. Bu süreç, başlangıçta kişisel bir tutku iken sonrasında toplumsal bir sahiplenme biçimine evrilir. Harvey (2012) ise çevreyi dönüştürürken aynı zamanda benliğimizi de yeniden inşa ettiğimizi belirtir; ne var ki bu kimlik arayışı, giderek yoğunlaşan kentleşme bağlamında tüm toplumsal yeniliklerle birbirini karşılıklı olarak besleyen bir dönüşüm sürecine evrilir. Böylece, mekânla kimlik arasındaki ilişki yalnızca bağımlılık değil, karşılıklı bir yaratım süreci olarak kavramsallaşır.

Özetlenecek olursa göç dalgalarının ve küresel etkileşim ağlarının zorunlu kıldığı kültürel yeniden yapılanma süreci, yerel kimliklerin yeniden biçimlenmesine yol açarak

kentleri, farklı örüntülerin iç içe geçtiği, dinamik bir mekânsal dokuya dönüştürür. Bu çok katmanlı dönüşüm ise kentsel alanlardaki aidiyet biçimleri ve kültürlenme modelleri üzerinde kalıcı izler bırakmaktadır.

2.4.3. Mekansal Düzenlemelerde Mahalle Ölçeği

Göçmenler yaşam alanlarını yalnızca temel ihtiyaçlarına göre değil, kültürel alışkanlıklarını mekâna yansıtacak biçimde yeniden düzenler; bu da küresel kültürün yerel düzeyde nasıl yeniden üretildiğini ortaya koyar. Mekâna bağlılık, bir oda veya konut gibi küçük ölçekli yaşam alanlarından mahalle, semt, kent ve hatta ulusal düzeye kadar uzanan farklı katmanlarda incelenebilir (Göregenli, Karakuş, Kösten & Umuroğlu, 2014). Bu çok katmanlı bakış açısı, mekânsal ilişkilerin karmaşıklığını gözler önüne sererken; çevre psikolojisi çalışmalarının ağırlıklı olarak ara düzeydeki bölgeler, özellikle mahalleler, üzerine yoğunlaştığı, buna karşın konut ölçeği ya da daha geniş kentsel üst bağlamlara görece daha az odaklanıldığı dikkat çekmektedir (Hernandez ve ark., 2001). Hernandez ve arkadaşları (2001) yaptığı çalışmada, bireylerin konut, mahalle ve şehir gibi farklı mekânsal bağlamlara yönelik sahiplenme boyutlarını anlamaya odaklanmıştır. Elde ettikleri verilerde bireylerin geliştirdikleri aidiyet oranının en düşük mahalle düzeyinde olduğunu ortaya koymuşlardır. Buna karşın Lewicka (2011) tarafından yapılan çalışmada, aynı mekansal bağlamlar karşılaştırdığında, kent boyutundaki aidiyetin genellikle diğer ölçeklere nazaran daha zayıf kaldığı ifade edilmektedir. Ancak yine Lewicka (2011) tarafından yapılan bir diğer değerlendirme de ise; küçük yerleşim alanlarında yaptığı incelemede, mahalle ölçeğinde hissedilen aidiyetin, şehir genelindeki aidiyet hissine göre daha baskın olduğu belirlenmiştir. Söz konusu bulgular, mekânsal ölçekler değiştikçe bireylerin aidiyet duygusunun yalnızca duygusal bir bağ olmaktan

çıkıp, her ölçeğe özgü farklı biçimler alarak çok katmanlı ve dinamik bir yapıya dönüştüğünü ortaya koymaktadır (Göregenli ve ark., 2014).

Galster (2001), mahalle kavramının belirli ölçütler aracılığıyla değerlendirilmesinin, bu yerleşim birimlerinde meydana gelen toplumsal ve mekânsal değişimleri anlamada güçlü bir çerçeve sunduğunu ileri sürer. Bu yaklaşım, mahalleleri yalnızca harita üzerindeki çizgilerle kısıtlanmış sabit bölgeler olarak görmek yerine; kentin toplumsal dokusuyla temas eden, kalıcı ilişkiler ağı kurarak yeniliğe açık ve dinamik varlıklar olarak ele alınmasını sağlar. Dixon ve Durrheim (2000), bireylerin bir yere duyduğu aidiyet hissini değerlendirebilmek için bu hissin en küçük ölçeklerde – örneğin mahalle gibi– hangi toplumsal koşullar altında oluştuğunu incelemek gerektiğini vurgular. Bu perspektif, yerel kimliğin yalnızca kişisel deneyimlerden ibaret olmadığını; aksine, toplumsal ilişkiler ve iktidar yapılarıyla şekillenen çok katmanlı bir süreç olduğunu gösterir. Öte yandan, fiziksel çevrenin planlanması ve yeniden tasarlanması, mahalle sakinlerinin yaşadıkları yere yükledikleri anlamları yeniden kurgulayarak, aidiyet ve kimlik dinamiklerini doğrudan etkiler. Başka bir deyişle, mahalle ölçeğindeki mekânsal organizasyonun, bireylerin kimlik inşası ile sosyal ve siyasal süreçlerin evriminde belirleyici bir rol oynayıp oynamadığı, çalışmanın önemli tartışma konularından biridir.

2.5. Bölüm Sonucu

Küreselleşme; dünyanın ekonomik, sosyal ve kültürel dokularını çok boyutlu bir dönüşüm sürecine sokarak bireylerin, toplulukların ve mekânların yapısında yarattığı çelişkilerle, kimliklerini yeniden tanımlamalarına neden olmuştur. Bu süreç, bireylerin ve toplulukların kendilerini ve yaşadıkları yerleri algılama biçimlerini köklü biçimde yeniden kurgulamıştır. Yerel kimlikler, tarihsel belleğin ve kültürel mirasın taşıyıcısı

olarak, toplumların benzersiz yönlerini yansıtsa da küresel akımların etkisiyle bu kimlikler çoğu zaman yeniden tanımlanmakta, hatta içsel bir çatışma sürecine girmektedir. Bu dönüşüm, literatürde homojenleşme ve heterojenleşme eksenlerinde tartışılmış olup, homojenleşme giderek standartlaşan kültürel dokuları, heterojenleşme ise farklı kültürel öğelerin birlikteliğiyle oluşan melez kimlik formları tanımlamaktadır. Bu iki kutup arasındaki etkileşim, toplumsal ve mekânsal dönüşümün iç yüzünü ortaya koymaktadır.

Appadurai (1990) kültürel akışlar teorisiyle tanımladığı toplumsal boyutların dünya çapında yarattığı dinamikleri incelerken, Robertson'ın (1998) glocalizasyon kavramı bu küre-yerel etkileşimin dengeli bir uyumla ilerleyebileceğini öne sürer. Bu perspektif, yerel değerlerin korunmasıyla küresel dönüşüme uyum sağlama arasında hassas bir denge kurulması gerektiğini vurgular. Ancak bahsedilen bu denge, toplumsal dinamiklerin ve mekânsal dönüşümün etkileşiminden doğan karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu karmaşık yapı en açık biçimde, göç eden bireylerin kendi kültürel belleğini ve toplumsal pratiklerini yeni mekânlara taşımasıyla ortaya çıkar; böylece hem eski hem de yeni toplumsal bağlamlarda anlam kazanan çift yönlü bir etkileşim ağı oluşur.

Yerel kimlik dönüşümünün belirleyici unsurlarından biri, küreselleşmenin tetiklediği ekonomik, sosyo-kültürel ve politik dinamiklerin bir sonucu olarak ortaya çıkan göç olgusudur. Göç, bireylerin kültürel belleği ve günlük yaşam alışkanlıklarıyla beraber tüm toplumsal pratiklerini yeni mekânlara taşıırken, aynı zamanda yerel topluluklarla göçmen halkın etkileşiminden kaynaklanan hibrit bir kimlik yaratılmasına zemin hazırlamaktadır. Bu durum, mekânlarda mimariden sosyal yaşam biçimlerine kadar farklı seviyelerde gözlemlenebilir. Yerel kimliğin yeniden şekillenmesi sürecinde,

göçmen toplulukların varlığı sosyal ve toplumsal dokunun zenginleşmesine ve mekânsal kültürel çeşitliliğin artmasına katkıda bulunur.

Toplumsal düzeydeki kültürel etkileşim ve hibritleşme süreçleri, yerel ile evrensel kimlik öğelerinin sentezlenerek özgün bir bütün oluşturmasını mümkün kılar. Nederveen Pieterse'in hibrit kültür kavramı, göçmen topluluklarının benimsediği çift yönlü süreç olan hem kendi kültürel miraslarını koruma hem de yeni kültürel unsurları içselleştirme içgüdüleriyle oluşan, çok boyutlu bir kimlik yaratma sürecini ifade eder. Bu sürecin mekânsal izdüşümü ise konut, mahalle ve kent gibi birçok farklı mekansal ölçekte gözlemlenen dönüşümlerle somutlaşır. Tüm sosyal çevrenin, kamusal alanların, şahsi mekanların mimari ve kültürel yapılarının, melez kimliklerin oluşum sürecinden etkilenecek yeniden şekillenmesi, mekânsal kültürel dönüşüme dair önemli veriler sunmaktadır. Ancak bu yeniden şekillenme, salt fiziksel bir değişimden ibaret değildir; aynı zamanda toplumsal aidiyet duygusunun yeniden inşa edilmesi, kültürel entegrasyon ve kimlik krizleri gibi daha soyut boyutlarda da etkilerini göstermektedir.

Küreselleşme, toplulukların ve bireylerin tüm açıklığıyla kendilerini yeniden tanımlamalarına olanak tanıyan, çok yönlü bir etkileşim alanı yaratır; mekânsal dönüşümler ise bu etkileşimin en belirgin yansımalarını temsil eder. Yerel pazarların çeşitlenmesi, farklı kültürlere özgü yerel ürünlerin ticarileşmesi, mimari dokudaki melez unsurların artışı ve göçmenlerin yeni sosyal mekânlar yaratması, bu dönüşümün örneklerinden yalnızca birkaçıdır. Bu değişimler, bir yandan yerel kimliklere tanınırlık ve zenginleşme imkanı tanırken diğer yandan kültürel etkileşimin yarattığı kimlik krizleri ve karmaşıklığını da gözler önüne serer. Bu bağlamda kültürel dinamiklerin mekânlara böylesine yoğun bir şekilde yansması hem yerel hem de küresel unsurları bir arada inceleyen disiplinler için değerli bir araştırma alanı oluşturur.

Çalışmanın metodoloji bölümünde, literatür taramasıyla oluşturulan teorik ve kavramsal çerçevenin Yıldırım Mahallesi örneğinde nasıl uygulandığı detaylandırılmış; bu amaçla alan araştırması yöntemi ayrıntılı biçimde açıklanmıştır.

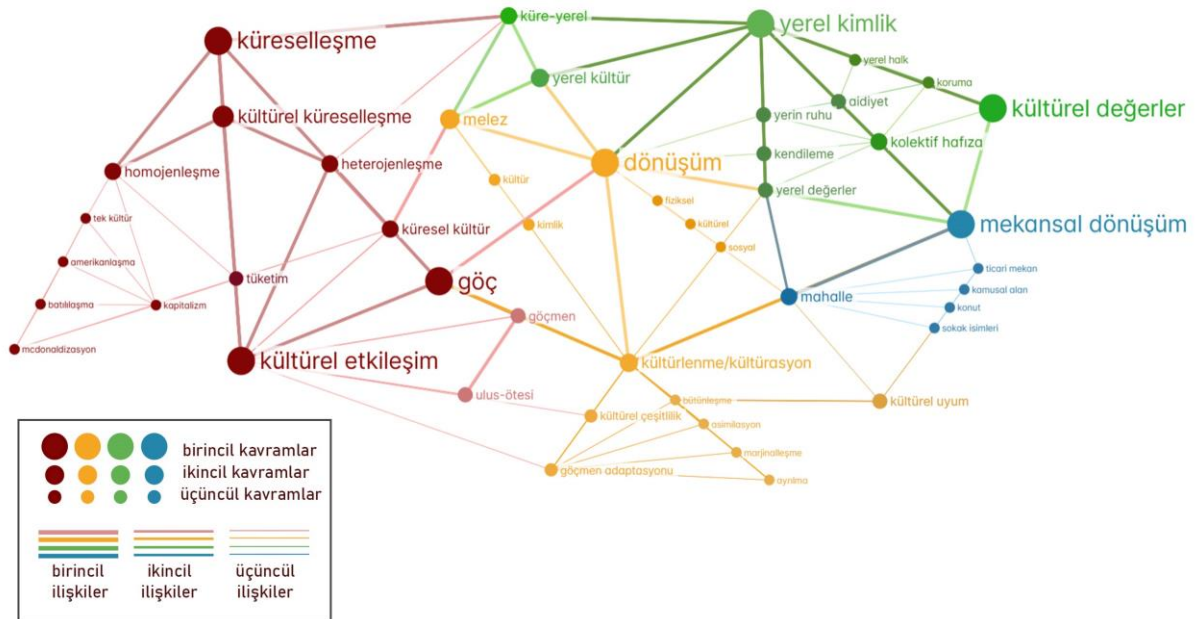

3. METODOLOJİ

3.1. Kavramsal Çerçeve: Küreselleşme, Göç ve Yerel Kimliklerin Dönüşümüne Bütüncül Bir Yaklaşım

Kimlik, bireylerin ve toplumların, zaman akışıyla birlikte süre gelen deneyimlerinden izler taşıyan, aynı zamanda farklı toplumların etkileşimi sonucu sürekli evrilen dinamik bir yapıdır (Bilgin, 2007). İnsanlar, "öteki" gruplarla kıyaslama yoluyla benliklerini tanımlarken, göç deneyimi yaşayan bireyler, yeni sosyal ve mekânsal ortamlarda farklı kültürler, deneyimler ve toplumsal olgularla karşılaşır. Bu etkileşim, göçmen veya azınlık grupların, geçmişten gelen kültürel örüntüler ile yeni çevrelerine entegre olma çabalarıyla, sürekli yenilenen bir dönüşüm sürecine girmesine neden olur. Bu çalışmanın kavramsal çerçevesi, küreselleşme, göç, yerel kimlik ve kültürel etkileşim dinamikleri etrafında şekillenmektedir (Şekil 3.1.1). Küreselleşme, ekonomik, kültürel ve sosyal sınırları aşındırarak mekânsal dinamikleri yeniden şekillendirirken, göç olgusu bu dönüşüm sürecinde hem yerel kimliklerin korunmasını hem de melez kimliklerin ortaya çıkmasını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, yerel kimliklerin değişim sürecini anlamak, yalnızca göç hareketlerini değil, aynı zamanda küresel kültürel akışların mekânsal yansımalarını da incelemeyi gerektirmektedir.

Şekil 3.1. 1: Kavramsal Çerçeve Ön Plana Çıkan Kavramların Sınıflandırması

Bu çalışmada, küreselleşmenin yerel kimlikler üzerindeki etkisi, özellikle göç süreçleri bağlamında ele alınmaktadır. Göç, yalnızca bireylerin mekânsal hareketliliğini değil, aynı zamanda kültürel pratiklerin, değer sistemlerinin ve mekânsal kullanımların da dönüşümünü içeren bir süreçtir. Bu bağlamda, göçmenlerin yerel kimliklerle kurduğu ilişkiler, mekânsal dinamiklerle doğrudan bağlantılıdır. Çalışmanın ana odak noktası ise göç ve kültürel etkileşim süreçleriyle şekillenen yerel kimlik ve mekânsal dönüşüm olarak belirlenmiştir.

Göç süreçleri, mekânsal yansımalar açısından ele alındığında, kültürel pratiklerin somut mekânlar üzerinden yeniden üretildiği görülmektedir. Örneğin, göçmen toplulukların yoğun olarak yaşadığı mahalleler, kültürel değerlerin devamlılığı ve yeni kimliklerin oluşumu açısından önemli göstergeler sunmaktadır. Mahalle düzeyinde ortaya çıkan kültürel etkileşimler, mekânsal pratiklerin dönüşümünü tetiklemekte, böylece yerel kimliklerin sürdürülebilirliği ve değişimi aynı anda gerçekleşmektedir.

Nederveen Pieterse (2001), bu süreci "kültürel hibritleşme" kavramı ile açıkladığı tezinde; göçmenlerin hem kendi kültürel kimliklerini koruyarak hem de yeni kültürel dokuyu içselleştirerek çok katmanlı bir kimlik geliştirdiklerini öne sürmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın kavramsal çerçevesi, yerel kimliklerin küresel süreçlerle nasıl şekillendiğini, göçün bu süreçte oynadığı rolü ve mekânsal dinamiklerin bu dönüşümü nasıl yansıttığını incelemektedir. Küreselleşmenin tek yönlü bir kültürel dönüşüm yaratmadığı, aksine yerel kimliklerin yeniden üretilmesine de zemin hazırladığı gerçeğinden hareketle, araştırmanın temel sorularından biri de bu etkileşimlerin mekânsal izdüşümlerini anlamaktır.

Çalışmanın metodolojisi doğrultusunda, İstanbul'un Bayrampaşa ilçesindeki Yıldırım Mahallesi örneklem alanı olarak belirlenmiş olup, göçmenlerin kültürleşme süreçleri bağlamında sunduğu dinamikler detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Böylece, kültürel küreselleşme, göç ve yerel kimlik kavramları arasındaki ilişki, hem teorik hem de saha çalışmasına dayalı olarak analiz edilmektedir.

3.2. Araştırmanın Metodolojisi ve Yöntemi:

Kent mekanı; toplumsal, kültürel, ekonomik gibi çok yönlü sosyo-kültürel dinamik etkileşimlerin ürünü olarak tanımlanabilir. Yerleşim süreçleri ve küreselleşmenin etkileri ile göçmen topluluklar, yalnızca fiziksel varlıklarını değil, aynı zamanda kültürel pratiklerini, toplumsal ilişkilerini ve tüm aidiyet ve kimliklerini de yeni mekânsal bağlamlara taşımaktadır. Bu değişimler yalnızca nüfus hareketliliği değil, aynı zamanda mekânsal aidiyet, kimlik inşası ve toplumsal etkileşim süreçlerini de içeren çok boyutlu bir dönüşüm sürecidir. Bu çerçevede araştırmanın metodolojisi, kültürel etkileşim ve yerel kimlik ilişkisini anlamak üzere, sosyal ve mekânsal dinamikleri birlikte ele almayı gerektirmektedir.

Bu çalışmada, toplumsal ve mekânsal olgular yalnızca yüzeysel işleyişleriyle değil, bu olguların ardındaki anlam katmanları ve karşılıklı ilişkileriyle birlikte ele alınmıştır. Yorumsamacı yaklaşım, bu çok katmanlı yapıyı çözümlemeye imkân tanıyan kavramsal bir zemin sunarak araştırmanın analiz boyutunu derinleştirmiştir. Bu yaklaşım doğrultusunda alana ait veriler, kendi özgün bağlamları korunarak sistematik biçimde çözümlenmiş; bireylerin gündelik yaşam pratiklerini şekillendirme yolları ile sosyal çevreleriyle kurdukları etkileşimler derinlemesine değerlendirildikten sonra, kültürel kimliğin farklı mekânsal düzlemlerdeki iz düşümleri yorumlanmıştır.

Araştırmada sosyal ve mekânsal dönüşüm süreçleri, nitel yöntemle dayalı çok boyutlu bir analiz perspektifiyle ele alınmıştır. Nitel araştırma yöntemleri; ele alınan sorunun niteliği, araştırmanın problemleri ve ulaşılmak istenen hedefler gözetilerek belirlenmiştir. Bu tercih, bireylerin günlük rutinlerinde karşılaştıkları olgu ve olaylara atfettikleri anlamların kapsamlı bir yorumlayıcı bakışla incelenmesini temel alır. Böylece araştırmacı, katılımcıların olaylara ilişkin öznel perspektiflerini açığa çıkarma ve yeniden yapılandırma imkânı bulmuştur (Tutar & Erdem, 2020).

Veri toplama aşamasında, nitel araştırma yöntemlerinin farklı teknikleri bir arada kullanılmış; derinlemesine görüşmeler, gözlemler ve mekânsal analiz yöntemlerinin yanı sıra, destekleyici bir unsur olarak anket çalışmasına da başvurulmuştur. Böylece araştırmanın temel amacı doğrultusunda hem bireysel deneyimlerin hem de genel eğilimlerin çok katmanlı bir bakışla ortaya konulması hedeflenmiştir.

Derinlemesine görüşmeler, katılımcıların kimlik, aidiyet ve mekân algılarını ayrıntılı olarak ortaya koymak için düzenlenmiştir. Bu görüşmelerde katılımcılara sorulan sorular ile toplumsal ve mekânsal algıları, kimlik ve aidiyet üzerine düşünceleri, mekân kullanım biçimleri ile sosyal etkileşim pratikleri, kendi ifadeleri üzerinden ayrıntılı

biçimde analiz edilmiştir. Görüşmeler, yarı yapılandırılmış ve esnek bir tasarımla gerçekleştirilmiş; araştırmacı, önceden belirlenen soruları esas alırken, konuşmanın akışına bağlı olarak ek sorular ile anlatıların zenginliğini arttırmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu düzenleme, bireylerin yaşam deneyimlerini daha derinlemesine keşfetmeye olanak tanımıştır.

Yapılandırılmamış gözlemler, katılımcıların mekânla kurdukları ilişkileri ve günlük yaşam pratiklerini yerinde gözlemleyerek sözlü anlatıları desteklemiş; mekân kullanım biçimleri ve toplumsal etkileşimlerin doğal bağlamı doğrudan analiz edilmiştir (Akman Dömbekci & Erişen, 2022). Ayrıca mekânsal analiz teknikleri ile mahallenin fiziksel dokusundaki değişimler, yerleşim desenleri ve sosyal mekân kullanımı dinamikleri incelenmiştir.

Anket uygulaması, Özyeğin Üniversitesi Etik Kurul onayı alınarak gerçekleştirilmiş olup, nitel verileri destekleyici bir araç olarak kullanılmıştır. Katılımcıların mekânsal kullanım eğilimleri, aidiyet duyguları ve toplumsal ilişkiler ağları hakkında daha geniş bir çerçevede veri elde edilmesine katkıda bulunmuştur. Bu yönüyle anket, nicel analiz değil, araştırmanın nitel bağlamında genel eğilimlerin belirlenmesine hizmet eden tamamlayıcı bir veri toplama tekniği olarak değerlendirilmiştir.

Bu yöntemsel yaklaşım, mekânsal dönüşüm ile kültürel etkileşim süreçlerinin çok katmanlı doğasını hem bireysel anlatılar hem de toplumsal eğilimler ekseninde kavrayabilmeyi sağlamış; saha verileriyle teorik çerçevenin güçlü bir şekilde desteklenmesine olanak tanımıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, saha çalışmasına ilişkin yöntemler detaylandırılarak elde edilen bulgular doğrultusunda kültürel kimlik, göç ve mekânsal dönüşüm ilişkisini anlamaya yönelik yeni çıkarımlar yapılmaktadır.

3.2.1. Ölçeğin Belirlenmesi: Mahalle Ölçeği

Küresel etkileşimlerle birlikte göç hareketleri, toplumsal örgütlenmeyi, mekân kullanımını ve yerel kimlik algılarını sürekli olarak yeniden biçimlendirmektedir. Bu kapsamda yürütülen araştırmalar bireylerin yaşadıkları ve anlam yükledikleri farklı ortamları; ister konut alanları ister doğal çevreler isterse belirli işlevlere sahip özel mekânlar olsun, kurdukları bedensel ve duygusal bağı mercek altına alır. Söz konusu bağlanma biçimleri pek çok farklı ölçekte ele alınabilse de çevre ve sosyo-kültürel bağlamın bütünsel olarak ele alındığı çalışmaların büyük çoğunluğu, özellikle ara düzeyde bir birim olarak tanımlanan mahallenin, bireylerin yaşam alanlarını benimseme düzeyini incelemek için ideal bir çerçeve sunduğu fikrindedir. Buna karşılık, bireylerin temel barınma alanı olan daha minimal ölçekteki konutlara ya da çok daha geniş kapsamda kent düzeyine yönelik aidiyet hislerini araştıran çalışmalar oldukça sınırlı kalmıştır (Hernandez, 2001). Ayrıca mekânsal ölçek büyüdükçe bireylerin yaşadıkları çevre üzerinde kontrol duygusunun azaldığı ve buna bağlı olarak hissettikleri korunaklılık düzeyi eş zamanlı bir düşüş göstermektedir (Gifford ve ark., 2009). Bu bağlamda, mahalle ölçeği; kişilerin kendilerini güvende hissedebildikleri, sosyal ve kültürel ilişkilerini devam ettirebildikleri ve yaşadıkları çevre üzerinde doğrudan söz sahibi olabildikleri kritik bir ölçek olarak öne çıkmaktadır.

Yıldırım Mahallesi örneğinde de güçlü sosyal ilişkiler, ortak mekân kullanımı ve kültürel pratikler, mahalleyi yerel kimliğin en yoğun gözlemlenebildiği mekânsal bağlamlardan biri haline getirmektedir. Bu bağlamda; mahalle ölçeği, bu dönüşümün en görünür olduğu sosyal ve mekânsal birimler arasında yer almakta olup, kimlik inşası, aidiyet duygusu ve kültürel etkileşim açısından önemli veriler sunmaktadır. Çalışmanın kavramsal çerçevesi, mahallede yaşayan bireylerin kültürel etkileşim düzeylerini, göçün

yerel kimlik üzerindeki etkilerini ve mekânsal kullanım alışkanlıklarını anlamaya yönelik çok boyutlu bir yaklaşıma dayanmaktadır.

Mahalle ölçeğinde yerel kimlik ve mekan arasındaki ilişkinin anlaşılması için çalışma alanı sosyo-demografik bilgiler, sosyal etkileşim, mekânsal kullanım, kültürel uyum süreçleri ve aidiyet duygusu gibi ölçütler üzerinden değerlendirilmektedir. Mahalle içinde mekan ve kamusal alan kullanımları, gündelik yaşam pratikleri, komşuluk ilişkileri ve toplumsal bütünleşme süreçleri saha araştırması kapsamında analiz edilmektedir. Yapılan incelemeler, küreselleşme, göç, kimlik ve mekansal etkileşim ekseninde mahalle ölçeğinde sürdürülebilir kimlik dinamiklerini anlamaya katkı sağlamaktadır.

3.2.2. Alan Çalışması Ölçütlerinin Belirlenmesi

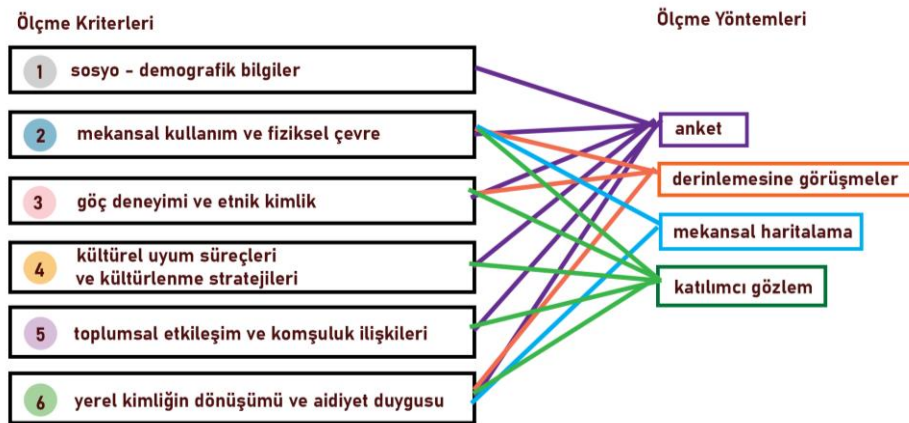
Bu araştırma kapsamında, mahallede yaşayan bireylerin yerel kimlikleri ve mekânsal etkileşimleri değerlendirilerek; kültürel etkileşim ve mekânsal kullanımın kimlik üzerindeki etkileri analiz edilmektedir. Çalışma kapsamında yapılan anketler, mahalledeki genel eğilimleri belirlemek amacıyla uygulanırken; derinlemesine görüşmeler, gözlemler ve mekânsal analizler, bu eğilimlerin ardındaki dinamikleri açıklamak için tasarlanmıştır. Araştırmanın temel ölçme kriterleri, kavramsal çerçevede öne çıkan temel ilişkiler doğrultusunda beş temel başlık altında toplanmıştır (Şekil 3.2.2.1).

Şekil 3.2.2. 1: Araştırmanın Temel Ölçme Kriterlerinin Belirlenmesi

Temel kavramlar ile alt kavramlar arasındaki ilişkiler dikkate alınarak belirlenen ölçme kriterleri ve bu kriterlere en uygun ölçme yöntemleri, sistematik bir şekilde gruplandırılmıştır (Şekil 3.2.2.2).

Şekil 3.2.2. 2: Araştırmanın Ölçme Kriterleri ve Ölçme Yöntemlerinin Gruplandırılması

Ölçme kriterlerinin alt başlıkları ve bu başlıklar doğrultusunda uygulanan veri toplama yöntemleri, aşağıda yer alan sistematik tablo kapsamında detaylandırılmıştır.

1. Sosyo-Demografik Bilgiler

Alt Kriterler:

- Katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu
- Mahallede yaşama süresi ve konut tercihleri

Ölçme Yöntemi:

- **Anket Soruları:** Katılımcıların demografik profili belirlenmiş, bu veriler mahalledeki sosyal yapının analizine zemin hazırlamıştır.
- **Veri Analiz:** Katılımcılar arasındaki yaş, cinsiyet ve yaşam süresi farklılıklarının değerlendirilmesi yapılmıştır.

2. Mekansal Kullanım ve Fiziksel Çevre

Alt Kriterler:

- Kamusal alanların mahalle sakinleri tarafından kullanım biçimleri
- Farklı kültürel grupların ortak kullanım alanlarındaki mekânsal pratikleri
- Mahalle dokusunda kültürel dönüşümün fiziksel yansımaları (mimari değişim, tabelalar, mekân düzenlemeleri)

Ölçme Yöntemi:

- **Anket Soruları:** Katılımcılara, mahallede en sık vakit geçirdikleri mekânlar, hangi mekânları tercih ettikleri ve mekânsal dönüşümü nasıl algıladıkları sorulmuştur.
- **Mekansal Haritalama:** Lynch'in kuramsal bileşenleri üzerinden yapılan mekânsal analiz incelenmiştir.
- **Katılımcı Gözlem:** Mahalledeki mimari değişim, kültürel kimliği yansıtan yapılar, tabelalar ve ticari mekân isimleri incelenmiştir.

3. Göç Deneyimi ve Etnik Kimlik

Alt Kriterler:

- Katılımcının göçmen olup olmadığı ve göç deneyimi
- Kültürel kimliğe yönelik algı ve aidiyet duygusu
- Günlük yaşamda kullanılan dil ve toplumsal etkileşim ağları

Ölçme Yöntemi:

- **Anket Soruları:** Göç deneyimi, etnik kimlik algısı ve sosyal etkileşim düzeyleri sorgulanmıştır.
- **Derinlemesine Görüşmeler:** Mahalle sakinlerine, göçmen kimliklerinin sosyal hayata nasıl entegre olduğu, kültürel kimliklerin mahallede nasıl inşa edildiği sorulmuştur.
- **Katılımcı Gözlem:** Göçmenlerin aidiyet süreçleri, göç ettikleri dönem ve bu süreçlerin mekânsal kullanımla ilişkisi incelenmiştir.

4. Kültürlenme Stratejileri ve Kültürel Uyum Süreçleri

Alt Kriterler:

- Kültürlenme sürecinde benimsenen stratejiler (Asimilasyon, Ayrılma, Bütünleşme, Marjinalleşme)
- Günlük yaşam pratiklerinde kültürel aidiyet (yemek alışkanlıkları, sosyal çevre, kutlamalar vb.)
- Mimari ve mekânsal kimlik ile kültürel kimlik arasındaki ilişki

Ölçme Yöntemi:

- **Anket Soruları:** Berry'nin kültürlenme modeli doğrultusunda, katılımcıların yemek alışkanlıkları, bayram kutlamaları, sosyal çevreleri, kullanılan dil ve konut mimarisi ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

- **Derinlemesine Görüşmeler:** Kültürel kimliğin günlük yaşama nasıl yansıdığı sorgulanmıştır.
- **Katılımcı Gözlem:** Kamusal alanların, ticaret alanlarının ve konut düzenlemelerinin kültürel kimliği nasıl yansıttığı gözlemlenmiştir.

5. Toplumsal Etkileşim ve Komşuluk İlişkileri

Alt Kriterler:

- Farklı kültürel gruplar arasındaki komşuluk bağları ve sosyal dayanışma
- Mahalle içindeki sosyal ağlar ve etkileşim sıklığı
- Geleneksel ve modern yaşam pratikleri arasındaki farklar

Ölçme Yöntemi:

- **Anket Soruları:** Mahalle sakinlerinin komşuluk ilişkileri ve sosyal dayanışma unsurları analiz edilmiştir.
- **Derinlemesine Görüşmeler:** Geleneksel dayanışma pratiklerinin sürdürülebilirliği incelenmiştir.

6. Yerel Kimlik Dönüşümü ve Aidiyet Duygusu

Alt Kriterler:

- Mahalle ölçeğinde yerel kimlik algısı ve değişim süreci
- Göçmenler ve yerel halk arasında kimlik inşası mekanizmaları
- Aidiyet duygusunun fiziksel çevre ve sosyal ilişkilerle bağlantısı
- Kültürel mirasın sürdürülebilirliği ve yeni kimlik biçimlerinin oluşumu

Ölçme Yöntemi:

- **Anket Soruları:** Katılımcıların aidiyet algıları ve kimlik inşa süreçleri değerlendirilmiştir.

- **Derinlemesine Görüşmeler:** Mahalle sakinlerinin kimlik algısının zaman içindeki değişimi, kültürel mirasın korunması üzerine görüşleri ele alınmıştır.
- **Katılımcı Gözlem:** Mahallede kültürel mirasın mekânda nasıl temsil edildiği, kamusal ve ticari alanlardaki kültürel kimlik göstergeleri analiz edilmiştir.
- **Mekansal Haritalama:** 2014 ve 2024 yılları arasında mahallede konut-sosyal mekan dokusunda meydana gelen dönüşüm haritalanarak incelenmiştir.

Belirlenen ölçme kriterleri ile mahalledeki farklı kültürel kökene sahip gruplar arasındaki etkileşim dinamikleri ayrıntılı bir biçimde incelenmiş; sosyo-demografik yapı temelinde kültürel uyum süreçleri ve aidiyet duygusunun oluşumu değerlendirilmiştir. Ayrıca, bireylerin mekânsal kullanımları ile sosyo-kültürel ilişkiler ağı üzerinden kimlik inşa süreçleri arasındaki karşılıklı etkileşimler analiz edilerek, bu ilişkilerin mahalle ölçeğindeki yansımaları ortaya konmuştur.

Göçmen ve göçmen olmayan gruplarla yapılan derinlemesine görüşmeler, kimlik algısındaki değişimleri ortaya koyarken; anket verileri, mahalle ölçeğindeki sosyal etkileşimleri değerlendirmeyi ve bu etkileşimlerin dinamiklerini katılımcıların perspektifleri doğrultusunda yorumlamayı amaçlamaktadır. Böylece, hem bireysel deneyimlerin hem de genel eğilimlerin çok katmanlı bir bakış açısıyla ortaya konulması hedeflenmiştir. Ayrıca, mahallede gerçekleştirilen mekânsal haritalamalar, kültürel etkileşimlerin fiziksel çevre üzerindeki yansımalarını anlamaya yönelik ipuçları sunmaktadır.

Sonuç olarak bu metodolojik çerçeve, mahalle ölçeğinde yerel kimlik dönüşümü, mekân ve kültürel etkileşim süreçlerini analiz etmeyi hedeflemektedir. Çalışma, küreselleşme ve göç ekseninde mahalle dokusundaki kimlik dönüşümünü ortaya koyarak, sosyal sürdürülebilirlik bağlamında mahallelerin nasıl evrildiğini anlamaya katkı sunmaktadır. (Derinlemesine görüşme ve anket soruları çalışmanın en sonunda verilmiştir.)

4. ALAN ÇALIŞMASI

4.1. Alan Çalışmasının Tasarımı, Yöntemi ve Tanımlanması

Bu tez, kültürel etkileşim süreçlerinin yerel kimlik ve mekansal dönüşüm üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Göç, küreselleşme ve toplumsal değişim dinamiklerinin mahalle ölçeğinde nasıl bir dönüşüm yarattığı araştırmanın temel odağını oluşturmaktadır. Tezin önceki bölümlerinde geliştirilen metodolojik çerçeve, bu bölümde gerçekleştirilen alan araştırması ile sınanarak test edilmektedir.

Alan çalışması için örneklem alanı olarak Bayrampaşa–Yıldırım Mahallesi seçilmiştir. Burası, yoğun göç dalgalarının etkisiyle kendine özgü bir kimlik geliştirmiş ve bu süreçte farklı kültürel katmanları bünyesine eklemiştir. Göçle şekillenen demografik yapı, ekonomik faaliyetler ve sosyal ilişkiler, küresel ve yerel dinamiklerin nasıl etkileşime girdiğini anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. Bu bağlamda, alan araştırması, Yıldırım Mahallesi'nin İstanbul gibi kozmopolit bir metropolde nasıl bir yerel kimlik geliştirdiğini ve bu kimliğin sürdürülebilirliğini zaman içinde nasıl sağladığını detaylı bir şekilde incelemeyi hedeflemektedir.

Alan çalışmasının temel amacı, tez kapsamında geliştirilen araştırma sorularının saha çalışması ile desteklenip desteklenmediğini analiz etmek ve belirlenen hipotezlerin geçerliliğini test etmektir. Bu doğrultuda, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak mahalledeki sosyal yapı, kültürel kimlik, toplumsal etkileşim ve mekânsal dönüşüm süreçleri derinlemesine incelenmektedir. Anketler ve derinlemesine görüşmeler yoluyla, mahallede yaşayan bireylerin benimsedikleri kimlik algıları, aidiyet hisleri, kültürel pratikleri ve göç deneyimleri analiz edilmektedir. Mahallede yaşanan kültürel etkileşimlerin, toplumsal aidiyet ve kimlik üzerindeki uzun vadeli etkileri

değerlendirilerek; bu süreçlerin kamusal alan kullanımı, sosyal sürdürülebilirlik ve kentsel dönüşüm ile nasıl ilişkilendiği incelenmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırma, Yıldırım Mahallesi'nin kültürel kimlik dönüşümünü ve sosyal yapısını mekânsal ve sosyolojik perspektiflerden analiz ederek, mahalle ölçeğinde kimlik ve aidiyetin nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır.

4.2. Araştırma Alanının Tanıtımı: İstanbul, Bayrampaşa İlçesi-Yıldırım Mahallesi Tarihsel Süreci

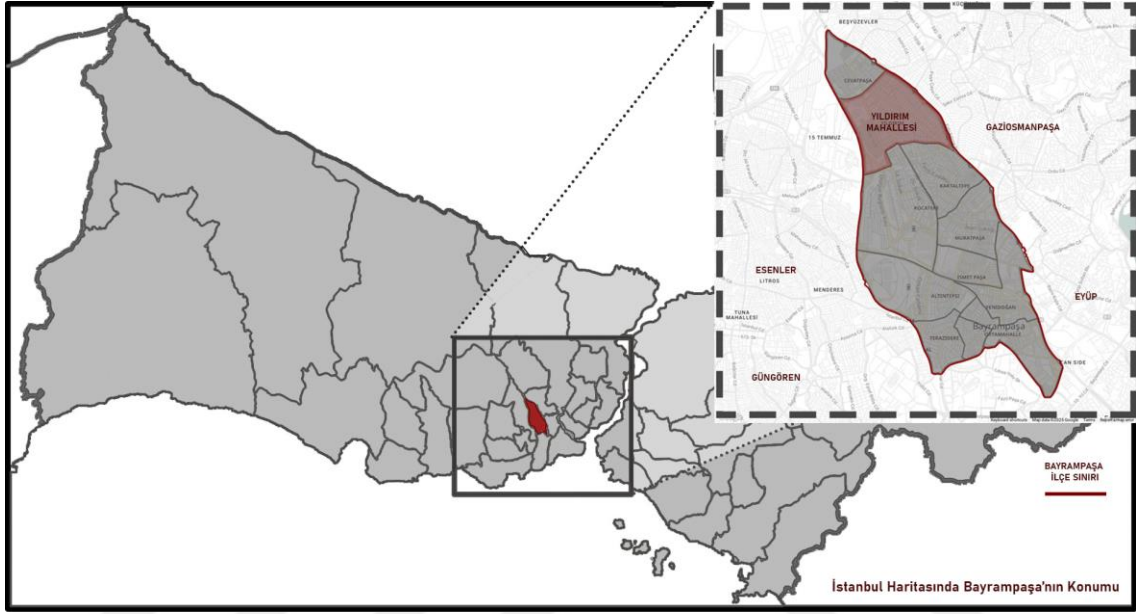
Bu bölümde, araştırmanın saha alanı olan Yıldırım Mahallesi'nin fiziksel konumu, tarihsel gelişimi ve demografik yapısı detaylı biçimde tanıtılmakta; mahallede gerçekleştirilen saha çalışmasından elde edilen bulgular, sosyo-demografik yapıdan mekânsal kullanıma, göç deneyiminden kültürel uyum stratejilerine kadar çok boyutlu bir perspektifle sunulmaktadır. Ayrıca, toplumsal etkileşim biçimleri, komşuluk ilişkileri ve yerel kimlik dönüşümü gibi dinamikler üzerinden, mahallenin kültürel ve mekânsal dönüşüm süreçleri değerlendirilmekte; bu bulguların genel çerçevede anlamlandırılması yine bu başlık altında yapılmaktadır.

4.2.1. Mahallenin Konumu ve Fiziksel Yapısı

Bayrampaşa ilçesi, İstanbul'un Avrupa Yakası'nda bulunan ve giderek yoğun göç alan yapısıyla öne çıkan ilçelerden biridir. Coğrafi konumu, kuzeyinde Gaziosmanpaşa, doğusunda Eyüpsultan, güneyinde Zeytinburnu ve batısında Esenler ile çevrili olması nedeniyle (Şekil 4.2.1.1) kentsel ulaşım ağlarında önemli bir kavşak işlevi görmektedir. Hem tarihsel süreçte hem de günümüz kentleşme dinamikleri içinde dikkate değer bir yerleşim merkezi olarak öne çıkan Bayrampaşa, toplamda 11 mahalleden oluşmaktadır.

Bu mahalleler arasında, Yıldırım Mahallesi, ilçenin sosyo-kültürel dokusunu yansıtan önemli bir birimdir (Bayrampaşa Belediyesi, n.d.).

Şekil 4.2.1. 1: *İstanbul Haritasında Bayrampaşa İlçesinin Konumu*

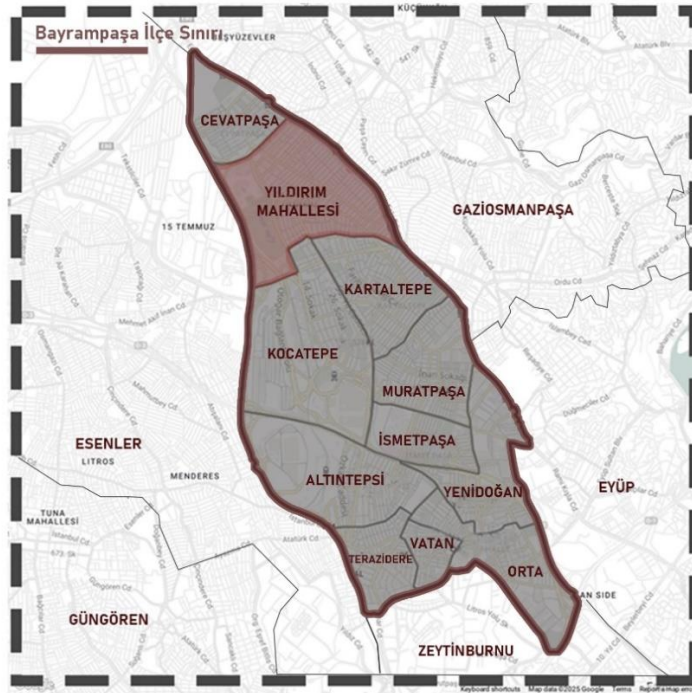

Cumhuriyet dönemi öncesinde, Bayrampaşa ilçesinde Rum nüfusunun yerleştiği ve tarımsal üretim faaliyetlerinin sürdürüldüğü çiftliklerin varlığı belgelenmiştir. 1927 yılında mübadele kapsamında bölgedeki Rumların Yunanistan'a göç etmesiyle, ilçeye Bulgaristan ve Makedonya'dan gelen Türk ve Boşnak göçmenler yerleştirilmiştir. 1937-1940 yıllarında bölgedeki bazı yerleşimlerin adları değiştirilerek Türkçeleştirilmiş, bu dönemde Yıldırım Mahallesi'nin demografik yapısında önemli değişimler yaşanmıştır (Bayır, Gündoğdu & Önal, 2015).

Bayrampaşa'nın kuzeybatısında konumlanan Yıldırım Mahallesi, ilçenin toplumsal ve kültürel dokusunda merkezi bir işlev üstlenir. Geçmişten günümüze farklı göç dalgalarına ev sahipliği yapan mahallede, bu demografik çeşitlilik; güçlü dayanışma ağlarının kurulmasına ve geleneksel yaşam pratiklerinin nesiller boyunca aktarılmasına

zemin hazırlamıştır. Coğrafi olarak mahalle, kuzey ve doğuda Gaziosmanpaşa, batıda Esenler; güneyde ise Kartaltepe ile Kocatepe mahalleleriyle çevrilidir (Şekil 4.2.1.2). İlçenin mekansal gelişimi ise geçmişteki göç hareketleri ve sanayi tesislerinin gelişimi paralelinde kademeli bir biçimde genişleyerek günümüzdeki sınırlarına ulaşmıştır (Türkoğlu, 2021).

Şekil 4.2.1. 2: *Yıldırım Mahallesi Konumu*

4.2.2. Yıldırım Mahallesi'nin Tarihsel Gelişimi ve Demografik Yapısı

Yıldırım Mahallesi, tarihsel süreçte gerçekleşen çeşitli göç hareketlerinin etkisiyle hem nüfus yapısında hem de mekânsal organizasyonunda önemli dönüşümler geçirmiştir. Bu dönüşümler, mahallenin çok katmanlı bir kimlik kazanmasına zemin hazırlamıştır. Mahallenin bilinen yerleşim tarihi, 1927 yılında Filibe'den gelen göçmenlerin bölgeye yerleşmesiyle şekillenmeye başlamıştır. 1950 döneminde Makedonya ve yakın çevresinden, 1960 döneminde ise Yugoslavya topraklarından gelen göçmen nüfusun

mahalleye yerleşmesiyle birlikte demografik yapı önemli ölçüde çeşitlenmiş ve bölge zamanla dikkat çeken bir göç merkezine dönüşmüştür (Bayrampaşa Kaymakamlığı, n.d.) (Şekil 4.2.2.1). İlk yerleşimciler, Filibe'den göç eden topluluklar, dönemin kırsal koşullarına uyum sağlayarak geçimlerini büyük ölçüde tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle sürdürmüşlerdir. Bu dönemde bağcılık yaygınlaşmış, süt üretimi ile hayvan yetiştiriciliği gündelik yaşamın merkezine yerleşmiştir. Göçmen yerleşimleri için tahsis edilen alanlarda bu faaliyetlerin gelişimini desteklemek amacıyla Velibey, Cicoz ve Ferhatpaşa gibi çeşitli çiftlikler kurulmuş; sağmal ineklerin bakımı ve üretim faaliyetleri bu merkezlerde yoğunlaşmıştır (Bayrampaşa Belediyesi, n.d.). Söz konusu çiftlikler, yalnızca ekonomik üretim alanları olmakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal yapının şekillenmesinde de belirleyici bir rol oynamıştır. Ancak 1950'li yıllardan itibaren İstanbul'da yaşanan hızlı kentleşme süreci, sanayi yatırımlarının artması ve yoğun göç dalgaları sonucunda, bölgede tarım ve hayvancılık giderek gerilemiş; yerini sanayiye dayalı üretim ve ticari faaliyetlerin belirlediği kentsel yaşam tarzına bırakmıştır. Bu süreç, mahallenin kırsal kimliğini yitirerek yoğun yapılaşmanın görüldüğü bir kent alanına dönüşmesine neden olmuştur (Türkoğlu, 2021).

Şekil 4.2.2. 1: Göç Süreci (Türkoğlu, 2021)

Yıldırım Mahallesi'nin büyüme sürecini hızlandıran temel etkenlerden biri, Bayrampaşa'nın 1955 yılında sanayi bölgesi olarak tanımlanmasıyla birlikte bölgede iş imkânlarının çoğalmasından olmuştur. Bu tarihten itibaren sanayileşme süreci ivme kazanmış, 1965'li yıllara gelindiğinde bölgede 50'den fazla fabrikanın faaliyete geçtiği görülmüştür (Güler, 2015). Sanayi yatırımlarının artması, bölgeyi özellikle iş arayışı içinde olan göçmen gruplar için çekici kılmıştır. 1960'lı ve 1970'li yıllarda Bayrampaşa'da gözlemlenen hızlı nüfus artışı bu dönüşümün doğrudan bir yansımasıdır. İş olanaklarının genişlemesiyle birlikte 1965 yılında 69.064 olan nüfusun yalnızca beş yıl içinde kayda değer bir artış göstererek 1970 yılında 124.083'e ulaştığı kaydedilmiştir (Bayır, Gündoğdu & Önal, 2015). Bu hızlı demografik büyüme, bölgedeki mekânsal dokunun plansız ve hızlı bir şekilde genişlemesine zemin hazırlamış; aynı zamanda sosyal yapının heterojenleşmesini de beraberinde getirmiştir.

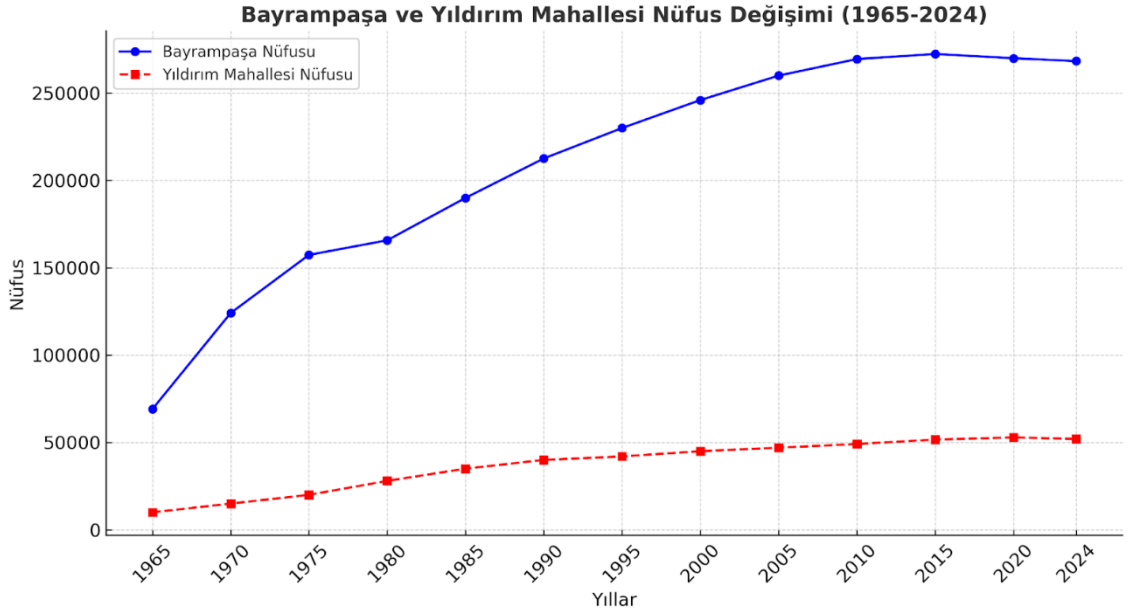
1950'lerden sonra İstanbul genelinde yaşanan kentleşme hamleleri, altyapı yatırımları ve sanayiye dayalı gelişim stratejileri, Bayrampaşa'nın kırsal karakterinde köklü bir dönüşüme neden olmuştur. İstanbul Belediyesi'nin Bayrampaşa'yı sanayi

üretimi için bir odak noktası olarak belirlemesi, küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerini bölgeye çekmiş, bu da beraberinde yoğun işgücü talebini getirmiştir. Trakya, Karadeniz ve İç Anadolu bölgelerinden gelen iç göçlerle ve Yugoslavya kökenli Boşnak, Arnavut ve diğer Balkan halklarının da yerleşimiyle birlikte, Bayrampaşa çok kültürlü bir toplumsal yapıya evrilmiştir (Güler, 2015). Bu süreçte Yıldırım Mahallesi, özellikle Yugoslavya göçmenlerinin yoğun olarak yerleştiği bir mahalle haline gelmiş; nüfus artışıyla birlikte konut ihtiyacı yükselmiş, mevcut yapılaşma yetersiz kalınca yeni yerleşim alanları oluşturulmuştur. Ancak, bu hızlı kentleşme süreci beraberinde ciddi altyapı sorunlarını da getirmiştir. Bu eksiklikleri gidermek amacıyla 1963 yılında kurulan Sağmalcılar Belediyesi, mahalledeki altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi için çeşitli projeler başlatmış; özellikle su ve kanalizasyon sistemleri gibi temel altyapı ağlarında önemli gelişmeler kaydedilmiştir (Bayrampaşa Belediyesi, n.d.)

Bu dönemde yoğunlaşan göç dalgaları, mahallenin fiziksel yapısında da belirgin değişimlere yol açmıştır. Yeni yerleşimcilerin barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla mevcut yapılaşma alanları genişletilmiş, yeni konut bölgeleri inşa edilmiş ve mahallenin sınırları zamanla dışa doğru yayılmıştır. Göçmen toplulukların sosyal etkileşim biçimleri ve kültürel yaşam tarzları, mekânda yeni düzenlemelere ihtiyaç doğurmuş; bu durum, geleneksel yapılarla çağdaş mimari öğelerin bir arada var olduğu karma bir kentsel doku ortaya çıkarmıştır (Türkoğlu, 2021).

TÜİK'in 2024 verilerine göre Bayrampaşa ilçesinin toplam nüfusu 268.303 iken, Yıldırım Mahallesi bu nüfusun 52.035'ini oluşturmaktadır (Şekil 4.2.2.2). İlçenin en kalabalık yerleşim alanı olan mahalle, sahip olduğu sosyo-kültürel çeşitlilikle öne çıkmaktadır.

Şekil 4.2.2. 2: Bayrampaşa ve Yıldırım Mahallesi'nin Yıllara Göre Nüfus Dağılımı

Not. Bu şekil K. Kalemci tarafından hazırlanmıştır ve TÜİK verileri temel alınarak oluşturulmuştur.

Yıldırım Mahallesi'nin kültürel dokusunu belirleyen başlıca etkenlerden biri, Yugoslavya ile Türkiye arasında gerçekleşen göç hareketleridir. Türkiye ile Yugoslavya'nın izlediği siyasetler, göç akımlarının şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Özellikle 1953'te imzalanan ve "Centilmenlik Anlaşması" olarak anılan protokol, Balkan kökenli göçmenlerin aile birleşimi yoluyla Türkiye'ye kitlesel ve resmi olarak geçişini kolaylaştırmıştır. Bu göçler, teknik olarak gönüllü olarak gerçekleşse de, arka planda siyasi baskı ve asimilasyon politikaları nedeniyle zorunlu bir tercihi yansıtmaktadır. Bu bağlamda 1946–1970 yılları arasında Yugoslavya'dan Türkiye'ye önemli bir göç dalgası yaşanmıştır. Bu süreçte farklı dönemlerde gerçekleşen göç hareketleri aşağıdaki tabloda özetlenmiştir (Kirişçi, 1995) (Tablo 4.2.2.3).

Tablo 4.2.2. 3: 1946–1970 Yılları Arasında Yugoslavya’dan Türkiye’ye Gerçekleşen Göç Dalgalarının Dönemsel Dağılımı

Dönem	Yugoslavya Kökenli Göçmen Sayısı
1946–1960	152.000
1961–1970	30.502
1946–1970 Toplam	182.502

Bu kitlesel göç hareketi, Yıldırım Mahallesi’nin hem fiziksel çevresinde hem de toplumsal yapısında uzun vadeli değişimlere neden olmuştur. Göçle birlikte konut mimarisi çeşitlenmiş, kamusal alanların kullanım biçimleri değişmiş ve mahallede yeni ticari odaklar oluşmuştur.

Mahallenin kültürel dokusunu şekillendiren temel unsurlar arasında Bosna-Hersek ve Sancak’tan gelen topluluklar yer alırken, Arnavut, Bulgar ve Rum kökenli göçmenler de bu çok katmanlı kimliğin zenginleşmesine önemli katkılar sağlamıştır. Mahallenin kültürel dokusunu şekillendiren esas unsurlar Bosna-Hersek ve Sancak’tan gelen toplulukların yanı sıra Arnavut, Bulgar ve Rum kökenli göçmenler de bu çok katmanlı kimliğin zenginleşmesinde önemli rol üstlenir. Bu bütünleşik yapıda hem Boşnak mirasının sürekliliğini hem de Balkan coğrafyasının çeşitli etnik ve kültürel kimliklerinin mekânsal ve toplumsal dönüşümünü aynı anda izlemek mümkün olmaktadır (Çetinkaya & Göközkut, 2021).

Mahallenin tarihsel gelişimi, ardışık göç dalgaları, sanayileşme hamleleri ve kentleşme dinamiklerinin bir araya gelmesiyle şekillenmiştir. Zaman içinde, farklı dönemlerde yaşanan kültürel etkileşimler, Yıldırım Mahallesi’nde kimlik dönüşümünün mekânsal boyutunu anlamak için önem arz eden bir örnek sunmuştur.

4.2.3. Alana Ait Bulgular

Bu bölümde, Yıldırım Mahallesi'nde gerçekleştirilen alan çalışmaları doğrultusunda elde edilen bulgular ele alınarak, mahalle ölçeğindeki yerel kimlik, kültürel etkileşim ve mekânsal dönüşüm süreçleri değerlendirilmektedir. Çalışma kapsamında yürütülen anketler, derinlemesine görüşmeler, katılımcı gözlem, mekânsal analizler ve haritalamalar, mahalledeki sosyal ve fiziksel değişim dinamiklerini anlamlandırmaya yönelik veri sağlamaktadır. Mahalle ölçeğinde kültürel etkileşimlerin yerel kimlik ve mekânsal yapı üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla, konut ve kamusal alan kullanımları, kültürel uyum süreçleri, mekânsal aidiyet ve kimlik dönüşümü gibi temel faktörler incelenmiştir. Bulgular, çalışma kapsamındaki ölçme kriterlerine göre kategorize edilerek sunulmaktadır. Mekânsal analizler kapsamında, mahalledeki fiziksel çevrenin dönüşümü ve kamusal alan kullanım biçimleri değerlendirilirken; sosyo-kültürel bağlamda, farklı göçmen gruplarının mahalledeki etkileşim süreçleri ve kültürel alışveriş dinamikleri ele alınmıştır.

Ayrıca, saha çalışması kapsamında mahallede doğrudan gözlemler yapılarak, güncel fotoğraf belgeleri oluşturulmuştur. Bu görsel veriler, eski fotoğraflar, arşiv belgeleri ve tarihi kaynaklarla birlikte değerlendirilerek mahalledeki mekânsal ve sosyal dönüşümün zaman içindeki değişimi karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Elde edilen veriler ışığında, Yıldırım Mahallesi'nin yerel kimlik dönüşüm süreci ve mekânsal etkileşimleri çok yönlü bir perspektifle incelenerek, bölgedeki kültürel ve mekânsal dönüşümün belirleyici faktörleri ortaya konulmaktadır.

4.2.3.1. Sosyo-Demografik Bilgiler

Araştırmada ölçme yöntemi olarak kullanılan anket çalışması, İstanbul Bayrampaşa Yıldırım Mahallesi'nde yerel kimlik dönüşümü ve kültürel etkileşim

süreçlerinin mekâna ve gündelik yaşam pratiklerine yansımalarını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 140 kişiyle yürütülen çalışmanın ilk aşamasında, örneklem grubunun sosyo-demografik özellikleri analiz edilmiştir. Bu kapsamda, katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve mahalledeki ikamet süresi gibi değişkenleri değerlendirilerek Yıldırım Mahallesi sakinlerinin demografik profili ortaya konmuştur. Elde edilen bulgular, mahalledeki yerel kimlik dönüşümü ve kültürel etkileşim süreçlerinin bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl şekillendiğini anlamak açısından önemli bir temel oluşturmuştur.

Anketin ilk dört sorusundan elde edilen veriler, Yıldırım Mahallesi'nin sosyal dokusunu belirleyen demografik örüntüleri ortaya koymakla birlikte; aynı zamanda mahalledeki mekânsal aidiyet, kültürel süreklilik ve dönüşüm süreçlerinin analizine zemin hazırlamaktadır. Katılımcıların yaş dağılımı incelendiğinde, %32,9'unun 36-50 yaş aralığında yer aldığı görülmektedir. Bu grup, mahallenin göç sonrası yerleşikleşme sürecine doğrudan tanıklık etmiş bir kuşak olması bakımından özellikle önemlidir; çünkü bu bireyler, mekânın hem fiziksel dönüşümüne hem de kültürel dokusundaki değişimine aktif olarak maruz kalan ve katkı sunan bir nesli temsil eder. %21,4 oranındaki 51 yaş ve üzeri katılımcılar, mahallede kolektif hafızayı taşıyan, geleneksel göçmen kimliğini sürdüren bir başka belirleyici gruptur. Buna karşılık %26,4 ile temsil edilen 18-25 yaş grubu ise, yeni kuşağın mahalledeki sosyal-kültürel yapı ile nasıl bir ilişki kurduğunu, kimlik aktarımının nesiller arası sürekliliğini ve kültürel melezleşmenin potansiyelini ortaya koyar (Tablo 4.2.3.1.1).

Tablo 4.2.3.1. 1: Anket Katılımcılarının Yaş Dağılımı

Yaş Aralığı	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
18-25	37	%26,43
26-35	28	%20,00
36-50	47	%33,57
51 ve üzeri	28	%20,00
Toplam	140	%100,00

Cinsiyet dağılımı bakımından kadın ve erkeklerin yaklaşık olarak eşit temsil edilmesi (%48,57 kadın, %51,43 erkek), toplumsal cinsiyetin mekân kullanımı, sosyal ilişkiler ve kültürel temsiller üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı olarak incelemeye imkân tanımaktadır. Bu durum, kamusal alan pratiklerinin ya da ev içi mekânsal temsillerin cinsiyete dayalı farklılaşmalarını görünür kılmak açısından değerlidir (Tablo 4.2.3.1.2).

Tablo 4.2.3.1. 2: Anket Katılımcılarının Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Erkek	72	%51,43
Kadın	68	%48,57
Toplam	140	%100,00

Eğitim düzeyinde ise %60'lık üniversite ve üzeri oranı dikkat çekicidir. Bu oran, mahallede yalnızca göçmen geçmişin sürekliliğini değil, bunun yanı sıra modernleşme, eğitimle birlikte artan bireyselleşme ve kimlik çeşitlenmesi gibi süreçlerin de etkili olduğunu göstermektedir. Eğitim seviyesinin yüksek olması, mahalledeki mimari tercihlerden sosyal etkileşim biçimlerine kadar birçok boyutta yerel kimlikten küresel kimlik formlarına geçişi hızlandırabilecek bir unsur olarak öne çıkmaktadır (Tablo 4.2.3.1.3).

Tablo 4.2.3.1. 3: *Anket Katılımcılarının Eğitim Seviyesi Dağılımı*

Eğitim Seviyesi	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
İlkokul	6	%4,29
Ortaokul	10	%7,14
Lise	39	%27,86
Üniversite ve üzeri	85	%60,71
Toplam	140	%100,00

Son olarak, mahallede 20 yıl ve üzeri süredir yaşayanların oranının %73,60 gibi yüksek bir düzeyde olması mahallenin kültürel süreklilik üzerinden kurulduğunu ve mahallede yaşamın kolektif kimlik ve hafızayla bütünleşmiş bir mekânsal deneyim olduğunu göstermektedir (Tablo 4.2.3.1.4). Bu yerleşiklik, mekânın yalnızca fiziki bir barınma alanı değil, aynı zamanda kimliğin, aidiyetin ve kültürel etkileşimin üretildiği bir bağlam olduğunu da ortaya koymaktadır.

Tablo 4.2.3.1. 4: *Anket Katılımcılarının Yıldırım Mahallesi'nde Yaşama Süreleri*

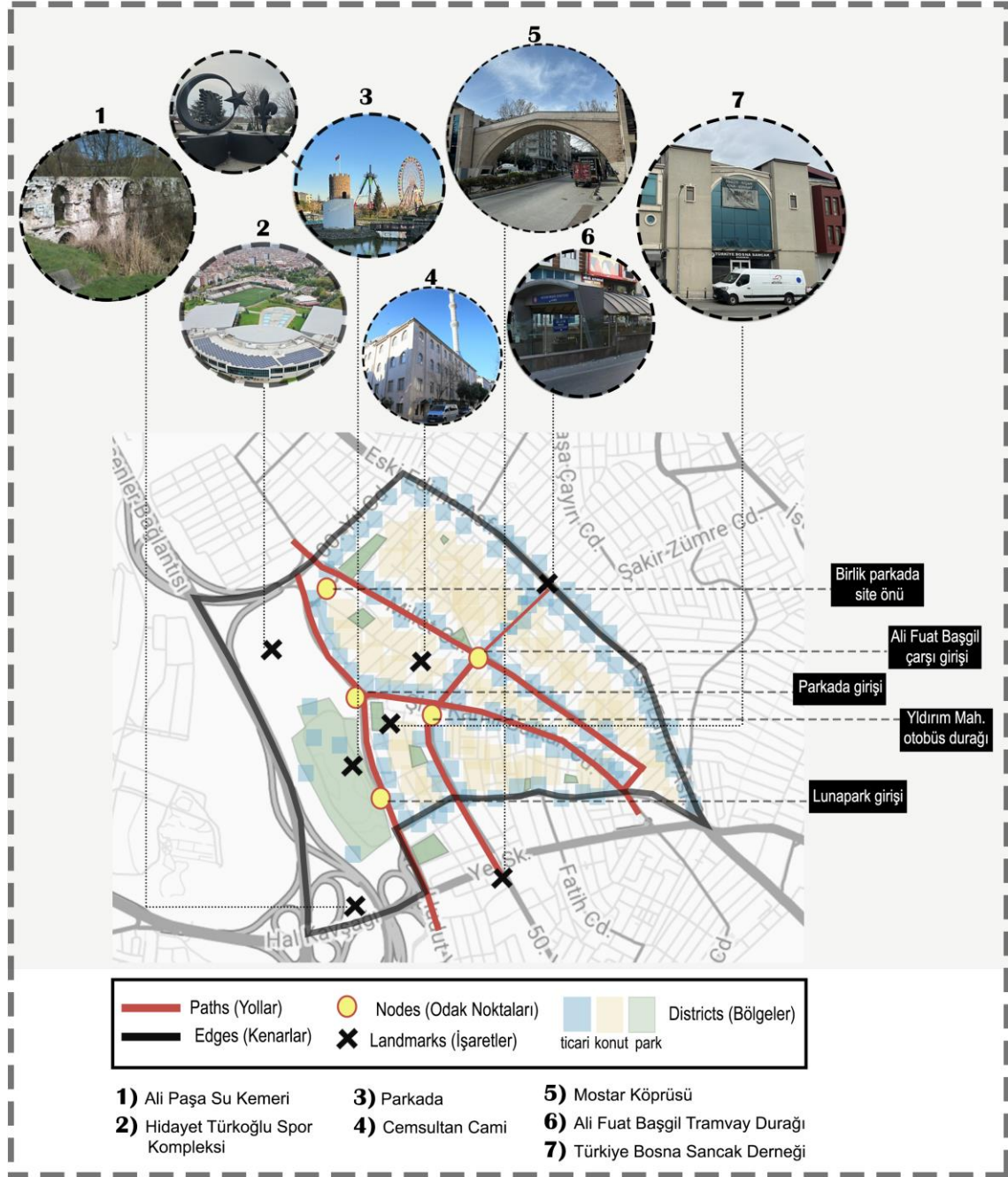
Mahallede Yaşanılan Süre	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
0-5 yıl	8	%5,7
6-10 yıl	8	%5,7
11-20 yıl	21	%15,00
20 yıl ve üzeri	103	%73,60
Toplam	140	%100,00

4.2.3.2. Mekansal Kullanım ve Fiziksel Çevre

Kent mekânı yalnızca fiziksel bir yapılanmadan ibaret olmayıp, bireylerin deneyimleri, algıları ve kültürel belleği aracılığıyla anlam kazanan çok katmanlı bir yapıdır. Kevin Lynch'in kentsel çevreye ilişkin geliştirdiği kuramsal yaklaşım, bu çok katmanlı yapının çözümlenmesinde temel bir referans noktası sunar. Lynch'e göre çevresel imgeler üç ana unsur üzerinden değerlendirilir: kimlik, yapısal bütünlük (strüktür) ve anlam (Lynch, 1984). Bu unsurlar, bireylerin yaşadıkları çevreyi zihinsel

olarak haritalandırma ve anlamlandırmalarına imkân tanır. Bu bağlamda, bireyin mekânsal deneyimi yalnızca yön bulma ya da fiziksel çevreyi algılama üzerinden değil, aynı zamanda duygusal bağ kurma, hafızada iz bırakma ve kültürel olarak mekâna yerleşme süreçleriyle de şekillenir. Lynch'in (1984) görsel okunabilirlik olarak tanımladığı kavram, bireylerin kent içerisinde yönlerini tayin etmelerini ve çevreyle kurdukları ilişkileri daha anlamlı kılmalarını sağlar. Bu okunabilirliğin oluşmasını sağlayan beş temel unsur; yollar (paths), sınırlar (edges), bölgeler (districts), odak noktaları (nodes) ve işaret öğeleri (landmarks) biçiminde sınıflanır. Bu öğeler hem bireyin zihinsel haritasında çevreyi tanımlamasına yardımcı olur hem de kolektif bellekte yer eden mekânsal semboller olarak yerel kimliğin inşasında belirleyici rol oynar. Bu bağlamda, Bayrampaşa-Yıldırım Mahallesi örneğinde Lynch'in kuramsal bileşenleri üzerinden yapılan mekânsal analiz, yer kimliğinin kültürel, tarihsel ve fiziksel boyutlarının iç içe geçtiği çok katmanlı bir çözümleme imkânı sunmaktadır (Şekil 4.2.3.2.1).

Şekil 4.2.3.2. 1: Lynch'in Kuramsal Bileşenleri ile Yıldırım Mahallesi'nin Analiz Edilmesi

Yıldırım Mahallesi'nin mekânsal dokusu, göçle gelen Balkan kökenli toplulukların kültürel hafızalarını mekâna işlemeyle şekillenen, yerel ve küresel etkileşimlerin iç içe geçtiği bir yapı sergilemektedir. Bu doğrultuda bahsi geçen beş element doğrultusunda mekanın fiziksel yapısı analiz edildiğinde:

Sınırlar: Mahallenin fiziksel sınırlarını belirleyen unsurlar, yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda kültürel ve işlevsel ayrımlar da üretmektedir. Özellikle Eski Edirne Asfaltı Caddesi üzerinden geçen tramvay hattı, mahallenin dış kenarlarından biri olarak işlev görmek ve hem fiziksel hem sembolik bir ayırım çizgisi oluşturmaktadır. Bu hat, bir taraftan mahalleyi ulaşım ağlarına bağlarken, diğer yandan dış çevreyle arasındaki geçişin de bir sınırını çizmektedir.

Mahallenin diğer sınırları ise Bayrampaşa ilçesinin ana arterlerinden oluşmakta; bu sınırlar içe doğru yaklaşıldıkça, kültürel yoğunluğun ve yerel kimlik öğelerinin daha belirgin bir biçimde hissedildiği, aidiyetin mekânsal olarak daha görünür olduğu alanlara dönüşmektedir. Böylece, dıştan içe doğru ilerledikçe, mekânsal bir kültürel derinlik ve yoğunluk gözlemlenmektedir.

Nitekim mahalleye 1958 yılında göç eden bir katılımcının aktardıkları bu mekânsal ayırımın toplumsal algıda da nasıl karşılık bulduğunu ortaya koymaktadır:

“Biz o zamanlar Eski Edirne Asfaltı’nın kenarındaki arsaları görüp bakmıştık ama büyüklerimiz oraları biraz tehlikeli bulmuştu. ‘Yolun hemen dibi çok açık olur, güvenli olmaz’ derlerdi. O yüzden asfaltın biraz iç kısmında, 200 metre ilerideki parsellere yöneldik. Oralarda daha çok hemşehrimiz vardı, tanıdık bildik insanlardı. Hem de Boşnakça konuşabilme imkanımız vardı. Mahalle o zaman bile kendi içinde bir sıcaklık taşıyordu, iç kısımlara gittikçe bu daha da hissedilirdi.” (Erkek, 83)

Bu anlatı, mahallenin iç kısımlarına doğru gidildikçe kültürel yakınlık hissinin ve sosyal dayanışma örüntülerinin daha yoğun biçimde hissedildiğini, fiziksel sınırlarla birlikte toplumsal algıların da mekân tercihlerini yönlendirdiğini açıkça göstermektedir.

Yollar: Mahallenin içinde tanımlanabilir ana yollar, hem fiziksel hareketliliği hem de sosyal etkileşimi yönlendiren temel mekânsal unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Şehit Kamil Balkan Caddesi, Millet Caddesi ve Ali Fuat Başgil Caddesi mahallenin iç dinamiklerini şekillendiren üç temel aksı oluşturmaktadır. Bu aksların çevresi büyük

ölçüde ticari fonksiyonlarla çevrelenmiş olup, gündelik yaşamda alışveriş, sosyalleşme, yeme-içme gibi eylemler için mahalle sakinlerinin en çok tercih ettiği güzergâhlardır.

Özellikle genç kuşak bireyler, Şehit Kamil Balkan Caddesi üzerinde son yıllarda açılan yeni nesil kafelerde zaman geçirmeyi tercih etmekte, burada hem kendi aralarında hem de mahalleye dışarıdan gelen bireylerle kültürel etkileşim içine girmektedir. Buna karşın Ali Fuat Başgil'in çarşı kısmı, daha çok mahallede uzun süredir yaşayan, orta ve yaşça büyük kuşaklar için sosyalleşme ve gündelik pratiklerin sürdürüldüğü geleneksel bir eksen işlevi görmektedir. Bu durum, kuşaklar arası mekânsal tercihlerdeki farklılaşmayı ve kimliğin gündelik yaşamda nasıl katmanlaştığını göstermektedir.

Düğümler/Odak Noktaları: Yıldırım Mahallesi'nde yerel halkın buluşma ve yön tayin noktası olarak kullandığı alanlar, mekânsal belleğin sosyal ilişkilerle nasıl örüldüğünü göstermektedir. Alan çalışması sırasında yapılan görüşmelerde, mahalle sakinlerinin birbirlerine adres tarif ederken sıkça başvurdukları noktalar arasında “Park Ada Girişi”, “Otobüs Durağı”, “Lunapark Girişi” “Birlik Sitesi önü” ve “Ali Fuat'ın başı” gibi ifadeler öne çıkmaktadır. Bu ifadeler, mahallenin zihinsel haritasında topluluk tarafından kabul görmüş ortak referansları göstermekte, kentsel mekânın nasıl ortaklaşa anlamlandırıldığını ortaya koymaktadır. Bu odak noktaları aynı zamanda mahalle içi hareketin yoğunlaştığı, sosyal etkileşimin daha görünür hale geldiği alanlardır. Bu yönleriyle, Lynch'in node kavramının sadece fiziksel değil, kolektif kültürel bağlamda da etkili olduğu görülmektedir.

İşaretler: Yıldırım Mahallesi'nde simgesel mekânlar, yerel kimliğin ve kültürel çeşitliliğin hem geçmişini hem bugünkü hâlini yansıtan yapılardır. Mostar Köprüsü temsili, bu bağlamda özel bir yere sahiptir. Mahalle girişine yakın ve Ali Fuat Başgil Caddesi gibi ana bir aks üzerinde konumlandırılmış bu yapı, yalnızca fiziksel bir referans

değil; Bosna-Hersek kökenli topluluğun kimliksel köklerini mekâna taşıyan sembolik bir eşik olarak işlev görmektedir. Bu yapı, mahalleye giren herkes için kültürel aidiyetin somut bir ifadesi hâline gelmektedir.

Bunun yanı sıra, Ali Paşa Su Kemerı, mahallede geçmişin izlerini taşıyan tarihsel bir yapı olarak öne çıkmaktadır. Yaşlı kuşak için nostaljik bir değere sahip bu yapı, geçmişte piknik ve buluşma alanı olarak aktif kullanılırken, günümüzde işlevsizleşmiş ve daha çok sessiz bir hatıra nesnesine dönüşmüştür. Bu durum, mekânların zamanla değişen kullanım biçimlerine ve kuşaklar arası hafıza farklarına işaret etmektedir.

Türkiye Bosna Sancak Derneği, kültürel temsilin kurumsal bir ifadesi olarak mahalledeki Boşnak kimliğinin hem korunmasına hem de kamusal görünürlüğüne katkı sağlamaktadır. Parkada ve Hidayet Türkoğlu Spor Kompleksi gibi alanlar ise, farklı etnik ve kültürel grupların bir araya gelerek gündelik yaşamda etkileşime girdiği, kültürel hibritleşmenin vücut bulduğu ortak sosyalleşme alanlarıdır.

Bölgeler: Yıldırım Mahallesi'nin kendi içinde belirginleşen kentsel bölgeleri, kullanım biçimlerine ve sosyo-kültürel yoğunluklara göre ayrıışmaktadır. Harita analizine göre ticari, konut ve park alanları mekânsal olarak birbirinden ayırt edilebilmektedir. Ana akslara yakın bölgelerde yoğunlaşan ticari işlevler, hem gündelik ihtiyaçların karşılandığı hem de topluluklar arası sosyal ilişkilerin kurulduğu alanlardır. Konut alanları ise mahalleye yayılan daha homojen bir dağılım göstermekte olup, belirgin bir etnik ayrıışmadan ziyade, kültürel olarak iç içe geçmiş bir yerleşim düzeni sunmaktadır.

Konutların ana akslara yakın çevrelerde yoğunlaşması, mahallelinin ticari ve kamusal alanlarla olan bağını güçlendirmekte; bu durum, kimlik ve mekân ilişkisinin bağını gündelik pratiklerle doğrudan ilişkilendirmektedir. Özellikle kamusal alanların hem bireysel hem de kolektif düzeyde aidiyet kurma süreçlerinde merkezi bir rol oynadığı

görülmektedir. Bu bağlamda, Lynch'in mekânsal öğeleriyle çözümlediğimiz Yıldırım Mahallesi'nin fiziksel dokusu, yalnızca bir yerleşim alanı değil; aynı zamanda göçle gelen toplulukların kültürel kimliklerini yeniden inşa ettikleri ve hafızalarını mekâna kazıdıkları bir sahneye dönüşmektedir.

Yıldırım Mahallesi, farklı kültürel kimliklerin iç içe geçtiği ve mekânsal olarak belirli aidiyetlerin şekillendiği bir mahalledir. Mahalle, özellikle Balkan kökenleri göçmenlerden yoğunlukla Boşnak kültürü ile karakterize edilerek, bu kimlik üzerinden tanımlanmaktadır. Halk arasında özellikle "Boşnak Mahallesi" tanımıyla bilinmektedir. Boşnak topluluğunun Yıldırım Mahallesi'ne yerleşmesi, yalnızca yeni bir yaşam alanı edinme süreci değil, aynı zamanda mahallenin mekânsal kimliğinin şekillenmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bölgenin yerel kimliği, Türk yerleşik nüfusunun öncülüğünde oluşmaya başlamış, ancak henüz tam anlamıyla oturmuş ve belirginleşmiş bir kimlik kazanmamış bir gelişim sürecindeydi. Bu noktada, Boşnak göçmenler mahalleye geldiklerinde sadece mevcut bir fiziksel çevreye adapte olmakla kalmamış, eşzamanlı olarak kendi kültürel ve mekânsal pratikleri doğrultusunda yeni bir yaşam alanı oluşturmuşlardır. Kolektif hafızalarındaki mekânsal referansları temel alarak şekillendirdikleri bu çevre, onların aidiyet hissini güçlendirirken, mahallenin kimlik yapısına da yeni bir boyut kazandırmıştır. Böylece Yıldırım Mahallesi, geleneksel Türk yerleşim dokusu ile Boşnak kültürel unsurlarının iç içe geçtiği, ortak bir mekânsal kimlik kazanan, dinamik bir mahalle haline gelmiştir. Bilgin (2010), mekânın bireylerin belleğinde önemli bir yer tuttuğunu, insanlar yeni bir çevreye taşındıklarında geçmişteki mekânlarına dair imgeleri zihinlerinde koruduklarını ifade etmektedir. Göçmen topluluğunun Yıldırım Mahallesi'ne taşıdığı kolektif hafıza, burada eski konut düzenlerini ve mahalle dokusunu yeniden inşa etme sürecine temel oluşturmuştur.

Mahalle sokakları, kamusal meydanlar ve konut elemanları, özellikle Boşnak kimliğine özgü simgeler ve işaretlerle donatılarak, kültürel aidiyetin mimariye ve mekana yansıtılmasını sağlamaktadır. Özellikle sokak adları, yönlendirme levhaları ve ortak kullanım alanlarındaki kültürel göndermeler, yerel kimliğin mekânda görünür kılınmasında kritik işlev görmektedir. Yıldırım Mahallesi'nde çekilen fotoğraflar, bu mekânsal temsillerin somut örneklerini sunarak, mahallenin kültürel dokusunu anlamlandırmada görsel bir veri kaynağı oluşturmaktadır. Bu bağlamda mahallenin girişine yakın bir caddeye inşa edilen Mostar Köprüsü replikası, Boşnak kimliğinin mekânda somutlaşan en güçlü simgelerinden biridir. Bosna-Hersek'in en önemli kültürel miraslarından biri olan Mostar Köprüsü, toplumsal hafızada güçlü bir aidiyet sembolü olarak yer edinmiş olup, bu replikayla birlikte Yıldırım Mahallesi'nde de kimliğin mekânsal yansıması haline gelmiştir (Şekil 4.2.3.2.2). Bu durum, mahallede yaşayan göçmen topluluğunun, koruma ve ortak kimliklerini mekânda görünür kılma isteğini ortaya koymuştur.

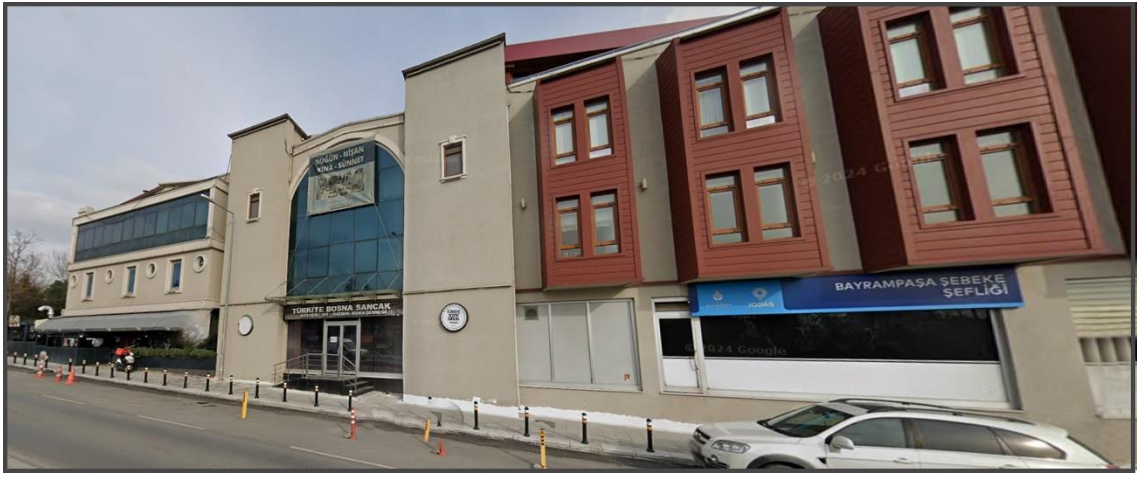
Şekil 4.2.3.2. 2: *Mostar Köprüsü'nün Bayrampaşa'da ki Tezahürü (Kalemci, 2018; Kalemci, 2025)*

Benzer bir şekilde, 1989 yılında kurulan Bosna Sancak Kültür ve Yardımlaşma Derneği binasında da Mostar Köprüsü motifi kullanılmıştır. (Şekil 4.2.3.2.3) Dernek, Boşnak göçmenlerin kültürel kimliklerini ve geleneklerini yaşatmak, geçmişleriyle

bağlarını sürdürmek ve kimliklerini kurumsal bir çerçevede temsil etmek amacıyla faaliyet göstermektedir. Dernek binasındaki Mostar Köprüsü motifi, göçmenlerin aidiyet duygusunu pekiştiren bir diğer önemli mekânsal sembol olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu unsurlar, göçmenlerin yeni yaşam alanlarına kimliklerini nasıl taşıdıklarını ve burada nasıl bir aidiyet oluşturdıklarını gözler önüne sermektedir.

Şekil 4.2.3.2. 3: Yıldırım Mahallesi Bosna Sancak Kültür ve Yardımlaşma Derneği

Mahalle sakinlerinin ortak deneyimleri, bireysel ve toplumsal hafızanın birleşmesini kolaylaştırırken, mahallede yaşayan bireylerin kimlik inşasında önemli bir rol oynamaktadır. Ortak hatıralar ve kültürel deneyimler, Boşnak kültürel kimliğinin mekânsal ifadesiyle bütünleşerek göçmenler için mahallenin aidiyet duygusunu güçlendirmektedir. Berger ve Luckmann'a (2008) göre yerel kimlik, bireyin içinde bulunduğu toplumsal bağlamla etkileşim içinde şekillenen, sürekli inşa halinde olan bir süreçtir. Aynı zamanda yerel kimlik bireyin hem mekânla hem de sosyal çevresiyle kurduğu ilişkilerle anlam kazanır. Bu doğrultuda, Yıldırım Mahallesi'nde kültürel aidiyet, yalnızca mekânsal düzenlemelerle değil, aynı zamanda mahalle sakinlerinin sosyal ilişkileri, gündelik pratikleri ve kolektif hafızaları aracılığıyla sürdürülen bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır.

Göçmenlerin, özellikle Boşnak göçmenlerin bölgedeki yoğunluğunu gözler önüne seren, kimliğini yansıtan sokak isimleri (Bosna Sokak, Mostar Sokak, Sancak Sokak, Aliya İzzetbegoviç Caddesi) bölgedeki Boşnak göçmen topluluğunun belleğini ve aidiyet hissini pekiştirirken, Türk kültürüne atıfta bulunan sokak isimleri (Atatürk Caddesi, Yıldırım Beyazıt Caddesi, Fatih Sultan Mehmet Caddesi) mahallenin tarihsel ve kültürel çeşitliliğini gözler önüne sermektedir (Şekil 4.2.3.2.4).

Şekil 4.2.3.2. 4: Yıldırım Mahallesi Sokak İsimlerinde Farklı Kültürlerin İzleri

Yıldırım Mahallesi'nde kamusal alanlar, bölgedeki kültürel çeşitliliğin en görünür olduğu mekânlardır. Sokaklar, meydanlar, parklar ve pazar yerleri gibi ortak kullanım alanları, mahallenin kolektif belleğini ve kimliğini şekillendiren önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Tıpkı sokak isimlerinde olduğu gibi kamusal alanlara verilen isimler de mahalledeki Boşnak topluluğunun görünürlüğünü ve mekânsal aidiyetini yansıtmaktadır. "Sancak Parkı" ve "Nermin Divović Parkı" gibi isimler, sadece birer fiziksel alan tanımlaması değil, aynı zamanda mahallenin tarihsel ve kültürel kimliğinin birer temsilidir (Şekil 4.2.3.2.5).

Şekil 4.2.3.2. 5: Yıldırım Mahallesi Park İsimlerine Kültürel Kimliğin Yansıması
(Kalemci, 2024)

Bu tür kamusal alanlar, mahallede yaşayan farklı toplulukların hem geçmişle hem de kendi kültürel kökenleriyle bağ kurmasını sağlamaktadır. Nermin Divović Parkı ismi, Bosna Savaşı sırasında Saraybosna’da hayatını kaybeden çocuk kurbanlardan biri olan Nermin Divović’in anısını yaşatarak, Boşnak topluluğunun travmatik geçmişini kamusal hafızaya taşımaktadır (N1 Info, 2023). Bu mekânsal adlandırmalar, göçmen toplulukların aidiyet hissini pekiştirirken, aynı zamanda mahallede yaşayan diğer toplulukların da Boşnak kültürel mirasına aşinalığını artırmaktadır.

Bununla birlikte, kamusal alanların sadece anıtsal ve tarihsel kimlik taşıyan mekânlardan ibaret olmadığı, aynı zamanda gündelik yaşam pratiklerinin sürdürüldüğü, farklı toplulukların bir araya geldiği sosyal alanlar olduğu unutulmamalıdır. Mahallede kurulan pazar yerleri, sokaklara taşan esnaf dükkânları ve park köşelerinde oluşan buluşma noktaları Yıldırım Mahallesi’nin sosyal yapısının birer yansımasıdır. Bu kamusal mekânlar, bireylerin karşılaşma ve etkileşim alanları olarak işlev görmektedir, mahalledeki kültürel çeşitliliğin sürekliliğini sağlamaktadır.

Bu çeşitlilik, özellikle ticari işletmelerin mekânsal organizasyonunda belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Boşnak göçmen topluluğu, kültürel kimliklerini ticari mekanlara taşıyarak, işletmelerine kendi tarihsel ve etnik referanslarını içeren isimler vermekte, mekânların iç tasarımında geleneksel motifleri kullanmakta ve yöresel lezzetleri sunarak aidiyet hissini mekâna yansıtmaktadır. Bölgede yaygın olarak görülen “Avliya Boşnak Mutfağı,” “Sandzak Boşnak Böreği” “Nasa Pita” veya “Sancak Market” gibi isimler, bu kimliksel temsiliyetin somut örnekleri arasında yer almaktadır (Şekil 4.2.3.2.6).

Şekil 4.2.3.2. 6: Yıldırım Mahallesi Ticari Mekanlara Kültürel Kimliğin Yansıması (Kalemci, 2024)

Aynı zamanda kafelerin iç mekân tasarımında Boşnak kültürüne özgü ahşap mobilyalar, geleneksel çini desenleri ve Boşnak mutfak kültürünü yansıtan dekoratif unsurlar dikkat çekmektedir (Şekil 4.2.3.2.7).

Şekil 4.2.3.2. 7: Yıldırım Mahallesi İç Mekanlara Kültürel Kimliğin Yansıması (Kalemci, 2024)

Benzer şekilde çay bahçeleri ve restoranlarda Boşnak mutfağına ait pita (börek), cevapi (Boşnak köftesi) ve sutlija (sütlaç) gibi yiyecekler sunularak, göçmen topluluğun hafızasında yer eden tatlar kamusal alanda yeniden üretilmektedir. Bir katılımcının şu ifadeleri, bu dönüşümün bireysel ve toplumsal boyutlarını özetlemektedir:

“Kültürümüzü ilk zamanlar sadece evin içinde yaşatabildik, dışarıda farklı hissediyorduk. Ama şimdi mahalledeki kafeler bile bizim mantıları (Boşnak böreği) satıyor. Bu iyi bir şey. Fakat gençlerin geleneklere ilgisi azaldı. Bayramlarda ev dolup taşmaz oldu. Yine de bu mahalleye aidim, burada herkes birbirini bir şekilde tanır.” (Kadın, 76)

Avliya Boşnak Mutfağı restoranının sahibinin kendisini ve işletmesini tanımlarken, kültürel kimliklerin ve aidiyetlerin birleşiminden doğan yeni bir “sentez”den bahsettiği görülmektedir. Gurmoss (2020) ‘nin Avliya Boşnak Mutfağında yaptığı çekimde "Bir Kolumuz Boşnak, Bütün Vücudumuz Türk" ifadesi, restoran sahibinin hem Boşnak kökeninden gelen kültürel mirası hem de Türk kimliğini benimsediğini, iki kültür arasında bir denge kurduğunu ve her iki kimliği de bir arada yaşattığını ifade eder. Bu tür ifadeler, göçmen toplulukların yeni yerleşim yerlerinde kültürel kimliklerini yeniden şekillendirme ve yaşadıkları çevreyle etkileşime girme biçimlerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Restoran sahibinin tanımlaması, Yıldırım Mahallesi gibi çok kültürlü bir mahallede kimliklerin nasıl iç içe geçtiğini ve toplumsal bağların nasıl kurulduğunu gösteren bir örnek teşkil eder. Boşnak mutfağının sunulması bölgedeki Boşnak kültürüne

olan saygıyı ve bu kültürün korunmasını simgelerken, diğer yandan Türk kimliğine de atıfta bulunan bir işletme anlayışı, mahalledeki kültürel çeşitliliği ve kültürlerarası etkileşimi pekiştiren bir yapı oluşturur. Benzer şekilde mahalle sakinleriyle yapılan görüşmelerde sıklıkla kullanılan ifadelerden biri “*Sancak bizim anavatanımızsa Türkiye’de babavatanımızdır.*” olmuştur.

Yıldırım Mahallesi, tarihsel süreçte farklı kültürlerin bir arada varlık gösterdiği ve birbirleriyle etkileşim içinde şekillenen yapıya sahip bir mahalledir. Bu çok kültürlü yapının içinde, her iki kültürün birbirini tamamlayan ve güçlendiren öğeleri bir arada bulunur. Örneğin, aynı mekânda hem Boşnak böreği hem de Karadeniz pidesi gibi farklı mutfakların bir arada sunulması karşılıklı etkileşimin gücünü göstermektedir (Şekil 4.2.3.2.8). Bu durum farklı etnik grupların kendi kültürel miraslarını sürdürmesine imkân tanırken, diğer yandan da mahalle sakinleri için ortak bir mekânsal deneyim yaratmaktadır.

Şekil 4.2.3.2. 8: *Kültürel Sentezin Sosyal Mekanlara Yansıması (Kalemci, 2024)*

Türk kültürüne ait işletmeler ile Balkan kültürüne ait işletmelerin yan yana varlık göstermesi, mahalledeki sosyal ve ticari hayatı şekillendirirken, her iki kültürün birbirini besleyerek ortak bir yaşam alanı oluşturduğunu da gösterir. Bu tür bir iç içe geçmişlik, Yıldırım Mahallesi’nin kültürel zenginliğini ve çok kültürlü kimliğini pekiştirirken, aynı zamanda kültürler arası etkileşimin ve uyumun başarılı bir örneğini sergiler. Bölgedeki kültürel iç içelik o kadar belirgin hale gelmiştir ki, etnik köken ile mekânsal aidiyet

arasındaki sınırlar giderek daha geçirgen bir hâl almaktadır. Örneğin, Türk kökenli Siirtli bir bireyin, Boşnak kültürünü yansıtan “Novi Pazar Gurme” ismi ile bir işletme açması ve Balkan kültürüne ait yöresel ürünler satması bu kültürel etkileşimin en çarpıcı örneklerinden biridir (Şekil 4.2.3.2.9).

Şekil 4.2.3.2. 9: *Balkan Kültürünün Yerel Girişimcilik Üzerindeki Yansıması: Novi Pazar Gurme Örneği (Kalemci, 2024)*

Bu süreç, mekânsal kimliğin artık yalnızca belirli bir topluluk tarafından sahiplenilen sabit bir yapı olmadığını, aksine mahallede yaşayan farklı bireyler tarafından da benimsenen, esnek ve sürekli yeniden üretilen bir olgu olduğunu göstermektedir. Bölgede ticari faaliyet yürüten bireyler yalnızca kendi etnik geçmişlerinden gelen bir kimliği değil, mahallede hâkim olan kültürel atmosferi de dikkate alarak işletmelerini biçimlendirmekte ve mahalle kimliğini şekillendiren aktörler hâline gelmektedir.

Günümüzde, mahalledeki ticari mekânlarda gözlemlenen en önemli değişimlerden biri de küreselleşmenin etkisiyle birlikte yabancı isimlerin ve küresel mutfak unsurlarının giderek daha fazla yer edinmesidir. Özellikle son yıllarda, sosyal medyanın ve popüler kültürün etkisiyle açılan “KahveCity,” “Ghost” “Harlem Shake

Coffee” veya “Fred’s.” gibi işletmeler, geleneksel kültürel referansların yanında küresel bir kimliğin de mahallede kendine alan bulduğunu göstermektedir (Şekil 4.2.3.2.10).

Şekil 4.2.3.2. 10: *Küresel Kimliğin Mekânsal Yansımaları: KahveCity, Harlem Shake Coffee ve Fred’s Örnekleri. (Kalemci, 2024)*

Bu tür işletmeler, özellikle genç nüfus tarafından rağbet görmekte ve mahallede yeni bir tüketim kültürünün oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Yabancı isimlerin ve küresel lezzetlerin artan görünürlüğü, Yıldırım Mahallesi'nin mekânsal kimliğinin yalnızca yerel ve ulusal dinamiklerle değil, bunun yanında küresel etkilerle de şekillendiğine işaret etmektedir. Bu sürecin gelişimiyle ilgili mahalle sakinleri görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Son zamanlarda caddede gerçekten alışılmadık isimler görmeye başladık. Mesela hemen yanda ‘Slavia’ diye bir kafe açıldı. Bunları istemiyoruz. Bizim kültürümüze pek uzak olduğunu düşünüyorum. Gençler heveslenip gidiyor, beğeniyorlar ama bize uyan bir yanı yok. Bizim geleneklerimiz başka, biz yine de köklerimizi unutmadan, ne kadar mümkünse o kültürü korumaya çalışacağız.” (Erkek, 65)

“Eskiden arkadaşlarla dışarı çıktığımızda hep Taksim’e, Beşiktaş’a gitmek isterdik. Mahallede öyle oturabileceğimiz, keyif alacağımız çeşitli mekanlar pek yoktu açıkçası. Ama şimdi durum bayağı değişti. Artık onlar da buraya geliyor. Mesela yeni açılan mekanlar hem iç dizayn olarak çok güzel hem de ortam olarak çok keyifli. Fotoğraf çekip paylaşmak için de harika oluyor. Slavia, Fred’s ve No6’ya sık sık gidiyorum. Tatlıları, sandviçleri çok başarılı. Yakında sushi mekânı açılacakmış, dört gözle bekliyoruz. Waffle, pankek yemek ya da farklı kahveler içmek için artık uzaklara gitmemize gerek yok. Bu çeşitlilik bence çok iyi. Hem ekonomik açıdan uçuk değil çünkü çeşitlilik çok, hem de kendi mahallemizde sosyalleşebiliyoruz. Okuldan çıkınca arkadaşlarla buluşmak için artık başka yerlere gitmeye gerek kalmıyor, kendi mahallemiz yetiyor.” (Kadın,23)

Yukarıda aktarılan görüşmeler, mahalledeki kültürel dönüşümün ve mekânsal çeşitlenmenin, farklı kuşaklar tarafından nasıl algılandığına dair çarpıcı bir karşıtlık sunmaktadır. Aynı mekân olan “Slavia” örneğinde görüldüğü üzere, yaşça büyük olan nesil bu tür işletmeleri yerel kültürle uyuşmayan yabancı öğeler olarak değerlendirip aidiyet duygusunu tehdit eden bir unsur olarak görürken; genç kuşak ise aynı mekânı sosyal etkileşim, estetik deneyim ve ulaşılabilir bir çeşitlilik alanı olarak benimsemektedir. Bu durum, mahalledeki mekânsal dönüşümün yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda kuşaklar arası farklılaşan kültürel temsiller ve beklentiler üzerinden anlam kazandığını ortaya koymaktadır.

Yıldırım Mahallesi, bir yandan Boşnak ve Türk kültürel unsurlarının iç içe geçtiği, bir yandan da küreselleşmenin etkisiyle yeni mekânsal formların ortaya çıktığı dinamik bir yapıya sergilemektedir. Mahallenin ticari mekânları, yalnızca ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü yerler olmanın ötesinde, kültürel temsiliyetin, kimlik inşasının ve topluluklar arası etkileşimin en görünür olduğu alanlar haline gelmiştir. Bu bağlamda, mahallede gözlemlenen ticari pratikler mahalledeki kültürel çeşitliliğin ve mekânsal dönüşümün somut bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Bu mekânsal göstergeler, yalnızca göçmen topluluklarının kimliklerini ifade etme pratikleri olarak değil, aynı zamanda çok katmanlı bir kentsel aidiyet sürecinin yansımaları olarak da değerlendirilebilir. Göçmenler, kamusal alanda isimlendirme pratikleriyle kolektif hafızalarını yaşatırken, özel alanlarında ve mimari tercihlerinde de kimliklerini görünür kılmaya devam etmektedirler. Bu bağlamda, Boşnak göçmenlerin konut üretim süreçleri de, tıpkı sokak isimlerinde olduğu gibi, kültürel aidiyet ve mekânsal kimliğin iç içe geçtiği dinamik bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mahalledeki konut formu, yalnızca işlevsel bir barınma ihtiyacını karşılamakla kalmamış, aynı zamanda göçmenlerin geldikleri coğrafyadan taşıdıkları mekânsal kodların ve yaşam biçimlerinin bir uzantısı olarak şekillenmiştir. Boşnak göçmenler, yerleşimlerinin ilk dönemlerinde geleneksel Osmanlı-Balkan mimarisini yansıtan mekânsal formları tercih etmiş, konutlarını iki katlı, eğimli çatılı ve güvercinlik detayları ile zenginleştirilmiş bir anlayışla inşa etmişlerdir. Bu tipolojide, çatının üzerinde bir çatı daha olacak şekilde detaylandırılan çıkmalar, bölgenin iklim koşullarına uyum sağlamakla birlikte, Boşnak kültürüne özgü mekânsal pratiklerin de bir yansıması olmuştur (Şekil 4.2.3.2.11).

Şekil 4.2.3.2. 11: *Eski Balkan Evleri ile Yıldırım Mahallesi'ndeki Konut Tipolojilerinin Karşılaştırılması*

Not. Soldan sağa: Google Maps (2025), Hasečić (2018), Meković (2013).

Ancak zaman içinde, artan nüfus, değişen ekonomik koşullar ve kentsel planlama kararları doğrultusunda bu geleneksel konut tipolojisi dönüşüme uğramış, iki katlı yapılardan daha fazla katlı ve modernize edilmiş konutlara geçiş süreci yaşanmıştır. Buna

rağmen, Balkanlarda ki eski konut yapılarına referans veren güvercinlik ve eğimli çatı detayları uzun süre korunmuş, mekânsal aidiyetin önemli bir göstergesi olmaya devam etmiştir (Şekil 4.2.3.2.12).

Şekil 4.2.3.2. 12: *Geleneksel Detayların Modern Yapılarda Sürdürülmesi: Güvercinlik ve Eğimli Çatı Örnekleri.*

Mahalle dokusu incelendiğinde, düz çatılı yapıların da var olduğu, ancak Boşnak göçmenlerin konutlarının kendine özgü çatı formları ve mimari detayları ile ayırt edilebildiği gözlemlenmektedir. Bu fark, göçmen topluluklarının mekânsal kimliğini koruma ve aidiyetini mekâna yansıtmaya çabasının bir sonucudur. Ancak zaman içerisinde, kentsel planlama ölçütlerinin değişmesi, artan yapılaşma baskısı ve standartlaşan mimari anlayış doğrultusunda mahallede yüksek katlı ve tek tip formlara sahip yapılar inşa edilmeye başlanmıştır. Bu dönüşüm, Boşnak kimliğini konut ölçeğinde görünür kılan mimari detayların giderek silikleşmesine neden olmuş, mekânsal aidiyetin fiziksel göstergeleri zamanla yerini daha standart ve anonim yapılara bırakmıştır. Sonuç olarak, mahallede eskiden olduğu gibi belirgin bir “Boşnak evi” algısından bahsetmek zorlaşmış, konutların mimari formu homojenleşerek küresel ve yerel planlama dinamiklerinin ortak bir sonucu haline gelmiştir.

Bayrampaşa Belediyesi, 2024 yılında uygulamaya koyduğu “mansard çatı modeli” ile mahalledeki güvencinlikli geleneksel çatı formlarının kısmen korunmasına olanak tanımıştır (Şekil 4.2.3.2.13).

Şekil 4.2.3.2. 13: *Bayrampaşa Belediyesinin Uygulamadaki Yeni Çatı Modeli*
(Bayrampaşa Belediyesi, 2024)

Yıldırım Mahallesi'nde yaygın olarak kullanılan ve halk arasında “Boşnak çatısı” olarak adlandırılan güvercinlikli çatı formları, geçmişte Boşnak göçmenlerin mekânsal kimliğinin önemli bir unsuru olarak öne çıkarken, günümüzde belediyenin benimsediği yeni uygulamalarla bu özgün formlar daha standart bir çatı sistemine evrilmekte, böylece mahallede bütüncül ve tek tip bir silüet hedeflenmektedir. Bu dönüşümün önemli nedenlerinden biri, bölgede zamanla gelişen çatı katı yükseltme eğilimidir. Çatının çatısı olarak giderek dikey yükselmeye neden olan bu eğilim karşısında, belediye yönetimi çatı formunu yasal çerçevede yeniden tanımlayarak, belirli standartlar dâhilinde daha yüksek çatı katlarına ve güvercinlik detaylarının korunmasına olanak tanıyan bir sistem geliştirmiştir (Şekil 4.2.3.2.14).

Şekil 4.2.3.2. 14: Yıldırım Mahallesi'nde Geleneksel ve Standartlaşmış Konut Tipinin Yan Yana Varlığı (Kalemci, 2024)

Bu bağlamda, Boşnak topluluğunun mekânsal üretim süreçleri, bir yandan geleneksel mimari formlarını sürdürme çabası içinde evrilirken, diğer yandan kentsel planlama politikalarının yönlendirdiği standartlaşma sürecine dâhil olmuştur. Başlangıçta daha fazla kimlik unsuru taşıyan konut tipolojileri zamanla küresel ve yerel yönetimlerin belirlediği standart mimari formlar içinde erimeye başlamış, mahalledeki yapılaşma artık daha homojen bir görünüme kavuşmuştur. Bu dönüşüm, göçmen topluluklarının mekânsal aidiyet süreçlerinin yalnızca kültürel ve geleneksel dinamiklerle değil, aynı zamanda kentsel planlama politikaları ve küresel yapılaşma eğilimleri ile de şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu dönüşüm sürecine dair, mahallede yaşayan bir katılımcı, geçmişteki kolektif yardımlaşma ve dayanışma ruhunun zamanla zayıfladığını ve yerini daha homojen bir yerleşim yapısının aldığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben çocukken, burada her şey çok farklıydı. Evlerimizi kendi ellerimizle yaptık, her bir köşe, her bir taş bizim hikayemizi anlatıyordu. Hep birlikte çalıştık. Birinin evi yapılırken diğerleri yardımcı olurdu, kadınlar yemek getirirdi, erkekler duvar örerd. Mahalledeki herkes birbirine sahip çıkardı. Herkesin bir sözü, bir katkısı vardı. Çocuklar sokakta oynarken, büyükler kapı önlerinde çay içerdi. Şimdi o zamanlar gibi değil. Evler büyüdü, bu koskoca apartmanlar geldi her şey değişti. Nasıl tanıyayım artık her binada nerden baksan 10 aile yaşıyor. Bizim o tek katlı iki katlı düzenimiz yok oldu şimdilerde. O eski yardımlaşma, o dayanışma ruhu kayboldu. Artık kimse kimseye yardım etmiyor, herkes kendi derdine düşmüş.” (Erkek, 76)

Göçmenlerin mekânsal adaptasyonu, yalnızca barınma pratiklerini değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel yaşam biçimlerini de dönüştürmüştür. Boşnak göçmenlerin geldikleri coğrafyada avlu kullanımı yaygın bir konut özelliği olup, bu alanlar aile içi etkileşim ve komşuluk ilişkileri açısından önemli bir işleve sahipti. Ancak Yıldırım Mahallesi’ndeki daha küçük ve yoğun yapılaşmış parsel düzeni, geleneksel geniş avlulu konut tipolojisinin sürdürülmesini zorlaştırmıştır. Bu bağlamda, göçmenler mekânsal ve kültürel alışkanlıklarını yeni çevreye uyarlayarak, kapı önlerinde küçük bahçeler ve oturma alanları oluşturarak avlu işlevini alternatif mekânlarda devam ettirmişlerdir. Bu alanlar, saksılar, çiçekler ve çeşitli yeşilliklerle tanımlanarak giriş mekânına kimlik kazandırmış, aynı zamanda geleneksel konut kültürünün sürdürülebilirliğini sağlamıştır. Bitkilerle çevrelenmiş bu giriş alanları, yalnızca estetik bir unsur olmanın ötesinde, sosyal etkileşimi teşvik eden yarı özel mekânlar olarak işlev görmüştür (Şekil 4.2.3.2.15).

Şekil 4.2.3.2. 15: *Yıldırım Mahallesi’nde Geleneksel Avlu Kültürünün Kapı Önü Bahçelerine Uyarlanması (Kalemci, 2024)*

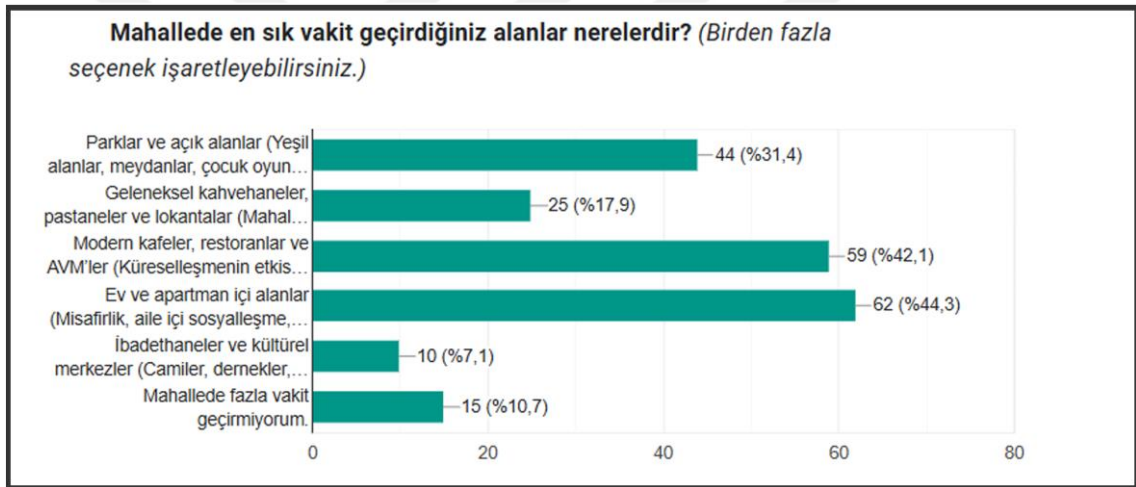
Böylece avlunun sunduğu mahremiyet, sosyallik ve gündelik yaşam fonksiyonları, mevcut kentsel bağlam içinde yeniden üretilmiş, mekânsal sürekliliğin sağlanmasında göçmenlerin kültürel kimliklerini koruma pratiklerinin bir göstergesi olmuştur. Bu özellik, Bayrampaşa İlçesi gibi bitişik nizam yapılaşmanın yoğun olduğu bir bölgede, ilçenin diğer mahalleleri ile karşılaştırıldığında, Yıldırım Mahallesi'ni sosyal ve mekânsal sürekliliği koruyan, kendine özgü yerel kimliğe sahip bir mahalle olarak farklılaştırmaktadır. Göçmenlerin kültürel adaptasyonu ve mekânsal müdahaleleri, mahalleyi zaman içinde sadece fiziksel anlamda değil, sosyokültürel açıdan da ayrıcalıklı bir konuma taşımış, böylece diğer mahallelerden farklı bir gelişim süreci izlemesine katkı sağlamıştır. Diğer yerleşim alanlarında sıklıkla rastlanmayan bu mini-avlu geleneği, mahalledeki refah düzeyinin ve konut fiyatlarının da üzerinde etkili olmaktadır. Bahçe ve oturma alanına sahip evlerin kira ve satış bedelleri, benzer büyüklükteki konutlara kıyasla genellikle daha yüksek seyretmekte; bu da yerel kimliğin mekânsal simgelerinin ekonomik değer üzerinden de kendini gösterdiğini kanıtlamaktadır.

Yıldırım Mahallesi'nde yaşayan bireylerin mekânsal kullanım biçimleri ve fiziksel çevreye dair algıları, mahallenin kültürel kimliğinin mekânda nasıl temsil edildiğini ve zaman içerisinde nasıl bir dönüşüme uğradığını ortaya koymaktadır. Bu dönüşümün izlerini sürmek ve mahalledeki sosyokültürel dinamikleri anlamak adına yapılan anket çalışması, bireylerin günlük yaşam pratiklerine ve mekân tercihlerine dair önemli veriler sunmaktadır.

Katılımcılara ilk olarak mahallede en sık vakit geçirdikleri alanlar sorulmuştur. Verilen cevaplara göre %44,3'ü ev ve apartman içi alanlarda; %42,1'i ise modern kafeler, restoranlar ve alışveriş merkezlerinde vakit geçirdiğini belirtirken, yalnızca %17,9'u geleneksel kahvehaneler, pastaneler gibi kültürel mekânlara yönelmektedir. Bu eğilim,

gündelik yaşam pratiklerinin ağırlıklı olarak özel alanlarda ya da küresel eğilimli modern sosyal mekânlarda sürdürüldüğünü ve kamusal alanda geleneksel sosyalleşme formlarının görece gerilediğini göstermektedir. %31,4 oranında park ve açık alan tercihinin de varlığı, mahallede kamusal açık alanların hâlâ sosyal etkileşim açısından anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu veriler, göçmen toplulukların geleneksel dayanışma ve sosyalleşme biçimlerinden uzaklaşarak daha bireyselleşmiş ve modernleşmiş mekânsal tercihler geliştirdiklerini düşündürmektedir (Şekil 4.2.3.2.16).

Şekil 4.2.3.2. 16: Mahalle Sakinlerinin En Yoğun Zaman Geçirdiği Alanların Dağılımı

Katılımcılara yöneltilen "Mahalledeki konutların ve konut içi düzenlemelerinin zaman içindeki dönüşümünü nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusu, mahalledeki konut dokusuna dair algıları ortaya koymakta ve bu algılar, bahsi geçen dönüşüm süreciyle örtüşmektedir. Katılımcıların %32,9'u mahallede Türk ve göçmen mimari unsurlarının iç içe geçtiği melez bir yapı bulunduğunu belirtirken, %29,3'ü modern/küresel etkilerin arttığını, %25,7'si ise iç mekân tasarımlarının giderek standartlaştığını ifade etmiştir. Bu veriler, fiziksel çevrede geleneksel kültürel öğelerin korunmasına dair zayıflayan bir eğilim olduğunu ve mahallenin zamanla estetik ve tipolojik olarak homojenleştiğini

ortaya koymaktadır. Göçmenlere ait unsurlar ya da geleneksel Türk mimarisinin güçlü biçimde sürdüğünü belirtenler ise oldukça azdır (sırasıyla %9,3 ve %2,9) (4.2.3.2.17).

Şekil 4.2.3.2. 17: Mahalle Sakinlerinin Konut Dönüşümüne Dair Görüşleri

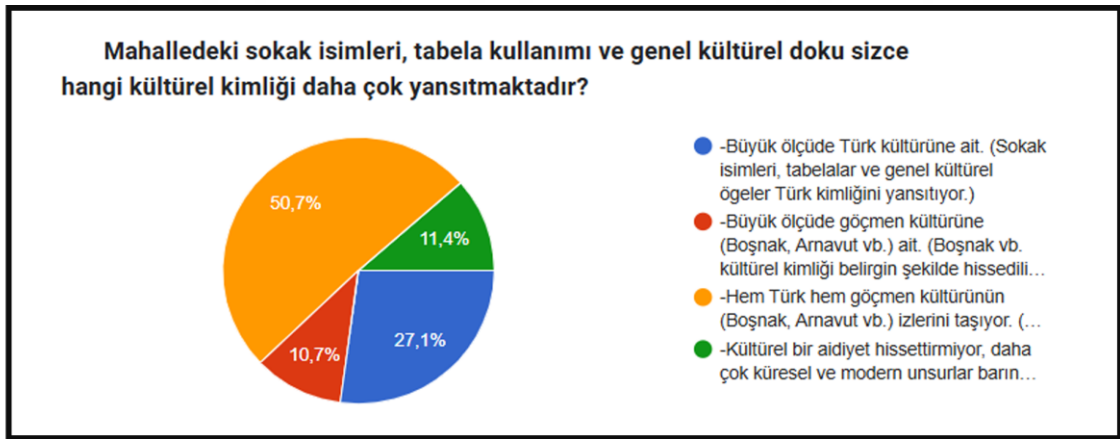
Bu dönüşüm, yalnızca dış cephede değil, ev içi mekânsal temsillerde de gözlemlenmektedir. Katılımcıların %36,5'i evlerinin kültürel kimliklerini kısmen yansıttığını, %31,4'ü ise modern ya da standart yapılarda yaşadığını belirtmiştir. Sadece %14,6'sı göç edilen yerin kültürel özelliklerini ev düzenlemesine yansıttığını ifade etmiştir (4.2.3.2.18).

Şekil 4.2.3.2. 18: Mahalle Sakinlerinin Kültürel Kimliğin Konutlar Üzerindeki Yansımalarına Dair Değerlendirmeleri

Bu oranlar, göçmen kimliğinin fiziksel mekânda yalnızca anıtsal ya da sembolik düzeyde değil, gündelik ev yaşantısında da görünürlüğünü yitirmeye başladığını düşündürmektedir. Mekânsal temsil giderek kişisel tercihlere, konfor arayışına ve modern yaşamın gerekliliklerine evrilmektedir. Bu durum, mahalle ölçeğinde kolektif kültürel kimliğin ne ölçüde kamusal alana yansıdığı sorusunu da beraberinde getirmektedir. Nitekim sokak isimleri, tabela kullanımı ve genel kültürel dokunun hangi kimliği yansıttığına ilişkin değerlendirmede, %50,7 oranında katılımcı “hem Türk hem göçmen kültürünün izlerini taşıdığı” yönünde görüş bildirmiştir. Bu oran, mahallede homojen değil, kültürel olarak çok katmanlı ve geçirgen bir dokunun hâkim olduğunu göstermektedir. %27,1’lik bir kesim Türk kültürünün daha baskın olduğunu belirtirken, yalnızca %10,7’si göçmen kültürünün baskın olduğunu ifade etmiştir (Şekil 4.2.3.2.19)

Şekil 4.2.3.2. 19: Mahalle Sakinlerinin Genel Kültürel Dokuyu Değerlendirmesi

Bu durum, göçmen toplulukların tarihsel etkisinin mahalle kimliğinde belirli bir görünürlüğe sahip olmakla birlikte, bu görünürlüğün zamanla Türk kimliğiyle dengelendiği ve mahallede melez bir kültürel ortamın oluştuğu yönünde yorumlanabilir.

Son olarak, dış mekân kullanımındaki tercihlerine bakıldığında ise katılımcıların %38,1’inin hem yerel kültürel öğeleri hem de modern/küresel unsurları içeren mekânları

tercih ettiği görülmektedir. Bu yönelim, kültürel aidiyetin mekânsal tercihlerde belirleyici olmaktan çıkıp eklektik ve melez bir yapı kazandığını göstermektedir. Öte yandan, %44,6 oranındaki katılımcı, mekân seçiminde kültürel unsurlara hiçbir şekilde dikkat etmediğini ve yalnızca kişisel rahatlığına odaklandığını belirtmiştir. Bu oran, bireysel konforun ve küresel eğilimlerin kamusal mekân seçiminde güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Diğer yandan yalnızca kendi kültürel kimliğini yansıtan mekânları tercih edenlerin oranı %13,7 ile görece düşük bir seviyede kalmıştır. Bu bulgu, göçmen kökenli bireylerin sosyal ve kamusal alan kullanımlarında ayrışmacı bir tutum yerine, daha çok bütünleşme veya bireysel konfor odaklı seçimler yaptığını ortaya koymaktadır. Buna karşın, %3,6 oranındaki bir kesim ise kültürel öğelerle ilgilenmediğini, yalnızca modern ve küresel mekânları tercih ettiğini ifade etmiştir (Şekil 4.2.3.2.20).

Şekil 4.2.3.2. 20: Mahalle Sakinlerinin Dış Mekân Kullanımındaki Tercihleri

Anket sürecinde özellikle 25 yaş altı gençlerin bireysel konforu ön planda tutarak mekan tercihi yaptığı saptanmış olup bu doğrultuda sıklıkla tercih ettiği ve vakit geçirmeyi en çok sevdikleri mekân isimleri sorulmuştur. Elde edilen yanıtlar doğrultusunda, en çok söylenen ilk beş mekan ismi belirlenmiştir (Şekil 4.2.3.2.21). Bu mekânlar, küresel eğilimlerin ve modern yaşam unsurlarının mahalle kültürüne doğrudan

yansımaları gözler önüne sermektedir. Özellikle No 6 Coffee Co., Fred's, Minn Coffee Co., Cafilia ve Harlem Shake gibi kafeler, gençler arasında popülerlik kazanmış; bu mekânların çoğunlukla merkezi ve yoğun arterler üzerinde konumlandığı gözlemlenmiştir.

Şekil 4.2.3.2. 21: 25 Yaş Altı Genç Neslin En Sık Gitmeyi Tercih Ettiği Mekanlar

Kafelerin menüleri incelendiğinde, İngilizce dilinin baskın olarak kullanıldığı, ürün isimlerinde ve dekorasyon temalarında küresel kültürel öğelerin öne çıktığı dikkat çekmektedir. Mekân adlarının İngilizce olması, duvar süslemelerinde yabancı ikonların yer alması ve menü içeriklerinde dünya mutfaklarına ait kahve ve yemek çeşitlerinin sunulması, gençlerin tüketim tercihlerinde yerel kimlikten ziyade evrensel normların belirleyici hale geldiğini göstermektedir.

Anket verileri genel olarak incelendiğinde, mahalle sakinlerinin mekân seçimlerinin artık yalnızca kültürel aidiyet temelli yapılmadığı, aksine bireysel konfor, estetik beklentiler ve modern yaşam normlarının giderek daha fazla etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, mekânsal aidiyetin, özellikle göçmen kökenli bireyler için sabit ve katı bir yapıdan ziyade; değişken, eklektik ve çoğulcu bir forma evrildiğini ortaya koymaktadır. Genç kuşak, geleneksel kimlik kodlarına sıkı sıkıya bağlı kalmaksızın,

küresel trendlerle bütünleşen yeni bir sosyal ve mekânsal aidiyet biçimi geliştirmektedir. Dolayısıyla mahallede, kültürel kimlik ve mekânsal kullanım arasındaki ilişki, dinamik bir dönüşüm süreci içerisine girmiştir.

Alana ait bulgular değerlendirildiğinde Yıldırım Mahallesi'nin mekânsal ve kültürel kimliği, tarihsel süreç içerisinde göçmen toplulukların kolektif hafızaları, yerel dokuyla etkileşimleri ve küreselleşme dinamikleri doğrultusunda dönüşüme uğramıştır. Mahalledeki Boşnak kimliği temsilleri, sadece konut dokusu ve fiziksel mekân aracılığıyla değil, aynı zamanda toplumsal ilişkiler ve kültürel semboller üzerinden inşa edilmiş, ancak zamanla yerleşik Türk kültürüyle harmanlanarak melez bir kimlik kazanmıştır. Göçmen toplulukların mekânsal kullanım pratikleri, geleneksel kamusal sosyalleşme biçimlerinden uzaklaşarak, daha bireyselleşmiş ve modernleşmiş bir yapıya evrilmiş; özel alanlar, modern kafeler ve küresel eğilimli mekânlar, geleneksel kamusal mekânların önüne geçmiştir. Bu değişim, mahalledeki fiziksel çevre algısına da yansımış, konut tipolojilerinde ve iç mekân düzenlemelerinde homojenleşme eğilimi gözlemlenmiştir.

Bununla birlikte, mahallede kültürel kimliğin görünürlüğüne yitirmediği, aksine esnek, çok katmanlı ve dinamik bir yapı kazandığı görülmektedir. Sokak isimleri, tabelalar ve diğer semboller, Boşnak ve Türk kimliklerinin iç içe geçtiği bir kültürel hafızayı yansıtırken, mahallede hem yerel hem de küresel unsurların birlikte var olduğu bir mekânsal organizasyon gelişmiştir. Kültürel aidiyet, yalnızca fiziksel çevre üzerinden değil, toplumsal etkileşimler ve gündelik yaşam pratikleri aracılığıyla da yeniden üretilmektedir.

Sonuç olarak, Yıldırım Mahallesi, belirli bir kimliğin baskın olduğu statik bir yerleşimden ziyade, göç ve yerleşiklik süreçlerinin iç içe geçtiği, kültürel geçirgenliğin

yüksek olduğu ve zaman içerisinde evrilen hibrit bir mekânsal kimlik sergilemektedir. Mahalle sakinlerinin mekânsal tercihleri ve kültürel pratikleri, modernleşme, bireyselleşme ve küreselleşme süreçleri ile şekillenirken, bu dönüşüm hem fiziksel çevreyi hem de toplumsal ilişkileri yeniden tanımlamaktadır. Göçmen kimliğinin fiziksel ve simgesel temsili, artık yalnızca geleneksel aidiyet formları üzerinden değil, eklektik ve seçici bir kültürel kimlik anlayışı çerçevesinde varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda, Yıldırım Mahallesi, göçmen toplulukların mekânla kurduğu ilişkinin ve kimlik dönüşümlerinin izlenebildiği çok katmanlı bir kentsel alan niteliği taşımaktadır.

4.2.3.3. Göç Deneyimi ve Etnik Kimlik

Göçmen topluluklar için yeni bir mekânda yaşam kurmak, yalnızca fiziksel bir yer değiştirme süreci değil, aynı zamanda kimlik, aidiyet ve kolektif hafızanın yeniden şekillendirilmesidir. Göç süreci, bireylerin ve grupların geçmişleriyle yeni çevreleri arasındaki bağı inşa ederken, etnik kimlik bu süreçte belirleyici bir unsur olarak öne çıkar. Göçmenler, kültürel miraslarını koruma eğiliminde olup, aidiyet duygularını yaşadıkları mekâna işleyerek kimliklerini görünür hale getirmeye çalışırlar. Yıldırım Mahallesi özelinde de bu durum açık bir şekilde gözlemlenmektedir. Kentsel doku, bireylerin kimliklerini ve mekânsal aidiyetlerini yansıtan semboller içerir. Bu semboller, bireyin kendisiyle ve toplumsal hafızayla kurduğu ilişkiyi şekillendirerek mekâna duyulan bağlılığı pekiştirir. Yıldırım Mahallesi özelinde bu aidiyet hissi, Boşnak göçmenlerin mahalleye yerleşmeleriyle birlikte mekânsal anlamda somut bir ifadeye dönüşmüştür. Göçmenler, geldikleri coğrafyanın yaşam pratiklerini ve kültürel kimliğini koruma eğiliminde olmuş; konut yapıları, mekânsal düzen, semboller, dil kullanımı ve kültürel motifler gibi unsurları da Yıldırım Mahallesi'ne taşımışlardır. Dini ve kültürel simgeler, bina cephelerinde, kapı süslemelerinde ve kamusal mekânlarda kendini göstermekte;

kolektif hafızanın mekâna işlenmesine katkıda bulunmaktadır. Bina girişlerinde Boşnak bayraklarının kullanımı, kapı ve duvarlarda yer alan eski Bosna bayrağının simgesi olan zambak figürleri, mahalledeki etnik aidiyetin en güçlü göstergeleri arasındadır (Şekil 4.2.3.3.1).

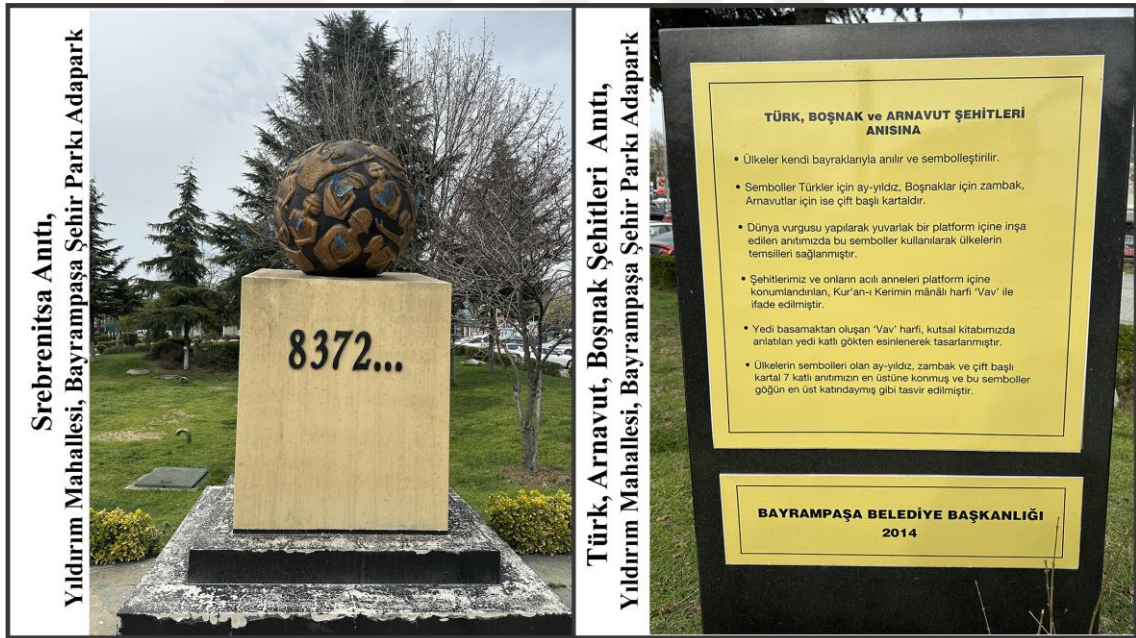
Şekil 4.2.3.3. 1: *Etnik Aidiyetin Görsel Temsilleri: Boşnak Bayrakları ve Zambak Figürlerinin Mekânsal Kullanımı. (Kalemci, 2024)*

Kamusal alanların göçmen gruplar tarafından kolektif hafızanın yeniden üretildiği mekânlara dönüşmesi, kültürel kimliğin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Srebrenitsa Katliamı'na ithafen inşa edilen anıt (Şekil 34), bu tür mekânsal aidiyet pratiklerinin en somut örneklerinden biridir. Anıtın, mahallenin en büyük ve talep gören Şehir Park'ı gibi kamusal bir alanda konumlandırılması, yalnızca Boşnak topluluğu için değil, aynı zamanda etkileşim içinde olunan diğer göçmen gruplar ve yerleşik Türk

halkı için de ortak bir bellek oluşturma işlevi görmektedir. Küresel form üzerindeki figürlerin acıyı ve kayıpları simgelemesi, mavi kelebeklerin ise toplu mezarlarla ilişkilendirilerek hatırlama pratiğine dönüşmesi, bu anıtın yalnızca fiziksel bir yapı olmanın ötesinde, etnik kimliğin kamusal alandaki tezahürü haline geldiğini göstermektedir. Benzer şekilde yine aynı parkta yer alan Türk, Boşnak ve Arnavut şehitleri anısına dikilen anıt (Şekil 4.2.3.3.2), göçmen toplulukların etnik kimliklerini koruma ve temsil etme pratiklerini bir arada yürüttüklerini göstermektedir.

Şekil 4.2.3.3. 2: *Kamusal Alanlarda Etnik Kimlik ve Kolektif Hafıza Temsilleri: Srebrenitsa ve Şehitler Anıtları (Kalemci, 2024)*

Kamusal anıtlar, göç sonrası toplulukların kolektif hafızalarını mekâna taşımada ve yeni bir diaspora bilinci inşa etmede önemli araçlar olarak öne çıkar. Bu bağlamda Yıldırım Mahallesi'nde bulunan üç farklı ulusal sembolün (ay-yıldız, zambak ve çift başlı kartal) ortak bir platformda sergilenmesi, göç sonrası mekânsal kimlik inşasının yalnızca bireysel etnik aidiyetler üzerinden değil, aynı zamanda kolektif bir diaspora bilinci

çerçevesinde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Anıtın yedi basamaktan oluşan formu ve “Vav” harfi referansı ile inşa edilmesi, dini ve kültürel kimliklerin iç içe geçtiği bir anlam dünyası yaratarak, göçmen toplumlar için ortak bir hafıza mekânı oluşturmaktadır (Şekil 4.2.3.3.3).

Şekil 4.2.3.3. 3: Yıldırım Mahallesi’nde Farklı Kültürel Kimliklerin Birlikteliğini Simgeleyen Kamusal Alandaki Sembolik Temsili (Kalemci, 2024)

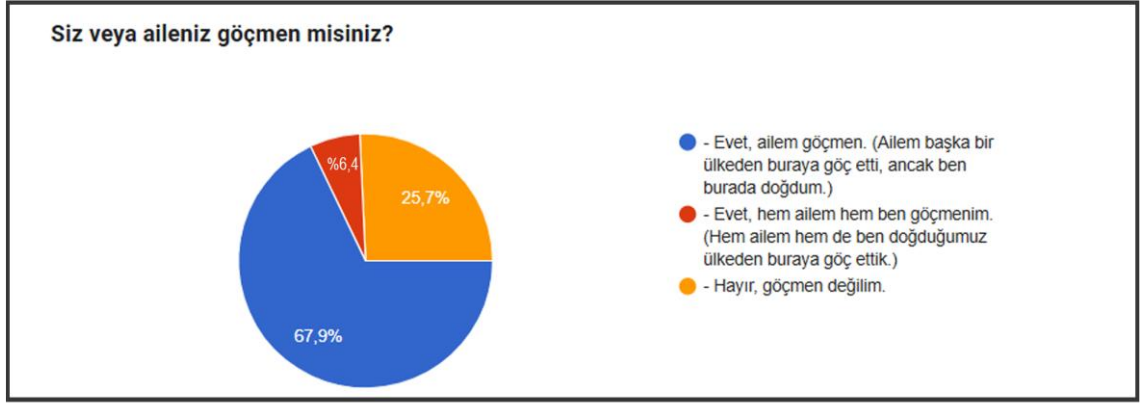

Etnik kimliğin kamusal alandaki görünürlüğü, yalnızca semboller ve anıtlar yoluyla değil, bu mekânların günlük yaşam pratiklerinde nasıl kullanıldığı ile de şekillenmektedir. Anıtların konumlandırıldığı park, anma ve hatırlama işlevinin yanı sıra toplum içi ve toplumlar arası etkileşimi mümkün kılan bir sosyalleşme alanı olarak da önem kazanmaktadır. Bu tür mekânsal düzenlemeler, göçmen grupların yaşadıkları mahallelerde kendilerine ait bir kültürel alan yaratma ve bu alan üzerinden kolektif kimliklerini görünür kılma süreçlerine doğrudan katkıda bulunmaktadır.

Mahalle ölçeğinde göçmen kimliğinin nasıl sürdürüldüğünü ve dönüşüme uğradığını anlamak için mekânsal göstergelerin yanı sıra bireylerin kimlik algıları, dil kullanımları ve kültürel aidiyet hisleri gibi faktörlerin de incelenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, Yıldırım Mahallesi'nde gerçekleştirilen alan araştırması, mahalle sakinlerinin göç deneyimlerini ve etnik kimliklerini nasıl tanımladıklarını ortaya koyarak, kolektif hafızanın ve mekânsal aidiyetin günümüz bağlamında nasıl yeniden üretildiğini anlamamıza katkı sağlamaktadır. Ankete katılan bireylerin göç geçmişleri, kültürel kimlik algıları ve dil kullanımları gibi veriler, mahalledeki etnik kimlik inşasının yalnızca fiziksel mekânla değil, aynı zamanda bireysel ve toplumsal düzeyde devam eden bir süreçle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Aşağıda sunulan anket bulguları, bu sürecin temel dinamiklerini ve göçmen kimliğinin mahallenin sosyo-kültürel yapısındaki karşılığını daha detaylı bir şekilde analiz etmektedir.

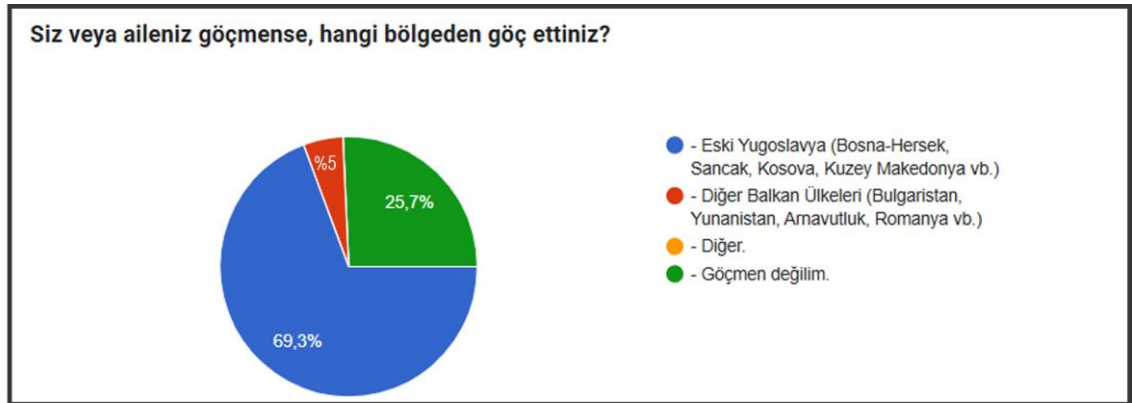
Yıldırım Mahallesi özelinde yürütülen bu çalışmada elde edilen veriler, mahallenin kimlik yapısının göçmen kökenli tarihsel temellerini sürdürdüğünü ve kültürel aidiyetin çok katmanlı bir biçimde inşa edildiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılara yöneltilen “Siz veya aileniz göçmen misiniz?” sorusu %67,9’u “ailem göçmen” yanıtını verirken, yalnızca %6,4’ü hem kendisinin hem ailesinin göçmen olduğunu belirtmiştir. Buna karşılık, %25,7’lik bir kesim ise göçmen olmadığını ifade etmektedir. Bu oranlar, mahallenin demografik ve kültürel altyapısında hâlâ baskın olarak göçmen geçmişin izlerinin sürdüğünü, ancak bu kimliğin artık büyük oranda birinci kuşaktan ikinci ve üçüncü kuşağa aktarılan bir aidiyet formuna dönüştüğünü göstermektedir. Bu aktarımın mekânsal ve dilsel pratiklerle nasıl şekillendiği, diğer verilerle daha net görünür hâle gelmektedir (Şekil, 4.2.3.3.4).

Şekil 4.2.3.3. 4: Yıldırım Mahallesi'nin Kimliksel Dağılım Oranları

Göçmen olduğunu ifade eden katılımcıların %69,3'ü göç edilen bölge olarak Eski Yugoslavya coğrafyasını (Bosna-Hersek, Sancak, Kosova, Kuzey Makedonya vb.) belirtmiş, bu da mahallenin etnik yoğunluk ve kültürel birliktelik bakımından homojen sayılabilecek bir göçmen tabana sahip olduğunu göstermektedir (Şekil 4.2.3.3.5).

Şekil 4.2.3.3. 5: Yıldırım Mahallesi'nde Göçmen Kökenli Katılımcıların Coğrafi Menşesine Göre Dağılımı

Göçmenler ilk yerleştikleri dönemde çeşitlili zorluklar yaşamış olsa da bu homojen yapı, göçmen kimliğinin mahallede belirli mekânsal kalıplar, dilsel pratikler ve gündelik yaşam alışkanlıkları üzerinden kolektif hafıza ile yeniden üretilebilmesini zamanla kolaylaştırmıştır. Göç ettikleri dönemde Boşnakların kültürel kimliklerini kabul

ettirmek ve yerleşik toplumla uyum sağlamak konusunda yaşadığı sıkıntıları bir katılımcı su şekilde aktarmıştır:

"Geldik buraya, Türkiye bizim ata toprağımız dedik ama ilk zamanlar pek öyle hissettirmediler. Biz Sancak'ta Müslümandık o yüzden hor görülürdük, buraya geldik, burada da 'Gavur' iması yaptılar. Ne garip şey! Adamın biri bana bir gün sordu, 'Siz Müslüman mıydınız?' diye. E, biz zaten Osmanlı'dan beri Müslümanız, ama bilmiyorlar işte, tanımıyorlar bizi. Dilimiz farklı, aksanımız var diye bir tuhaf baktılar, dışladılar başta. Sanki buralı değilmişiz gibi, buraya ait değilmişiz gibi hissettik." (Erkek, 83).

Bu ifade, Boşnakların yaşadıkları yerleşim sürecinde hissettikleri yabancılık hissini ve başlangıçtaki dışlanma deneyimlerini yansıtmaktadır. Ancak zamanla, mahalledeki insanlar ve yerel kültürle daha fazla etkileşime girerek, bu yabancılık hissini azaldığı gözlemlenmiştir. Katılımcılardan biri, bu süreci şöyle açıklamaktadır:

"Ama zamanla, mahallenin insanlarıyla daha fazla tanıştıkça, sokakta daha fazla selamlaşmaya başladık. Çocuklarımız okula gittikçe, onlar da dil öğrendiler, okulda arkadaş edindiler, bizim için de işler biraz daha kolaylaştı. Camide, pazarda her gün karşılaştığımız insanlarla artık daha rahat iletişim kuruyorduk. O yabancılık hissi zamanla kayboldu. Eskiden her şey yabancıydı, şimdi mahalle bizim evimiz gibi." (Erkek, 80)

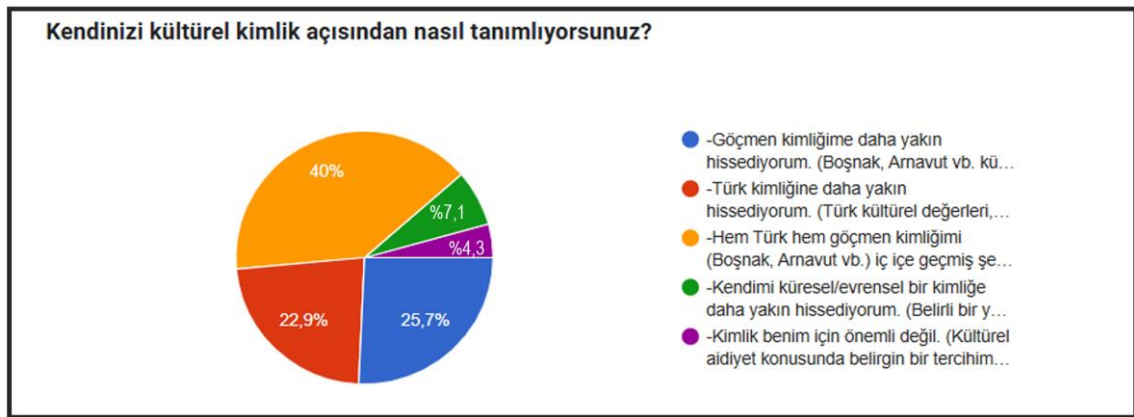
Bu değişim, kültürel entegrasyonun ve sosyo-ekonomik uyumun zamanla nasıl gerçekleştiğini ve göçmenlerin aidiyet duygularının nasıl güçlendiğini ortaya koymaktadır. İlk geldikleri zaman sanayi bölgelerinde, özellikle birçok farklı sektöre ait fabrikalarda çalışmaya başlayan göçmen katılımcı ise durumu şu şekilde aktarmıştır:

"Türkiye'ye ilk yerleştiğimizde parasızdık. Hemen iş bulmalıydık ama Türkçe konuşamıyorduk, bu yüzden anlamakta güçlük çekiyorduk. Burada pek çok fabrika vardı, biz de çalışmaya başladık. Fazla para almıyorduk tabi. Türkiye o zamanlar sanayileşiyor ve yoğun iş gücü gerekiyordu. İşte bu durum büyük bir fırsat oldu. Hanımlarımızda tekstil fabrikalarına girdiler. Fabrikada çalışmayanlarda memleketlerden getirdikleri tezgahlarda yün kilimler dokur semt pazarlarında satardı." (Erkek, 83).

Bu durum sanayileşmenin göçmenlerin Türkiye'ye yerleşme sürecini kolaylaştıran önemli bir etken olduğuna vurgu yapmıştır.

Günümüz koşullarında ise katılımcıların kendilerini kültürel kimlik açısından nasıl tanımladıkları incelendiğinde, %40'ının hem Türk hem göçmen kimliğini iç içe geçmiş şekilde tanımladığı görülmektedir. Bu oran, mahallede kültürel aidiyetin sabit bir etnik kimlikten ziyade, melezleşmiş, hibrit bir yapı üzerinden deneyimlendiğini ortaya koymaktadır. Göçmen kimliğini öne çıkaran katılımcılar %25,7; Türk kimliğini baskın görenler ise %22,9 oranındadır. Kültürel aidiyeti küresel bir kimlik üzerinden tanımlamayanlar (%7,1) ve kimliği önemli bulmadığını belirtenler (%4,3) oldukça sınırlı bir kesimi oluşturmaktadır (Şekil 4.2.3.3.6). Bu eğilim, göçmenlik ile vatandaşlık arasında kurulan kimlik köprülerinin, mahalle ölçeğinde etkileşim ve birliktelik üzerinden şekillendiğini; sabit bir “biz-onlar” ayrımından ziyade, iç içe geçmiş bir kültürlenme süreci ile kimliğin yeniden üretildiğini göstermektedir.

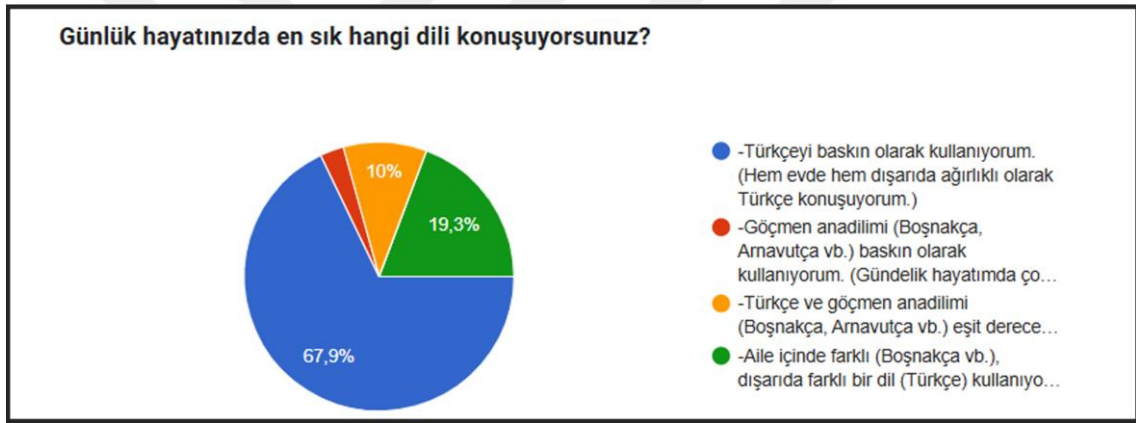
Şekil 4.2.3.3. 6: Mahalle Sakinlerinin Kültürel Kimlik Algısının Dağılımı

Dil kullanımı da bu hibrit yapıyı destekler niteliktedir. Katılımcıların %67,9'u günlük hayatında baskın olarak Türkçe konuştuğunu belirtirken, yalnızca %2,9'u göçmen anadilini baskın olarak kullandığını ifade etmektedir. %10 oranında katılımcı ise Türkçe ile göçmen anadilini eşit oranda kullandığını; %19,3'ü ise evde göçmen dili, dışarıda ise Türkçe konuştuklarını belirtmektedir. Bu veriler, dilsel pratiğin yalnızca iletişim aracı değil, aynı zamanda kimlik üretiminde etkili bir unsur olduğunu göstermektedir (Şekil

4.2.3.3.7). Türkçenin baskın kullanımı, göçmen topluluğun kamusal alanda daha görünür olma ihtiyacına veya sosyoekonomik uyum sürecine işaret ederken; ev içi dil pratiklerinde göçmen dilinin hâlâ kullanılıyor olması, kültürel sürekliliğin özel alanlarda korunduğunu göstermektedir. Bu dilsel çift-yönlülük, mahallede yaşayanların hem kamusal alanda entegrasyon hem de özel alanda kimlik koruma eğilimlerini aynı anda sürdürebildiklerini, dolayısıyla mahallede kültürel melezleşmenin mekân ve bağlama göre biçimlenen esnek bir yapı kazandığını ortaya koymaktadır.

Şekil 4.2.3.3. 7: Mahalle Sakinlerinin Dil Kullanım Grafiği

İlk nesil göçmenler, geldikleri toplumla entegrasyon sürecinde önemli zorluklarla karşılaşmışlar, özellikle dil bariyerleri bu sürecin en büyük engeli olmuştur. Göç ettikleri yeni toplumda kendilerini ifade edebilmek ve yerleşik hayata uyum sağlamak için Türkçe'yi öğrenme gerekliliği, günlük hayatlarında dilsel bir dönüşümü zorunlu kılmıştır. Ancak bu süreç, kültürel kimliklerinin korunması ve aile içindeki geleneklerin sürdürülmesi için de bir denge kurmayı gerektirmiştir. Bu geçiş, hem kamusal hem de özel alanlarda farklı dil ve kimlik pratiklerinin bir arada var olmasına olanak sağlamıştır. Katılımcılar konuyla ilgili görüşlerini aşağıdaki gibi aktarmıştır:

“İlk geldiğimiz zamanlar Türkçe konuşmakta zorlanırdık. Şimdi iyice alıştık artık sokakta Türkçe konuşsak da, evde Boşnakça konuşmaya devam ediyoruz. Türkçe artık dışarıda baskın dilimiz oldu, çünkü dışarıda anlaşılacak için bu dili bilmemiz gerekiyor. Ama evde Boşnakça konuşmak, bizi hala bir arada tutuyor, kültürümüzü yaşıyor. O eski köklerimizi hala koruyoruz. Bu iki dili birden kullanmak, bazen zorlarsa da, aslında bizi hem buraya hem de oraya bağlayan bir köprü gibi.” (Kadın, 75)

“İlk zamanlar gerçekten zorlandık, çünkü Türkçemiz iyi değildi ve o dönemde, azınlıklar Türkçe konuşmuyor, kendi dillerini kullanıyordu. Hükümet bunun üzerine “Vatandaş Türkçe konuş, konuşmayanı ikaz et!” gibi bildiriler asmıştı. Bu afişler doğrudan bize yönelik olmasa da, biz Boşnaklar rahatsız oluyorduk. Pazarda veya arkadaşlarla futbol oynarken bile, kendi aramızda Boşnakça konuşmak dikkat çekiyordu. Ama zamanla alıştık, öğrendik. Artık o eski huzursuzluk yok, her şey daha dostane ve rahat. Zamanla her şey değişti, biz de bu mahalleye, bu hayata daha çok uyum sağladık.” (Erkek, 80)

Bu süreç, göçmenlerin hem kültürel kimliklerini koruyabilme hem de yeni toplumla uyum sağlayabilme çabalarının bir yansımasıdır. Dil bariyerlerini aşarak, hem Türkçeyi öğrenmiş hem de kendi dillerini kullanmaya devam ederek, kendilerini hem geçmişlerine hem de mevcut yaşamlarına bağlayan bir denge kurmuşlardır. Bu da, hem sosyal uyum sürecinin hem de kültürel devamlılığın bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak yapılan anket, derinlemesine görüşmeler ve katılımcı gözlem sonucu elde edilen veriler ile birlikte, mahalledeki sosyal yapının, göçmen deneyimleri ile yerel kültürel pratiklerin dinamik etkileşimi çerçevesinde melez bir kimlik inşasına zemin hazırladığını göstermektedir. Yıldırım Mahallesi’ndeki veriler, göçmenlerin kültürel aidiyet süreçlerinin yerel kimlik dönüşümüne hem koruyucu hem de dönüştürücü etkiler sunduğunu, bu durumun ise kentsel mekânsal düzenlemeler ve sosyal ağlar üzerinden somutlaştığını ortaya koymaktadır.

4.2.3.4. Kültürel Uyum Süreçleri ve Kültürleşme Stratejileri

Göç, yalnızca bireylerin bir konumdan diğerine aktarılma süreci değil; kimlik, mekân ve toplumsal ilişkilerde bütünsel olarak derin dönüşüm süreçlerini de tetikleyen çok katmanlı bir dinamiktir. Bu dönüşüm, göçmenlerin yeni sosyal ortamlar içinde kendilerini yeniden konumlandırma biçimleriyle yakından ilişkilidir. Kültürel uyum, göçmenlerin alışmaya çalıştıkları yeni sosyo-kültürel dokuda kimliklerini nasıl koruduklarını ve dönüştürdüklerini açıklayan bir kavram olarak, toplumsal bütünleşme ve entegrasyon süreçleriyle doğrudan ilişkilidir. Literatürde sıklıkla, göçmen toplulukların yeni kültürel çevreye asimile olmak yerine melez bir doku oluşturarak hem kendi geçmişlerine bağlı kalmaları hem de adapte olmaya çalıştıkları toplumla etkileşim içinde yeni bir kimlik inşa etmeleri mümkün olduğu vurgulanmaktadır (Çağırkan, 2016).

Bu süreç, yalnızca bireysel düzeyde değil, eşzamanlı olarak göçmenlerin yaşadığı mahalle ölçeğinde de önemli dinamikler üretmektedir. Yıldırım Mahallesi özelinde değerlendirildiğinde, mahalledeki kültürel etkileşimin yoğunluğu ve niteliği, göçmen toplulukların yerleşik nüfusla kurduğu sosyal bağlar çerçevesinde şekillenmektedir. Mahalle sakinlerinin günlük yaşam pratiklerinde kurduğu bu bağlar, kültürün devamlılığı ve yaşanan değişim arasındaki dengenin nasıl sağlandığını göstermesi açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda, kültürel uyum süreci tek yönlü bir adaptasyon olarak değil, hem göçmenlerin hem de yerleşik toplumun aktif rol üstlenerek karşılıklı katkı sunduğu bir süreç olarak ele alınmalıdır.

Göçmenlerin yeni çevrelerinde benimsediği uyum stratejileri, Berry'nin kültürlenme modeli çerçevesinde değerlendirilmektedir. Berry ve arkadaşları (1989) kültürel uyum konusunu, göçmenler ile yerleşik toplum arasındaki karşılıklı etkileşimler doğrultusunda şekillenen dört strateji üzerinden açıklamaktadır; bütünleşme

(entegrasyon), asimilasyon, ayrılma ve marjinalleşme. Bütünleşme eğilimiyle çevreye adapte olan bireyler, bir yandan köken kültürlerine bağlılıklarını sürdürürken, diğer yandan içinde bulundukları toplumun normlarına uyum sağlayarak aktif bir adaptasyon süreci yaşarlar. Literatür, bu uyum modelini benimseyen bireylerin hem psikolojik refah düzeylerinde hem de toplumsal uyum süreçlerinde anlamlı gelişmeler kaydettiğini ortaya koymaktadır. Özellikle bu bireylerin, kendilerini ait hissettikleri sosyal çevrelerle daha derin ve kalıcı bağlar kurabildikleri; bu bağlamda aidiyet hissinin güçlendiği vurgulanmaktadır.

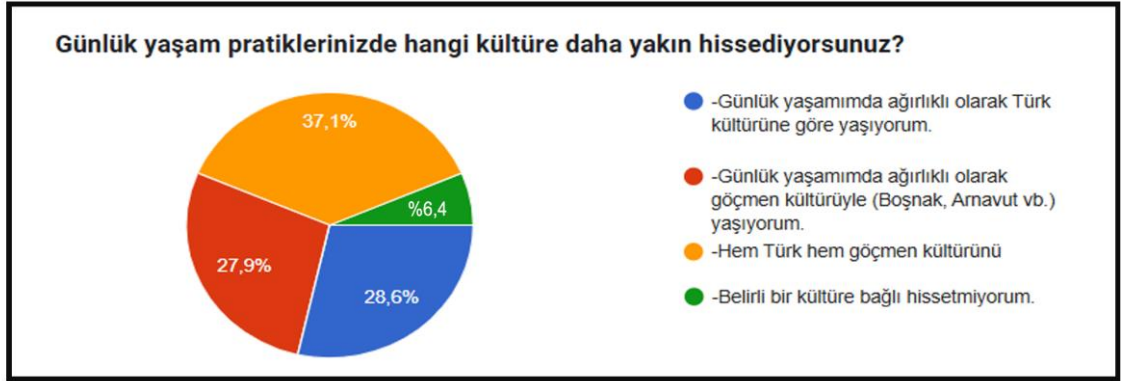
Yıldırım Mahallesi'nde gerçekleştirilen saha araştırmaları, mahallede kültürel kimliğin nasıl temsil edildiğini ve göçmenlerin hangi kültürlenme stratejilerini benimsediğini ortaya koymaktadır. Özellikle mahallede yoğun etkileri gözlemlenen Boşnak göçmenlerin kolektif hafızalarından gelen kültürel unsurların mahallede nasıl korunduğu ve dönüştüğü, mekânsal ve toplumsal göstergeler aracılığıyla incelenmiştir. Sokak isimlerinden tabelalara, kamusal alan düzenlemelerinden ticari mekânlara kadar çeşitli unsurlar, mahallede hâkim olan kültürel kimliği gözler önüne sermektedir. Küreselleşmenin etkileriyle paralel olarak gelişen mahallenin sosyokültürel dokusu, göçmen topluluklarının içselleştirdiği uyum stratejilerine dair belirleyici göstergeler sunmaktadır.

Bu süreç yalnızca bireylerin kimlik dönüşümleriyle sınırlı kalmayıp, kamusal alan kullanımı, sosyal ilişkiler ve kolektif hafızanın mekâna yansımaları gibi unsurlarla da bütünleşmektedir. Mahalle ölçeğinde yapılan gözlemler, göçmen kökenli bireylerin büyük çoğunluğunun bütünleşme stratejisini tercih ettiğini ve melez bir kültürel kimlik inşa ettiğini göstermektedir. Anket sonuçları da bu durumu desteklemekte, mahallede

kültürel etkileşimlerin yoğun olduğunu ve bireylerin aidiyet hissini güçlendiren sosyal pratikler geliştirdiğini ortaya koymaktadır.

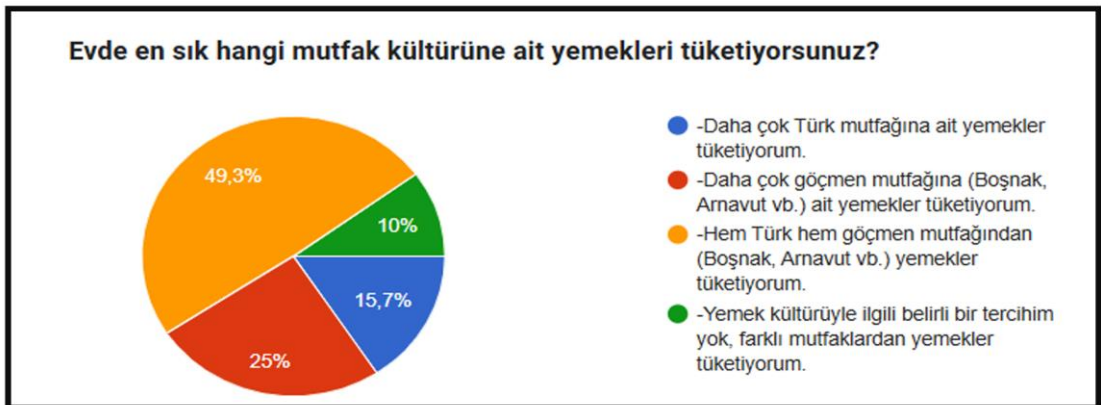
Berry'nin (1989) kültürleşme stratejilerini ölçmek amacıyla hazırlanan aşağıdaki dört soru, yalnızca göçmen kökenli bireylere yönlendirilmiştir. Yıldırım Mahallesi'nde yapılan incelemede, göçmen kökenli katılımcıların büyük çoğunluğunun bütünleşme (integration) stratejisini benimsediği gözlemlenmiştir. Özellikle “Günlük yaşam pratiklerinde hangi kültüre daha yakın hissediyorsunuz?” sorusuna alınan yanıtlarda, katılımcıların %37,1'i hem Türk hem göçmen kültürünü birlikte yaşadıklarını belirtmiş; bu oran, günlük yaşam pratiklerinde melez bir kültürel kimliğin içselleştirildiğini göstermektedir. Berry'nin (1989) modelinde bütünleşme, bireyin hem kendi kültürel kimliğini sürdürmesi hem de yeni topluma uyum sağlaması anlamına gelir. Buradaki yüksek oran, mahalledeki kültürel etkileşimin karşılıklı bir kabul ve sentez ilişkisi içerisinde geliştiğini ortaya koymaktadır. Aynı soruda Türk kültürüne yönelim (asimilasyon) %28,6, göçmen kültürüne yönelim (ayrılma) ise %27,9 olarak ölçülmüştür. Bu durum, bireysel tercihlerin çeşitliliğini yansıtsa da, asimilasyon ve ayrılma eğilimlerinin dengeli biçimde dağıldığını, ancak melez kimliğin daha baskın biçimde yaşandığını gösterir. Kültürel aidiyetsizlik veya evrensel kimlik yönelimi ise sadece %6,4 civarında kalmış; bu da marjinalleşme stratejisinin mahallede yaygın olmadığını ortaya koymuştur (Şekil 4.2.3.4.1).

Şekil 4.2.3.4. 1: Göçmen Katılımcıların Günlük Yaşamda Kültürel Yönelimleri

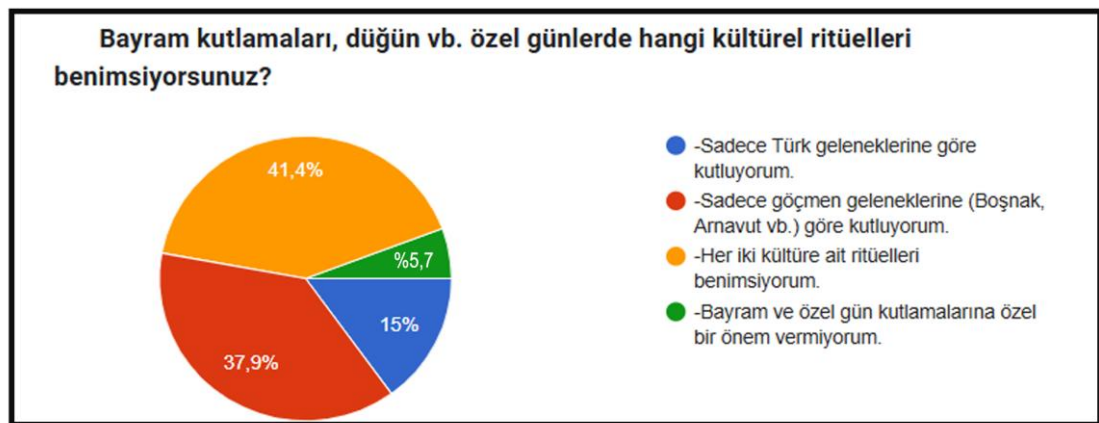
Mutfak kültürünün tercihinin dayalı anket sorusunda da benzer bir yapı gözlemlenmektedir. Katılımcıların %49,3'ü hem Türk hem göçmen mutfak kültüründen yemekleri evde tükettiklerini belirtmiştir. Bu oran, yine Berry'nin (1989) bütünleşme kategorisine dâhil edilebilir. Buradaki melez mutfak pratiği, yalnızca beslenme tercihi değil; kültürel süreklilik ile yerel uyumun gündelik hayata yansımaları olarak yorumlanmalıdır. Göçmen mutfağına bağlılık (ayrılma) %25; Türk mutfağına yönelim (asimilasyon) ise %15,7'dir. Her iki grupta da geleneksel kültürel değerlerin korunduğu, ancak uyum düzeylerinin farklılaştığı görülmektedir. %10'luk "belirli bir mutfak tercihim yok" diyen kesim ise marjinalleşme ya da evrenselleşmiş bir yaşam tarzı yönelimi olarak değerlendirilebilir (Şekil 4.2.3.4.2).

Şekil 4.2.3.4. 2: Göçmen Katılımcıların Mutfak Kültürü Yönelimleri

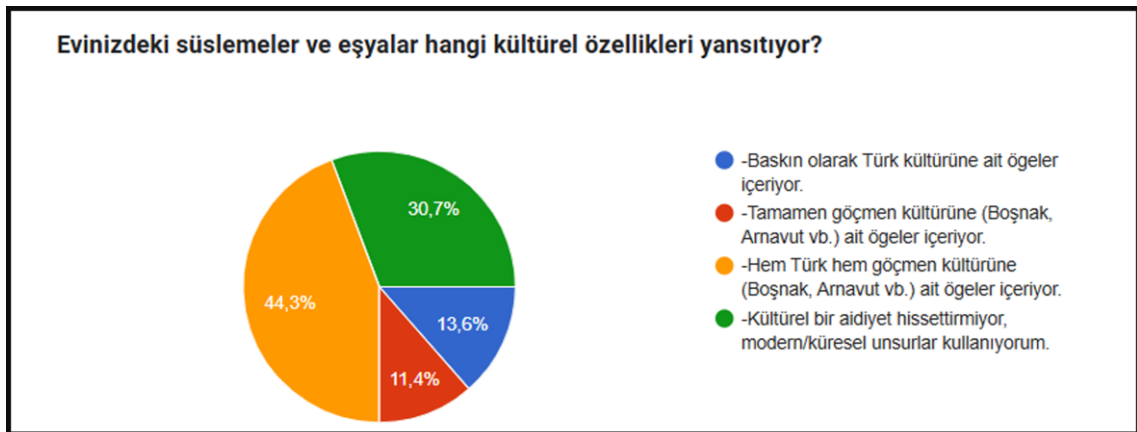
Bayram kutlamaları, düğün vb. özel günlerdeki ritüel pratiklerin günlük hayattaki yansımalarını analiz eden anket sorunun yanıtları incelendiğinde ise yine bütünleşme eğilimi ön plandadır. Katılımcıların %41,4'ü hem Türk hem göçmen geleneklerine göre kutlamalar yaptığını belirtmiş; bu oran, ritüel düzeyde de melezleşmenin sosyal hayata entegre olduğunu göstermektedir. Bu tür pratikler, yalnızca kültürel sürekliliğin korunması değil; aynı zamanda karşılıklı kabul ve kamusal uyumun sağlandığı hibrit bir alan inşa eder. Ayrılma eğilimi (sadece göçmen ritüelleri) %37,9'u, asimilasyon (sadece Türk ritüelleri) %15 olarak gözlenmiştir. Marjinalleşme stratejisi, yani kültürel ritüellere özel önem vermeme biçiminde %5,7'lik sınırlı bir oranla temsil edilmiştir. Bu da geleneksel ritüellerin kimliksel aidiyet açısından hâlen güçlü bir toplumsal değer taşıdığını göstermektedir. Yanıtları veren yaş grupları incelendiğinde özellikle 18-25 yaş grubunun büyük çoğunluğunun sadece asimilasyon ve marjinalleşme kategorilerinde yanıt verdiği gözlemlenmiştir. Bu durum, genç bireylerin kültürel ritüellere olan bağlılıklarının daha düşük olduğunu ve bu yaş grubunun, kültürel kimliklerini oluştururken daha fazla modernleşme veya yerleşik toplumla uyum sağlama eğiliminde olduklarını göstermektedir (Şekil 4.2.3.4.3).

Şekil 4.2.3.4. 3: Göçmen Katılımcıların Özel Gün ve Ritüellerde Kültürel Yönelimleri

Kültürlenme stratejilerinin belirlenmesine ait sadece göçmen kökenlilere yöneltilen son soru ise ev içi süsleme ve eşya kullanımındaki tercihleri belirlemeye yöneliktir. Ev içi mekân temsilleri incelendiğinde de yine bütünleşme stratejisinin en baskın biçimde (%44,3) varlık gösterdiği görülmektedir. Evde hem Türk hem göçmen kültürel öğelere yer veren bireyler, yalnızca estetik bir sentez değil, aynı zamanda kolektif hafıza ile güncel yaşam tarzı arasında bir köprü kurmaktadır. Marjinalleşme (modern/küresel unsurlar; %30,7) oranının burada görece daha yüksek olması dikkat çekicidir. Bu, özellikle yeni kuşaklarda kültürel aidiyetin daha esnek ve seküler biçimlerde temsili anlamına gelebilir. Asimilasyon (sadece Türk kültürü; %13,6) ve ayrılma (sadece göçmen kültürü; %11,4) oranları birbirine çok yakındır ve mekânın kimliksel ifadesinin artık ikili kültürleştirme (bütünleşme) üzerinden kurulduğunu işaret etmektedir (Şekil 4.2.3.4.4).

Şekil 4.2.3.4. 4: *Göçmen Katılımcıların Ev İçi Süsleme Ve Eşya Kullanımındaki Kültürel Yönelimleri*

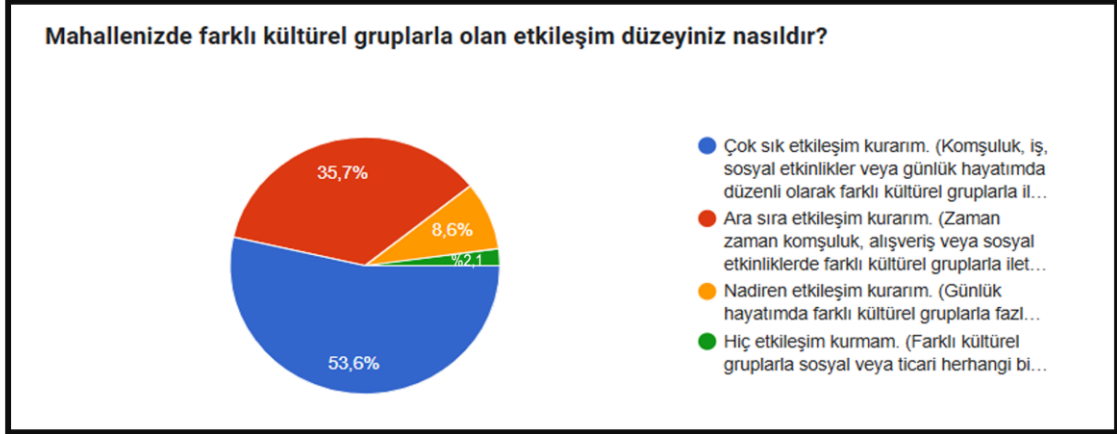
Genel olarak Berry'nin (1989) kültürlenme modeli temelinde yapılan bu değerlendirme, Yıldırım Mahallesi'nde yaşayan göçmen kökenli bireylerin büyük çoğunluğunun kendi kültürel kimliğini koruyarak yerel toplumla uyum içerisinde

yaşamayı tercih ettiğini, yani bütünleşme stratejisini benimsediğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu dönüşüm, sadece bireyin yeni bir çevreye uyum sağlamasıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda mahalle ölçeğinde farklı kültürlerin bir araya gelerek yeni sosyal ve mekânsal örüntüler oluşturduğu dinamik bir etkileşim-sentez süreci olarak da değerlendirilebilir. Asimilasyon ve ayrılma stratejileri yer yer varlık gösterse de marjinalleşme eğilimi genel olarak sınırlı kalmıştır. Bu bulgular, mahallede göçmen kimliğinin tek yönlü çözülmediğini, aksine yeni bir kültürel birliktelik formuna evrildiğini göstermektedir. Bu bağlamda, uyum süreci yalnızca göçmenlerden beklenen bir adaptasyon çabası olarak değil, ev sahibi toplumun da aktif rol üstlendiği karşılıklı bir etkileşim süreci olarak ele alınmalıdır.

Mahalle ölçeğindeki kültürel uyum sürecine dair daha somut ve tüm grupları içeren genel bir çerçeve çizebilmek adına, Yıldırım Mahallesi'nde yaşayan bireylerin farklı kültürel gruplarla kurduğu sosyal ilişkiler de anket soruları aracılığıyla incelenmiştir. Yıldırım Mahallesi'nde yaşayan bireylerin farklı kültürel gruplarla kurduğu sosyal ilişkiler, göçmen toplulukların kültürel uyum süreçlerine ışık tutmaktadır. Katılımcıların %53,6'sı mahallede farklı kültürel gruplarla düzenli ve çok sık sosyal etkileşimde bulunduklarını belirtirken, %35,7'si bu etkileşimi ara sıra, %8,6'sı ise nadiren gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Sadece %2,1 oranında bir kesim, farklı gruplarla hiç etkileşim kurmadığını belirtmiştir. Bu sonuç, mahallede göçmen ve yerleşik nüfus arasındaki sosyal sınırların keskin olmadığını; aksine, gündelik yaşamda çok katmanlı, karşılaşmalı ve geçirgen bir etkileşim alanının bulunduğunu göstermektedir. Bu etkileşimler, yalnızca komşuluk ilişkileriyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda iş hayatı, kamusal alan kullanımı ve sosyal etkinlikler aracılığıyla da sürekli yeniden üretilen bir birlikte yaşam pratikleri ağına dönüşmektedir. Bu yapı, göçmenlerin kültürel izolasyon

içinde kalmadığını, aksine mahalle yaşamına aktif biçimde entegre olduklarını göstermesi bakımından dikkat çekicidir (Şekil 4.2.3.4.5).

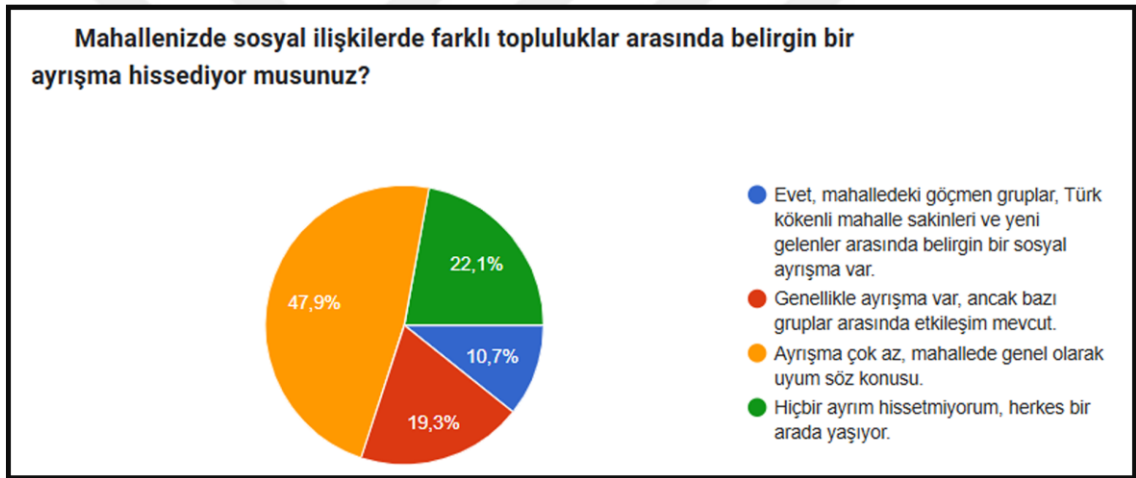
Şekil 4.2.3.4. 5: Mahalle Sakinlerinin Farklı Kültürel Gruplarla Etkileşim Düzeyi Dağılımı

Ancak etkileşim düzeyinin yüksekliğine rağmen, mahalledeki sosyal ilişkilerde farklı topluluklar arasında kültürel ayrışma algısı hâlâ varlığını sürdürmektedir. “Mahallenizde sosyal ilişkilerde farklı topluluklar arasında belirgin bir ayrışma hissediyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %47,9’u “ayrışma çok az, mahallede genel olarak uyum söz konusu” ifadesine katıldığını belirtse de, %19,3’ü “genellikle ayrışma var”, %10,7’si ise “belirgin bir sosyal ayrışma mevcut” yanıtını vermiştir (Şekil 4.2.3.4.6). Bu durum, mahallede kültürel birlikteliğin mekânsal yakınlık üzerinden kurulsa bile, kültürel mesafenin her zaman tam olarak aşılmadığını ve özellikle kimlik, dil ya da ritüel farklılıklarının bazı sosyal sınırlılıklar üretebildiğini düşündürmektedir. Bu noktada, kamusal alanlarda yaşanan karşılaşmalar ile özel alanlarda sürdürülen geleneksel yaşam biçimleri arasındaki fark, ayrışma algısının kaynağını oluşturmaktadır. Mahalledeki göçmen gruplar ile yerleşik nüfus arasında belli düzeyde bir uyum bulunsa da, bu uyumun asimilasyonla değil; karşılıklı tanıma, mesafeli birlikte yaşam ve sınırlı

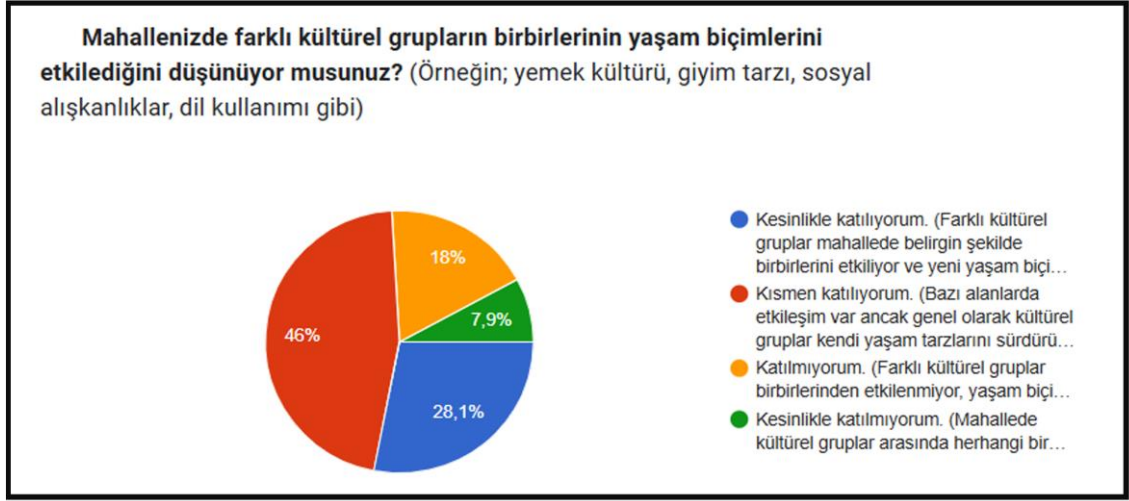
etkileşim üzerinden geliştiği görülmektedir. Bu durumu tanımlamak için “paralel uyum” kavramı kullanılabilir. Paralel uyum, farklı toplulukların aynı fiziksel mekânda bir arada yaşarken kültürel kimliklerini korumaya devam ettiği; etkileşimin sınırlı, fakat çatışmasız olduğu bir birlikte yaşam biçimini ifade eder. Böyle bir uyum, toplulukların karşılıklı anlayış ve hoşgörü içinde, kendi sınırlarını muhafaza ederek mahalledeki sosyal yapıya katkıda bulunmasına olanak tanır. Yani, fiziksel yakınlık söz konusu olsa da kültürel sınırlar tamamen ortadan kalkmaz.

Şekil 4.2.3.4. 6: Mahalle Sakinlerinin Topluluklar Arası Sosyal Ayrışma Algısı

Bu bağlamda, bir diğer anket sorusu olan “Mahallenizde farklı kültürel grupların birbirlerinin yaşam biçimlerini etkilediğini düşünüyor musunuz?” elde edilen veriler kültürel etkileşimin niteliğine dair daha net bir resim sunmaktadır. Katılımcıların %28,1’i farklı kültürel grupların birbirlerini belirgin biçimde etkilediğini belirtmiş, %46’sı ise bu etkileşimin kısmi ve sınırlı alanlarda gerçekleştiğini ifade etmiştir (Şekil 4.2.3.4.7).

Şekil 4.2.3.4. 7: Farklı Kültürel Gruplar Arası Etkileşimin Yaygınlık Düzeyi

Buna göre, mahallede tam anlamıyla bir kültürel sentez ya da homojenleşme sözü konusu olmamakla birlikte, yemek alışkanlıkları, giyim tarzı, sosyal ritüeller ve dil kullanımı gibi gündelik yaşam pratiklerinde karşılıklı etkilenmenin izleri mevcuttur. Özellikle bu kısmi etkileşim durumu, mahallede kültürel sınırların tamamen ortadan kalkmadığını, ancak zamanla mekânsal melezleşme ve pratik düzeyde bir kültürel geçirgenliğin oluştuğunu göstermektedir. Göçmenlerin mahalleye olan uyumu, bu bağlamda yalnızca geleneksel değerleri korumakla değil; aynı zamanda bu değerleri, içinde bulundukları sosyal çevreyle müzakere ederek yeniden anlamlandırmakla mümkün olmaktadır. Bu durum, mahallede kültürel süreklilik ile kültürel dönüşüm arasında kurulan dengeleyici bir etkileşim zemini oluştuğunu ortaya koymaktadır.

4.2.3.5. Toplumsal Etkileşim ve Komşuluk İlişkileri

Göç deneyimi, yalnızca bireylerin kültürel kimliklerini ve uyum stratejilerini değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin niteliğini ve mahalle ölçeğindeki sosyal ağları da dönüştürmektedir. Göçmen toplulukların yerleşim stratejileri, mekânsal kümelenme, sosyal dayanışma pratikleri ve komşuluk ilişkileri gibi unsurlar, hem kültürel sürekliliğin hem de uyum dinamiklerinin bir parçası olarak şekillenmektedir. Bu bölümde, Yıldırım

Mahallesi'ndeki komşuluk yapısı, etnik ve kültürel bağların toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisi ve sosyal dayanışmanın değişen dinamikleri detaylı biçimde ele alınmaktadır. Yıldırım Mahallesi, Boşnak göçmenlerin kendi aralarında ve mahalledeki diğer toplumsal gruplarla kurdukları ilişkiler bağlamında, göçmen kimliğinin nasıl sürdürüldüğüne ve toplumsal etkileşimin hangi dinamikler üzerinden şekillendiğine dair önemli bir örnek sunmaktadır.

Mahalledeki toplumsal ilişkiler, göçmenlerin ortak aidiyet duygusunu güçlendiren ve kültürel miraslarını korumalarına olanak tanıyan sosyal mekanizmalar aracılığıyla sürdürülmektedir. Türkiye Bosna Sancak Derneği gibi sivil toplum kuruluşları, göçmenler arasında kolektif kimliği pekiştirirken, aynı zamanda mahalledeki diğer kültürel gruplarla etkileşimi de destekleyen önemli aktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal yardımlaşma, ortak kamusal mekânların kullanımı ve mahallede düzenlenen kültürel etkinlikler, Boşnak topluluğunun mahalledeki yerel kimlik dönüşümüne nasıl katkı sunduğunu anlamak açısından kritik bir bağlam sunmaktadır.

Yıldırım Mahallesi'nde toplumsal etkileşimi ve komşuluk ilişkilerini en fazla etkileyen unsurlardan biri, 1989 yılında kurulan Türkiye Bosna Sancak Derneği'nin faaliyetleridir. Dernek, yalnızca kültürel kimliği yaşatmayı değil, aynı zamanda mahalledeki göçmen toplulukların ekonomik, sosyal ve mekânsal uyumlarını da destekleyen bir yapı olarak işlev görmektedir. Yeni göç eden bireylerin iş bulmalarına, konut sorunlarına çözüm üretmelerine ve eğitim olanaklarına erişmelerine katkı sunması, derneğin mahallede yalnızca bir kültürel organizasyon merkezi değil, aynı zamanda bir toplumsal dayanışma mekânı olarak işlev gördüğünü göstermektedir. (Türkiye Bosna Sancak Derneği, n.d.)

Dernek, mahallede sosyal bağları güçlendirmek adına çeşitli organizasyonlar düzenlemektedir. Boşnakça dil kursları, kadınlar için el işi atölyeleri, geleneksel yemek yarışmaları, Boşnak Zirvesi, sporcular ve çocuklar için düzenlenen etkinlikler, sanat ve müzik etkinlikleri ve çeşitli kültürel faaliyetler yalnızca Boşnak topluluğunu bir araya getirmekle kalmamakta, aynı zamanda mahallede yaşayan diğer gruplarla sosyal etkileşim alanları yaratmaktadır (Şekil 4.2.3.5.1).

Şekil 4.2.3.5.1: Türkiye Bosna Sancak Derneği'nin Yıldırım Mahallesi'nde Toplumsal Dayanışma ve Kültürel Etkileşime Katkıları

Not. Kaynak: Türkiye Bosna Sancak Derneği (@turkiyebosnasancaklilar), Instagram gönderileri, 2 Mart 2025 tarihinde erişildi.

Özellikle “Teferiç Şenliği” ve “Yaza Merhaba Cumbusu” mahalledeki farklı grupları bir araya getiren ve kültürel etkileşimi teşvik eden önemli bir etkinlik olarak öne çıkmaktadır. Açık hava etkinlikleri, toplu yemek organizasyonları ve kültürel festivaller aracılığıyla mahallede kültürel çeşitliliğin görünürlük kazandığı ve etkileşim olanaklarının artırıldığı gözlemlenmektedir (Şekil 4.2.3.5.2).

Şekil 4.2.3.5. 2: Türkiye Bosna Sancak Derneği'nin Yıldırım Mahallesi'nde Toplumsal Dayanışma ve Kültürel Etkileşime Katkıları

Not. Kaynak: Türkiye Bosna Sancak Derneği (@turkiyebosnasancaklilar), Instagram gönderileri, 2 Mart 2025 tarihinde erişildi.

Bu tür etkinlikler, kamusal alanların sosyal bütünleşme açısından kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Dernek, yalnızca Boşnak göçmenleri arasında bir kimlik bağı oluşturmamış, aynı zamanda mahallede farklı kültürel gruplar arasında bir ortak etkinlik alanı yaratılmasına da katkı sunmuştur. Mahalledeki toplumsal etkileşim yalnızca yerel düzeyde değil, aynı zamanda uluslararası bağlamda da güçlü bir şekilde devam etmektedir. Yıldırım Mahallesi'nde faaliyet gösteren küçük seyahat acenteleri, Novi Pazar, Belgrad, Tutin ve Pančevo gibi Balkan şehirlerine düzenli otobüs seferleri ve turlar düzenleyerek, göçmenlerin anavatanlarıyla fiziksel bağlantılarını sürdürmelerine olanak tanımaktadır. Bu tür ulaşım ağları, yalnızca bireysel seyahat olanakları sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda mahallede kültürel kimliğin kolektif hafıza üzerinden yeniden üretilmesine de katkıda bulunmaktadır (Şekil 4.2.3.5.3).

Şekil 4.2.3.5. 3: Balkan Şehirlerine Düzenlenen Ulaşım Ağı Üzerinden Ulusötesi Kültürel Etkileşim (Kalemci, 2024)

Aynı zamanda, Bayrampaşa Belediyesi'nin geçmiş dönemde uzun yıllar boyunca düzenlediği Bereket Konvoyu etkinliği, Yıldırım Mahallesi'ndeki Boşnak topluluğunun Balkanlarla olan kültürel bağlarını sürdürdüğünü gösteren önemli bir organizasyondur. 2005 yılında başlatılan ve 14 yıl boyunca devam eden bu etkinlik, Balkanlar'daki farklı şehirlerde “Kardeşlik Sınır Tanımaz” sloganıyla toplu iftar organizasyonları düzenleyerek, Türkiye ile göçmen topluluklar arasındaki kültürel etkileşimi güçlendirmiştir. 2018 yılında gerçekleştirilen son konvoyda Yunanistan, Bosna-Hersek, Karadağ, Sırbistan, Arnavutluk, Kosova, Makedonya ve Bulgaristan’ın farklı şehirlerinde yaklaşık 100 bin kişi iftar sofralarında bir araya gelmiştir (Türk Dünyası Belediyeler Birliği, 2017) (Şekil 4.2.3.5.4).

Şekil 4.2.3.5. 4: “Kardeşlik Sınır Tanımaz” Sloganı Etrafında Şekillenen Ulusötesi İftar Organizasyonları

Bu etkinlik, göçmen toplulukların yalnızca Türkiye’de değil, Balkanlar’da da ortak hafıza ve kimlik etrafında bir araya gelmeye devam ettiklerini göstermektedir. Bereket Konvoyu’nun Balkanlar’daki göçmen topluluklarla kurduğu bu bağ, Yıldırım Mahallesi’ndeki göçmenlerin yalnızca mahalle düzeyinde değil, uluslararası ölçekte de bir aidiyet duygusu geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Bu etkinlikler, mahalledeki Boşnak göçmenlerin toplumsal hafızasını diri tutarken, aynı zamanda Türkiye-Balkan ilişkilerini toplumsal düzeyde pekiştiren bir köprü işlevi görmektedir.

Yıldırım Mahallesi'nde toplumsal etkileşim ve komşuluk ilişkileri, göçmen dayanışma mekanizmalarının, sivil toplum örgütlerinin ve kültürel organizasyonların bir arada işlediği dinamik bir yapı ortaya koymaktadır. Türkiye Bosna Sancak Derneği'nin etkinlikleri ve mahalledeki sosyal organizasyonlar, göçmen kimliğinin korunması ile toplumsal uyum arasındaki dengeyi şekillendirmektedir. Ayrıca, Balkanlarla sürdürülen kültürel bağlar, göçmenlerin yalnızca mahalle ölçeğinde değil, transnasyonal düzeyde de kimliklerini yeniden üretmelerine olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, Yıldırım Mahallesi'ndeki toplumsal ilişkiler, göçmen ve yerel topluluklar arasındaki karşılıklı etkileşim mekanizmalarının şekillendirdiği, çok katmanlı bir aidiyet yapısı ortaya koymaktadır. Göçmenlerin mahallede kurduğu dayanışma ağları, yalnızca kendi kültürel kimliklerini korumalarını değil, aynı zamanda mahalledeki sosyal uyumu da güçlendiren bir dinamik oluşturmaktadır.

Mahalledeki toplumsal ilişkilerin şekillenmesinde, geleneksel dayanışma biçimlerinin belirli bir süreklilik gösterdiği, ancak değişen sosyal pratiklerin etkisiyle dönüşüm yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu dinamikler, göçmen kökenli bireylerin komşuluk ilişkileri, sosyal dayanışma ağları ve toplumsal aidiyet duygusunu önemli ölçüde etkilemiştir. Bu bağlamda, Yıldırım Mahallesi'ne yönelik yapılan anket çalışması, mahalledeki bu değişimleri daha derinlemesine anlamamıza olanak tanımaktadır. Anket verilerinin analizi, günümüzde mahalledeki sosyal ilişkilerdeki dönüşümü ve aidiyet hissinin evrimini aydınlatacaktır.

Bu bağlamda, saha araştırması kapsamında mahalle sakinlerine “İkamet ettiğiniz konut tipi ve akrabalık ilişkileriniz nasıldır?” sorusu yöneltildiğinde katılımcıların %47,9'u aile apartmanında, yani akrabalık ilişkilerinin yoğun olduğu bir yaşam biçimi sürdürdüklerini belirtmiştir. Bu oran, mahallede hâlâ geleneksel dayanışma pratiklerinin

mekânsal olarak sürdüğünü göstermesi açısından anlamlıdır. %36,4'lük bir kesim akrabalarına yürüme mesafesinde yaşadığını, %14,3'lük daha az bir grup ise çekirdek aileyle veya tek başına yaşadığını ifade etmiştir. Bu veriler, göçmen toplulukların yerleşim stratejilerinde akrabalık temelli kümelenmenin sürdüğünü ve bu yapının hâlâ kültürel aidiyet ve sosyal güvenlik ağı olarak işlediğini ortaya koymaktadır (Şekil 4.2.3.5.5).

Şekil 4.2.3.5. 5: Mahalle Sakinlerinin Konut Tipi ve Akrabalık Temelli Yerleşim Dağılımı

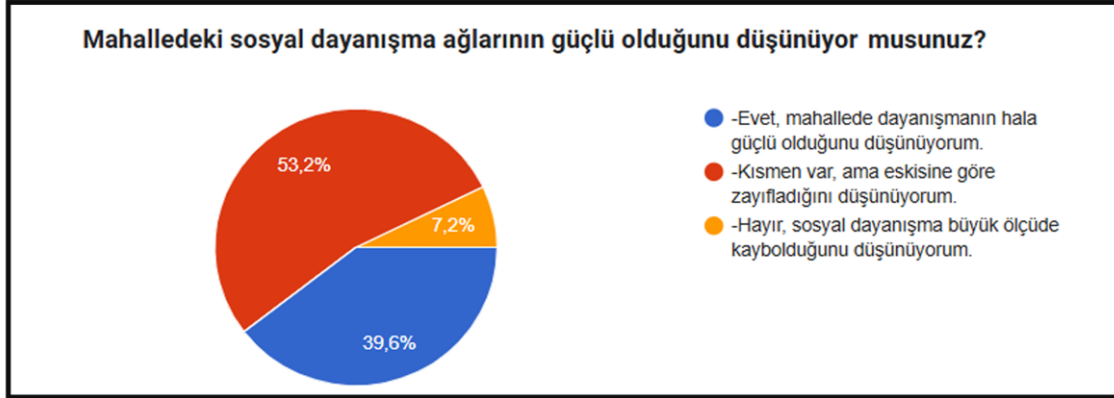
Ancak mekânsal yakınlığa rağmen, komşuluk ilişkilerine dair algılar zaman içinde dönüşüm geçirmiştir. ‘ ‘Mahallenizde komşuluk ilişkileri zaman içinde nasıl değişti? ’ ’ sorusu yönelttiğinde katılımcıların yalnızca %20,9’u geleneksel komşuluk ilişkilerinin hâlâ güçlü olduğunu belirtirken, %39,6’sı bireysel ilişkilerin yaygınlaştığını, %39,6’sı ise sosyal bağların önemli ölçüde zayıfladığını belirtmiştir (Şekil 4.2.3.5.6).

Şekil 4.2.3.5. 6: Komşuluk İlişkilerinin Zaman İçindeki Dönüşümüne Dair Katılımcı Görüşleri

Bu durum, mahallede bir yandan ailevi ve etnik yakınlık üzerinden şekillenen mikro ölçekli ilişkilerin sürdüğünü, ancak öte yandan modern yaşamın getirdiği bireyselleşmenin bu ilişkileri sosyolojik olarak erozyona uğrattığını göstermektedir. Göçmen kökenli bireylerin sosyal ağları geleneksel olarak güçlü olsa da bu ağlar artık mekânla birlikte evrilen, daha seçici ve işlev temelli bir karakter kazanmaktadır. Sosyal dayanışma bağlarına ilişkin veriler de bu dönüşümü pekiştirir niteliktedir. ‘‘Mahalledeki sosyal dayanışma ağlarının güçlü olduğunu düşünüyor musunuz? ‘’ sorusu yönelttiğinde katılımcıların %53,2’si mahallede dayanışma ağlarının kısmen sürdüğünü ama geçmişe göre zayıfladığını ifade ederken, %39,6’sı bu ağların hâlâ güçlü olduğunu belirtmiştir. Sosyal dayanışmanın tamamen ortadan kalktığını düşünenlerin oranı ise yalnızca %7,2’dir (Şekil 4.2.3.5.7).

Şekil 4.2.3.5. 7: Yıldırım Mahallesi'nde Sosyal Dayanışma Ağlarına İlişkin Katılımcı Görüşleri

Bu oranlar, mahallede dayanışmanın yok olmadığı ancak dönüşüme uğradığı, geçmişin mahalle kültürüyle bugünün bireysel yaşam biçimi arasında hibrit bir sosyal yapı oluştuğunu ortaya koymaktadır. Özellikle göçmen topluluklarda bu dayanışma daha çok akrabalık temelli örgütlenmekte, geniş mahalle ölçeğinde ise komşuluk ve güven ilişkilerine dayalı gevşek bağlar şeklinde devam etmektedir.

Bu bağlamda Yıldırım Mahallesi, toplumsal ilişkiler açısından kolektif hafızanın tortularını barındıran, ancak modernleşme etkisiyle bireyselleşen ve seçici hale gelen bir sosyalleşme pratiğine sahiptir. Katılımcı, mahalledeki toplumsal ilişkilerin dönüşümünü şu şekilde ifade etmiştir:

"Mahallede eskiden herkes birbiriyle daha iç içeydi. Farklı kültürlerden de insanlar vardı ama mutlaka bir sohbet muhabbet dönerdi. Şimdi herkes kendi dünyasında yaşamaya başladı. Yine de camide, pazarda, kahvede tanıdık yüzler görüyorsun. Bizim kuşak hala selamlaşır, her gün kahvede oturur, sohbet ederiz. Ama şimdi gençler ya da yeni gelenler birbirlerine pek selam vermez. O eski komşuluklar dostluklar kurulmaz artık." (Erkek, 70)

Bu söylemler, mahalledeki kolektif hafızanın ve sosyal dayanışmanın dönüşümünü, bireyselleşme ve sosyal bağların seçici hale gelmesiyle birlikte nasıl değiştiğini göstermektedir. Sonuç olarak Yıldırım Mahallesi'ndeki toplumsal etkileşim, geçmişteki kültürel etkileşimlere dayanan güçlü bir aidiyet duygusuyla şekillenirken,

zamanla modernleşme ve bireyselleşme etkisiyle dönüşüme uğramıştır. Göçmen topluluklarının birbirleriyle kurduğu sosyal dayanışma ağı, kültürel mirası korurken, mekânla birlikte evrilen bireysel ilişkiler, komşuluk bağlarını daha izole hale getirmiştir. Dernekler ve kültürel etkinlikler, toplumsal hafızanın canlı tutulmasında önemli bir rol oynamasına rağmen, modern yaşamın getirdiği bireysel yaşam tarzları, geleneksel sosyal bağları zayıflatmış ve toplumsal ilişkilerde bir dönüşüm yaratmıştır.

4.2.3.6. Yerel Kimlik Dönüşümü ve Aidiyet Duygusu

Göç ve yerel kimlik ilişkisi, bireyin kendini mekâna ait hissetme biçimlerini şekillendiren çok katmanlı bir süreçtir. Dixon ve Durrheim'in (2004) belirttiği gibi, aidiyet hissi kişinin yalnızca tek başına deneyimlediği bireysel bir olgu değil, aynı zamanda mekânın kültürel ve toplumsal dokusuyla iç içe geçmiş kolektif bir olgudur. Yıldırım Mahallesi'nde yapılan gözlem sonucu ağırlıklı olarak Türk ve Boşnak kültürlerinin bir arada varlık göstermesi, bu aidiyetin nasıl şekillendiğini ve zamanla nasıl evrildiğini ortaya koymaktadır. Göçmen topluluklar, geçmişlerinden gelen gelenek ve yaşam biçimlerini yeni yaşam alanlarına entegre ederek kimliklerini mekânsal düzlemde somutlaştırmaktadır. Bu süreç, yalnızca bireyin kendi kültürel pratiklerini sürdürme çabalarıyla değil, aynı zamanda farklı kültürlerin etkisi altında kalarak kimliğini yeniden inşa etmesiyle şekillenmektedir.

Mahallenin mimari dokusu, kamusal alanları, ticari tabelaları, sosyal mekânları ve gündelik yaşam pratikleri farklı kültürlerin karşılıklı etkileşimi sonucunda biçimlendiğini göstermektedir. Ancak aidiyet yalnızca fiziksel unsurlarla değil, topluluk içindeki sosyal ilişkiler, kültürel semboller ve ortak ritüeller aracılığıyla da inşa edilmektedir. Göçmenler, yerel kimlikle kurdukları ilişkiyi geçmişten aktardıkları geleneksel pratikler ile kentsel modernleşmenin getirdiği dönüşümler arasında sürekli

olarak yeniden üretmektedir. Bu bağlamda, bireyin kendini evinde hissetme duygusu yalnızca kendi kültürel kimliğini yaşadığı mekâna yansıtmasıyla değil, aynı zamanda çokkültürlü bir ortamda, farklı kimlikleriyle var olma ve kabul görme çabasıyla da doğrudan ilişkilidir. İlk kuşak göçmenler için bu süreç, bir yandan köklerine bağlı kalma çabasıyla diğer yandan yeni toplumsal düzene adapte olma gerekliliği arasında denge kurma girişimidir. Buna karşılık, ikinci ve sonraki kuşaklar açısından süreç, geçmişle bağlarını yeniden yorumlayarak kimliklerini yeniden kurgulama ve değişen çevre içinde kendilerine ait bir aidiyet zemini oluşturma pratiği olarak şekillenmektedir.

İlk kuşak göçmenler, yaşadıkları dönüşümü kendi deneyimleri üzerinden anlatırken bu hikâyeler, yalnızca birer yaşam öyküsü olmanın ötesinde, mahallenin kimlik inşasına yön veren anlatılara dönüşmektedir. Geçmişin izlerini günümüze taşıyan bireysel anlatılar, yalnızca nostaljik bir hatırlama pratiği değil, aynı zamanda kimlik, aidiyet ve mekânsal değişim arasındaki dinamikleri anlamaya da olanak tanımaktadır. Katılımcılardan biri, geçmişe dair anılarını şu şekilde paylaşmıştır:

“Biz 1960’ta buraya geldiğimizde ben yedi yaşındaydım. O zamanlar mahallede pek fazla ev yoktu, etrafımızda sadece üç dört tane ev vardı. Evimiz, şu anki sağlık ocağının olduğu sokaktaydı, etrafı çam ağaçlarıyla çevriliydi ve sanki küçük bir ormanda yaşıyorduk. Şimdiki karakola kadar olan alan tamamen çilek bahçesiydi, Ordu Caddesi’nin bulunduğu yer ise yulaf tarlasıydı. Küçük bir dere geçerdi burdan, kışın geceleri kurtların indiğine dair rivayetler vardı. Deve kervanları mahalleden geçerdi, hatta bazen çingeneler gelir, ayı oynatırlardı. Çocuklar için mahalle adeta kocaman bir oyun sahasıydı. Misket oynar, çember çevirir, saklambaç oynardık. Ama şimdi o günlerden eser yok. Mahallenin değişimini gördükçe, eski komşuluk ilişkilerini de özledim. Eskiden herkes birbirini tanır, kapılar açık tutulurdu. Şimdi insanlar birbirine yabancılaştı. Çember çevirip misket oynadığımız yerlerde artık arabalar sıralanıyor. O eski mahallenin ruhu kayboldu. Yinede buraya aitim, başka yerlere bakınca biz yine iyiyiz diyorum.” (Kadın, 72)

Bu anlatılar, Yıldırım Mahallesi'nde göçmen kökenli bireylerin mekânsal ve kültürel aidiyet süreçlerini nasıl deneyimlediğini ortaya koymaktadır. Mahallenin zamanla geçirdiği dönüşüm, sadece fiziksel çevrenin yenilenmesiyle sınırlı kalmamakta;

aynı zamanda günlük yaşamın ritmi ve alışkanlıkları yaşanan dönüşümlerle derinleşmektedir. Göçmenlerin geldikleri ilk yıllara kıyasla mahalledeki sosyal ilişkiler, kamusal alan kullanımları ve komşuluk pratikleri farklılaşmaya başlamıştır. Ancak tüm bu değişimlere rağmen, bireylerin geçmişe dair hafızaları ve bu hafızalar aracılığıyla kurdukları aidiyet biçimleri, mahallenin kimliğinde belirleyici bir unsur olmaya devam etmektedir.

Yıldırım Mahallesi, göçmen ve yerli kültürlerin bir arada var olduğu, bu iki kimliğin sürekli etkileşim halinde olduğu bir sosyal dokuya sahiptir. Ancak bu süreç yalnızca göçmen ve yerli kültürlerin etkileşimiyle değil, aynı zamanda küresel kentsel dinamiklerin mahalle üzerindeki etkisiyle de şekillenmektedir. Mahalle sakinleri, mekânsal aidiyetlerini ve kültürel kimliklerini, geleneksel pratikler ile modernleşme arasında git-gel süreçleriyle yeniden üretmektedir. Bu dönüşüm sürecini daha iyi anlayabilmek için, Yıldırım Mahallesi'ndeki kültürel ve mekânsal değişimlerin mahalle sakinlerinin hafızasında ve günlük yaşamlarında nasıl şekillendiğini, ilk nesillerden bir mahalle sakininin aktardıklarıyla daha net bir şekilde görebilmekteyiz.

“Bir gün okul bahçesinde futbol maçı yapıyorduk, takımımızın formaları kırmızı, beyaz ve mavi çizgilerden yapılmıştı. Mahallemizin abilerinden biri yanıma gelip, “Ne o, Amerikan bayrağı mı giyiyorsunuz? Hiç yakıştıramadım!” demişti. O zamanlar renkler bile tepki çekiyordu. Artık sokaklarda hep yabancı dillerde yazılar görüyorsun, dükkân raflarında yabancı ürünler dolu, her şey yavaş yavaş tanıdık olmaktan çıkıyor, yabancılaşıyor. Bir zamanlar herkes birbirini tanır, sohbet ederdi; şimdi ise yabancı kafeler, dışardan gelen insanlar, bilmediğimiz kültürler mahallemize şekil veriyor.” (Erkek, 76)

Katılımcının bu söylemi geçmişle günümüz arasındaki dönüşümün izlerini daha net bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bu değişim, geçmişin geleneksel değerlerinden, küreselleşen bir dünyanın etkileriyle şekillenen yeni sosyal dinamiklere doğru evrilen bir kimlik yapısının inşasına işaret etmektedir. Özellikle mahallenin son 10 yıllık konut

dokusunu ve sosyal ilişkilerin yoğun olduğu ticari alan dokusunu incelediğimizde, bu dönüşümün mekânsal düzeydeki karşılığı daha belirgin hale gelmektedir. İlk olarak 2014 ve 2024 yılları arasında mahallede konut dokusunda meydana gelen dönüşüm, yalnızca fiziksel mekânı değil, aynı zamanda mahalle sakinlerinin aidiyet duygusunu ve mekâna yüklediği anlamları da derinden etkilemiştir (Şekil 4.2.3.6.1).

Şekil 4.2.3.6. 1: 2014–2024 Arasında Yıldırım Mahallesi 'nde Konut Dokusu Üzerinden Mekânsal ve Sosyal Dönüşümün İzler

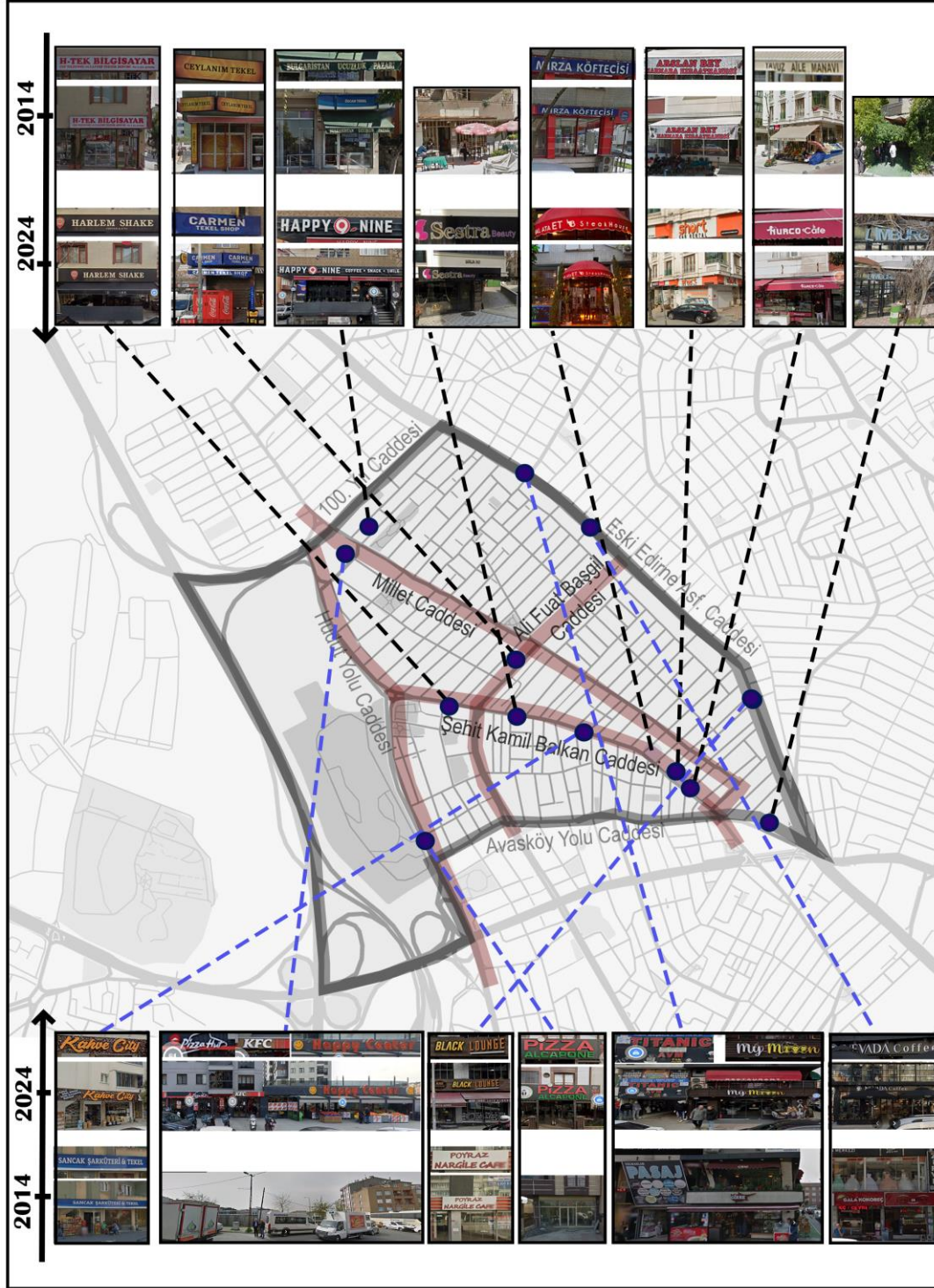
Not. Bu şekil K. Kalemci tarafından hazırlanmıştır ve Google Maps 2014-2024 verileri temel alınarak oluşturulmuştur.

Özellikle iki katlı, eğimli çatılı, güvercinlikli ve yerel mimari öğeler taşıyan konutların yerini çok katlı ve standartlaşan yapılar almıştır. Bu mimari dönüşüm, göçmen kültürünün mahalledeki fiziksel temsiliyetini önemli ölçüde azaltırken, mahalle sakinlerinde mekâna dair yabancılaşma hissinin ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Yeni yapılan binalar, estetik kaygılardan ve yerel kültürel referanslardan uzak, çoğunlukla yatırım amacıyla inşa edilen standart tipolojilerden oluşmaktadır. Bu durum, geçmişin izlerini taşıyan mahalle kimliğini silikleştirmiş; konutların yalnızca birer barınma alanı değil, aynı zamanda kültürel aidiyetin taşıyıcısı olduğu fikrini de zayıflatmıştır. Özellikle güvercinlik çatılı ve bahçeli yapıların yıkılması, konutların mahalleyle kurduğu tarihsel ve kültürel bağ zayıflatmıştır. Ayrıca yeşil alanların ve ağaçlık bölgelerin giderek azalmasıyla birlikte, mahalledeki doğal peyzaj unsurları da ciddi biçimde tahrip olmuştur. Özellikle geçmişte sosyal etkileşimin merkezi olan küçük bahçeler, ağaç altı oturma alanları ve kamusal dinlenme noktaları, plansız yapılaşma ve betonlaşma süreciyle birlikte ortadan kalkmıştır. Boş kalan her alanın hızla inşaata açılması, yalnızca fiziki çevrenin sertleşmesine değil, aynı zamanda mahallelinin doğayla kurduğu ilişkisel bağın zayıflamasına da yol açmıştır. Bu durum, kent yaşamı içerisinde yerel ölçekte var olan doğal dengenin bozulmasına ve mahalle kültürünün beslendiği günlük yaşam ritminin giderek silinmesine neden olmuştur.

Bu dönüşüm süreci, kültürel sürekliliğin kırılması, mekânsal aidiyet duygusunun zayıflaması ve mahalle sakinleri arasında nesiller arası gerilimlerin artması gibi çok yönlü etkiler yaratmıştır. Bayrampaşa-Yıldırım Mahallesi'nin konut dokusunda yaşanan bu değişim, mekânın kültürle olan ilişkisinin ne denli hassas ve dönüşüme açık olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur.

Yapılan harita analizleri, Yıldırım Mahallesi'nin belirli odak noktalarında, özellikle ticari mekanların çevrelediği ana aks çevresinde, ticari işlevlerin niteliğinde ve dağılımında da kayda değer değişimlerin yaşandığını göstermektedir. 2014 yılına ait haritada mahalle dokusunda küçük ölçekli, aile işletmesi niteliğindeki çay bahçeleri, kahvehaneler, küçük işletmecilere ait marketler ön plandayken 2024 yılına gelindiğinde bu alanların bir kısmının yerini zincir kafe markalarına, butik konseptli işletmelere ve dijital pazarlama odaklı çok işlevli mekânlara bıraktığı gözlemlenmektedir (Şekil 4.2.3.6.2).

Şekil 4.2.3.6. 2: 2014–2024 Arasında Ticari Mekânlarda Küresel ve Yabancı İsimli İşletmelerin Artışı

Not. Bu şekil K. Kalemci tarafından hazırlanmıştır ve Google Maps 2014-2024 verileri temel alınarak oluşturulmuştur.

Özellikle küresel etkilerin mahalleye daha fazla nüfuz etmesi, ticari mekanlarda ve tabelalarda yabancı dildeki yazıların artması, mahallenin eski yapısını dönüştüren en belirgin unsurlardan biridir. Bu yeni ticari alanlar, yalnızca tüketim değil, aynı zamanda sosyal medya temsili ve görselliği ön planda tutarak genç kuşaklar için sosyalleşme ve kimlik inşa etme sahaları haline gelmiştir. Bu dönüşüm dijitalleşme ve sosyal medyanın etkisiyle daha görünür hale gelerek; sosyal medya trendlerine uyum sağlamak adına, bu kafelerde fotoğraf çekme alanları ve küresel kültürel öğelerle bütünleşen iç mekan tasarımları ortaya çıkmıştır. Bu durum, geleneksel kültürel pratiklerden uzaklaşmayı ve küresel kültürle daha yakın bir bağ kurmayı işaret etmektedir.

Ayrıca, bu dönemde artan ticari yoğunluk mahalledeki yapı stoğunu da dönüştürmüştür; eski yapılar yerini çok katlı, alt katı ticaret, üst katı konut olan yeni yapılara bırakmıştır. Bu durum, hem sokak dokusunu parçalamış hem de kamusal alanların biçim ve işlevini değiştirmiştir. Mahalle içi aidiyetin zayıflaması, mekânsal sürekliliğin bozulmasıyla birlikte daha da görünür hale gelmiştir. Haritalar aynı zamanda dijitalleşmenin mekâna olan etkisini de yansıtmaktadır. Sosyal medya aracılığıyla popülerleşen sokak ve işletmelerin çevresinde kullanıcı yoğunluğunun arttığı, bu bölgelerde ticari hareketliliğin mekânsal kümelenmelere dönüştüğü tespit edilmiştir. Popüler hale gelen modern mekanlara dışarıdan gelen nüfusun yoğunlaşması mahallede yabancılaşmanın artmasına yol açmış, eski komşuluk ilişkilerinin ve geleneksel yaşam biçimlerinin zayıflamasına neden olmuştur. Mahalle sakinlerinin eski aidiyet duyguları, bu yeni sosyal yapılarla zorlama bir şekilde uyum sağlamaya çalışmıştır. Ancak tüm bu değişimlere rağmen, mahalledeki kültürel çeşitlilik ve zenginlik hala yerel kimliğin önemli bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir.

Bu dönüşümün mahalleye olumlu yansımaları da olmuştur. Özellikle dijital platformların etkisiyle, hem ticaretin hem de sosyal etkileşimin biçimi değişmiştir. Mahallede uzun zamandır sürdürülen geleneksel ticaret anlayışı, dijital olanakların yaygınlaşmasıyla birlikte dönüşerek daha ulaşılabilir ve geniş kitlelere hitap edebilecek hale gelmiştir. Bu sayede mahallenin kültürel kimliği sadece mahalle sınırlarıyla sınırlı kalmamış, daha geniş bir kitleye ulaşmıştır. Artık, bu yerel ürünler ve kültürel öğeler, sosyal medya ve dijital platformlar aracılığıyla tanınır hale gelmiş, hatta mahalle dışındaki farklı bölgelere de pazarlanabilmiştir. Bu mekanlar, mahalledeki özgün dokuyu ve kültürel mirası yaşatırken, dijitalleşme ile birlikte bu ürünlerin talebi artmış ve bir çeşit kültürel yayılma süreci başlamıştır. İnsanlar, yerel kültürle tanışmak için bu mekanları ziyaret etmeye başlamış, aynı zamanda dijital ortamda, fotoğraflarla, videolarla, blog yazılarıyla bu mekanların tanıtımı yapılmıştır. Bu dijital etkileşim, mahalledeki ürünlerin talebini yalnızca mahallenin sınırları içinde değil, dışarıdan gelen müşteriler aracılığıyla daha geniş bir coğrafyaya da yaymıştır.

Sosyal medyanın etkisi, aynı zamanda genç kuşakların yaşam tarzlarında belirgin değişimlere yol açmıştır. Sosyal medyada paylaşılan içerikler, yerel kültürün bir parçası olan yemekler, alışkanlıklar ve mekanlar hakkında daha fazla bilgi edinilmesini sağlamış, bu da mahallenin dışarıdan daha fazla insan çekmesine yol açmıştır. Gençlerin sosyal medya aracılığıyla kendilerini ifade etmeleri, yerel kimliğin daha geniş bir kitlenin ilgisini çekmesine imkan tanımıştır. Küreselleşme ve dijitalleşmenin etkisiyle mahallede yeni işletmeler açılmış olsa da, Yıldırım Mahallesi'nde on yılı aşkın süredir varlığını sürdüren bazı özgün mekânlar hâlâ güçlü şekilde ayakta kalmaktadır. Boşnak mantısı (böreği) satan işletmeler, Trileçe gibi Balkan tatlılarıyla öne çıkan pastaneler, yöresel kahvaltı sofraları sunan mekanlar ve kebab ya da döner gibi Türk mutfağının simgelerini sunan

lokantalar; bir yandan kültürel hafızayı canlı tutarken, öte yandan sosyal medya sayesinde mahalle dışından gelen ziyaretçilerin de ilgisini çekmektedir. Özellikle Boşnak kahvaltısı için farklı semtlerden gelenlerin bu mekânlara yönelmesi, bu işletmeleri yalnızca ticari değil, aynı zamanda kültürel taşıyıcı yapılar haline getirmiştir. Küresel etkilerle mahallede yeni tüketim formları ortaya çıkarken, uzun süredir varlığını koruyan bu işletmeler, kültürel belleğin günümüzdeki temsilcileri olarak daha da görünür hale gelmiştir. Böylece mahallede, yerel aidiyet ile küresel etkileşim arasında dengeli bir kültürel sentez oluşmuştur.

Tüm bu süreç eş zamanlı ilerlerken ekonomik boyutta da değişiklikler yaşanmıştır. Mahalledeki ticaretin küreselleşmesi, özellikle dışarıdan gelenlerin artan ilgisiyle birlikte yerel ekonomiyi canlandırmıştır. Ancak, bu durumun olumsuz yanı, yerel kültürün ticari kaygılarla şekillenmeye başlaması ve bazen yüzeyselleşmesidir. Mahalledeki işletmelerin küresel trendleri yakalamaya çalışırken, bazen geleneksel unsurlardan uzaklaştığı gözlemlenmiştir. Aynı zamanda, mahalledeki geleneksel iş gücü yapısının dönüşüme uğradığı dikkat çekmektedir. Genç nesiller, dijital pazarlama, içerik üreticiliği ve sosyal medya gibi çağın dinamiklerine uygun alanlara yönelmiş; böylece mahallede ekonomik faaliyetlerin niteliği de değişim göstermeye başlamıştır. Eski kuşak ise hala geleneksel iş yapma biçimlerine sadık kalmaktadır. Bu durum, mahalledeki sosyal yapının çeşitlenmesine ve gençler ile yaşça büyük nesil arasındaki kuşak çatışmalarına neden olmuştur.

Genel olarak değerlendirildiğinde bu yeni sentez yapı, mahallenin göçmen kökenli kültürel dokusunun küresel etkilerle harmanlanarak daha görünür ve ulaşılabilir hale gelmesini sağlamıştır. Dijital platformların sunduğu olanaklar sayesinde mahalle, hem kültürel çeşitliliğini koruyan hem de dışa açılan bir kimlik kazanmıştır. Mahalledeki

özgün kültürel öğeler, dijital araçlarla daha fazla insana ulaşabilmekte ve bu sayede kültürel çeşitliliğin ve aidiyet duygusunun yayılması sağlanmaktadır. Bu durum, mahalledeki kültürün modernleşme ve küresel etkilerle daha fazla tanınmasını sağlayarak ve aynı zamanda yerel halkın, kültürünü koruyarak modernleşmeye uyum sağladığını göstermektedir.

Bulgular doğrultusunda anlaşıldığı üzere Yıldırım Mahallesi'nde göçmen kökenli bireylerin yerel kimlikle kurdukları ilişki, hem geçmişten taşınan kültürel mirasın sürekliliği hem de küresel-yerel dönüşümün tetiklediği kimliksel kırılmalar açısından çok katmanlı bir yapı sergilemektedir. Bu çok katmanlı kimlik yapısını daha iyi anlamak için, anket verilerinden elde edilen sonuçlar, Yıldırım Mahallesi'nde yaşayan bireylerin günümüzdeki yerel kimlik algılarını ve kültürel etkileşimlerini daha ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Katılımcılara “Sizce Yıldırım Mahallesi'nin yerel kimliği hangi kültürel yapıya daha yakındır?” sorusu yöneltildiğinde %57,1'i mahallenin kimliğini hem Türk hem göçmen kültürünün iç içe geçtiği karma bir yapı olarak tanımlarken; %40'ı baskın olarak göçmen kültürünün (Boşnak, Arnavut vb.) etkili olduğunu ifade etmiştir (Şekil 4.2.3.6.3).

Şekil 4.2.3.6. 3: Katılımcılara göre Yıldırım Mahallesi 'nin Yerel Kimlik Algısı

Bu durum, mahallede kolektif hafızanın hâlâ büyük oranda göçmen kültürü üzerinden inşa edildiğini ancak zamanla Türk kültürel öğeleriyle melezleşmiş bir yerel kimliğin oluştuğunu göstermektedir. Mahalleye dışarıdan bakan bir göz için bu kimlik, sabit bir kültürel kimlikten ziyade karşılıklı etkileşim ve uzlaşmayla oluşan bir kimlik inşası süreci olarak okunabilir. Ancak bu kültürel denge, küresel dinamiklerin mahalleye nüfuz etmesiyle dönüşüme açık bir zemin hâline gelmiştir. Katılımcılara küresel unsurların mahalle dokusu üzerindeki etkisinin yerel kimliği nasıl dönüştürdüğü sorulduğunda %40,3'ü küreselleşmenin mahalledeki kültürel ve mekânsal unsurları kısmen dönüştürdüğünü, %39,6'sı ise büyük ölçüde değişime uğratarak modernleştirdiğini belirtmiştir (Şekil 4.2.3.6.4).

Şekil 4.2.3.6. 4: Mahalle Sakinlerine göre Küreselleşmenin Yıldırım Mahallesi'ndeki Kültürel ve Mekânsal Etkisi

Bu oranlar, Yıldırım Mahallesi'nin yalnızca göçmen ya da yerli kimliklerle açıklanamayacak kadar karmaşıklaştığını; son yıllarda AVM'ler, zincir mağazalar, modern konut projeleri gibi unsurlar aracılığıyla küresel pratiklerin geleneksel mekân

organizasyonunu dönüştürdüğünü göstermektedir. Yerel kimlik, bu bağlamda artık yalnızca geçmişe dayanan kolektif değerlerle değil; aynı zamanda günümüz kentsel tüketim kültürüyle de yeniden şekillenmektedir.

Buna rağmen mahalleye duyulan aidiyet hissi oldukça güçlüdür. Katılımcıların %54,3'ü kendilerini kesinlikle ait hissettiklerini, %29,7'si ise büyük ölçüde ait olduklarını ifade etmiştir (Şekil 4.2.3.6.5).

Şekil 4.2.3.6. 5: Mahalle Sakinlerinin Aidiyet Hissi Algısı

Bu veriler, fiziksel çevrede yaşanan dönüşüme rağmen sosyal bağların güçlü biçimde sürdüğünü ve bireylerin mahalleyi yalnızca bir yaşam alanı değil, kimliklerinin bir parçası olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Özellikle göçmen topluluklar için mahalle, hem tarihsel göç deneyiminin somutlaştığı mekân hem de topluluk dayanışmasının sürdürüldüğü kolektif hafızanın mekânsal taşıyıcısı konumundadır. Bu aidiyetin, modernleşme baskısına rağmen kaybolmaması, kimliğin yalnızca mimari veya dışsal göstergelerle değil, gündelik yaşam, sosyal ilişkiler ve duygusal bağlar üzerinden üretildiğini göstermektedir.

Kültürel kimliğin korunma düzeyi de bu bütünlüğü desteklemektedir. Katılımcıların %49,3'ü kültürel kimliklerini tamamen koruyabildiklerini, %40'ı ise kısmen koruyabildiklerini belirtmiştir (Şekil 4.2.3.6.6).

Şekil 4.2.3.6. 6: Mahalle Sakinlerinin Kültürel Kimliğin Korunma Düzeyine Dair Algısı

Bu sonuçlar, mahallede yaşayan bireylerin dil, gelenek, ritüel ve gündelik yaşam pratikleri üzerinden kültürel devamlılıklarını da sürdürdüklerini göstermektedir. Ancak bu koruma mutlak değil; büyük ölçüde modern yaşam pratikleriyle iç içe geçerek sürdürülmektedir. Bu bağlamda Yıldırım Mahallesi, göçmen topluluklar için "geçmişin mekânı" olduğu kadar, aynı zamanda kültürel kimliğin, farklı kuşaklar ve topluluklar arasında yeniden anlam kazandığı; geçmişle bugünün iç içe geçtiği, sürekli değişen ve dönüşen bir sosyo-kültürel zemin üzerinde yeniden örüldüğü canlı bir kent alanı niteliği taşımaktadır.

4.2.4. Alana Ait Bulguların Değerlendirilmesi

Yıldırım Mahallesi'nde gerçekleştirilen alan araştırması, kültürel kimlik, göç ve mekânsal dönüşüm arasındaki çok katmanlı ilişkilerin sahadaki yansımalarını somut biçimde göstermektedir. Alan çalışması kapsamında yürütülen anketler, derinlemesine görüşmeler ve mekânsal analizler mahallenin tarihsel olarak nasıl şekillendiğini ve bugünkü kültürel kimliğini nasıl kazandığını çok boyutlu biçimde ortaya koymaktadır. Yıldırım Mahallesi, Balkan kökenli topluluklar ve özellikle Boşnak göçmenlerin yoğun yerleşimiyle şekillenen, kolektif hafızanın mekâna kazındığı ve kültürel aidiyetin farklı katmanlarda temsil edildiği özgün bir kentsel alandır. Alan çalışması verilerine göre

mahalle sakinlerinin büyük çoğunluğu 20 yıl ve üzeri süredir bölgede yaşamaktadır. Bu uzun süreli yerleşim oranı, mekâna olan aidiyet duygusunun kültürel süreklilikle birleşerek şekillendiğini ve mekanın sadece fiziksel değil, aynı zamanda kimlik oluşturma sürecinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Mahalledeki kültürel kimlik ise başlangıçta belirgin bir şekilde göçmen (özellikle Boşnak) kimliği ile özdeşleşmiş ve bu kimlik, sokak isimleri, mimari tercihler, restoran menüleri ve kamusal alanlardaki anıtlar gibi birçok unsura yansımıştır. Zamanla, sanayileşme, nüfus artışı ve kentleşme dinamikleri ile birlikte bu kimlik hem fiziksel olarak dönüşmüş hem de Türk kültürüyle melezleşerek hibrit bir yapıya evrilmiştir. Mahalledeki yerleşim formu, başlarda daha çok göçmen kültürüne özgü geleneksel mimari öğeleri barındırırken, günümüzde yerel yönetim politikalarının ve küresel yapılaşma etkilerinin sonucu olarak daha homojen ve modernize edilmiş konutlara dönüşmüştür. Ancak buna rağmen, mahalledeki bazı geleneksel mekânların varlığını sürdürmesi, kültürel sürekliliğin tümüyle kesintiye uğramadığını göstermektedir. Mahallede gözlemlenen mekânsal dönüşüm, yalnızca fiziksel yapı stoğundaki değişimle sınırlı kalmamış; aynı zamanda simgesel alanların dönüşümü, tabela dili ve ticari pratikler üzerinden de kültürel bir yeniden yapılandırma sürecini beraberinde getirmiştir. Özellikle küresel markaların ve yabancı temalı işletmelerin mahalleye nüfuzu, Boşnak-Türk melez kültürünün görünürlüğünü gölgelemiş; buna karşın mahalle halkının büyük çoğunluğunun uzun yıllara yayılan yerleşikliği, mekânsal hafızanın tamamen silinmesine engel olmuştur. Bu bağlamda Yıldırım Mahallesi, Lefebvre'nin "mekânın toplumsal üretimi" kuramı çerçevesinde, hem toplu bir yaşama alanı hem de "sentez" bir kimliğin üretim mekânı olarak okunabilir.

Küresel etkiler ve dijital dünyanın giderek yayılması, Yıldırım Mahallesi'nde hem mekânsal hem de kültürel açıdan belirgin bir dönüşüm yaratmıştır. Geleneksel yaşam biçimleri, özellikle göçle gelen Boşnak kökenli kültürel kodlar, bu yeni etkilerle birlikte biçim değiştirerek melez bir yapıya bürünmüştür. Mahalle sakinlerinin günlük pratikleri, zamanla hem modernleşme baskısıyla hem de dijital kültürün etkisiyle yeniden şekillenmiş; bu da mahallenin yerel kimliğinde önemli kırılmalara yol açmıştır. Konut dokusundaki değişim, sadece fiziksel bir dönüşüm değil, aynı zamanda mekâna yüklenen anlamlarda da bir çözülmeye işaret etmektedir. Eski evlerin yerini alan çok katlı ve standart yapılar, mahallenin geçmişe dayalı kolektif hafızasını zayıflatmakta, aidiyet hissini aşındırmaktadır (Şekil 4.2.4.1).

Şekil 4.2.4. 1: *Yıldırım Mahallesi 'nde Konut Dokusunun Katmanlı Dönüşümü*

Soldan sağa doğru ilerledikçe, düşük katlı, birbirine yakın ve mimari açıdan daha mütevazı yapıların yerini giderek yüksek katlı, dış cepheleri daha homojen ve modernize edilmiş yeni apartmanlara bıraktığı gözlemlenmektedir. Giderek katmanlaşan cepheler eskiden birbiriyle yüz yüze ilişki kuran, açık hava ve yeşil alanlarda sohbet eden komşuların yerini boşlukları daralan sokaklarda, silüetlerle temsil edilen yüzlerce insanın hızla akıp geçtiği anonim bir kamusal alana bırakmıştır. Bu fiziksel değişim, sadece yapı tipolojisindeki bir farklılaşma değil; aynı zamanda mahalledeki sosyal dokunun, aidiyet

biçimlerinin ve gündelik yaşam pratiklerinin de dönüşümüne işaret etmektedir. Bu açıdan, konut dönüşümü yalnızca betonun yükselmesi değil, aynı zamanda tanıdıklığın çözülmesi, güven duygusunun sınanması ve mekânsal aidiyetin yeniden tanımlanması sürecidir.

Yıldırım Mahallesi, tarihi kolektif belleği, kamusal alana taşıyan dilsel ve simgesel işaretlerle beslenen, aynı zamanda küresel tüketim kültürünün dilsel-estetik müdahalelerini de bünyesinde barındıran çok katmanlı bir kentsel doku sunmaktadır. Sokak levhalarında etnik aidiyet unsurları, ticari cephelerde yerel ve uluslararası referansların iç içe geçtiği vitrinler ve yükselen beton blokların oluşturduğu konut silüeti; mahalledeki aidiyet, yabancılaşma ve melez kimlik süreçlerinin üst üste bindirilmiş bir haritasını çizmektedir. Böylece mahalle, geleneksel “biz” anlatısını besleyen, bir yandan da küresel “onlar”la etkileşim kuran çok katmanlı bir palimpseste dönüşmektedir. Bu katmanlı kentsel yapı, geçmişin kolektif aidiyetlerini giderek bireyselleşen sosyal yapılarla harmanlarken; kültürel hafıza ile ticarileşen kimlik temsilleriyle birlikte, yerel değerlerle küresel yönelimlerin iç içe geçtiği bir etkileşim süreci yaratmaktadır (Şekil 4.2.4.2).

Şekil 4.2.4. 2: Yıldırım Mahallesi 'nde Kolektif Hafıza ve Küresel Etkilerin İzinde Oluşan Çok Katmanlı Mekânsal Palimpsest

Buna karşılık, ticari alanlarda gözlenen dönüşüm daha karmaşık bir tablo sunmaktadır. Balkan mutfağını veya kültürel sembolleri taşıyan mekânlar, bir yandan yerel kimliği korumaya çalışırken, diğer yandan sektörde çok fazla talep gören ve giderek artan “yeni” ve “popüler” mekanlara karşı kendi kimliğini vitrine çıkararak ticarileştirmenin getirdiği şubeleşme ya da online sipariş platformları ile standartlaşma riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle genç kuşaklar ise bu sürecin merkezinde yer almaktadır. Dijital ortamlar, kültürel değerleri geniş kitlelere ulaştırarak mahallenin dış dünyaya açılmasına ve kolektif hafızanın yeni mecralarda sürdürülmesine olanak tanımaktadır. Ancak, bu tür bir görünürlük her zaman kültürün tüm katmanlarını ve derinliklerini aktaran bir süreç olarak değerlendirilemez. Bazı durumlarda, kültürel değerler sosyal medyada “sunulan bir imaj”a dönüşmekte, böylece günlük yaşamdaki canlılığı yerine tüketilebilir bir estetiğe bırakmaktadır.

Sonuç olarak, Yıldırım Mahallesi'ndeki dönüşüm, mekân, kültür ve kimliğin birbirine paralel olarak şekillendiği dinamik bir süreci gözler önüne sermektedir. Bu süreç

hem geleneksel olanı dönüştürmekte hem de yeni olanla birlikte yaşamayı zorunlu kılmaktadır. Mahalle artık sadece geçmişin izlerini değil, aynı zamanda geleceğe dair bir yön arayışını da taşımaktadır. Bu dönüşümün temelinde ise, göçmen toplulukların kültürel entegrasyon süreçlerinde geliştirdikleri hibrit eğilimlerin rolü bulunmaktadır.

Kültürel etkileşim bağlamında, Berry'nin (1989) kültürleşme modelinde tanımlanan “bütünleşme” stratejisinin mahallede belirgin bir biçimde gözlemlenmesi, göçmen bireylerin hem kendi kültürel pratiklerine sahip çıktıklarını hem de yerel kültürel değerlerle bütünleşme yönünde bir eğilim taşıdıklarını ortaya koymaktadır. Bu durum, kamusal alan kullanımı, dil tercihleri, gündelik ritüeller ve mimari tercihler gibi birçok düzlemde melez kültürel formların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Yıldırım Mahallesi bu anlamda, kültürel hibritleşmenin gündelik yaşamda tezahür ettiği, geleneksel ve modern kodların bir arada varlık gösterdiği bir kentsel geçiş alanı işlevi görmektedir. Yıldırım Mahallesi'nde kültürel mekânsal dönüşüm, yalnızca göçmen kimliğinin korunması değil, aynı zamanda Türk kültürel unsurlarının içselleştirilmesiyle de şekillenmektedir. Bu geçiş, mahallede melez bir kimliğin doğmasına yol açmış; yerel ile küresel, geleneksel ile modern, göçmen ile yerli kültür unsurları bir arada varlık göstermeye başlamıştır. Mahallede hem kültürel bütünleşmeyi teşvik eden sosyal ilişkiler hem de kültürel ayrışmayı gösteren mekânsal semboller bir arada bulunmakta; bu da kültürel geçirgenliğin ve kimlik dönüşümünün çok katmanlı yapısını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Yıldırım Mahallesi'nde kültürel kimlik, sabit ve yekpare bir yapı olmaktan ziyade; göç, mekânsal dönüşüm, kuşaklar arası aktarım ve küresel etkilerle sürekli olarak yeniden inşa edilen, geçirgen ve çoğul bir süreci temsil etmektedir. Alan çalışması bulguları, kimliğin yalnızca bireysel değil; mekânsal, toplumsal ve tarihsel katmanlar üzerinden kurulduğunu ve kültürel aidiyetin mekânla kurulan ilişkinin hem

fiziksel hem de simgesel boyutlarında yeniden üretildiğini göstermektedir. Yıldırım Mahallesi bu bağlamda, kültürel süreklilik ile kopuşun, geleneksel ile modernin ve yerel ile küreselin kesiştiği, dinamik bir alan niteliğindedir. Sonuç olarak alan çalışmasının neticesinde görüyoruz ki; mekânın sadece fiziksel bir alan olmanın ötesinde, kimliğin sürekli olarak tartışıldığı, geçmişle bağ kurulan ve geleceğe dair tahayyüllerin üretildiği bir kültürel ortam haline geldiğini ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ

Bu çalışma, küreselleşme ve göç süreçlerinin etkisiyle şekillenen kültürel etkileşimlerin, yerel kimlik yapılarına nasıl yansıdığını; çok katmanlı kültürel pratikler, toplumsal ilişkiler ve mekânsal dinamikler üzerinden bütüncül bir yaklaşımla ortaya koymaktadır. Bu çerçevede geliştirilen araştırma soruları ile öne sürülen hipotezler, ulaşılan bulgularla büyük ölçüde örtüşmektedir. Küreselleşme sürecinin yerel kimlikler üzerindeki paradoksal etkisi, bir yandan kültürel benzeşmeye teşvik ederken, diğer yandan yerel unsurları yeniden görünür kılan dinamikleri, Bayrampaşa-Yıldırım Mahallesi örneğinde somut biçimde gözlemlenmektedir. Yıldırım Mahallesinde yaşayan göçmen topluluklar, köklü kültürel miraslarını koruma isteklerini aynı zamanda yerleştikleri toplumun sembolik ve gündelik pratikleriyle içselleştirerek; hem melez bir kimlik yapısının hem de özgün mekânsal dönüşümlerin oluşumuna katkı sunmuşlardır. Alan araştırmasından elde edilen veriler, kültürlenme ve kültürel etkileşim süreçlerinin yalnızca bireysel kimlikleri değil; sosyal ilişkileri, günlük yaşam pratiklerini ve mekânsal aidiyeti de dönüştürdüğünü göstermektedir. Araştırma; küreselleşme, göç ve kültürel etkileşim süreçlerinin hem kimlik algısını hem de mekânsal kurguyu eşzamanlı olarak şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, küreselleşme ve göç süreçlerinin yerel kimliklerin korunması ve dönüşümündeki rolüne ilişkin hem alan çalışması bulguları hem de kavramsal çerçeve bağlamında açık yanıtlar bulunmuştur. Gözlemler ve yapılan görüşmeler, yerel kimliklerin, sabit ve değişmez yapılar olarak algılanmaktan ziyade, zaman içinde sürekli evrilip, yeniden inşa edilen, dinamik toplumsal oluşumlar olduğunu; bu süreçte göçmenlerin hem kendi kültürel değerlerini korumaya çalıştığını hem de küresel ve yerel dinamiklerle sentezlenen yeni kimlik türleri geliştirdiğini göstermektedir. Bu durum, yerel kimliklerin küresel ve kültürel bileşenlerle sürekli bir

diyalog içinde olduğunu; bir yandan kendilerini korurken diğer yandan da sürekli yenilendiklerini gösterir. Bu dönüşüm, karşılıklı etkileşime dayanan çift yönlü bir süreçtir. Ayrıca, çeşitli kültürel toplulukların birbirleriyle etkileşimde bulunması sonucu, kamusal alanlarda, sosyal çevrelerde ve mimari düzenlemelerde ortaya çıkan değişiklikler, yenilikçi mekânsal uygulamalara ilişkin ampirik verilerle desteklenmektedir. Kamusal alan kullanımındaki çeşitlilik, sosyal ve ticari mekanların özelleştirilmesi ile kültürel temsil düzeyinde incelenmesi, bu etkileşimin somut yansımalarını açıkça göstermektedir. Kültürel etkileşimlerin yoğun olduğu alanlarda geleneksel mekânsal pratikler dönüşmekte, yeni bir mekânsal kimlik ortaya çıkmakta ve hibrit kimlik yapıları bu dönüşümün merkezinde yer almaktadır. Göçmen toplulukların sık sık "memleketteki" değerleri anımsaması ve bu değerleri yeni yerleştikleri ortamda yeniden üretmeye çalışması, yerel kimliğin sadece yeni mekânda şekillenmediğini, geçmişle kurulan bağların da bu sürece yön verdiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda açıkça görülmektedir ki; göçmenler hem eski bağlarını korumakta hem de bu bağları yeni kimlik biçimlerinin inşasında kullanmaktadır.

Berry'nin (1989) kültürlenme modeline referansla ortaya konan "bütünleşme" yaklaşımı, göçmen grubun hem kendi kültürünü koruma kararlılığı hem de yeni kültürel dinamikleri içselleştirme eğilimini vurgular. Bu model, yerel geleneklerin sürekliliğini, küresel etkilerle eklemlenerek nasıl dönüştüğünü ve güçlendiğini anlamamıza aracılık eder. Alan çalışmasında, kamusal mekânların işlev ve kullanım biçimlerinde kayda değer değişimler tespit edilmiştir; örneğin, eski usul çarşı ve işletmelerin yerini alan modern işletmeler, mahalle sakinlerinin günlük buluşma ve alışveriş ritüellerini yeniden şekillendirmiştir. Bu dönüşüm, hem toplum içi etkileşim kalıplarını hem de yerel kimliğinin ifadesini derinden etkilemiştir.

Mahallede yaşıyan bireylerin kültürel aidiyetlerini esnek, melez ve çoğul kimlik deneyimleriyle sürdürdükleri tespit edilmiştir. Özellikle genç kuşaklarda küresel eğilimlerle etkileşim içerisinde olunan; buna karşın aile yapıları aracılığıyla geleneksel değerlere bağlılığın sürdüğü gözlemlenmiştir. Bu durum, kültürel aktarımın kopuş değil, katmanlı bir geçiş süreci olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Kamuya açık ve özel mekanlardaki dönüşüm ile yerel ve özgün unsurlar yerini uluslararası çizgilere sahip ticari birimlere bırakmakta ve mahallenin ekonomik dokusunu yeniden kurgulayarak kültürel etkileşimin mekândaki modern yansımalarına işaret etmektedir. Bu süreç, fiziksel planda tek tipleşmeyi desteklese de sembolik düzeyde kültürel sürekliliğin bazı mekânsal göstergelerle sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, saha verileri, göçmen grupların yerel kimliğin dönüşümünde hem fiziksel hem de simgesel düzeyde aktif bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Gündelik yaşamda kendini hem ‘Boşnak’ hem de ‘Türk’ olarak tanımlayan bireylerin varlığı; kültürel sembollerin iç içe geçmiş biçimde görünmesi; geleneksel ritüeller ile modern sosyal medya paylaşımlarının bir arada var olması gibi örnekler, melez kimliğin somut tezahürleri olarak değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda, araştırmanın ortaya koyduğu bulgular, araştırma sorularına çok katmanlı yanıtlar sunarken ortaya konan hipotezleri de hem teorik hem pratik düzlemde doğrulamaktadır. Yerel kimlik, kültürel etkileşim süreçleriyle sabit değil, dinamik bir yapı olarak yeniden şekillenmektedir. Bu dönüşüm hem kültürel normlarda hem de mekânsal temsillerde kendisini göstermekte; küreselleşme çağında yerel kimliklerin yok olmak yerine yeniden biçimlendiği, hibritleştiği ve yeni anlam katmanları kazandığı görülmektedir. Çalışma, kültürel kimliklerin evrimi, mekânsal dönüşüm ve göç olgusu arasındaki etkileşimi mahalle ölçeğinde anlamaya yönelik değerli bir katkı sunmaktadır.

Araştırmanın sonuçları, literatürdeki birçok çalışmayla örtüşmekle birlikte, bazı yönleriyle özgün bir farklılaşma da sunmaktadır. Özellikle, göçmen toplulukların kimlik oluşturma pratikleri ve yerleştikleri mekânla kurdukları ilişkiler, kültürel hibritleşme, mekan aidiyeti ve yerel kimliğin dönüşümü gibi başat temalar etrafında şekillenmiş; bu dinamikler literatürde birçok çalışmada tartışılmıştır. Örneğin, Kılıçkiran (2017) ve Karakuş (2014) gibi araştırmalarda, göçmenlerin geçmişle bağlarını gündelik yaşam pratikleri üzerinden nasıl sürdürdüklerine dair sosyolojik bir odak öne çıkmakta; sosyal ilişkiler, kolektif hafıza ve sosyal buluşma alanları gibi temalar detaylı biçimde incelenmektedir. Bu yönüyle, Yıldırım Mahallesi'nde gözlemlenen geçmişe dayalı kültürel devamlılık örüntüleri, farklı coğrafyalarda yapılan çalışmalarla benzeşmektedir. Ancak bu çalışmayı özgün kılan, söz konusu pratikleri yalnızca sembolik aidiyet göstergeleri olarak ele almakla kalmayıp, aynı zamanda mekânın fiziksel, sosyal ve simgesel katmanlarında, eşzamanlı olarak gelişen dönüşüm süreçlerini de incelemesi ve kuşaklar arası farkı da görünür kılmasıyla çok katmanlı bir analiz çerçevesi sunmaktadır.

Çalışma, göçle birlikte bireylerin, mekânı yalnızca fiziksel bir barınma alanı olarak değil, aynı zamanda kimlik tartışmasının, kültürel yeniden üretimin ve kuşaklar arası aktarımın sahnesi olarak yeniden inşa ettiği ortaya konmuştur. Mahalledeki gündelik yaşam mekânlarının bu süreçte nasıl bir değişime uğradığı detaylı biçimde analiz eden bu yaklaşım, Galster'in (2001) mahallelerin yalnızca fiziksel sınırlamalarla değil, aynı zamanda sosyal dinamiklerle tanımlanması gerektiği yönündeki önerisiyle uyum göstermiştir. Ancak bu çalışma, Galster'in önerisini farklılaştırarak, mekânın kültürel hibritleşmenin aktif bir bileşeni olarak nasıl işlev gördüğünü ve aidiyetin sadece zihinsel ya da duygusal bir bağ değil, aynı zamanda gündelik pratiklerin biçimlendirdiği somut bir olgu olduğunu göstermektedir.

Buna ek olarak, Yıldırım Mahallesi’nde gözlemlenen melezleşme süreci, sadece göçmen topluluğun kendi kültürel kodlarını mekâna işlemesiyle sınırlı kalmamıştır. Aynı zamanda küreselleşmenin yeni nesiller üzerinde yarattığı etkiler, özellikle sosyal medya ve dijital kültür aracılığıyla içselleştirilen yeni yaşam tarzları üzerinden, mekâna da yansımaktadır. Gençlerin hem ailelerinden devraldıkları kültürel değerler hem de dijital dünyanın sunduğu evrensel normlara eşzamanlı olarak bağlılık geliştirmesi, mahalle ölçeğinde hibrit kimliğin hem içsel çatışmalarla hem de yaratıcı sentezlerle nasıl biçimlendiğini göstermektedir. Bu bağlamda, Nederveen Pieterse’in kültürel hibritleşme kuramı, çalışmanın analitik derinliğini artırmış ve hibrit kimliğin yalnızca kültürel değil, mekânsal düzlemde de nasıl tezahür ettiğini açıklamada güçlü bir çerçeve sunmuştur. Pieterse’nin kavramsallaştırdığı melezlik çerçevesinden bakıldığında, burada oluşan yeni kimlik formları, ne tam anlamıyla “eski”ye ait ne de “yeni”nin tekdüzeliğine indirgenebilir; aksine, sürekli dönüşüm döngüsünde bir aradalık hâlidir.

Robertson’un küreselleşmenin tekdüzeliği beslerken yerel farklılıkları da görünür kıldığını vurgulayan teorik tespitleri, Yıldırım Mahallesi bağlamında somut örneklerle desteklenmiştir. Ancak alan çalışması, sadece kültürel etkileşimi değil, bu etkileşimin kentsel dokuda nasıl şekillendiğini, fiziksel mekan düzenlemelerini ve toplumsal alışkanlıklardaki yansımalarını eş zamanlı olarak ele almaktadır. Pek çok çalışma kültürel kimliklerin dönüşümünü kavramsal boyutlarıyla ele alırken mekânsal yansımaları geri planda bırakmaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışma; mahalle ölçeğinde sosyal davranış örüntüleri ile mekansal dönüşümün iç içe geçişini birlikte değerlendirerek çok katmanlı bir analiz gerçekleştirmiştir. Ayrıca, melez kimlik kavramının mahalle ölçeğinde, günlük yaşam pratiklerini şekillendirmesi ve yerel kimliğin yeniden üretiminde öne çıkan rolü, bu çalışmanın özgün çıktılarındandır.

Alan araştırmasının yürütülmesi aşamasında bazı sınırlamalar ile karşılaşmıştır. Öncelikle, yerel kimlik gibi hassas ve çok katmanlı bir konuda araştırma yürütmek, toplumsal algılar açısından özenli bir yaklaşım gerektirmiştir. Anket ve görüşme süreçlerinde, bazı katılımcıların etnik kimlik konusundaki hassasiyeti nedeniyle temkinli davrandıkları gözlemlenmiştir. Bu durum, çalışmanın sosyo-kültürel duyarlılıklar bağlamında insanlarda “ötekileştirme algısı” oluşturabileceği ve bundan kaynaklı olarak ne kadar dikkatli yürütülmesi gerektiğini göstermiştir. Ayrıca, saha araştırmasının kısıtlı bir zaman diliminde yürütülmesi, özellikle birinci kuşak göçmenler ile yerleşik kültürün birinci kuşak temsilcilerine erişimi sınırlamıştır. Buna karşın bu kısıtlamalar, nitel verinin zenginliği ve kullanılan esnek yöntemlerle büyük oranda dengelenmiş; bulguların kapsamlı bir şekilde yorumlanabilmesine engel olmamıştır. Yine de araştırmanın doğrudan kontrol edemeyeceği yapısal sınırlamaların varlığı da göz ardı edilemez. Özellikle küreselleşmenin dinamikleri, analiz edilen sosyo-mekânsal dönüşümlerin hem arka planını hem de belirsizliğini şekillendiren çok katmanlı bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın sonunda akla düşen çelişkili bir soru vardır. Küreselleşme, kültürel farklılıklar ve yerel unsurları giderek benzeştiren bir sürece maruz bıraktığı halde yerel kimliklerin canlanmasına ve yeniden keşfedilmesine nasıl zemin hazırlamaktadır? Bu durumun kesin bir karşılığı yoktur; çünkü küreselleşme, yapısal olarak hem kültürler arası benzerliği arttıran birleştirici hem de yerelin değerini ön plana çıkaran farklılaştırıcı etkilere sahip paradoksal bir süreçtir. Bir taraftan sınırları belirsizleştirilmesiyle standartlaşmış yapıları artırırken, diğer taraftan yerel olanı daha görünür, daha savunulur kılmaktadır. Bu karşıtlık, küresel bütünleşme ile yerel ayrışma dinamiklerinin aynı anda işlemesiyle ortaya çıkar ve bu durum, çalışmada ele alınan mekânsal ve kültürel pratiklerin çok boyutlu ve zaman zaman çelişkili doğasına da yansımaktadır. Dolayısıyla,

bu çalışmada ulaşılan sonuçlar, söz konusu dinamiklerin sürekli değişen doğası nedeniyle nihai ya da kesin değil; bağlama özgü ve dönemseldir.

Bu süreci anlamaya çalışan araştırmacılar, farklı bakış açıları sunmuştur. Kimi yaklaşımlar, küresel sistemin ekonomik ve politik düzlemde ortaklaşmayı zorunlu kıldığını; buna karşılık kültürel düzlemde çok katmanlı kırılmaların ve özgünlük taleplerinin baş gösterdiğini vurgular. Öyle ki topluluklar tam da bu küresel baskı altında, kendi yerel kimliklerine daha sıkı sarılmakta, kendi geçmişlerini, dillerini, geleneklerini bir tür direniş zemini olarak yeniden üretmektedir. Bu anlamda, farklı toplumların karşılıklı etkileşim içinde olması, paradoksal bir biçimde, her bir toplumun kendi iç değerlerini daha fazla ön plana çıkarmasına neden olmaktadır. Aynı anda hem benzeşme hem de ayrışma süreçlerini içinde barındıran bu durum, kimlik olgusunun durgun değil, akışkan ve bağlama göre şekillenen bir yapıda olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Nitekim bazı toplumsal gruplar için bu homojenleştirici dalga çok daha baskın ve yıkıcı biçimde işlerken, bazıları içinse yerelleşmenin bir ifade alanı olarak güç kazandığı da söylenebilir. Dolayısıyla, yerel kimliğin küresel bağlamda nasıl şekillendiği sorusu, sadece akademik bir merak değil, günümüz dünyasında her bireyin doğrudan deneyimlediği bir gerçeklik haline gelmiştir.

Bu çalışma, yerel kimliğin dönüşümünü mahalle ölçeğinde ele alarak, kentsel sosyoloji, kültürel çalışmalar, mekânsal kuramlar ve göç araştırmaları gibi çeşitli disiplinlerde yapılacak gelecekteki çalışmalara teorik ve metodolojik bir temel sunmaktadır. Özellikle metropol yaşamında melez kimliklerin inşası, kültürel aidiyetin sentezlenerek yeniden üretimi ve mekânsal kullanım pratikleri üzerine yapılacak daha derinlemesine araştırmalar için yol gösterici niteliktedir. Ayrıca, bu çalışmada mekânsal dönüşüm ve melezleşme, kolektif hafıza ve göç, yerel-modern ikiliği gibi kavramlar

ekseninde geliştirilen kuramsal tartışmalar, Türkiye'de benzer sosyo-mekânsal dönüşüm süreçlerine tanıklık eden diğer mahalleler için karşılaştırmalı araştırmalara kavramsal bir zemin sunma potansiyeline sahiptir. İstanbul'un başka bölgelerinde ya da Türkiye genelindeki farklı göç alan mahallelerde yürütülecek çalışmalar için bir ön model olarak değerlendirilebilir. Özellikle mekân-kimlik etkileşiminin zamansal katmanlarla ele alınması (örneğin kuşaklar arası karşılaştırmalar) ve bu karşılaştırmaların nitel verilerle desteklenmesi, sosyo-mekânsal dönüşüm süreçlerinin anlaşılmasına katkı sağlayacak derinlemesine çalışmaların tasarlanmasına yol açabilir. Ayrıca bu çalışma, kültürlenme süreçlerinin fiziksel çevre ile olan ilişkisini görünür kılarak, kültürel sürdürülebilirlik ve kentsel aidiyet tartışmalarına katkı sağlayacak yeni soruların geliştirilmesine de olanak tanımaktadır. Mahalle ölçeğinde geliştirilen bu yaklaşım, kentlerin heterojen yapısını anlamada mikro düzeyde önemli bir kavrayış sunarak, gelecekteki karşılaştırmalı saha çalışmaları için de bir referans noktası oluşturmaktadır. Ancak hiçbir çalışma nihai değildir. Bu tez de yanıtladığı sorulardan çok, yeni sorular doğurmayı ve bu alanda çalışacak araştırmacılara bir tartışma zemini açmayı amaçlamaktadır. Çünkü kimlik ve mekân meselesi, her zaman yeniden sorulması gereken, ucu açık bir sorudur.

KAYNAKÇA

- Ağanoğlu, H. Y. (2013). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makus Talihi: Göç. İz Yayıncılık.
- Akman Dömbekci, H., & Erişen, M. A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141–160.
- Altman, I. (1975). *The Environment and Social Behavior: Privacy, Personal Space, Territory, Crowding*. Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Appadurai, A. (1990). Disjunction and difference in the global cultural economy. M. Featherstone (Ed.), *Global culture* içinde. London: Sage Publications.
- Aslanoğlu, R. (1998). Kent, kimlik ve küreselleşme. Bursa: Asa Kitabevi.
- Asiliskender, B. (2004). Kimlik, mekân ve yer deneyimi. *Kültür ve İletişim / Culture & Communication*, 7(2), 73-94.
- Aydın, S. (1998). *Kimlik Sorunu, Ulusallık ve Türk Kimliği*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Azhar, Z. (2014). Impact of globalization on youth cultural identity. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(23), 2198-2210
- Bauman, Z. (2016). *Küreselleşme: İnsanlık üzerindeki etkileri* (s. 70-89, Çev. A. Sancı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayır, Ö., Gündoğdu, R., & Önal, E. F. (2015). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e belge ve fotoğraflarla Bayrampaşa*. Bayrampaşa Belediyesi.
- Bayrampaşa Kaymakamlığı. (n.d.). *Tarihçe*. <http://www.bayrampasa.gov.tr/tarihce> (Erişim tarihi: 18 Ocak 2025)

- Bayrampaşa Belediyesi. (n.d.). *Bayrampaşa'yı Tanıyalım*.
<https://bayrampasa.bel.tr/bayrampasa-yi-taniyalim-167> (Erişim tarihi: 18 Ocak 2025)
- Beck, U. (2006). Küreselleşme Nedir?. Küreselleşme okumaları. Kudret Bülbül (Çev). Ankara: Kadim.
- Berner, E. (2007). "Metropol ikilemi: Küresel toplum, yerellikler ve Manila'da kent arazisi için yürütülen mücadele." In A. Öncü & P. Weyland (Eds.), *Mekân, kültür, iktidar: Küreselleşen kentlerde yeni kimlikler* (pp. 137-161). İstanbul: İletişim Yayınları
- Berry, J. W. (1997). Lead Article, Immigration, Acculturation, and Adaptation, *Applied Psychology Dergisi*, 46 (1), 5-68.
- Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(6), 697–712.
<https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2005.07.013>
- Berry, J. W., Kim, U., Power, S., Young, M., Bujaki, M. (1989). Acculturation Attitudes in Plural Societies, *Applied Psychology*, 38, 186-207.
- Bilgin, N. (2001). *İnsan İlişkileri ve Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik İnşası*. Aşina Kitaplar, İzmir.
- Bilgin, N., (2011), *Eşya Ve İnsan*, İstanbul, Gündoğan Yayınları, 2. Basım.
- Birol, G. (2007). "Bir Kentin Kimliği ve Kervansaray Otel Üzerine Bir Değerlendirme." *Arkitekt Dergisi*, Kasım-Aralık 2007, Sayı: 514, s. 46-54.
- Bouymaj, I.(2022). Homogenization or diversification? The impact of globalization on cultural identity of the first and second-generation immigrants. *Journal of Globalization Studies*, 13(1), 73-89.

- Calhoun, C. (2007). *Milliyetçilik*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2013). *Ağ toplumunun yükselişi* (Çev. E. Kılıç). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2009). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (4th Revised edition). Basingstoke: Palgrave MacMillan.
- Ceylan, E. (2019). Küreselleşme sürecinde yerel kimliğin durumu. *International Journal of Academic Value Studies*, 5(2), 303-311.
- Couldry, N., & Hepp, A. (2017). *The Mediated Construction of Reality*. Polity Press.
- Czaika, M., & de Haas, H. (2015). The globalization of migration: Has the world become more migratory? *International Migration Review*, 48(2), 283-323.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2015). *Karma yöntem araştırmaları: Tasarımı ve yürütülmesi*. Anı Yayıncılık.
- Çahantimur, A. (2007). *Sürdürülebilir Kentsel Gelişmeye Sosyo-Kültürel Bir Yaklaşım: Bursa Örneği*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Çağırkan, B. (2016). Göç, Hibrit Kimlik ve Aidiyet: Yeni Toplumlar, Yeni Kimlikler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2613-2623.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 67-91.
- Çetinkaya, S. C., & Göközkut, B. (2021). Ulusötesi bir mekânın Boşnak kolektif belleği ile yaratım süreci ve kimliğin mekânsal sunumu: İstanbul-Yıldırım Mahallesi. *Coğrafi Bilimler Dergisi/Turkish Journal of Geographical Sciences*, 19(1), 61-91.

- Dana, B. (2014). *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens*. Yale University Press
- Dixon, J., & Durrheim, K. (2004). Dislocating identity: Desegregation and the transformation of place. *Journal of Environmental Psychology*, 24(4), 455–473. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2004.09.004>
- Drury, J., Reicher, S., Stott, C., & McManus, I. C. (2021). COVID-19 in context: Why do people act as they do? *Behavioural Public Policy*, 5(1), 1–23.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. W.W. Norton & Company.
- Ertürk, M., & Gökdemir, G. (2017). Sosyo-kültürel farklılıkların mekân kullanımına etkilerine karşılaştırılmalı bir örnek: Kültür ve Gülveren mahalleleri. *Mediterranean Journal of Humanities*, 7(1), 185-192. <https://mjh.akdeniz.edu.tr>
- Featherstone, M. (1995). *Undoing Culture: Globalization, Postmodernism and Identity*. SAGE.
- Florida, R., Rodriguez-Pose, A., & Storper, M. (2021). Cities in a post-COVID world. *Urban Studies*, 59(1), 3–24.
- Galster, G. (2001). On the nature of neighbourhood. *Urban Studies*, 38(12), 2110-2124. <https://doi.org/10.1080/00420980120080791>
- Geray, C. (2019). Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskanı 1923-1961. Tunceli: Kalan Yayınları.
- Giddens, A. (1996). *Modernliğin sonuçları* (Çev. E. Kuşdil). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Glick-Schiller, N., Basch, L., Blanc-Szanton, C. (1992). Transnationalism: a new analytic framework for understanding migration. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 645, 1-24.

- Glick-Schiller, N., & Çağlar, A. (2009). Towards a comparative theory of locality in migration studies: Migrant incorporation and city scale. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35(2), 177-202. <https://doi.org/10.1080/13691830802586179>
- Google Maps. (2025, Şubat 2). *View of Vratnik, Bosnia-Herzegovina* [Ekran görüntüsü]. <https://www.google.com/maps>
- Güleç Solak, S. (2017). Mekân-kimlik etkileşimi: Kavramsal ve kuramsal bir bakış. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 1-12.
- Güler, Ö. R. (2015). Bayrampaşa ilçesindeki demografik yapının, Bayrampaşa Belediyesi'nin kültür politikaları üzerindeki etkileri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 67–88.
- Göregenli, M., Karakuş, P., Kösten, Y. ve Umuroğlu, İ. (2014). Mahallege bağıllık düzeyinin kent kimliği ile ilişkisi içinde incelenmesi. (Summary: A Study on Neighbourhood Attachment in Relation with Urban Related Identity) *Türk Psikoloji Dergisi*, 29 (73), 73-85
- Göregenli, M. (2014). Göç araştırmalarında mekan boyutu: Kültürel ve mekansal bütünleşme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 101-115.
- Göregenli, M. (2021). *Çevre Psikolojisi: İnsan Mekân İlişkileri* (5. baskı). Göksun Yazıcı (Yayına hazırlayan). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gustafson, P. (2001). Meanings of place: Everyday experience and theoretical conceptualizations. *Journal of Environmental Psychology*, 21(1)
- Gurmoş. (2022, August 24). Bir Kolumuz Boşnak, Bütün Vücudumuz Türk | Avliya Boşnak Mutfağı'nın Hikayesi [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=NQG3TmJBgeg>

- Gündüz, İ. (2015). 'Global Modernite'de Kentlileşme Karşısında Alt Kültür, Dil ve Yerel Kimlik, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0 (1): 37-72
- Güneroğlu, N., & Bekar, M. (2017). Dönüşüm ve kimlik kavramı: Trabzon örneği. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 17(4), 580-593.
<https://doi.org/10.17475/kastorman.264406>
- Güvenç, B. (1999). *İnsan ve Kültür*, Ankara: Remzi Kitabevi.
- Hafner, K., & Franco, A. (2021). Coping, resilience and Covid-19: A meta-analysis. *Health Psychology Review*, 15(1), 1–17.
- Hacıhasanoğlu, O. (1996). *Kimlik sorunu; mimarlığın evrensel ve yerel boyutları*. Uluslararası VIII. Yapı ve Yaşam Kongresi, Mimarlık ve İletişim, Nisan 1996, Bursa, Bildiriler Kitabı, 257-264.
- Hall, S. (1998). Yerel ve küresel: Küreselleşme etnikliği. In A. King (Ed.), *Kültür, küreselleşme ve dünya sistemi*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Harden, A., & Hendry, L. (2022). Inequalities in pandemic responses: A scoping review. *International Journal for Equity in Health*, 21(1), 1–12.
- Halwachs, M. (2018). *Kolektif Bellek* (Z. Karagöz, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Hasečić, V. (2018, Şubat 8). *Bosnian house defies time for more than three centuries* [Fotoğraf]. Visit BiH. <https://visitbih.ba/en/bosnian-house-defies-time-for-more-than-three-centuries>
- Hannerz, U. (1998). Çevre kültür senaryoları. In A. King (Ed.), *Kültür, küreselleşme ve dünya sistemi*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Harvey, D. (2012). *Postmodernliğin durumu* (Çev. S. Savran). İstanbul: Metis Yayınları.
- Held, D., & McGrew, A. (2014). *Küresel dönüşümler: Politika, ekonomi ve kültür* (s. 4-6, Çev. E. Kılıç). İstanbul: Phoenix Yayınları.

- Hernandez, B. (2001). Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 273-281.
- Hirsh, J., & Kang, S. (2016). Mechanisms of identity conflict: Uncertainty, anxiety, and the behavioral inhibition system. *Personality and Social Psychology Review*, 20(3), 223-244.
- İlgin, C. ve Hacıhasanoğlu, O., (2006), “Göç – Aidiyet İlişkisinin Belirlenmesi İçin Model: Berlin / Kreuzberg Örneği”, İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım, Cilt:5, Sayı:2, Kısım:1.
- İçli, G. (2001). Küreselleşme ve kültür. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 163-172.
- İçduygu, A., & Ünalın, T. (1997). Türkiye'de içgöç: Sorunsal alanları ve araştırma yöntemleri. A. İçduygu, İ. Sirkeci, & İ. Aydingün (Der.), *Türkiye'de İç Göç Konferansı, Bolu: 6-7 Haziran 1997 içinde* (ss. 38-55). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Jenkins, H., Ford, S., & Green, J. (2013). *Spreadable Media: Creating Value and Meaning in a Networked Culture*. New York University Press.
- Kaplan, D., Chacko, E. (2015). Placing immigrant identities. *Journal of Cultural Geography*, (32)1, 129-138. DOI: 10.1080/08873631.2015.1004852
- Karaköse, G. (2020). *Küreselleşme çağında kimlik, milliyetçilik ve çokkültürlülük görünüşleri*. İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1), 506-519.
- Karakurt Tosun, E. (2007). *Küreselleşme sürecinde kentlerde mekansal, sosyal ve kültürel değişim: Bursa örneği* (Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı). Bursa.

- Karakuş, P. (2014) Farklı Kimlik Gruplarında Yer Kimliği, Yerin Anlamları ve Kültürlenme Süreçleri, Basılmamış Doktora Tezi, Ege Üniv. Sos. Bil. Enst., İzmir.
- Karakuş, P., Göregenli, M., & Umuroğlu, G. İ. (2014). Göç, çok-kültürlülük, yer kimliği: Yerliler ve göçmenler açısından kente bağlılığın belirleyicileri. *KBAM 5. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu: Toplumsal Çeşitlilik, Yeni Söylem, Politikalar, Mekânsal Planlama ve Uygulamalar Bildiri Kitabı* (ss. 123-136). Ankara.
- Karaman, Ç., & Holton, Y. R. (2013). Küreselleşmenin kültürel sonuçları. *Istanbul Journal of Sociological Studies*(47), 59-75.
- Kargı, B. (2014). Zaman-mekân sıkışması boyutuyla bilimde dönüşümler ve sosyal teoride küreselleşme ve ulus-devlet. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 5(10), 219-237.
- Keyman, F., & Sarıbay, A. Y. (2004). *Küreselleşme, sivil toplum ve İslam*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Köşk, U. C., & Özbek, Ç. (2017). Küreselleşme ve uluslararası göç ilişkisinde değişen göçmen algısı. *Researcher Social Science Studies*, 5(8), 247-265.
- Kraidı, M. M. (2005). Localization in a Globalizing World: The Rise of the Local Public Sphere. *International Communication Gazette*, 67(3), 255–272.
- Kumar, K. (1999). *Sanayi sonrası toplumdaki postmodern topluma: Çağdaş dünyanın yeni kuramları* (M. Küçük, Çev.). Dost Yayınevi.
- Kolukırmık, S. (2014). Uluslararası göç ve Türkiye: Yerel uygulamalar ve görünüm, *ZWFT Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 6(2), 37-53.

- Kılıčkıran, D. (2017). Göçmen Evlerinde Geçmişi Kurmak. Tahire Erman, Serpil Özaloğlu (Ed.), *Bir Varmış Bir Yokmuş: Toplumsal Bellek, Mekân ve Kimlik Üzerine Araştırmalar içinde* (s.292-318). İstanbul: Koç Üniversitesi yayınları.
- Kürkçü, D. D. (2013). Küreselleşme kavramı ve küreselleşmeye yönelik yaklaşımlar. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 3(2).
- Lewicka, M. (2011). Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology*, 31(3), 207–230.
<https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.10.001>
- Lynch, K. (1984). *Kent İmgesi*. (Çev. N. Gür). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Marcuse, P., & van Kempen, R. (Eds.). (1999). *Globalizing cities: Is there a new spatial order?* Oxford: Blackwell.
- Marcussen, K. (2006). Identities, self-esteem, and psychological distress: An application of identity discrepancy theory. *Sociological Perspectives*, 49(1), 1-24.
- Meković, E. (2013, May 12). *Stari hamam u Novom Pazaru* [Fotoğraf]. Wikimedia Commons.
https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Stari_hamam_u_Novom_Pazaru.jpg
- Montreuil, A. ve Bourhis, R. Y. (2001). Majority acculturation orientations toward valued and devalued immigrants. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 698-719.
- Moneo, R. (1998). Yerin fısıltısı. H. Pamir (Der.), *ANY (Architecture New York) - Seçmeler içinde* (s. 2-9). Ankara: Mimarlar Derneği Yayınları.
- Morley, D., & Robins, K. (1997). *Kimlik mekânları* (E. Zeybekoğlu, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- N1 Info. (2023, April 2). On this day, 28 years ago, a sniper took little Nermin's life. *N1 Info.* <https://n1info.ba/english/news/on-this-day-28-years-ago-a-sniper-took-little-nermins-life/>
- Norberg-Schulz, C. (1980). *Genius loci: Towards a phenomenology of architecture*. Resimli baskı. Academy Editions. Orijinal kaynak: Minnesota Üniversitesi. Dijital ortama aktarılmış: 23 Ocak 2010.
- Oktay, D. (2011). "Kent kimliğine bütüncül bir bakış: A holistic framework for urban identity." *İdealkent dergisi*, 3, 8-19.
- Olick, J. K. (2014). Kolektif bellek: İki farklı kültür (M. Güneşdoğmuş, Çev.). *Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 1(2), 175–211. <https://doi.org/10.17572/mj2014.2.175211>
- Onaran, M. (2006). *Kent Yazıları*. Cumhuriyet Kitap, s. 28.
- OECD (2020). *Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors*.
- Ölçekçi, H. (2020). Dijital iletişim ve küresel kültürel etkileşimin homojenleşme, kutuplaşma ve melezleşme süreçleri. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 50, Bahar. E-ISSN: 2147-4524. Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi İletişim Fakültesi.
- Önem, A. B., & Kılıçarslan, İ. (2005). Haliç bölgesinde çevre algılama ve kentsel kimlik. *İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama ve Tasarım*, 4(1), 115-125.
- Özalp, A. (2024). Kültürel Küreselleşme Sürecinde Yerel Kimliğin Dönüşümü. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 12(38), 325-341. <https://doi.org/10.33692/avasyad.1384827>
- Özgür, E. M. (2018). Küresel göçün sosyo-mekânsallığı: Ulusötesi mekânlar / yerel ötesi yerler, topluluklar ve kimlikler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1-35. https://doi.org/10.1501/Cogbil_00000000189

- Paasi, A. (2013). Regional planning and the mobilization of 'regional identity': From bounded spaces to relational complexity. *Regional Studies*, 47(8), 1206-1219.
- Papacharissi, Z. (2010). *A Private Sphere: Democracy in a Digital Age*. Polity Press.
- Patel, M. (2023). *Community Identity in the Digital Age: Localism, Diversity, and Global Networks*. Routledge.
- Pieterse, J. N. (1995). Globalization as hybridization. In M. Featherstone, S. Lash, & R. Robertson (Eds.), *Global modernities* (pp. 45–68). SAGE Publications.
- Pieterse, J. N. (2009). *Globalization and culture: Global mélange* (2nd ed.). Rowman & Littlefield.
- Poell, T., Nieborg, D. B., & van Dijck, J. (2022). *Platforms and Cultural Production*. Polity Press.
- Rapoport, A. (1977). *Human aspects of urban form: Towards a man-environment approach to urban form and design* (Resimli, yeni baskı). Elsevier Science & Technology.
- Relph, E. C. (1976). *Place and Placelessness*. London: Pion.
- Ritzer, G. (2016). *Toplumun McDonalddlaştırılması* (A. E. Pilgir,  ev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Robertson, R. (1998). *Küreselleşme, toplum kuramı ve küresel kültür* ( . H. Yolsal,  ev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- Robins, K., & Morley, D. (1997). *Kimlik mekanları* (Emrehan Zeybeko lu,  ev.). Ayrıntı Yayınları.
- Rouen, A. (2017). 1950'lerin İstanbul'u: Konuktan Apartmana. Bir Varmış Bir Yokmuş: Toplumsal Bellek. Tahire Erman ve Serpil  zalo lu (Ed.), *Mekan ve Kimlik  zerine Araştırmalar içinde* (s.34-48). Koç Üniversitesi Yayınları.

- Rutherford, J. (Ed.). (2003). *Identity: Community, culture, difference* (2nd ed.). Lawrence & Wishart Ltd.
- Said, E. (1995). *Oryantalism* (3. baskı). İrfan Yayınları. (Çev. N. Uzel)
- Salt, J. (1992) “The future of international labor migration”, *International Migration Review*, 26(4), 1077-1111. DOI: 10.2307/2546876
- Sam, DL (2006) “Kültürleşme: Kavramsal Arka Plan ve Temel Kavramlar”, *The Cambridge Kültürel Uyum Psikolojisi El Kitabı*, içinde (der. DL Sam, D.; JW Berry.), Cambridge Üniversitesi Yayınları, Cambridge, 11-26.
- Selçuk, S. S. (2011). *Küresel Dönüşümün Kimlik Boyutu: "Öteki"nin İnşası* (Doktora tezi, Prof. Dr. Tülay Özüerman, Danışman). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Steger, M. B. (2006). *Küreselleşme* (A. Ersoy, Çev.). Ankara: Dost Yayınları
- Schiller, N. G., Basch, L., Blanc, C. S. (1995). From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration. *Anthropological Quarterly*. Vol. 68, No. 1, 48-63.
- Spencer, C. (2005). Place attachment, place identity and the development of the child's self-identity: Searching the literature to develop a hypothesis. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 14(4), 305–309.
- Şen, B. (2008). *Türkiye 'de küreselleşme tartışmaları ve sonuçları* (Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı). İstanbul Üniversitesi.
- Şeker, B. D. (2020). *Kente göç etmiş bir örnekte bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri ve değerler açısından kültüre uyum (kültürleşme) süreçleri* (Doktora tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Tajfel, H. (1978). Social categorization, social identity and social comparison. In H. Tajfel (Ed.), *Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations* (s. 61-76). London: Academic Press.
- Taylan Susan, A. (2015). Küreselleşme ve Yerelleşme Ekseninde Yerellik Olgusu ve Kimlik. *Mimaran*, 9(12), 34-41.
- Tezcan, T. (2008). Küçük Türkiye'nin Göç Serüveni. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 361. Göç Çalışmaları 12.
- Tekin, C. (2018). Yugoslavya'dan Türkiye'ye göçlerin nedenleri (1950–1958). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (39), 249–261.
- Tomlinson, J. (2013). *Küreselleşme ve kültür* (A. Eker, Çev., 2. baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Topcu, N. (2019). Küreselleşme, uluslararası göç ve Avrupa Birliği göç politikaları. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 3, 50-65.
- Turgut, H. (1990). *Kültür-Davranış-Mekan Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi.
- Turgut, H., & İnalhan, G. (2010). İstanbul'da kültürel ve mekansal dinamikler: Konut ve çevresine ilişkin tercihler ve beklentiler. In H. Turgut Yıldız & A. Eyüce (Eds.), *Kent, Kültür, Konut Bildiri Kitabı*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Tuna, M. & Özbek, Ç. (2012). Yerlileşen Yabancılar-Güney Ege Bölgesi'nde Göç, Yurttaşlık ve Kimliğin Dönüşümü. Ankara: Detay.
- Turna, Ö. (2012). *Küresel yeniden yapılanma sürecinde kentsel müdahaleler ve kentsel kimlik etkileşimi: Rize kenti örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı.

- Turkle, S. (1995). *Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet*. Simon & Schuster.
- Turkle, S. (2011). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. Basic Books.
- Tutar, H., & Erdem, A. T. (2022). *Örnekleriyle bilimsel araştırma yöntemleri ve SPSS uygulamaları* (2. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Tümtaş, M. S., & Ergun, C. (2016). Göçün toplumsal ve mekânsal yapı üzerindeki etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1347-1359.
- Türkiye Bosna Sancak Derneği [@turkiyebosnasancaklilar]. (n.d.). Gönderiler [Instagram profili]. Instagram. 2 Mart 2025 tarihinde erişildi. <https://www.instagram.com/turkiyebosnasancaklilar/>
- Türkbağ, A. U. (2003). “Kimlik, Hukuk ve Adalet Sorunu.” *Doğu-Batı Dergisi*, (23), Mayıs, Haziran, Temmuz. Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Türkoğlu, R. (2021). *Mahalle değil memleket: Yıldırım Mahallesi'nin tarihçesi ve göç hikayeleri*. Türkiye Bosna Sancak Derneği.
- Türkiye Bosna Sancak Derneği [@turkiyebosnasancakder]. (n.d.). Gönderiler [Instagram profili]. Instagram. 3 Nisan 2025 tarihinde erişildi, <https://www.instagram.com/turkiyebosnasancakder/>
- Türkiye Bosna Sancak Derneği. (n.d.). *Hakkımızda / Tarihçemiz*. Türkiye Bosna Sancak Derneği. <https://www.turkiyebosnasancak.com.tr/sayfa/hakkimizda-tarihcemiz>
- Urry, J. (1999). *Mekanları Tüketmek* (R. G. Ögdül, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- UN-Habitat (2021). *Cities and Pandemics: Towards a More Just, Green and Healthy Future*.

- UNESCO (2020). *Culture in Crisis: Policy guide for a resilient creative sector*.
- Van Bavel, J. J. (2020). Using social and behavioural science to support COVID-19 pandemic response. *Nature Human Behaviour*, 4(5), 460–471.
- van Dijck, J. (2013). *The Culture of Connectivity: A Critical History of Social Media*. Oxford University Press.
- Vertovec, S. (2004). *Migrant transnationalism and modes of transformation*. *International Migration Review*, 38(3), 970-1001. doi:10.1111/j.1747-7379.2004.tb00226.x
- Wang, H., & Lo, T. (2024). *Digital Inequality and Local Identity: Challenges and Opportunities*. Springer.
- Weeks, J. (1990). The value of difference. In J. Rutherford (Ed.), *Identity: Community, culture, difference*. Lawrence & Wishart Ltd.
- Yaman, G. (2014). Göçmen ilişkiler ağının ulusötesi göçe etkisi: Belçikadaki Emirdağlılar örneği. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, 281-299.
- Yalçın, C. (2004). Göç Tanımları ve Çeşitleri. Göç Sosyolojisi içinde (11-20). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yetim, N. (2002) ‘Küresel Üretim Yapılanmasına Kültürel Yanıtlar: Ulusal-Yerel?’ *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, Ankara
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (1999). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, S., & Ertürk, F. (2017). Kentsel kimlik bileşenleri ile yere ilişkin izlerin sürmesi: Kapanca Sokak örneği. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 2(1), 65–88. <https://doi.org/10.26835/my.27105>

- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: Çeşitleri, nedenleri ve etkileri. International Periodical For the Languages and History of Turkish of Turkic Volume, 9(2), 1686-1705.
- Zelizer, B. (1995). “Reading the Past against the Grain”. Critical Studies in Mass Communication 12: 214- 239.

EKLER

Ek A: Anket Soruları

1. Yaş aralığınız nedir?

- 18-25
- 26-35
- 36-50
- 51 ve üzeri

2. Cinsiyetiniz nedir?

- Kadın
- Erkek
- Belirtmek istemiyorum

3. Eğitim seviyeniz nedir?

- İlkokul
- Ortaokul
- Lise
- Üniversite ve üzeri

4. Mahallede ne kadar süredir yaşıyorsunuz?

- 0-5 yıl
- 6-10 yıl
- 11-20 yıl
- 20 yıl ve üzeri

5. İkamet ettiğiniz konut tipi ve akrabalık ilişkileriniz nasıldır?

- Aile apartmanında (akraba ilişkileri yoğun) yaşıyorum
- Akrabalarımın yürüme mesafesinde bir yerde yaşıyorum
- Tek başıma veya çekirdek ailemle bağımsız bir apartman dairesinde yaşıyorum.
- Diğer

6. Siz veya aileniz göçmen misiniz?

- Evet, ben göçmenim
- Evet, ailem göçmen
- Hayır, göçmen değilim

7. Eğer göçmenseniz, hangi bölgeden göç ettiniz?

- Eski Yugoslavya (Bosna-Hersek, Sancak, Kosova, Kuzey Makedonya vb.)
- Balkanlar (Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk, Romanya vb.)
- Diğer
- Göçmen değilim

8.Sizce Yıldırım Mahallesi'nin yerel kimliği hangi kültürel yapıya daha yakındır?

- Baskın olarak Türk kültürüne aittir. (Türk gelenekleri, sosyal yapılar ve kültürel pratikler daha güçlüdür.)
- Baskın olarak göçmen kültürüne (Boşnak, Arnavut vb.) aittir. (Boşnak vb. gelenekleri, sosyal yapılar, kültürel pratikler daha baskın.)
- Hem göçmen (Boşnak, diğer Balkan kökenliler vb.) hem Türk kültürünün iç içe geçtiği melez bir kimlik söz konusudur.
- Mahalle küreselleşme etkisiyle belirgin bir yerel kimlikten çok, modern ve kozmopolit bir yapıya sahiptir.

9. Kendinizi kültürel kimlik açısından nasıl tanımlıyorsunuz?

- Göçmen kimliğime daha yakın hissediyorum. (Boşnak, Arnavut vb. kültürel değerleri, dili ve gelenekleri benim için ön planda.)
- Türk kimliğine daha yakın hissediyorum. (Türk kültürel değerleri, dili ve gelenekleri benim için ön planda.)
- Hem Türk hem göçmen kimliğimi (Boşnak, Arnavut vb.) iç içe geçmiş şekilde hissediyorum. (Melez bir kimlik algım var.)
- Kendimi küresel/evrensel bir kimliğe daha yakın hissediyorum. (Belirli bir yerel kimliğe ait hissetmiyorum, daha çok kozmopolit bir kimlik algım var.)
- Kimlik benim için önemli değil. (Kültürel aidiyet konusunda belirgin bir tercihim yok.)

10.Günlük hayatınızda en sık hangi dili konuşuyorsunuz?

- Türkçeyi baskın olarak kullanıyorum. (Hem evde hem dışarıda ağırlıklı olarak Türkçe konuşuyorum.)
- Göçmen anadilimi (Boşnakça, Arnavutça vb.) baskın olarak kullanıyorum. (Gündelik hayatımda çoğunlukla anadilimi kullanıyorum.)
- Türkçe ve göçmen anadilimi (Boşnakça, Arnavutça vb.) eşit derecede kullanıyorum.
- Aile içinde farklı (Boşnakça vb.), dışarıda farklı bir dil (Türkçe) kullanıyorum.

11. Mahallenizde farklı kültürel gruplarla olan etkileşim düzeyiniz nasıldır?

- Çok sık etkileşim kurarım. (Komşuluk, iş, sosyal etkinlikler veya günlük hayatımda düzenli olarak farklı kültürel gruplarla iletişim halindeyim.)
- Ara sıra etkileşim kurarım. (Zaman zaman komşuluk, alışveriş veya sosyal etkinliklerde farklı kültürel gruplarla iletişimim oluyor.)
- Nadiren etkileşim kurarım. (Günlük hayatımda farklı kültürel gruplarla fazla bir bağlantım yok.)
- Hiç etkileşim kurmam. (Farklı kültürel gruplarla sosyal veya ticari herhangi bir temasım yok.)

12. Mahallenizde sosyal ilişkilerde farklı topluluklar arasında belirgin bir ayrışma hissediyor musunuz?

- Evet, mahalledeki göçmen gruplar, Türk kökenli mahalle sakinleri ve yeni gelenler arasında belirgin bir sosyal ayrışma var.
- Genellikle ayrışma var, ancak bazı gruplar arasında etkileşim mevcut.
- Ayrışma çok az, mahallede genel olarak uyum söz konusu.
- Hiçbir ayrım hissetmiyorum, herkes bir arada yaşıyor.

13. Mahallenizde farklı kültürel grupların birbirlerinin yaşam biçimlerini etkilediğini düşünüyor musunuz? (Örneğin; yemek kültürü, giyim tarzı, sosyal alışkanlıklar, dil kullanımı gibi)

- Kesinlikle katılıyorum. (Farklı kültürel gruplar mahallede belirgin şekilde birbirlerini etkiliyor ve yeni yaşam biçimleri ortaya çıkıyor.)
- Kısmen katılıyorum. (Bazı alanlarda etkileşim var ancak genel olarak kültürel gruplar kendi yaşam tarzlarını sürdürüyor.)
- Katılmıyorum. (Farklı kültürel gruplar birbirlerinden etkilenmiyor, yaşam biçimleri ayrı kalıyor.)
- Kesinlikle katılmıyorum. (Mahallede kültürel gruplar arasında herhangi bir etkileşim yok.)

14. Mahallede en sık vakit geçirdiğiniz alanlar nerelerdir?

(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Parklar ve açık alanlar (Yeşil alanlar, meydanlar, çocuk oyun alanları vb.)
- Geleneksel kahvehaneler, pastaneler ve lokantalar (Mahalle kültürüne ait sosyalleşme mekânları)
- Modern kafeler, restoranlar ve AVM'ler (Küreselleşmenin etkisiyle yaygınlaşan sosyal alanlar)
- Ev ve apartman içi alanlar (Misafirlik, aile içi sosyalleşme, kapalı yaşam alanları)
- İbadethaneler ve kültürel merkezler (Camiler, dernekler, vakıflar vb.)

- Mahallede fazla vakit geçirmiyorum.

15. Mahalledeki konutların ve konut içi düzenlemelerinin zaman içindeki dönüşümünü nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Göçmenlere ait (Boşnak, Arnavut vb.) mimari unsurları büyük ölçüde sürdürülmüştür.
- Geleneksel Türk mimari unsurları büyük ölçüde korunmuş ve sürdürülmüştür.
- Türk, Boşnak vb. mimari unsurları iç içe geçmiş, melez bir yapı ortaya çıkmıştır.
- Zaman içinde küresel ve modern mimari etkileri artmış, geleneksel mimari unsurlar belirgin şekilde azalmıştır.
- Konut düzenlemeleri ve iç mekân tasarımları giderek daha standart/küresel bir görünüm kazanmış, belirli bir kültürel kimlik yansıtmamaktadır.

16.Evinizin veya yaşadığınız konutun düzenlemesi, kültürel kimliğinizi yansıtıyor mu?

(Örneğin; balkon, bahçe, iç mekân dekorasyonu, mobilya seçimi, duvar süslemeleri vb.)

- Evet, yaşadığım mekân göç ettiğimiz yerin kültürel özelliklerini büyük ölçüde yansıtıyor.
- Kısmen, bazı kültürel öğeleri barındırıyor ancak modern unsurlar da var.
- Hayır, kültürel kimliğimi yansıtmayan, daha modern veya standart bir yapıya sahip.
- Göçmen değilim, ancak mekânım belirli bir kültürel kimliği yansıtıyor.
- Göçmen değilim ve mekânım belirli bir kültürel kimliği yansıtmıyor.

17. Mahalledeki sokak isimleri, tabela kullanımı ve genel kültürel doku sizce hangi kültürel kimliği daha çok yansıtmaktadır?

- Büyük ölçüde Türk kültürüne ait. (Sokak isimleri, tabelalar ve genel kültürel öğeler Türk kimliğini yansıtıyor.)
- Büyük ölçüde göçmen kültürüne (Boşnak, Arnavut vb.) ait. (Boşnak vb. kültürel kimliği belirgin şekilde hissediliyor.)
- Hem Türk hem göçmen kültürünün (Boşnak, Arnavut vb.) izlerini taşıyor. (İki kültür bir arada ve dengeli şekilde temsil ediliyor.)
- Kültürel bir aidiyet hissettirmiyor, daha çok küresel ve modern unsurlar barındırıyor. (Evrensel/küresel bir kimlik algısı var.)

18. Mahallenizde zamanla küresel unsurların (fast food zincirleri, alışveriş merkezleri, uluslararası markalar, modern konut projeleri, yeni sosyal alışkanlıklar vb.) günlük yaşam tarzınızı ve mahallenin yerel kimliğini nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?

- Geleneksel kültürel ve mekânsal unsurlar büyük ölçüde korunarak devam etti. (Mahalle genel yapısını koruyor, büyük bir değişim gözlenmiyor.)
- Küreselleşme etkisiyle kültürel ve mekânsal unsurlar kısmen değişti, ancak yerel kimlik büyük ölçüde korundu. (Bazı modern unsurlar eklendi ancak mahalle kimliği hâlâ güçlü.)
- Küresel kültür etkisiyle mahalle büyük ölçüde dönüştü ve modernleşti. (Yerel kimlik ve mekânsal yapı önemli ölçüde değişti.)
- Mahallenin kültürel ve mekânsal yapısında önemli bir değişim olmadı. (Küreselleşmenin mahalle üzerinde gözle görülür bir etkisi yok.)

19. Mahallede kendinizi ne kadar ait hissediyorsunuz?

- Kesinlikle ait hissediyorum. (Burada uzun süredir yaşıyorum, sosyal bağlarım güçlü ve mahalleyi kendi kimliğimin bir parçası olarak görüyorum.)
- Büyük ölçüde ait hissediyorum. (Genel olarak mahalleye uyum sağladım ve burayı kendi yerim olarak görüyorum, ancak bazı eksiklikler var.)
- Kısmen ait hissediyorum. (Mahallede yaşıyorum ama kültürel veya sosyal anlamda tam bir bağ kurduğumu söyleyemem.)
- Hiç ait hissetmiyorum. (Mahalleyle hiçbir bağım yok ve buraya yabancı hissediyorum.)

20. Mahallede kültürel kimliğinizi koruyabildiğinizi düşünüyor musunuz?

- Evet, tamamen koruyabiliyorum. (Geleneksel değerlerimi, dilimi ve yaşam tarzımı değiştirmeden sürdürebiliyorum.)
- Kısmen koruyabiliyorum, bazı değişimler oldu. (Geleneksel kimliğimi büyük ölçüde koruyorum ancak bazı alanlarda (dil, alışkanlıklar, sosyal çevre) değişimler yaşadım.)
- Kimliğimi korumakta zorlanıyorum, küresel ve yerel etkiler nedeniyle bazı unsurlar değişti.
- Hayır, kültürel kimliğim büyük ölçüde dönüşüme uğradı. (Geleneksel kimliğimi sürdürmek yerine yeni bir kimlik geliştirdim.)

21. Günlük yaşam pratiklerinizde hangi kültüre daha yakın hissediyorsunuz?

- Günlük yaşamımda ağırlıklı olarak Türk kültürüne göre yaşıyorum. (Geleneklerim, sosyal alışkanlıklarım ve yaşam tarzım büyük ölçüde Türk kültürüyle şekilleniyor.)
- Günlük yaşamımda ağırlıklı olarak göçmen kültürüyle (Boşnak, Arnavut vb.) yaşıyorum. (Geleneklerim, sosyal alışkanlıklarım ve yaşam tarzım büyük ölçüde Boşnak kültürüne dayanıyor.)
- Hem Türk hem göçmen kültürünü (Boşnak, Arnavut vb.) bir arada yaşıyorum. (İki kültürün de belirgin etkilerini hayatımda hissediyorum ve harmanlıyorum.)
- Belirli bir kültüre bağlı hissetmiyorum. (Kültürel aidiyetim net değil veya küresel bir yaşam tarzım var.)

22. Evde en sık hangi mutfak kültürüne ait yemekleri tüketiyorsunuz?

- Daha çok Türk mutfağına ait yemekler tüketiyorum.
- Daha çok göçmen mutfağına (Boşnak, Arnavut vb.) ait yemekler tüketiyorum.
- Hem Türk hem göçmen mutfaklarından (Boşnak, Arnavut vb.) yemekler tüketiyorum.
- Yemek kültürüyle ilgili belirli bir tercihim yok, farklı mutfaklardan yemekler tüketiyorum.

23. Bayram kutlamaları, düğün vb. özel günlerde hangi kültürel ritüelleri benimsiyorsunuz?

- Sadece Türk geleneklerine göre kutluyorum
- Sadece göçmen geleneklerine (Boşnak, Arnavut vb.) göre kutluyorum
- Her iki kültüre ait ritüelleri benimsiyorum
- Bayram ve özel gün kutlamalarına özel bir önem vermiyorum

24. Dışarıda vakit geçireceğiniz mekânı seçerken yerel kültürel öğeleri içermesine dikkat ediyor musunuz?

- Kültürel öğeler benim için önemli değil, genellikle modern ve küresel mekânları tercih ederim
- Sadece kendi kültürel kimliği yansıtan mekânları tercih ederim
- Hem yerel kültürel öğeler içeren hem de modern/küresel unsurları barındıran mekânları tercih ederim
- Mekân seçerken kültürel öğelere hiç dikkat etmem, sadece kişisel rahatlığım göre seçim yaparım

25. Evinizdeki süslemeler ve eşyalar hangi kültürel özellikleri yansıtıyor?

- Tamamen Türk kültürüne ait
- Tamamen göçmen kültürüne (Boşnak, Arnavut vb.) ait
- Hem Türk hem göçmen kültürüne (Boşnak, Arnavut vb.) ait öğeler içeriyor
- Kültürel bir aidiyet hissettirmiyor, modern/küresel unsurlar kullanıyorum

26. Mahallenizde komşuluk ilişkileri zaman içinde nasıl değişti?

- Geleneksel dayanışma ve komşuluk bağları hâlâ güçlü
- Eskisine göre daha bireysel ilişkiler yaygınlaştı
- Komşuluk ilişkileri büyük ölçüde zayıfladı, sosyal bağlar eskisi gibi değil

27. Mahalledeki sosyal dayanışma ağlarının güçlü olduğunu düşünüyor musunuz?

- Evet, mahallede dayanışma hâlâ güçlü
- Kısmen var, ama eskisine göre zayıfladı
- Hayır, sosyal dayanışma büyük ölçüde kayboldu

Ek B: Derinlemesine Görüşme Soruları

Siz veya aileniz göç sürecini nasıl deneyimlediniz? Göçmen olmanın mahalledeki yaşamınıza etkileri neler oldu?

- Mahalleye uyum sürecinizde zorlandığınız ya da destek aldığınız konular nelerdi?
- Mahallede yaşayan farklı gruplarla etkileşimleriniz nasıl şekillendi?

Günlük hayatınızda hangi dili daha sık kullanıyorsunuz ve bu kullanım mahalledeki sosyal ilişkilerinizi nasıl etkiliyor?

- Mahallede farklı dillerin kullanımı sosyal ilişkileri nasıl şekillendiriyor?
- Boşnakça vb. veya Türkçe bilmek/kullanmamak mahallede bir ayrım yaratıyor mu?

Mahallenizde farklı kültürel gruplarla olan sosyal etkileşimleriniz nasıl şekilleniyor?

- Kültürel gruplar arası iletişim ve etkileşim yeterli mi?
- Günlük yaşamınızda farklı kültürel gruplarla nasıl ilişkiler kuruyorsunuz?

Kültürel kimliğinizi mahallede koruyabildiğinizi düşünüyor musunuz? Mahallede yaşamak sizin kimlik algınızı nasıl etkiledi?

- Kendi kültürel alışkanlıklarınızı sürdürmekte zorlanıyor musunuz?
- Mahallede kültürel kimliğinizi korumak için herhangi bir çaba gösteriyor musunuz?

Sizce Yıldırım Mahallesi'nin kültürel kimliği zaman içinde nasıl değişti?

- Mahallenin geçmişine dair gözlemleriniz neler?
- Önceden farklı mıydı? Hangi kültürel öğeler korunuyor, hangileri değişiyor?

Kendinizi mahallede ne kadar ait hissediyorsunuz? Mahallede yaşamak sizin kimlik algınızı nasıl etkiledi?

- Bu mahallede yaşamak size nasıl hissettiriyor?
- Ait hissetmemenize neden olan unsurlar var mı?

Sizce mahallede kültürel kimlik nesiller arasında nasıl aktarılıyor? Yeni nesiller geleneksel kimliklerini koruyor mu?

- Çocuklarınız veya gençler, eski kültürel pratikleri sürdürüyor mu?
- Sizce yeni kuşaklar mahalledeki kültürel yapıyı nasıl algılıyor?

Gelecekte Yıldırım Mahallesi'nin kültürel kimliğinin nasıl değişeceğini düşünüyorsunuz? Sizce mahalle daha küresel mi olacak, yoksa yerel kimliğini koruyacak mı?

- 10 yıl sonra burayı nasıl görüyorsunuz?
- Sizce mahalle geleneksel kimliğini sürdürebilecek mi?

Mahallenin fiziksel yapısında (binalar, dükkânlar, sokak düzeni) zaman içinde ne gibi değişiklikler fark ettiniz? Bu değişimler kimliği nasıl etkiledi?

- Eskiden kullanılan mekânlar değişti mi?
- Yeni yapılan binalar veya modern mekânlar mahallede nasıl bir etki yarattı?
- Mahallede en sık vakit geçirdiğiniz alanlar nerelerdir? Bu mekânları seçerken hangi faktörler sizin için önemli?
- Geleneksel mekânlar mı, yoksa modern mekânlar mı tercih ediliyor?
- Mahalledeki kamusal alanların kullanımı zaman içinde değişti mi?

Günlük yaşam pratiklerinizde hangi kültüre daha yakın hissediyorsunuz?

- Günlük alışkanlıklarınız (yemek, dil, sosyal ilişkiler) daha çok hangi kültürel yapıya dayanıyor?
- Kendinizi tamamen Türk kültürüyle mi, Boşnak kültürüyle mi yoksa iki kültür arasında melez bir kimlikle mi tanımlıyorsunuz?

Geleneksel kültürel pratikler (bayramlar, düğünler, sosyal ritüeller vb.) mahallede ne kadar korunuyor? Sizce bu pratikler değişti mi?

- Eskiden daha farklı olan kültürel gelenekler var mı?
- Siz bu değişimleri nasıl yorumluyorsunuz?

Mahallede komşuluk ilişkileri ve sosyal dayanışma zaman içinde nasıl değişti?

- Eskiden daha güçlü komşuluk ilişkileri var mıydı?
- Günümüzde mahallede sosyal bağları zayıflatan veya güçlendiren etkenler neler?

Mahallede farklı kültürel gruplar arasında güçlü sosyal bağlar var mı? Sizce bu bağlar zaman içinde güçlendi mi, zayıfladı mı?

- Eskiden daha fazla dayanışma var mıydı?
- Günümüzde farklı gruplar arasındaki etkileşim nasıl?

Ek C: Etik Kurulu Onay Belgesi

Nişantepe Mh.
Çekmeköy, İstanbul
T:0216 564 5000
info@ozyegin.edu.tr
www.ozyegin.edu.tr

İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU TOPLANTI TUTANAĞI

TOPLANTI SAYISI : 2025/05
TOPLANTI TARİHİ : 11.04.2025
ONAY KODU : 2025/05/05
TOPLANTI YERİ : Özyeğin Üniversitesi
KATILANLAR : Prof. Dr. G. Canan Ergin
Dr. Öğr. Üyesi Ceren Hayran Şanlı
Dr. Öğr. Üyesi A. Nilay Şenol

ARAŞTIRMA ETİK KURULU PROJE BAŞVURU FORMU (FORM A)	
Projenin Adı	Kültürel Etkileşim Süreçlerinde Yerel Kimlik ve Mekanın Dönüşümü: Bayrampaşa-Yıldırım Mahallesi Üzerine Mekansal ve Sosyo-Kültürel Bir İnceleme
Proje Yürütücüsü	Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu
Proje Yürütücüsünün İletişim Bilgileri	Mail: orhan.hacihasanoglu@ozyegin.edu.tr
Projeye Katılan Diğer Araştırmacılar	Kübranur Kalemci Mail: kubranur.kalemci@ozu.edu.tr Telefon: 0538-452-58-41
Araştırmanın Amacı ve Özeti	Bu araştırma, küreselleşme sürecinde kültürel etkileşimlerin yerel kimlik üzerindeki etkilerini sosyal, kültürel ve mekânsal boyutlarıyla incelemektedir. Küreselleşmenin homojenleştirici ve yerel kimlikleri güçlendiren çift yönlü dinamiği, göç ve kültürlenme süreçleri bağlamında ele alınacaktır. Bu bağlamda, göçmen toplulukların yeni yerleşim bölgelerinde kültürel miraslarını koruma ve yeni kültürel öğeleri benimseme süreçlerinin mekânsal ve sosyal etkileri incelenecektir. Çalışma, teorik çerçeveyi alan araştırması ile destekleyerek, kültürel etkileşimlerin yerel kimlikleri nasıl dönüştürdüğünü tartışmayı hedeflemektedir. Küreselleşme, göç ve kültürlenme süreçleri arasındaki ilişki, mahallenin mekânsal dokusu, sosyal yapısı ve kültürel pratikleri üzerinden değerlendirilecektir. Aynı zamanda kültürel çeşitliliğin artışı ve kültürleşme süreçlerinin yerel kimliklerin sürdürülebilirliği üzerindeki etkileri ele alınarak, yerel kimliklerin nasıl korunduğu veya dönüştüğü analiz

	edilecektir. Özellikle göçmen toplulukların mekânsal pratikleri, mahalle kimliğine adaptasyonu ve kamusal alan kullanımları ele alınacaktır.
Araştırmanın Yöntemi	Araştırma, anket ve derinlemesine görüşme teknikleri kullanılarak yürütülecektir. Çalışma alanı olarak İstanbul'un Bayrampaşa ilçesi, Yıldırım Mahallesi belirlenmiştir. Anketler, mahallede yaşayan yetişkin bireylere uygulanacaktır. Derinlemesine görüşmeler, belirlenen örneklem grubuyla birebir yapılacaktır. Katılımcılar şu yollarla belirlenecektir: -Basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle mahallede yaşayan bireylerden rastgele seçilecek katılımcılar anketlere dahil edilecektir. -Maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle farklı yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik geçmişe sahip bireylerle görüşmeler yapılacaktır. Katılımcılara araştırmanın amacı açık bir şekilde anlatılacak ve gönüllü katılım esas alınacaktır. Katılımcıların kimlikleri anonim tutulacak ve veriler yalnızca akademik araştırma amaçlı kullanılacaktır.
Etik ve Veri Yönetim Planı	Araştırma kapsamında toplanan tüm veriler anonimleştirilecek ve katılımcı isimleri kaydedilmeyecektir. Kişisel veriler toplanmayacak, yalnızca demografik bilgiler (yaş, cinsiyet vb.) analiz edilecektir. Veriler yalnızca akademik amaçlarla kullanılacak olup, üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Katılımcılara araştırmaya katılımın tamamen gönüllülük esasına dayandığı açıklanacak ve onay formu imzalatılacaktır. Katılımcılar istediği zaman çalışmadan ayrılma hakkına sahip olacak ve herhangi bir zorunluluk altında bırakılmayacaktır. Araştırmadan elde edilen veriler, araştırmacının şahsi bilgisayarında şifreli bir dosya halinde saklanacak ve çalışmanın tamamlanmasının ardından güvenli şekilde imha edilecektir.
Katılımcı Özellikleri	Çalışmaya Yıldırım Mahallesi'nde yaşayan 18 yaş ve üzeri bireyler katılacaktır. Katılımcılar yaş, cinsiyet, göç geçmişi ve mahalledeki yaşam süreleri açısından çeşitlilik gösterecek şekilde seçilecektir. Anket çalışması toplamda yaklaşık 100 katılımcı ile yürütülecektir. Derinlemesine görüşmeler ise yaklaşık 10 kişiyle gerçekleştirilecektir. Çalışma hassas grupları (çocuklar, engelliler vb.) içermemektedir. Katılımcılar araştırmaya gönüllü olarak

	katılacak ve herhangi bir maddi veya manevi yükümlülük altına girmeyeceklerdir.
Araştırma Bütçesi ve Kaynakları	Bu çalışma herhangi bir dış finansman veya kurumsal destek almamaktadır. Araştırma, tez kapsamında bireysel olarak yürütülecektir ve ek bir bütçe gerektirmemektedir.

Özyeğin Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Kent ve Mimarlık Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Kübranur Kalemci'nin Prof. Dr. Orhan Hacıhasanoğlu'nun yürütücülüğünde gerçekleştireceği "Kültürel Etkileşim Süreçlerinde Yerel Kimlik ve Mekanın Dönüşümü: Bayrampaşa-Yıldırım Mahallesi Üzerine Mekansal ve Sosyo-Kültürel Bir İnceleme" başlıklı araştırması değerlendirilmiştir.

Proje etik açısından uygun bulunmuştur.

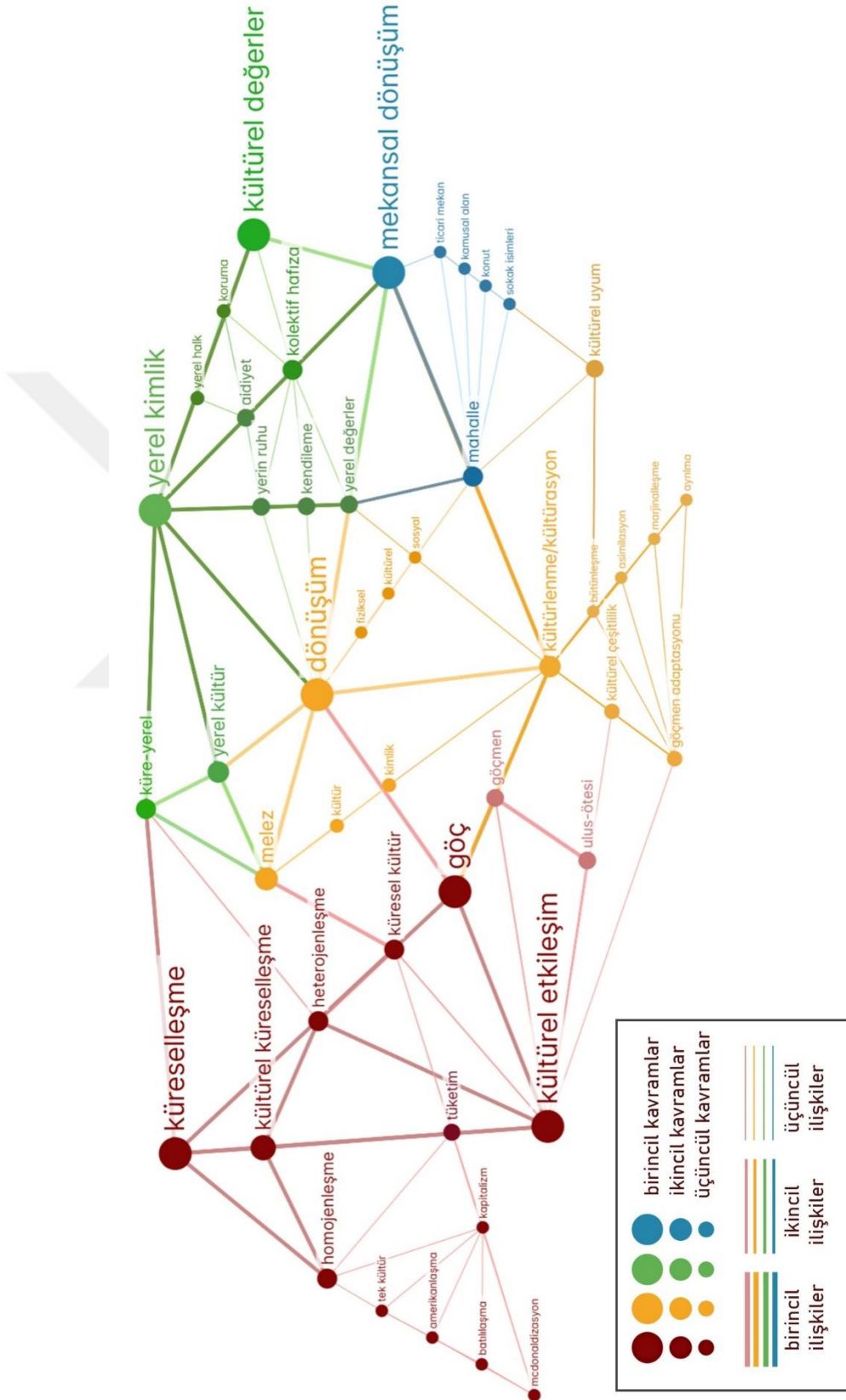
Projenin etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.

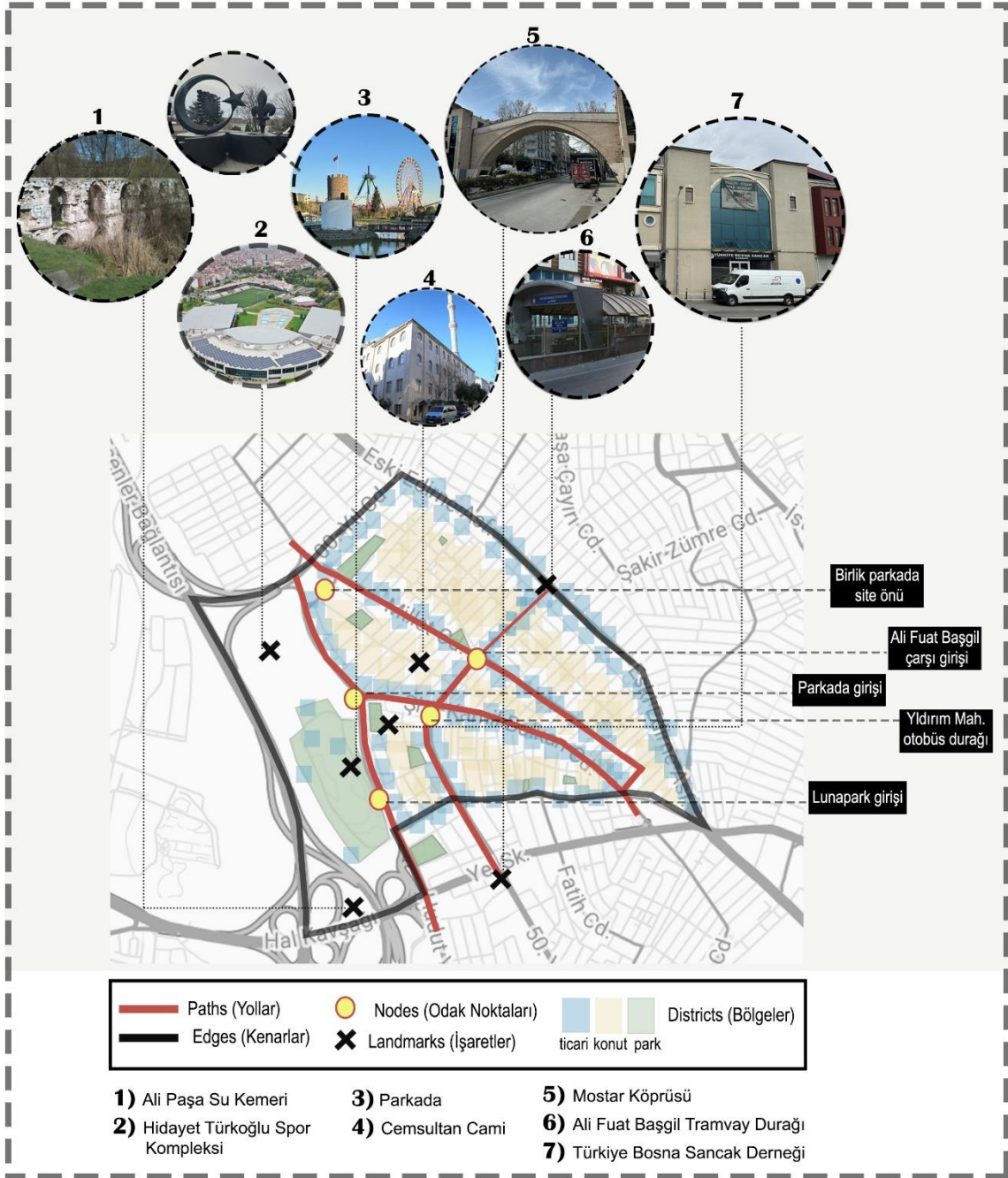
Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.

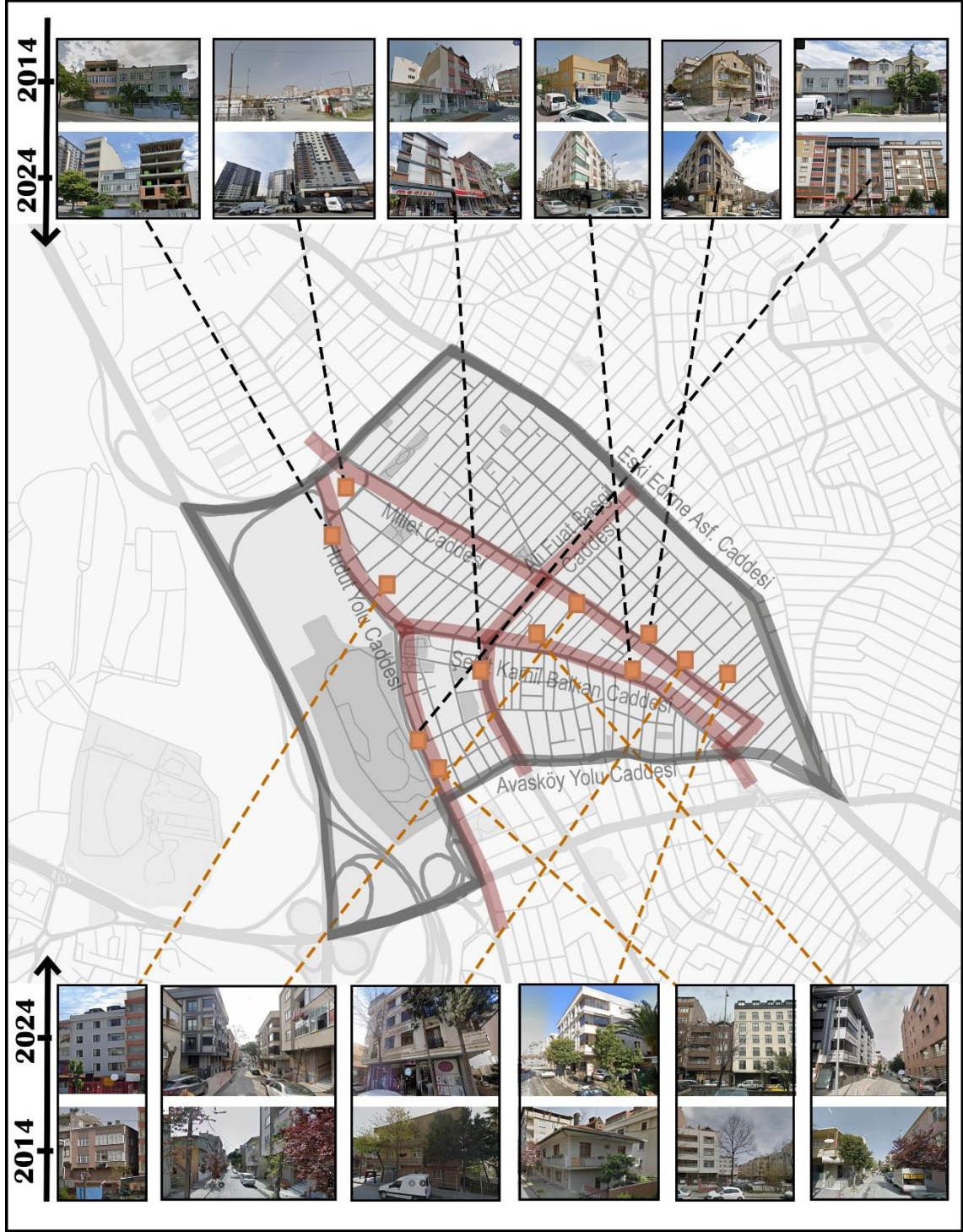
Ek D: Kavramsal Çerçeve Ö Planı Çıkan Kavramların Sınıflandırması

Ek E: Lynch'in Kuramsal Bileşenleri Üzerinden Yıldırım Mahallesi'nin Analizi

**Ek F: 2014–2024 Arasında Yıldırım Mahallesi’nde Konut Dokusu Üzerinden
Mekânsal ve Sosyal Dönüşümün İzleri**

Ek G: 2014–2024 Arasında Ticari Mekânlarda Küresel ve Yabancı İsimli İşletmelerin Artışı

